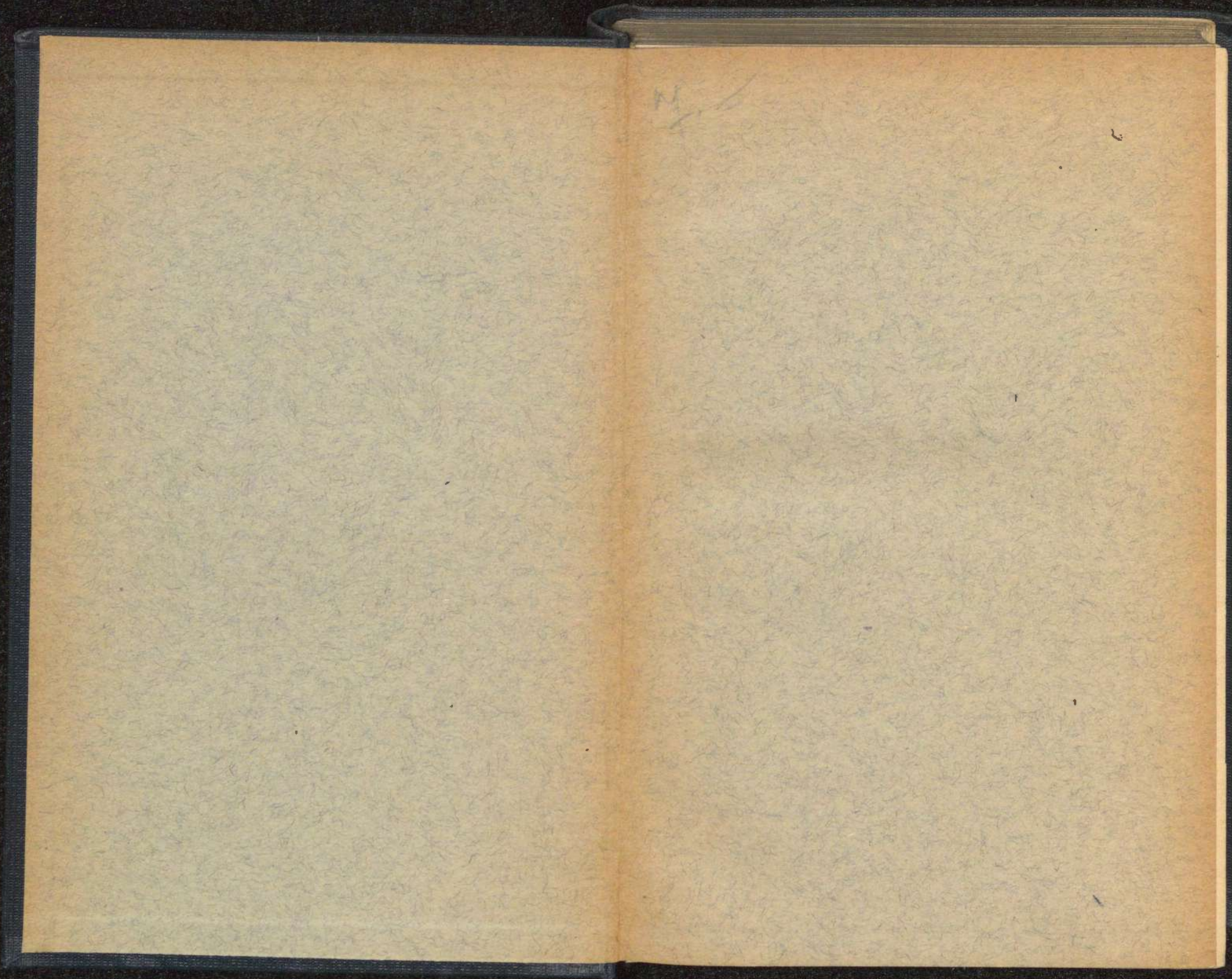

Dr STIASSNY

A VÁLTÓ-
ÉS CSEKKJOG
GYAKORLATI
KÉZIKÖNYVE

VÁLTOZÁSOK
GYAKORLATI
KÉZIKÖNYVE

URÁNIA JOGI ÉS GAZDASÁGI KÖNYVTÁR 6. SZÁM
SZERKESZTI: DR. STIASSNY JÓZSEF

Dr. BÁNSÁGHY MIKLÓS
törvényszéki bíró

A VÁLTÓ- ÉS CSEKKJOG GYAKORLATI KÉZIKÖNYVE

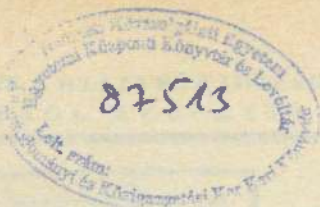
ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

DR. STIASSNY JÓZSEF
ÜGYVÉD. HITES KÖNYVVIZSGÁLÓ

Könyvem a gyakorlati életre készült, ezért a váltó- és csekkforgalom közgazdasági, valamint üzem- gazdasági jelentőségének kidomborítására különösen súlyt helyeztem és célszerűnek láttam a váltó köny- vezetésére, a giróra, a gyors-

SZÉKELY NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
(BUDAPEST. IX. KNEZITS-UTCA 12. SZÁM) RIADÁSA

SZERZŐ EDDIG MEGJELENT JOGI MUNKAI:

A korlátolt felelősségű társaságok felügyeletére, továbbá a hites könyvvizsgálók képzésére és működésére vonatkozó jogszabályok. 1932. — Füzve 80 fillér.

Élésvénytársasági okirat- és beadványminták. 1934. Füzve 2 pengő.

Az iparúzés joga. 1936. (Elfogyott.)

A mindennapi élet jogi problémái. A polgári magánjog gyakorlati kézikönyve. 1937. Vászonskötésben 10 pengő

Jogi és gazdasági kézikönyv. III. kiadás. 1938. Két kötet vászonkötésben, együtt . . 14 pengő

Okiratminták gyűjteménye a vonatkozó beadványmintákkal kiegészítve. III. kiadás. 1938. Vászonskötésben 10 pengő

Székelv Nyomda és Könyvkiadó Vállalat. (Fel. v.: Nyíró T.)

Előszó.

A »Jogi és Gazdasági Kézikönyv« c. munkámban — mely idén III. kiadásban jelent meg — az egyéb anyag nagyságánál fogva nem állott módomban a váltó- és csekkjogot oly részletesen feldolgozni, mint ahogy az fontosságánál fogva megérdemelte volna: ezt kívánom most pótolni.

Könyvem a gyakorlati életre készült, ezért a váltó- és csekkforgalom közgazdasági, valamint üzembiztonsági jelentőségének kidomborítására különösen súlyt helyeztem és célszerűnek láttam a váltó könyvelésére, a folyószámlák vezetésére, a giróra, a gyorsutalványforgalomra, valamint a postatakarékpénztári csekk- és kliringforgalomra vonatkozó szabályokat is ismertetni.

Kedves kötelességemnek tartom ez alkalomból köszönetet mondani a Magyar Nemzeti Bank, a m. kir. Postatakarékpénztár és Pénzintézeti Központ igazgatóságának, melyek a szükséges adatokat a legnagyobb készséggel bocsátották rendelkezésemre.

Budapest—Köny, Szent István évének (1938) szeptember havában.

A SZERZŐ.

Rövidítések jegyzéke.

- Btk.*: 1878:V. t.-c. Büntetőtörvénykönyv.
Bp.: 1896:XXXIII. t.-c. Bűnvádi perrendtartás.
Cst.: 1908:LVII. t.-c. Csekk törvény.
Csdt.: 1881:XVII. t.-c. Csődtörvény.
Gyt.: 1877:XX. t.-c. Gyámi törvény.
i. t.: idézett törvény.
Jt.: 1927:XXXV. t.-c. Jelzálogtörvény.
Ker.: 1410/1926. M. E. Kényszeregyezségi rendelet.
Kt.: 1875:XXXVII. t.-c. Kereskedelmi törvény.
P. H.: Kir. Kúria polgári teljesülési határozatok tára.
Pp.: 1911:I. t.-c. Polgári perrendtartás.
Ppélt.: 1912:LIV. t.-c. Polgári perrendtartás életbe-
léptetési törvény.
T. e.: 1930:XXXIV. t.-c. Törvénykezés egyszerűsítése.
Vgrh.: 1881:LX. t.-c. Végrehajtási törvény.
Vt.: 1876:XXVII. t.-c. Váltótörvény.

ELSŐ FŐRÉSZ.

VÁLTÓJOG.

ELŐFÖRÉS

ÁLTALÁNOS

ÁLTALÁNOS RÉSZ.

I. A váltóintézmény rövid története.

A váltó keletkezésének ideje és helye tekintetében megoszlanak a vélemények, különböző hipotézisekkel találkozunk. A régebbi írók, kik általában minden intézmény csiráit a klasszikus ókorban szeretik keresni, Cicerónak egyes fennmaradt leveleiből azt vélik kiolvasni, hogy a váltót már a régi rómaiak és görögök is ismerték. Kétségtelen, hogy Rómában és egyes nagyobb kereskedelmi gócpontokon már abban a korban is működtek pénzváltók, kik távoli országokba való pénzáttalással is foglalkoztak, de az ily utalványokra vonatkozólag még nem alakultak ki azok a különleges jogszabályok, melyek a váltóügylet jellemző sajátosságainak tekinthetők.

Egyes francia szakírók a váltóintézmény keletkezését a Franciaországból kiűzött zsidókkal hozzák összefüggésbe, kik Lombardiában megtelepedve, a régi hazájukban maradt vagyonuk felett váltók útján rendelkeztek volna. Ha ezt a feltevést — melynek egyébként nagyon kevés történelmi alapja van — el is fogadnánk, úgy azzal még a váltó keletkezésének idejére nézve támpontot nem nyerünk, mert ilyen kiűzések nem egy ízben történtek, először a VI. században, utoljára pedig a XIV. században, a két időpont között tehát majdnem nyolc évszázad fekszik. De egyébként is a kiutasításnak a célja éppen az volt, hogy az állam vagyonukra a kezét rátehesse. Ha már most sikerült volna ennek egy részét barátaiknál elrejteni, úgy e felett — legalább is törvényes úton — nem rendelkezhetek volna, a váltó pedig épp abban különbözik a középkorban, sőt már az ókorban is

gyakori pénzutalványoktól, hogy az abból eredő követelésnek gyors bírói érvényesítését *különleges jogszabályok* (váltói szigor) biztosítják.

Összevetve a rendelkezésre álló gyér adatokat, a valószínűség mellett szól, hogy a XI. századbéli olasz pénzváltók, illetőleg bankárok voltak a váltóforgalom megindítói. A váltó olasz eredete mellett szól, hogy annak legrégebb ismert példányai ott keltek, a még jelenleg is használt váltójogi műszavak nagyjából az olasz nyelvből származnak és a legrégebb váltójogi írók is olaszok voltak.

A középkori kereskedelem és pénzforgalom különlegessége volt a megindítója ennek az intézménynek, mely nemcsak az akkori közlekedési viszonyok nehézségének és bizonytalanságának ellensúlyozására volt alkalmas, hanem az akkor már virágzó nemzetközi kereskedelem mellett a pénzek különféleségéből eredő akadályok elhárítására, valamint az egyház által statuált kamatvételi tilalom megkerülésére is célszerű eszköznek bizonyult.

A középkorban nemcsak a fejedelmek, hanem egyes hűbérurak, sőt városok is verettek pénzt és a pénzverés, illetőleg helyesebben a pénzhamisítás, mely abban nyilvánult, hogy a forgalomban levő pénzt minduntalan — néha egy évben többször is — a forgalomból kivonták és újabb, mindenkor silányabb nemesértartalmúra cserélték ki, mit enyhe kifejezéssel a »kamara hasznának« (lucrum camerae) nevezték, a kincstár legális jövedelméhez számított.

Tekintettel a forgalomban levő pénzeknek sokféleségére és az azonos névértékűnek jelzett érméknek sem egyforma nemesértartalmára, a pénzváltás különös szakértelmet igényelt. A középkori nagy olasz kereskedelmi városokban, mint Amalfi, Florence, Veneza és Génua, hol az egész akkor ismert világkereskedelem találkozott, a hivatásos pénzváltók (*campsores, bancherii*) testületileg voltak szervezve, nagy tekintélynek örvendtek, különböző privilégiumokat élveztek. Miután egyben az állam bankárjai is voltak,

valamint a Péter-fillérek átutalása körül az egyháznak is nagy szolgálatot tettek, úgy a világi, mint az egyházi hatalom támogatásában részesültek.

Egyesek közülük mérhetetlen vagyonra és ennek révén igen nagy tekintélyre tettek szert, így a szűkebb hazájukban később oly nagy szerepet játszó Mediciek is egy ily bankárcsalád sarjai voltak.

A váltás kezdetben a pénzváltó asztalán (*banca*) egyszerűen kézzől kézre történt (*cambium manuale, cambium minutum*), később, amikor már a pénzváltók a letéti üzlettel is foglalkoztak, szokássá vált, hogy az idegen országokból jött kereskedők a beváltott összeget vagy annak egy részét nagyobb biztonság kedvéért a pénzváltó őrizetére hagyták, ki arról egy látra szóló kötelezőjegyet állított ki: ezt tekinthetjük a *saját váltó* ösének.

A középkori kereskedelem főleg a vásárokon bonyolódott le, a kereskedők rendszerint maguk kísérték árujukat vásárról vásárra. Az utak bizonytalansága miatt nem látszott tanácsosnak aranyat, ezüstöt, vagy ily nemesérből vert pénzüket magukkal vinni, lefizettek tehát megfelelő összeget valamely pénzváltónál, ki viszont közjegyző előtt ünnepélyes formák között kiállított részükre egy okiratot (*instrumentum super cambium*), melyben kötelezettséget vállalt, hogy az ellenértéket meghatározott helyen és időben ottani üzletbarátja által kifizetteti. Később a közjegyzői okiratot egy az üzletbaráthoz intézett egyszerű levél (*lettera di cambio*) pótolta, mely már lényegében egyezett az intézvényezett váltónak mai szokásos formulájával.

A váltó ezek szerint eredetileg nem volt egyéb egy egyszerű utalványnál, mely a kézzől kézre való váltást helyettesítette, utóbb azonban a valutakülönbségen felül az idő- és helykülönbség is lényeges jelentőséghez jutott.

A váltó a kereskedelmi forgalomnak volt mindig kísérő jelensége és mint ahogy a kereskedelem is a régebbi időkben leginkább a vásárokon bonyolód-

dott le, a váltók is általában a vásárookra szóltak, csak ezeket tekintették »reguláris» váltóknak. A vásárokon a kereskedők nemcsak áruüzleteiket bonyolították le, hanem itt történt a kölcsönös követelések és tartozások elszámolása, kiegyenlítése is, mi túlnyomólag szintén váltókkal történt. Híresek voltak különösen a XIII. századbéli champagni és XIV. századbéli lyoni vásárok. Utóbb külön váltóvásárokat is tartottak, hol áruüzleteket nem is bonyolítottak le, ilyenek voltak a genuai bankárok által a XVI. században nagyon látogatott besançoni, majd később Piaccencába és végül Noviba áthelyezett vásárok.

Önként felvetődik a kérdés, hogy a genuai bankárok mért nem tartották meg a vásárt saját városukban, miért kellett nekik, hogy vásárt tarthassanak, a tenger viharaival dacolva, idegen országba áthajozni? A dolog magyarázata kézenfekvő, ha gondolunk az egyház kamatvédelmi tilalmára, melyet akkor még a polgári bíróságok is igen szigorúan vettek. A váltó a XV. századtól kezdve már nem kizárólag a kézi váltást helyettesítő utalvány, hanem miután rájönnek arra, hogy az mily alkalmas kölcsönügyletek palástolására, mindinkább előtérbe jut annak *hitelpapír* jellege. Hogy azonban adós ne léphessen fel az uzsora kifogásával, a találékony bankárok a hitelügyleteknek reális pénzváltás színezetét igyekeztek adni és a hitelügyletet pénzváltás, illetőleg átutalás formájába burkolni, a helykülönbség (*distancia loci*), azaz hogy a váltó más helyen és valutában legyen fizetendő, mint ahol az kiállított, ezért látszott lényegesnek.

A hitelügyleteknek váltóval való biztosításának szokásos formája az volt, hogy a hitelező a kölcsönösszegekről kiállított magának egy váltót, melyben adós arra kötelezte magát, hogy a meghatározott helyen és időben tartandó vásáron az abban kitett összeget megfizetteti. A fizetés a jelzett vásáron — mint ahogy azt a felek nem is intendálták — természetesen nem történt meg, a hitelező azonban törvényes

formák között a váltó »honorálásának megtagadása« miatt óvással élt, meg volt tehát a jogalap, hogy tőkekövetelésén felül járulékokat is követeljen, melyeket természetesen nem kamatnak neveztek, hanem különböző címenek (jutalék, árfolyamkülönbözlet, költség) számított fel, melyeknek érvényesítését az akkori egyházi és világi fórumok egyaránt megengedték. A váltókat, melyek ekként tisztán hitelügyletek palástolására szolgáltak és valóságban a vásárra még csak el sem küldettek, tehát tengert nem láttak, tréfásan »száraz« váltóknak neveztek, mely elnevezés a saját váltóra a német nyelvben (*trockener Wechsel*) a mai napig fennmaradt.

Addig, amíg a váltó hitelpapír jellegét nem öltött és az egész váltóügylet ekként rendszerint már a legközelebbi vásáron lebonyolódott, a váltó írásbeli elfogadásának gyakorlati jelentősége alig volt. A vásár első napjaiban a váltóbirtokosok a kezeik között levő váltókat bemutatták annak, akire azok szóltak, — az utalványozottnak, — aki egyszerűen szóval nyilatkozott, vajjon kész-e annak honorálására. Erről a felek maguknak feljegyzéseket készítettek, ez alapon megtörtént a kölcsönös elszámolás (*scontratio*), a mutatózó különbözletet pedig rendszerint a legközelebbi vásárra szóló váltókkal egyenlítették ki. Midőn később már szokásba is jött a váltók írásbeli elfogadása, akkor sem volt még szabály, hogy annak magán a váltón kell történni, hanem néha egy külön okiratba foglalták. Ha az elfogadás, illetőleg a vásár befejeztével a váltóösszeg kifizetése megtagadtatott, úgy a váltóbirtokos, hogy a kibocsátó elleni visszkereseti jogát (*regressio*) fenntartsa, közjegyző és két tanu jelenlétében az utalványozottnál ünnepélyesen óvást emelt. Később ez az aktus egyszerűsítettett, a közjegyző, úgy, mint ahogy ma is szokás, egyedül vette fel az óvást a váltóbirtokos és tanuk közreműködése nélkül.

A vásárok nagy jelentőségű privilégiuma volt, hogy az ott keletkezett jogviták ki voltak véve a

rendes bíróságok jurisdikciója alól és egy speciális vásári bíróság (*conservatores nundinarum*) illetékességének voltak alávetve. A vásári bíróságok ítélkeztek természetesen a váltóperekben is. E fórumok előtt nem érvényesült az a szövevényesség és formalizmus, mely egyébként az akkori igazságszolgáltatást jellemezte. Az eljárás szigorú és gyors volt, a hozott ítélet minden jogorvoslat kizárásával nyomban végrehajtható, a végrehajtás pedig kiterjedt nemcsak adós vagyona, hanem még annak személyére (*adósjogság*) is, a vásári bíróságok előtti eljárásban tehát már teljes mértékben érvényesült a *váltói szigor*, mely a váltóintézmények leglényegesebb karakterisztikuma.

Eredetileg a váltó ú. n. *recta-papír* volt, mialatt névre szóló, forgatmányilag át nem ruházható kötelező okiratot kell érteni, bár a régebbi váltóokiratokban is az ígéret rendszerint már úgy volt formulázva, hogy a fizetés az abban megnevezett jogosítottnak vagy ennek *megbízottja* kezéhez teljesítendő. A váltót ehhez képest nem mindig az eredeti rendelvényes, hanem az általa egy külön okiratban legitimált, vagy a váltó hátlapjára (*in dorso*; ebből a forgatmány: *indossement*) rávezetett meghatalmazással igazolt megbízottja mutatta be elfogadás és fizetés végett. Az ilyen *prezentáns* azonban csak mintegy képviselője volt megbízójának, jogilag tehát a megbízóval egy tekintet alá eső személynek tekintették, ki miután nem volt önállóan jogosított, túrni tartozott azokat a kifogásokat, melyeket a váltóadás az eredeti jogosítottal szemben netán felhozhatott (pl. hogy fizetési halasztást kapott).

A mai értelemben vett forgatmány, mely alapján a forgatmányos a váltóban megtestesített (*incorporált*) követelést saját jogán érvényesítheti és őt a korábbi tulajdonostól függetleníti, érvényesnek csak a XVII. század óta ismerik el. A törvényes elismerést hosszas küzdelem előzte meg. A pénzváltók, kik addig a váltói forgalmat kezükben tartották, érezték, hogy a forgatmány intézménye privilégizált helyzetük

lealkonyodását jelenti, védték tehát, amíg lehetett, pozíciójukat. A váltó forgathatósága lehetővé tette ugyanis, hogy a kereskedők a pénzváltóktól magukat teljesen függetlenítsék, egymásra intézvényezhessenek váltókat, azokat leszámítolhassák, fizetesként továbbadhassák, így azután a váltó a gazdasági életben a hitel legjellegzetesebb eszköze és különösen a kereskedelmi forgalomban a pénz helyettesítője lett.

II. A váltó jogi természete és a váltójog.

A váltó szigorú alakisághoz kötött értékpapír jellegű okirat, melyben annak kibocsátója a köztörvényeknél szigorúbb feltételek mellett kötelezi magát arra, hogy bizonyos meghatározott összeget megállapított helyen és időben vagy maga megfizet, vagy más által megfizettet. Amennyiben a kibocsátó ígérete úgy hangzik, hogy e fizetést maga eszközli, úgy *saját váltóról*, ha pedig az iránt vállal kötelezettséget, hogy azt más által teljesíteti, úgy *idegen váltóról* van szó. A saját váltó ezek szerint kötelezvény (lásd 1. számú minta), az idegen váltó pedig (lásd 2. számú minta) utalvány jellegével bír. A kereskedelmi forgalomban azonban csak az utóbbi bír gyakorlati jelentőséggel s épp ezért, midőn a továbbiakban váltóról beszélünk, mindig az idegen váltót tartjuk szem előtt.

Budapesten, 1937 július hó 1-én. Pengő 500.—

1937 november hó 15-én fizetek én ezen váltónál fogva Radó István úr rendeletére

Ötszáz pengőt,
értékét készpénzben felvettem.

Kerekes Imre.

1. sz. minta. Saját váltó.

Budapesten, 1937 július hó 1-én. Pengő 500.—

1937 november hó 15-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Radó István úr rendelkezésére

Ötszáz pengőt,

értéke készpénzben, tegye számolásba tudósítás nélkül.

Tek. Elekes Imre úrnak,
Győr.

Kerekes Imre.

Fizetendő: Elfogadónál.

2. sz. minta. Időgen váltó.

A váltó lényeges kellékeit a törvény szabatosan megállapítja és ha ezekből akár csak egy is hiányzik, úgy az okirat kellékhianyos és ekként már váltónak nem tekinthető.

A váltókat rendszerint a kincstár által forgalomba hozott hosszúkás űrlapokon szokás kiállítani, e külső forma azonban távolról sem *érvényességi kellék*, mint ahogy közömbös az is, hogy a váltó cöljaira mily anyagot (palatábla, deszkalap stb.) használnak fel, feltéve, hogy a használt anyag a váltói cselekvények teljesítését lehetetlenné nem teszi. (Pl. a szoba falára írt váltószöveg.) Egészen szokatlan alak és anyag természetesen a váltói ügylet komolyságát kétségessé teszi.

Az, hogy a váltó nincs *bélyeges űrlapon* kiállítva, vagy nincs egyébként szabályszerűen felbélyegezve, szintén nem érinti annak érvényességét, a bélyeghiány következménye csak az, hogy a pénzügyi hatóságok, ha ily mulasztást állapítanak meg, felemelt illetéket rónak ki. (Lásd IX. fejezet.)

A váltó épp úgy, mint a bankjegy, magában a papírban testesíti meg a követelést, mely ekként független az eredeti, a váltóügylet alapját képező, jogviszonytól, tehát elvont (*absztrakt*) természetű. Épp ezért ezen absztrakció nyit a forgalmi életben való

alkalmazhatóságának oly nagy teret, mert lehetővé teszi, hogy váltó útján a legkülönbözőbb jogcímből eredő kötelezettségek (kölcson, vételárhátralék, kezesség stb.) egy nevezőre hozassanak és mint a papírban inkorporált feltétlen fizetési ígéretek jelennek meg.

A követelésnek alapja, hordozója ekként maga a váltóokirat, röviden váltó lesz, a követelés annak jogszerű birtokától függ, így tehát a váltó nem egyszerű bizonyítási eszköz, mint pl. az adóslevél, hanem a követelésnek megtestesítője és ez adja meg értékpapír jellegét.

A váltó kibocsátója, elfogadója, keze, teljesen függetlenül az eredeti jogcímtől, tisztán a váltóra vezetett aláírásuk által vannak a váltó mindenkori igazolt birtokosával szemben *egyetemlegesen* kötelezve. (Vt. 91. §.) A váltóbirtokos keresetével szabad választása szerint a váltókötelezettek bármelyike ellen felléphet, anélkül, hogy a többi váltókötelezettel szemben jogait elvesztené e *sorrendhez* kötve nincs. (Vt. 49. §.) A váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek (pl. hogy a váltó kellékhianyos), vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik, a közöttük fennálló magánjogi viszony alapján. (Vt. 92. §.) De még ily alapon is a kölcsönös követelések *beszámításának* csak kivételesen van helye, nevezetesen, ha az adótt a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli, vagy jogérvényes bírői határozattal, vagy bírői egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti. (Vt. 94. §.)

Az egyébként lényeges kellékekkel ellátott és eszerint alakilag kifogástalan váltón levő aláírások egymástól függetlenek, netán előforduló *hamis vagy hamisított* aláírások a valódi aláírások váltójogi hatályát nem érintik (Vt. 81. §) és ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, akik szenvedő *váltóképességgel* nem bírnak, e körülmény a többieknek érvényesen elvállalt kötelezettségére befolyással nincsen. (Vt. 2. §.)

A váltójogban ezek szerint nem érvényesül az a

magánjogi elv, mely szerint senki sem ruházhat több jogot másra át, mint amennyivel saját maga bír. A jóhiszemű váltóhirtokos nem magánjogi értelemben jogutódja annak, aki a váltót reá átruházza, hanem a *forogatmány* alapján elődjétől függetlenül saját jogán (*proprio jure*) léphet föl az összes váltókötelezettekkel szemben.

A váltó pénzhelyettesítő funkciót teljesít, sőt mint azt egyes szakírók bizonyos túlzással mondják, a »kereskedők papírpénze«, ezért a váltóforgalom biztonsága érdekében különleges szigorú jogszabályok (váltói szigor, *rigor cambialis*) könnyítik meg a hitelezőnek a váltóban foglalt fizetési ígéret realizálását, egyrészt azért, hogy a váltóperben emelhető kifogásokat igen szűk körre korlátozzák (anyagi váltószigor), másrészt, hogy a rendes perrendi szabályoktól eltérő gyorsított eljárást állapítanak meg. (Alaki váltószigor. Lásd VII. fejezet.)

Ezzel szemben viszont a váltójog a hitelező részéről is a rendes magánjogi, sőt kereskedelmi jogi szabályokon túlmenő gondosságot (*diligence*) követel, mi főként abban nyilvánul, hogy egyes, a törvényben előírt formális jogcselekmények (pl. óvásfelvétel) elmulasztása, vagy nem előírt módon, illetőleg késedelmes teljesítése jogvesztéssel jár, az elévülési határidők pedig igen rövidre vannak szabva. (Lásd VII. fejezet.)

Abban is különbözik a váltótartozás a rendes magánjogi tartozásoktól, hogy míg utóbbiaknál az adós kötelessége esedékességkor teljesítés végett a hitelezőt felkeresni (*Bringschuld*), addig a helyzet a váltónál fordítva van, a hitelező köteles a váltót fizetés végett az adósnak, illetőleg ha a váltón telepes van kijelölve, ennek, mint quasi az adós megbízottjának, bemutatni (*Holschuld*). Ezt már a váltónak, mint forgalomra szánt papírnak természete hozza magával: a hitelező a mindenkor legitimált váltóhirtokos és hogy a váltó esedékességkor kinek kezei között lesz, az adós eleve rendszerint nem is tudja.

A váltó kibocsátása és továbbadása ezek szerint

egy különleges jogviszonyt létesít, melyre az általános magánjog elvei egyáltalán nem, vagy csak igen korlátolt mértékben alkalmazhatók, ez tette szükségessé a váltójognak, mint speciális jognak a külön szabályozását.

A váltóból eredő jogokat és kötelezettségeket meghatározó jogszabályok összessége alkotja az *anyagi váltójogot*, a bírói úton való érvényesítésnek módját pedig az *alaki váltójog*, másként váltóeljárás szabályozza.

Ugy az anyagi, mint az alaki váltójog ősforrása a *jogszokás*, mely az olasz pénzváltók gyakorlatában évszázadok alatt kifejeződött. A szokás útján kifejlődött váltójogi szabályokat később egyes városok, mint helyhatósági szabályrendeleteket tettek közzé, különösen az 1569-ben keletkezett bolognai váltórendszabály, melyet V. Pius pápa is megerősített, hirt nagy tekintéllyel, úgyhogy az váltóügyekben egy évszázadon keresztül zsinórmértékül szolgált, mindaddig, amíg a váltójog Franciaországban az »Ordonance de commerce« (Colbert 1673) útján törvényileg szabályozva nem lett. E törvény 1808-ig volt érvényben, amidőn helyét Napoleon híres »Code de commerce«-je foglalta el.

Németországban a váltójog csak 1871 óta van egységesen szabályozva, mikor az addigi partikuláris rendszabályok helyébe a német általános váltótörvény lépett, mely mintául szolgált a mi váltótörvényünknek is.

A magyar váltótörvény (1876: XXVII. t.-c.), mely csekély módosítással ma is érvényben van, három részből áll. Az első rész szabályozza a váltóképességet, a második rész az idegen váltóra, a harmadik rész pedig a saját váltóra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza.

A kereskedelem kozmopolita jellegű, ami abban is kifejezésre jut, hogy a kereskedelmi jog szabályai, mondhatnók világszerte egységes elveken épülnek fel. A váltónál, mely a nemzetközi követelések és tarto-

zások kiegyenlítésének igen fontos eszköze, még fokozottan szükségesnek látszik, hogy az világvonatkozásban egységesen szabályoztassék. E cél érdekében 1912-ben Hágában az összes európai, valamint több amerikai állam részvételével létre is jött egy egyezmény, a közbejött világháború következtében annak ratifikációja azonban részünkről elmaradt, bár a vonatkozó törvénytervezet 1913-ban elkészült. Ezen egységes váltószabályzatot azóta a konferencián résztvett államok többsége, sőt oly államok is, melyek azon annakidején nem vettek részt, illetőleg mint önálló államok nem is léteztek (pl. Lengyelország), törvényerőre emelték.

III. A váltó közgazdasági jelentősége.

Közgazdasági fejlődés legrégebb korszakában a forgalom csere útján bonyolódott le. De hogy az emberi szükségletek egyre szaporodtak, a közvetlen csere mindinkább nehézségekbe ütközött és annak könnyebb lebonyolítása érdekében mindenki igyekezett anyagi erejéhez képest minél nagyobb készleteket gyűjteni oly közvetítő árukból, melyek az emberek szemében, mégha pillanatnyilag arra közvetlen szükségük nem is volt, — értéket képviseltek. Ilyenek voltak a vadásznépeknel az állati bőrök, a földműveléssel foglalkozóknál a marha (latinul pecus: innen pecunia, a pénz latin elnevezése), később a vas, majd a nemesfém.

Eredetileg a fémeket is súllyal mérték, állítólag a föníciaiak voltak az elsők, kik az esetenkénti felméréssel és felaprózással járó munkát, valamint anyagvesztéséget elkerülendő, az ezüstöt szabályszerű rudacsákra vágták és az egyes darabokat súlyuknak megfelelő jelzéssel látták el. Így keletkezett az első vert fémpénz és midőn később annak kerék formát adták és mindkét oldalát nyomással ellátták, a mai

értelemben vett érme. A pénz, mint a legforgalomképesebb jószág, általános csereeszköz, egyben a többi jószágok árának kifejezője (értékmérő) is lett!

A fejlődés folyamata ezzel azonban még nem zárult le. A közgazdaság igényeit a rendelkezésre álló pénzmennyiség nem elégíti ki és mellettük további forgalmi eszközökre, pénzhelyettesítőkre is van szükség.

Ilyen pénzhelyettesítő a váltó is, melynek speciális funkciója egyrészt, hogy a nemzetközi forgalomban a pénz küldésével járó nehézségeket elhárítsa, másrészt, hogy a pénzsükségletnek hitel útján való megszerzését könnyítse, de gyakran e jelzett két célt együttesen is szolgálja.

Közgazdasági szempontból a váltóknak külföldiekre és belföldiekre való felosztása bír leginkább jelentőséggel.

Külföldi váltó (deviza) alatt külföldi pénznemre szóló és külföldi piacon fizetendő rendszerint látra vagy rövidebb lejáratra szóló váltót értünk. A nemzetközi forgalomban a kölcsönös követeléseket és tartozásokat általában ily devizákkal egyenlítik ki, a váltóintézmény is, mint azt annak történetéből tudjuk, a fejlődés kezdetleges fokán kizárólag ezt a célt szolgálta.

A külfölddel való fizetési forgalomban, amennyiben ez nem bankátutalás útján történik, a lebonyolítás gyakori módja, hogy a hitelező az adós előzetes értesítése mellett, arra váltót intézvényez és az ekként intézvényezett váltót, mint devizát, saját piacon értékesíti: a hitelező követelését a deviza ellenértékében megkapja, az adós pedig a ráintézvényezett váltó beváltása által tesz eleget a hitelezőjével szemben fennálló fizetési kötelezettségének.

Ha az adósnak történetesen a hitelező országában követelése is van, a fizetés technikai lebonyolítása még egyszerűbb, nevezetesen a maga külföldi adósára váltót intézvényez, azt hitelezőjének meg-

küldi, miáltal három személynek kölcsönös követelése és tartozása egy váltóval kiegyenlítést nyer. Esetleg a hitelező nem is maga prezentálja a váltót, hanem azt továbbadja, mely azután a lejáratig *forgatmány* útján még többszörösen cserélhet gazdát, úgyhogy egyetlen váltóval a pénzügyi tranzakciók egész sora bonyolítható le.

A kereskedő, ha külföldön tartozása van, annak kiegyenlítésére vásárolhat is magának a tőzsdén az illető piacra szóló váltót, ugyanis a devizák a tőzsdei árfolyamnak tárgyai, sőt éppen a legrégibb tőzsdék kizárólag a devizaüzletek lebonyolítására alakultak. A devizaárfolyamok hivatalosan jegyeztetnek, még pedig a kontinentális tőzsdéken általában akként, hogy a saját pénznek hány egysége fizetendő az idegen valuta száz egységéért (*árjegyzés*), ezzel szemben a londoni tőzsde árfolyamalapja azt mutatja, hogy egy fontsterlingért hány egységet lehet az idegen valutában kapni (*mennyiségjegyzés*).

A tőzsdei jegyzés rendszeren a rövidlejáratú váltókra vonatkozik, melyek alatt a tőzsdei szokványok általában a 8—10 napra szóló esedékességet értik. A váltóárfolyam parin áll, ha az egymással szemben álló két pénzegység *aranytartalmának* megfelel.

A háborúelőtti időkben pl. 1000 frank aranytartalma megfelelt 810 márkának, ha tehát Berlin Párist 81-el jegyezte, azaz 81 márkát kellett fizetni a 100 frankos párisi váltóért, úgy a devizaárfolyam parin állott. Normális gazdasági viszonyokat és szabad devizaforgalmat feltételezve, az árfolyam a kereslet és kínálat után igazodik, és ekként a mindenkorai árfolyamokból a fizetési mérleg pillanatnyi állására lehet következtetni. Miután a devizák a tényleges aranyfizetéssel járó költségek és veszélyek (szállítás, biztosítás stb.) elhárítására szolgálnak, a túlzott árfolyamemelkedésnek határt szab az ú. n. *aranypont*. Ha az árfolyam ugyanis egy bizonyos pontnál (aranypont) magasabbra emelkedne, úgy az adós a deviza vásárlása helyett az effektív aranyban való fizetést

látná előnyösebbnek és ekként felelne meg fizetési kötelezettségének. De az árfolyam a paritás alá sem süllyedhet sokkal, mert ez esetben a devizákat arra használnák fel, hogy azok segítségével a külföldről az országba aranyat bevonnának (vásárolnának devizát, annak értékét az illető külföldi országban aranyban inkasszálnák, az inkasszált arany mennyiségét maguknak megküldetnék, ezért ismét devizát vásárolnának s így tovább), mi természetesen hamarosan a devizaárfolyamok emelkedése következtében a kiegyenlítéshez vezetne.

A pillanatnyi kereslet és kínálat hatása alatt az árfolyamok a különböző tőzsdéken nem mindig egyöntetűen alakulnak, az így mutatkozó marge megállapítása és ekként a külföldi fizetések teljesítésének legolcsóbb módjának kipuhatólása a *váltóarbitrage* feladata.

A váltót, mint ahogy az tudjuk, már a régi időkben is felhasználták az akkor még tilos hitelügyletek elpalástolására. Amint az idők folyamán a gazdasági élet átalakulásával megtörtént az átterés a pénzgazdaságról a *hitelgazdaságra*, a váltó a hitelszerzésnek és hitelbiztosításnak legális és általánosan használt eszköze lett.

Azáltal hogy a benne megtestesült követelés független az eredeti, a váltó alapját képező jogviszonytól, továbbá, hogy a váltó és az abban foglalt összes jogok forgatmány útján átruházhatók, lehetővé válik, hogy a váltó birtokosa feltéve, hogy a váltón hitelképes személyek aláírásai szerepelnek, azt leszámíttassa, vagy saját tartozása fejében továbbadhassa.

A gyáros, midőn váltó ellenében vevőjének hitelt nyújt, a hitelösszeg felett nyomban már rendelkezhetik is, követelését mobilizálhatja, nem kénytelen forgótőke hiányában üzemét restringálni, zavartalanul folytathatja továbbá a termelést, viszont a kereskedő ezáltal, hogy hitelt élvez és ekként idegen tőkét is dolgoztathat, dúsabb és a közönség igényeinek jobban megfelelő áruraktárt tarthat, mi által fo-

kozhatja a forgalmát, gyarapíthatja jövedelmét és vagyonát. Nagy előnye a váltóhitelnek, annak elaszticitása. A bank, a nagykereskedő, a gyáros váltókészletéből annyit és akkor értékesít, mint amennyi mindenkori pénzzükségletének megfelel.

Ekként a váltó előmozdítja a termelést, megkönnyíti a forgalmat és amennyiben az valóban a megfelelő közgazdasági célokra használják fel, sokban hozzájárul a prosperitáshoz.

De áll a váltóhitelre is, mint minden hitelre általában, hogy közgazdasági szempontból csak addig üdvös és hasznos, amíg általa a tőke a kevésbé produktív kezekből a produktívabbakba megy át és e téren igen sok a visszaélés. Óvatos bankok csak oly váltókat diszkontálnak, melyekről föltételezik, hogy valóban komoly közgazdasági célt szolgálnak és tényleges kereskedelmi ügyletekből erednek. A leszámítás végett benyújtott váltóanyag szigorú *cenzurán* megy keresztül, általában megkívánják, hogy a váltón három fizetőképessé személy, illetőleg cég aláírása legyen. Ha e cenzura nem eléggé óvatos, könnyen megtörténik, hogy a *kommerciális* váltók (áruváltók) közé ú. n. »szivességi«, sőt esetleg »nyargalt« és »pince«-váltók is keverednek.

Szivességi váltó alatt az olyan váltókat értjük, melyeket valaki harmadik személy részére, anélkül hogy a valóságban az illetőnek adósa lenne és ekként jogi kötelezettsége fennforogna, aláír, avégből, hogy a váltó könnyebben értékesíthető legyen. Ily szivességi aláírás természetesen az aláíró szempontjából veszélyes dolog, miután azzal jóhiszemű harmadik személlyel szemben nem védekezhetik és ekként ki van téve annak az eshetőségnek, hogy végeredményben ő maga lesz kénytelen a hitelezőt kielégíteni, a váltóösszeget megfizetni.

Váltónyargálás alatt több személynek, illetőleg cégnek összejátszását értjük, kik egymásnak kölcsönösen váltókat aláírnak, hogy ezen a nem egészen kifogástalan módon hitelt szerezzenek. Rendszerint

olyképpen történnek az aláírások, hogy az aki az egyik váltón mint elfogadó szerepel, a másikon kibocsátó vagy forogató. Az így gyártott váltókat igyekeznek azután — nehogy az összefüggés feltűnjön, — különböző pénzügyintézeteknél elhelyezni.

A váltónyargálás is már gyakran surolja a büntetőtörvény határát, de még sokkal súlyosabb becsapás alá esnek az ú. n. *pinceváltók* (Kellerwechsel) forgalombahozatala, melyeket az jellemez, hogy azon teljesen vagyontalan vagy esetleg nem is létező (fiktív) személyek aláírásai fordulnak elő elfogadói és kibocsátói minőségben. Hogy az obskurus elfogadó minél jobban rejtve maradjon, e váltók rendszerint telepítve lesznek, a tulajdonképpeni váltóadós pedig, ki a váltón mint forogató szerepel, igyekszik, hogy a visszaélés minél tovább palástolható legyen, esedékeséggel esetleg egy újabb pinceváltó diszkontálása útján a régi váltó beváltásáról gondoskodni. A pinceváltókkal való üzérkedés a háború előtti időkben annyira divott, hogy akadtak ügynöki irodák, melyek egészen nyilvánosan, hirdetések útján ajánlkoztak csekély jutalék ellenében két »jó« aláírással ellátott váltók szerzésére. Az aláírók még jogilag létező, de a valóságban már megszűnt cégek, tönkrement kereskedők és hasonló kétes egzisztenciák voltak, kik csekély ellenértékért bocsátották áruba aláírásukat.

A »pince«-váltót ezek szerint csak egy lépés választja el a hamisított váltótól, melyről még később lesz szó. (Lásd XVIII. fejezet, a) pont.)

A váltó gazdasági célját illetőleg különösen meg szokás különböztetni a *finance-* és a *kommerciális* váltókat. Utóbbiak alatt oly váltókat értünk, melyek áruk vételére fejében adattak és épp ezért azokat áruváltóknak is nevezik, — ezzel szembenállanak a *finance-váltók*, melyek pénzügyi tranzakciók keresztülvitelére és pénzhitelszerzésre szolgálnak.

Az áruügyletekkel kapcsolatosak az ú. n. *bizományi váltók* is. Ilyeneket a bizományos megbízója

utasítása alapján állít ki azzal, hogy az érték a megbízóval lesz elszámolandó (... és tegye elszámolásba X. Y. úrnak tudósítás szerint).

A bankok oly formában is szoktak hitelt nyújtani, hogy kommitenseiknek bizonyos limitált összeg erejéig megengedik, hogy váltókat reájuk intézvénnyezzenek, melyeket a bank bemutatáskor elfogadói aláírásával ellát. (*Elfogadmányhitel, Akzeptationskredit.*) Az ily váltókat esedékességkor a fél köteles beváltani, illetőleg a fedezetet idejekorán a bankhoz eljuttatni.

Jónevű pénzintézetek által ekként elfogadott váltók a magánforgalomban könnyen, mégpedig a mindenkori bankrátánál (a jegybank váltóleszámítoló kamatlába) alacsonyabb diszkont mellett számíthatók le, ezzel szemben azonban az elfogadmányhitelt nyújtó bank az általa vállalt rizikó fejében jutalékot követel. (*Risikoprämie.*)

A kereskedők az ilyen bankelfogadmányt gyakran arra is felhasználják, hogy maguknak áruhitelt szerezzenek. A hitelezett áru vételárában mindig egy rizikóprémia is bennfoglaltatik, a kereskedő tehát annál kedvezőbb feltételek mellett képes áruszükségletét beszerezni, minél nagyobb biztosítékot nyújt: az ilyen bankelfogadmány pedig a forgalomban majdnem készpénznek számít.

Az elfogadmányhitel a tengerentúli kereskedelemben gyakran a *rembours-üzlettel* kapcsolatos. Tengerentúli szállításoknál az eladó rendszerint kiköti, hogy a vételárra bankelfogadmányt kapjon, viszont a bank a maga ügyfelével, a vevővel szemben, akként fedezi magát, hogy mindaddig, amíg az általa váltóban kifizetett vételárát meg nem kapja, az áru feletti rendelkezési jogot magának fenntartja. A lebonyolítás egyik módja az, hogy a bank beküldi a váltót (*rembours-váltó*) egy vele összekötöttségben levő, az eladó piacán székelő másik banknak, mely a váltót az eladónak a hajóselismervény (*konnossement*) és a biztosítási kötvény ellenében kiadja. A másik mód, hogy az eladó a vevő által megjelölt, annak piacán

székelő bankra intézvénnyez egy váltót, azt megbízott szállítójának átadja, ki az árut csak a váltónak a bank által történt elfogadása után adja ki, az ekként elfogadott váltót pedig megbízójának, az eladónak visszaküldi.

Ha a bank ügyfele az árut annak megérkezése után nem váltja ki, úgy az áru fedezetül továbbra is a banknál marad és a *rembours-üzletből* ekként egy *lombard-üzlet* lesz. Ily esetekben az árun felül további fedezetül a bank rendszerint váltót is követel, az ilyen váltót, mely *lombard-üzlet* fedezetül szolgál, *lombardváltónak* nevezik.

A bankok általában csak olyan váltókat számíthatatnak le, melyek az ország jegyintézete (nálunk a Magyar Nemzeti Bank) szabályainak megfelelnek. Miután a jegyintézetek általában négy hónapnál (újabbban mezőgazdasági hiteleknel kilenc hónapnál) hosszabb lejáratú váltókat leszámítolásra nem fogadnak el, a bankok sem diszkontálnak ilyeneket, hanem azokra legfeljebb kölcsönt adnak. Az ily váltókat a diszkontváltóktól megkülönböztetésül *depot-váltóknak* nevezik.

IV. A váltón szereplő személyek.

A váltón szereplő személyekről és azoknak kölcsönös jogairól és kötelezettségeiről a különös részben lesz bővebben szó, itt csak egy általános áttekintést óhajtunk adni.

Az idegen váltón jogi szempontból megkülönböztetünk fő- és mellékszempélyeket. Főszempélyek: a kibocsátó, a rendelvényes és az intézvénnyezett, miután a kibocsátási aláírás, valamint a rendelvényes és intézvénnyezett megnevezése már az idegen váltó lényeges kellekaihez tartozik, ez azonban még nem jelenti azt, hogy minden idegen váltón legalább is három különböző fizikai személynek, illetőleg cégnek kell szerepelni, miután a kibocsátó rendelvényesként ön-

magát is megnevezheti (saját rendeletre szóló váltó), sőt amennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő intézvénnyeztként is önmagát kijelölheti (intézvénnyezett saját váltó), az ily váltók is minden vonatkozásban idegen váltók jellegével bírnak.

Jogilag kétségtelenül a legfontosabb személy a *kibocsátó*, másnéven intézvénnyező (Trassant), kinek aláírása nélkül a váltó kellékhányos, és ki aláírásánál fogva a váltó minden későbbi jogszerű birtokosával szemben a váltónak az intézvénnyezett által leendő elfogadásáért, valamint annak az esedékességkor való kifizetéséért váltójogilag felel. (Vt. 7. §.)

A *rendelvényes*, intézvénnyes (Remitent) az a személy, vagy cég, ki részére a kibocsátó a fizetés teljesítését meghagyja, tehát kinek javára az utalványozás szól, az *intézvénnyezett* végre (Trassat) pedig az, aki által a váltóban kitett pénzösszeg esedékességkor kifizetendő lesz.

A váltó mellékszemélyei között elsősorban az elfogadóról (*Acceptant*) kell megemlékezni. Jogilag mellékszemély, mert az elfogadói aláírás hiánya a váltó érvényességét nem érinti, mihelyt azonban az intézvénnyezett annak jeléül, hogy a váltóban történt utalványozást tudomásul veszi, azt elfogadói aláírásával ellátja, gazdaságilag most már ő mint elfogadó lesz a főadós, ki a váltónak esedékességkor való kifizetéséért a kibocsátónak és összes követőinek elsősorban felel. (Vt. 23. §.)

A váltón néha előforduló *szükségbeli utalványozottat*, illetőleg *névbecsülési elfogadót* az intézvénnyezett helyettesének tekinthetjük.

Ha ugyanis a kibocsátónak, valamint követőinek aggályai vannak a tekintetben, vajjon az intézvénnyezett hajlandó lesz-e a váltóban foglalt meghagyásnak eleget tenni és azt annak jeléül elfogadói aláírásával ellátni, úgy a visszkereset és az ezzel egybekötött költségek elkerülése végett óvatosságból az intézvénnyeztetten kívül még *szükségbeli utalványozottat* is

jelölnek ki, kinek *intervenciójára* azonban csak annyiban kerül sor, ha az intézvénnyezett a váltó elfogadását, vagy kifizetését megtagadja, vagy ha a váltót elfogadta ugyan, de esedékességkor fizetést nem teljesít és végül ha az elfogadónál a biztonság hiánya (lásd XIV. fejezet) áll be.

A váltóbirtokos hozzájárulásával történhetik a váltóelfogadás oly személy részéről is, aki a váltóban mint intézvénnyezett vagy *szükségbeli utalványozott* kijelölve nincsen, hanem csak névbecsülésből a kibocsátó, vagy valamelyik forgató hitelének megmentése érdekében hajlandó a váltót elfogadói minőségben (*névbecsülési elfogadó*) aláírni, mint ahogy, ha elfogadó esedékességkor fizetési kötelezettségének eleget nem tesz, bármely harmadik személy is teljesíthet ugyancsak névbecsülésből fizetést. (Lásd XVI. fejezet.)

A váltó továbbadása rendszerint forgatmány útján történik.

Forgató az, aki a váltóból eredő jogokat váltójogi hatállyal egy harmadik személyre átruházza, *forgatmányos* pedig, akire azok átruháztatnak. A váltó első forgatója a *rendelvényes*. A forgatmány általában nemcsak a váltó átruházását jelenti, hanem egyben — ha ennek ellenkezője kikötve nincs — szavatosságvállalalást a váltóban foglalt kötelezettségért is.

A váltóból eredő jogok azonban nemcsak váltójogi hatállyal, hanem köztörvényi engedmény alakjában is ruházhatók át harmadik személyre, mely esetben nem forgatóról és forgatmányosról, hanem engedményezőről és engedményesről beszélünk.

Ha a váltón kijelölt fizetési hely nem azonos az intézvénnyezett lakhelyével, úgy a kibocsátó egyben a váltón *telepest* is jelölhet ki. Ha ezt nem tette és ekként a váltón az elfogadás végett való bemutatáskor még nincs kitüntetve, hogy a fizetés ki által lesz teljesítendő, úgy az intézvénnyezett az elfogadás alkalmával élhet ezen joggal. (Vt. 24. §.) A telepes e minőségében a váltókapcsolaton teljesen

kívülálló személy és mint ilyen, sem jogosítva, sem kötelezve nincs, funkciója csak annyiból áll, hogy cse-
dékesseggel a fizetést közvetíti, nevezetesen a váltó
prezentálásakor, ha arra fedezete van, miről gondo-
kodni az elfogadó kötelessége, úgy azt beváltja, ille-
tőleg kifizeti.

A telepest ezek szerint az elfogadó meghízottjá-
nak (pénztárosának) kell tekinteni.

Egyes mellékszemélyekről még a különös rész-
ben is lesz szó.

V. A szenvedő váltóképességről.

Szenvedő váltóképesség alatt értjük azt, hogy
valaki jogérvényes váltókötelezettséget vállalhat. E te-
kintetben ma már megszűntek azok a régebbi korlá-
tozások, melyek egyes foglalkozási ágakhoz tar-
tozóknak (kereskedők, iparosok, gyárosok) engedték
meg csak a váltói kötelezettségek vállalását, vagy ál-
talanosságban megengedték ugyan, de egyes társa-
dalmi osztályokat (államhivatalnokok, katonatisztek)
abból kizártak. Generális szabály, hogy *szenvedő
váltóképességgel* mindenki bír, aki a főnálló tör-
vények szerint terhes szerződéseket jogérvényesen köt-
het. (Vt. 1. §.)

Szenvedő váltóképességgel bírnak tehát a ter-
mészetes személyek, ha 24. életévüket betöltötték és
ekként teljeskorúak, amennyiben kiskorúságuk bírói-
lag meg nem hosszabbított, vagy elmebetegség,
gyengeelméjűség, siketnémáság, illetőleg tékozlás miatt
gondnokság alá nem helyezték.

Az atya kiskorú gyermekéért (1877:XX. t.-c. 20.
§.), a gyám, vagy gondnok gyámoltjáért, illetőleg
gondnokoltjáért a gyámhatóság hozzájárulásával vál-
tói kötelezettséget vállalhat. (1877:XX. 113. §.)

Teljeskorúakká lesznek és ekként érvényes váltó-

kötelezettséget vállalhatnak a 18. életévüket betöltött
kiskorúak, ha a gyámhatóság által nagykorúsítottak
(i. t. 4. §.), vagy törvényes képviselőjük gyámható-
ságilag jóváhagyott beleegyezésével önálló ipart űz-
nek (i. t. 5. §.), hasonlóképpen a 20. évet betöltött
kiskorúak, ha az atyai hatalmat gyakoroló atya a
gyámhatóság jóváhagyásával vagyoniukat szabad ren-
delkezésre nekik kiadja, vagy beleegyeznek abba, hogy
önálló háztartást alapítsanak (i. t. 6. §.).

A nők, habár az 1874:XXIII. t.-c. 2. §-a alap-
ján a férjhezmenés által egyébként teljeskorúakká
válnak, mégis amennyiben a 24. életévüket be nem
töltötték, szenvedő váltóképességgel nem bírnak, ek-
ként a férjhezmenetellel a 24. évet be nem töltött nő
váltókötelezettség vállalása szempontjából kedvezőtle-
nebb helyzetbe jut, mint amilyenbe férjhezmenetelo
előtt volt, mert addig törvényes képviselője útján
vállalhatta váltójogi kötelezettséget. A magyar kir.
belügyminisztériumnak a gyámhatóságokhoz intézett
157.523/1930. B. M. számú rendelete azzal a fik-
cióval kísérli meg áthidalni ezt a kérdést, hogy a
férjhezment 24 éven aluli önálló ipart nem űző nőt
a szenvedő váltóképesség szempontjából továbbra is
kiskorúnak kell tekinteni, mihez képest, amennyiben
a váltókötelezettség vállalása valóban az érdekeit szol-
gálja, úgy a gyámhatóság a szenvedő váltóképesség
szempontjából kiskorúnak tekintendő nőt nagykorú-
síthatja.

Az, hogy valaki nem bír szenvedő váltóképes-
séggel és ekként az általa vállalt váltóobligó ha-
tálytalan, nem zárja ki, hogy vele szemben a kö-
vetelés esetleg *köztörvényi úton* valamely jogcímen
(kártérítés, jogtalan gazdagodás stb.) ne érvényesítes-
sék. Egyébként az, ha a váltón oly személyek nyilat-
kozatai fordulnak elő, kik szenvedő váltóképességgel
nem bírnak, e körülmény a többieknek érvényesen
elvállalt kötelezettségeire befolyással nincs. (Vt. 2. §.)

Az 1881:XVII. t.-c. 3. §-a (csődtörvény) szerint a
közadás a csődnyitással kezdetével elveszti a csődtömeg-

hez tartozó vagyon feletti kezelési és rendelkezési jogot, tehát az ettől kezdve netán vállalt váltókötelezettségei a csódtömeget nem kötelezik, mi azonban nem zárja ki, hogy a csőd megszűnte után a csőd ideje alatt kiállított váltónyilatkozatai alapján perelhető legyen.

Kényszerjegyzési eljárás folyama alatt, ha csak a vagyonfelügyelő ez ellen kifogást nem tesz, az adós jogosult oly jogügyleteket kötni, melyek az üzlet, a gazdaság, vagy a kenyérkereset folytatásával rendszerint járnak (Kc. 20. §.), az ebben a keretben vállalt váltóobligók tehát a hitelezőkkel szemben is hatályosak.

Bár az olyan váltónyilatkozatok, melyek kézalírás helyett *keresztvonással*, vagy más *kézjeggyel* eszközöltetnek (hiányos váltóalírások), váltójogi hatályal rendszerint nem bírnak (Vt. 104. §.), az írástudatlanok sincsenek attól elzárva, hogy érvényes váltónyilatkozatot tegyenek. Váltójogilag érvényes az aláírás, ha valaki az aláírónak nevét utánrajzolja, úgyszintén felhatalmazhat az írástudatlan bárkit, hogy helyette a váltót aláírja. Akik testi fogyatkozásuk miatt nem képesek a váltót aláírni, érvényes váltónyilatkozatot tehetnek, ha kézjegyüket bíróilag, vagy közjegyzőileg hitelesítetik.

Ahhoz, hogy valaki harmadik személyt váltónak helyette való aláírására meghatalmazzon, általában semmi különösebb alakszerűsége nincs szükség, kivéte a törvény e tekintetben, csak a házastársakra és jegyesekre vonatkozólag állapít meg, amennyiben egymásközötti meghatalmazás érvényességéhez közjegyzői okiratot kíván meg. (1886: VII. 33. §. 1.)

Jogi személyek, — ideértve a kereskedelmi társaságokat is, — nevében az vállalhat váltójogi obligót, ki a törvény, vagy a statutumok, illetőleg társasági szerződések alapján a képviselőre jogosult.

A Kt. 39. §-a értelmében a *cégvezetői* minőség a cégvezetőt a kereskedelmi üzlet folytatásával járó minden egyes ügyletre és jogcselekvényre feljogosítja,

mihezképest ebben a minőségben és körben a cég nevében váltói kötelezettséget is vállalhat, ezzel szemben a *kereskedelmi meghatalmazott*, még ha akár az egész üzlet vezetésére is nyert megbízást, külön meghatalmazás nélkül váltói obligo vállalására nem tekinthető feljogosítottnak.

Aki valamely váltónyilatkozatot, mint másnak meghatalmazottja ír alá anélkül, hogy erre felhatalmazva lenne (*falsus procurator*), személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állítólagos meghatalmazó felhatalmazás esetében felelős lett volna. Hasonló módon és személyesen felelősek azok a gyámok és egyéb képviselők, kik jogosultságuk tullepésével írnak alá váltónyilatkozatot. (Vt. 105. §.)

Külföldiekre nézve a szenvedő váltóképesség rendszerint azon ország törvényei szerint ítélandó meg, melyhez a váltókötelezett, mint alattvaló tartozik (*lex originis*), azonban a saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem bíró idegen is a belföldön elvállalt váltókötelezettségeiért felelős, ha egyébként a hazai törvények szerint váltóképes. (Vt. 95. §.)

VI. A váltóügylet menete.

A váltó, mint tudjuk, lényegileg egy *utalvány*, melyben kibocsátó meghagyja az intézvényezettnek, hogy az ott kiírt pénzüsszeget meghatározott helyen és időben a rendelvényesnek fizesse meg, az intézvényezett viszont a váltóra vezetett elfogadói aláírásával elismeri, hogy e meghagyást tudomásul vette és annak esedékességkor eleget fog tenni.

A dolog természetéből következik és a helyes logikai sorrend ezek szerint az, hogy elsősorban magának az utalványozásnak kell megtörténni és csak azután következhet be az utalványnak, mint ilyennek a tudomásulvétele, váltójogi terminus technikusai: az elfogadása.

Ezzel szemben a gyakorlatban az az eléggé el nem ítéhető abusus fejlődött ki, hogy a hitelező, ahelyett, hogy a váltót megfelelően intézvényezné és azt elfogadás végett adósához továbbíthatná, utóbbtól egyszerűen egy annak elfogadói aláírásával ellátott váltóblankettát kér, melyen rendszerint csak a váltóösszeg és a lejárat napja van kitöltve. A hitelező ugyanis attól fél, hogy a kibocsátói aláírásával ellátott váltóval visszaélés történhetne, esetleg maga az adós azt a tartozása kiegyenlítésének igazolására használná fel. E veszély fennáll ugyan, ellene azonban a kibocsátó védekezhetik azáltal, hogy a váltót saját rendeletre állítja ki. A váltóadós ugyanis a Vt. 39. §-a alapján csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni. Adott esetben viszont ezen saját rendeletre kiállított váltó csak a rendelvényes által, ki pedig ilyképpen a kibocsátóval azonos volna, nyugtázható és így a váltó pusztá birtoka, anélkül, hogy az nyugtázva is volna, a kifizetés megtörténtének igazolására még nem elegendő, különösen, ha hitelező igazolja, hogy a váltót elfogadás végett adósának elküldötte. Ha egyébként a hitelező adósával szemben bizalmatlan, úgy módjában áll ajánlott levélben való elküldés helyett a váltót valamely üzletbarátja vagy bank útján elfogadás végett bemutatni.

Ily biankóelfogadvány kérése a hitelező szempontjából sem helyes, mert per esetén kiteszi magát annak a kifogásnak, hogy a váltót megállapodásellenesen töltötte ki. Bár a Vt. 93. §-a kimondja, hogy a váltóadós azzal a kifogással, hogy a váltón akkor, midőn az elfogadás vagy más nyilatkozat vezetett, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt, — mégis biankó elfogadványok esetében e kifogással a váltóperekben igen gyakran találkozunk és ha azok az esetek túlnyomó többségében bíróilag figyelembe nem

is vétetnek, még is a per elhúzását és ezzel a ki-elégítés késleltetését eredményezik.

De az adós is teljes joggal tagadhatja meg, hogy egy oly váltóblankettát, melyről a kibocsátói aláírás hiányzik és rendelvényes megnevezve nincs, — biankó aláírjon, mert ha az illetéktelen kezekbe jut, és szabályszerű forgatmánnyal továbbadatik, a harmadik jóhiszemű személlyel szemben eredményesen nem védekezhetik és ekként ki van téve annak, hogy egyrészt a váltó alapján annak összege rajta behajtatik, eredeti hitelezőjével szembeni tartozása pedig ennek dacára fennáll, ki azt mint nyiltkövetelést köztörvényi úton érvényesítheti.

Lássuk most példaképpen egy váltóügyletnek menetét:

Kerekes Béla győri vaskereskedő tartozik 2000.— pengővel Fémipari Rt. budapesti cégnek, viszont az általa teljesített áruszállításokkal kifolyólag ugyanannyi követelése van Erdős Kálmán budapesti lakossal szemben. Kerekes, hogy a kölcsönös követelések és tartozások egyidejűleg kiegyenlítést nyerjenek, váltót intézvényez Erdősre, mely a szokásos váltóúrlapon kiállítva ekként hangzik:

Győr, 1937 július hó 1-én.

P 2000.—

1937 december hó 1-én fizessen Ön ezen első váltónál jogva Fémipari Rt. budapesti cég rendeletére

Kettőezer pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Erdős Kálmán úrnak, Kerekes Béla.

Budapest, V., Váci-út 4.

Fizetendő: elfogadónál.

3. számú váltóminta. Intézköztetett váltó.

Az ekként kiállított váltót Kerekes Béla a Fémipari Rt.-nek levél kíséretében megküldi, egyben adósát, Erdős Kálmánt, a reá történt intézkedéséről értesíti.

A Fémipari Rt. mihelyt a váltót megkapja, azt szabályszerűen elkönyveli, a lejáratát előjegyzi, azután elfogadás végett Erdős Kálmánnak bemutatja. Erre nem köteles ugyan, de érdekében áll, mert ha elfogadás Erdős Kálmán részéről megtörténik, úgy ezáltal utóbbi is belépett a váltókötelezettségbe, tehát a váltó kifizetéséért most már Kerekes és Erdős egyetemleg felelnek, mi fokozza a váltó biztonságát és megkönnyíti ehhez képest annak leszámíthatóságát.

Hogy azonban Erdős Kálmán intézképezett a váltót valóban elfogadja, illetőleg elfogadói aláírásával ellátja-e, az teljesen az ő tetszésétől, illetőleg a közte, a váltó kibocsátója közötti jogviszonytól függ. Lehet pl., hogy Erdős nyilthitelre vásárolt Kerekes-től árut, váltóadásra tehát egyáltalán kötelezve nincs, vagy a Kerekes által küldött árut kifogásolta és rendelkezésre bocsátotta. A Fémipari Rt. mint rendkívényes és váltóbirtokos egyelőre Erdős Kálmán intézképezetttel jogviszonyban nincs, tőle a váltó elfogadását bírói úton nem követelheti, ha tehát Erdős Kálmán az elfogadást bármely oknál fogva megtagadná, úgy egyebet nem tehet, minthogy az elfogadás megtagadása tényéről közjegyző útján óvást vétet fel és az elfogadás hiánya miatt Kerekes Bélától biztosítási visszkereset útján biztosítékot követel arra nézve, hogy a váltó esedékességkor ki fog fizettetni. (Lásd XIV. fejezet.)

Tegyük fel azonban a jobbik esetet, Erdős Kálmán intézképezett, miután Kerekes Bélával valóban tartozásban van, a váltót elfogadja, minék jeléül azt annak előlapján vagy keresztben aláírja, vagy pe-

dig aláírását Kerekes kibocsátói aláírása alá helyezi. Most tehát már a váltó el is van fogadva:

Győr, 1937 július hó 1-én.

P 2000.—

1937 december hó 1-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Fémipari Rt. budapesti cég rendelkezésére

Kettőezer pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Erdős Kálmán úrnak,

Kerekes Béla.

Budapest, V., Váci-út 4.

Erdős Kálmán.

Fizetendő: elfogadónál.

4. sz. váltóminta. Elfogadott intézképezény.

A Fémipari Rt. követelését realizálni óhajtván a váltót augusztus 1-én a Központi Banknál leszámítottatás végett benyújtja. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a váltó nemkamatozó papír lévén, a csak december hó 31-én esedékes címlet augusztus hó 1-én a kitett névértékénél kevesebbet ér. Hogy a váltó akkori valóságos értékét (belértékét) megkapjuk, le kell számítani az esedékesség napjáig járó kamatokat, helyesen diszkontot, a Központi Bank a váltó leszámítottásakor tehát nem fizeti ki a váltó teljes névértékét, hanem annak csak a diszkonttal csökkentett összegét.

Ahhoz azonban, hogy egyrészt a váltóból származó jogok a Központi Bankra váltójogi hatállyal átruháztassanak, másrészt, hogy a váltóból kitűnjék, hogy az abban foglalt fizetési ígéret betartásáért a Fémipari Rt. is szavatol, szükséges, hogy utóbbi a váltót forgassa, mihez képest Fémipari Rt. a váltó hátlapjára rávezeti a következő nyilatkozatot:

Helyettünk a Központi Bank Részvénytársaságnak, Budapest. Értékét felvettük.

FEMIPARI RÉSZVÉNYTARSASÁG

Hollós Abonyi

A Központi Bank Rt., amennyiben nem eléggé tőkeerős és reeszkomptra van szüksége, a váltót hasonló forgatmánnyal, — esetleg üres forgatmánnyal, — ismét továbbadja (visszleszámítottatja), egyébként azt lejáratig váltótárcájában tartja.

Néha megtörténik, hogy még esedékesség előtt is bizonyos intézkedés szüksége merül fel, nevezetesen, ha a váltóbirtokosnak tudomására jut, hogy az elfogadó ellen csőd nyitattott, vagy ellene a törvényt elfogadás után pénzbeli tartozás behajtása miatt a végrehajtás eikertelenül megkíséreltetett. Ez esetben a váltóbirtokos úgy magától az elfogadótól, mint pedig az összes előzőitől (kibocsátó és forgatók) biztosítékot követelhet, aziránt, hogy a váltó esedékességkor rendben ki lesz fizetve. (Lásd a XIV. fejezetet.)

Egyebekben, ha ilyen nem várt esemény nem történt, a Központi Bank esedékességkor a váltót fizetés végett Erdős Kálmán elfogadónak bemutatja és ha ez a nyugtatványozott váltó ellenében a váltó összegét kifizeti, úgy a váltó szerepe jogilag és gazdaságilag egyaránt befejeződött, ellenkező esetben következik az óvásfelvétel, az előzőnek ennek megtörténtéről ajánlott levélben való értesítése és a váltókövetelésnek bírói úton való érvényesítése az összes kötelezettekkel szemben. (L. XVI. fejezet.)

Természetesen e mellett a váltóügyletnek sokféle változata lehet, ezekre a különös részben fogunk kitérni.

VII. A váltókövetelés bírói érvényesítése.

Váltókeresetek és visszkeresetek, akár fizetésre, akár biztosításra irányulnak, úgyzintén a váltótörvény alapján a megtartási jogot érvényesítését célzó keresetek egyaránt megindíthatók adósnak személyes bírósága, mind pedig a váltó fizetési helyének bírósága előtt. Amennyiben a perérték a 3000 pengőt nem haladja meg, úgy a kir. járásbíróság, ezen felül a kir. törvényszék bír. hatáskörrel. A perbejelentést (lásd alább) annál a bíróságnál kell megtenni, amely a visszkeresetre illetékes. (Pp. 30. §.)

Az alaki (processzuális) váltószigor a váltókövetelések érvényesítésére megállapított, a polgári perrendtartásunk IX. címében szabályozott meghagyási eljárás, speciális perjogi rendelkezéseiben nyilvánul, melyeknél az irányadó szempont a váltóban foglalt ígéret gyors realizálásának kikényszerítése.

De e különleges eljárás csak az esetben vehető igénybe, ha a váltó aggálytalan és felperes a kereset megállapításához szükséges okiratokat (váltó, óvás, értesítőlevélről szóló postai feladóvevény stb.) eredetiben csatolja, egyben a keresetlevelében alperes ellen a számszerűleg kiteendő követelés és járuléka erejéig kifejezetten fizetési, illetőleg biztosítási meghagyás kibocsátását kéri. (Pp. 607. §.)

Ha a bíróság úgy találja, hogy a meghagyás a kereseti kérelem értelmében nem bocsátható ki, úgy annak kibocsátása helyett a feleket tárgyalásra idézi meg. A meghagyás kibocsátását meg kell tagadni, ha a keresetlevél a törvényes kellékeknek meg nem felel, ha a követelés bizonyítására becsatolt váltó vagy egyéb okiratok aggályosak, vagy ha a kereset elévültnek mutatkozik. (A váltóelévlésről l. alább.) A meghagyás kibocsátását meg kell tagadni akkor is, ha a megtagadás oka a követelésnek, vagy járulékeinak csak egy részére nézve forog fenn, egy keresetlevelébe összefoglalt több önálló váltókövetelést azonban az

elintézésnél elkülönítve kell megítélni. Több külön váltókötelezett közül a meghagyás egyesek ellen kibocsátható, mások ellen megtagadható. Így pl. ha az óvásfelvétel bizonyítva nincs, vagy elkésztetnek látszik, a bíróság az elfogadó ellen kibocsátja a váltófizetési meghagyást, a többi érdekelttel ezekben a perfelvételre fog határnapot kitűzni. (Pp. 608. §.)

A bíróság, amennyiben ily aggály nem merül fel, a fizetési meghagyást kibocsátja és abban alperesnek, illetőleg alpereseknek meghagyja, hogy a szám szerint kitett váltóösszeget, illetőleg visszereseti összeget, valamint járulékait (kamat, óvásdíj stb.), úgyszintén a bíróság által megállapított perköltséget a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt végrehajtás terhével fizessék meg a felperesnek, vagy pedig *kifogásaikat* ugyanez idő alatt a bíróságnál adják elő. Amennyiben a meghagyás biztosításra szól, úgy a bíróság arra kötelezi alpereseket, hogy a váltóösszeget a bíróságnál készpénzben tegyék le, a megállapított perköltséget pedig felperesnek fizessék meg. (Pp. 609. §.)

A budapesti központi kir. járásbíróságtól.

6738/1938. szám.

A beadványban hivatkozni kell erre a számra.

VALTÓFIZETÉSI MEGHAGYÁS.

A bíróság az 1937. évi október hó 5. napján Budakalász községben 620 pengőről kiállított és eredetiben bemutatott váltó alapján meghagyja Kertész Vilmos fakereskedő, budakalászi lakónak, mint elfogadónak, Elek Imre bútorgyáros, bicskei lakónak, mint kibocsátónak és Bíró Vince fatermelő, bicskei lakónak, mint forgatónak, 620 (Hatszázhusz) aranypengő tőkét, e tőke után, 1938. február hó 20. napjától járó 6%-os kamatot, 8 pengő 34 fillér óvási költséget, 1/2% váltódíjat és 43 pengő 80 fillér perköltséget, a jelen fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 3 nap alatt a Faipari és Fakereske-

delmi Rt. budapesti (V., Honvéd-u. 1.) bej. cég felperesnek végrehajtás terhével fizesse meg, vagy pedig kifogásait ugyanez alatt az idő alatt adja elő.

A bíróság figyelmezteti az alperest, hogy ezt a meghagyást csak kifogással lehet megtámadni, amelyet a bíróságnál szóval is előadhat, vagy ügyvédi képviselet nélkül is benyújthat, de a perben ügyvédje által kell magát képviseltetni.

Ha az alperes kifogását nem a bíróság székhelyén lakó ügyvéd által adja elő és maga sem lakik a bíróság székhelyén, kifogásában a bíróság székhelyén lakó kézbesítési megbizottat rendeljen. (1911: I. t.-c. 613. §.)

Budapesten, 1938. évi március hó 1. napján.

Dr. Kovács S. K.
bírósági titkár.

(Váltófizetési meghagyás mintája.)

A fizetési meghagyást csak *kifogással* lehet megtámadni, mely kifogást alperesnek háromnapos záros határidő alatt kell bíróságnál előadnia. Ha azonban a meghagyást alperesnek a bíróság székhelyén kívül kézbesítették és az alperes kifogását postán küldi be, a postai szállításra szükséges idő a háromnapos határidőbe nem számítható be. (Pp. 611. §.)

A kifogást a meghagyást kibocsátó bíróságnál két példányban egy felzettel és ha a felperes értesítése végett több példány volna szükséges, a további példányokkal kell benyújtani. Váltóperekben ügyvédi képviselet kötelező, a kifogás azonban ügyvédi ellenjegyzés nélkül is benyújtható, sőt ha a fizetési meghagyást járásbíróság bocsátotta ki, alperes ott azt szóval is előadhatja, mi jegyzőkönyvbe vétetik.

Ha az alperes kifogását nem a bíróság székhelyén lakó ügyvéd által adja elő és maga sem lakik a bíróság székhelyén, kifogásában a bíróság székhelyén lakó kézbesítési megbizottat köteles megnevezni. Ez utóbbi elmulasztásának következménye az, hogy az idéző végzést a bíróság nem kézbesíti alperesnek kézbesítő útján, hanem címére postára adja és a kézbesítés ily esetben a postára való feladás-

sal teljesítettnek tekintetik (Pp. 613. §.), miből, ha az irat a postán elvész, alperesre könnyen jogsérelem háramlik.

KIFOGASMINTA.

Tekintetes kir. Járásbíróság!

Faragó Vilmos felperesnek ellenem 200 pengő és jár. iránt folyamatba tett váltóperében a tekintetes kir. Járásbíróságnak 22.300/1938. szám alatt kelt váltófizetési meghagyás ellen

kifogással

élek és kérem, miszerint annak folytán a perfelvételre és érdemleges tárgyalásra határnapot kitűzni, a megtartott tárgyalás eredményeképpen a hivatkozott váltófizetési meghagyást hatályon kívül helyezni és felperest a felmerült költségekben marasztalni méltóztatnék.

Indokok:

A kereseti váltót én az azon szereplő kibocsátónak Kerekes Iván kereskedőnek egy tőle vett gép vételárára adtam, mely gépet ugyan ő leszállította, de melyet miután az hibás volt, rendelkezésére bocsátottam és ő azt vissza is vette.

Miután pedig felperes, ki veje és egyben csendes társa is a kibocsátónak, sőt a kérdéses ügyben közben is járt, erről tudott és ekként jóhiszemű harmadik személynek nem tekintendő, vele szemben is ezen az alapügyletből kifolyólag emelt kifogást érvényesíteni jogosítva vagyok.

Az idő rövidségére való tekintettel kifogásaim beadására ügyvédet nem bízhattam meg, kézbesítési megbízottul megnevezem dr. Bíró Imre, budapesti (V., Bálvány-u. 11.) ügyvéd urat, ki egyébként a perben is képviselni fog.

Tisztelettel
Elek László.

A külfönten megjelölendő a bíróság, a felek neve, foglalkozása és lakása és a bírósági ügyszám.

Ha már most alperes kifogással él, a marasztalási összeget pedig bírói letétbe nem helyezi, úgy

felperesnek joga nyílik a három nap leteltével biztosítási végrehajtás elrendelését kérni. (Pp. élt. 51. §.)

A törvényes határidőben kifogással meg nem támadott fizetési meghagyásnak oly hatálya van, mint a jogerős ítéletnek és ellene az általános szabályok szerint csak perújításnak van helye.

Az elkésve benyújtott vagy előadott kifogást, valamint ha az a törvényes kellekeknek nem felel meg, a bíróság visszautasítja. Ha visszautasítás esete nem forog fenn, úgy a perfelvételre és tárgyalására határnapot tűz ki. (615. §.)

Ha az alperes a követelés vagy járulékainak csak egyrésze ellen is tesz kifogást, az egész megtámadottnak tekintendő, kivéve, ha több önálló követelésre nézve lett a meghagyás kibocsátva és alperes kifejezetten csak a követelések egyike-másika ellen tesz kifogást. Több alperes közül, ugyanazon meghagyás ellen egy alperes részéről tett kifogás a többi javára csak akkor szolgál, ha a kereset ellenük ugyanannak a váltónyilatkozatnak alapján, mint örökös-társak, vagy társasági tagok ellen irányul és ekként a per csak egységesen bírálható el. (616. §.)

Kifogások esetén a bíróság a megtartott tárgyalás alapján ítéletileg dönt. Marasztó ítéletben a kötelezettség teljesítésére három napi határidőt kell tűzni. A meg nem jelenés alapján hozott ítéletet ellentmondással megtámadni nem lehet. (Pp. 618. §.)

Az elévülés.

Fizetési meghagyás kibocsátásának nincs helye és alperes ily irányú kifogása következtében érdemleges tárgyalás alapján a bíróság a keresetet elutasítja, ha a váltó elévültnek látszik. Egyébként azonban a bíróság az elévülést hivatalból nem vizsgálja. (Vt. 88. §.)

Az elfogadó elleni váltókereset a váltó lejáratától számítandó három esztendő alatt évül el. (Vt. 84. §.)
A váltóbirtokos követelése a forgatók és a kibocsátó

ellen egy év alatt évül el a kellő időben felvett óvás keltétől, vagy pedig az óvás elengedésének esetében a lejáratától számítva. A forgatók visszkereseti követelése a többi forgató és a kibocsátó ellen hat hónap alatt évülnek el, attól a naptól számítva, amely napon a forgató a váltót kifizette, vagy amely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették. (1925: VIII. t.-c. 53. §.)

A váltóadás ellen nyitott *csőd* tartama alatt az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette. (Vt. 89. §.)

A *kényszeregyezségi eljárásban* bejelentett követelés elévülése a bejelentéstől kezdve az egyezségben megállapított fizetési határidő leteltéig, ha pedig az egyezség létre nem jött, a jogerős megszüntetéséig nyugszik. A nyugvás megszűnte után továbbfolyó elévülés harminc napnál rövidebb idő alatt nem fejeződik be. (1410/1926. M. E. számú rendelet 53. §.)

Az elévülés a kereset megindítása által, de csak azon váltókötelezett irányában szakítatik meg, ki ellen a kereset intéztetett. (Vt. 87. §.)

Ha a keresetlevél az alperesnek halála miatt vagy más okból nem kézbesíthető, a keresetlevél beadásához kötött magánjogi hatályok elenyésznek, ha a felperes a kézbesítés sikertelen megkísérléséről törvényt értesítésétől számítva, harminc nap alatt a hirdetményi idézést nem kéri, vagy a kézbesítés végett szükséges adatokat be nem jelenti. (Pp. 147. §.)

A váltóvisszkeresettel megtámadott forgató részéről az elévülés megszakítása perbejelentéssel is történhetik. Nehogy az ellene indított per folyama alatt az előzője elleni visszkereseti jogát elévülés folytán elveszíthesse, a forgató ebbeli jogainak fenntartását kérvényileg a visszkeresetre illetékes bíróságnak bejelentheti, mely azt az ellenérdekű féllel közli. Ez esetben a perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi kezdetét. (Vt. 87. §.)

A váltó elévülése esetén annak elfogadjával és kibocsátójával szemben köztörvényi úton esetleg érvényesíthető igényről a XIX. fejezetben lesz szó.

Törvénykezési illeték.

A kereset, valamint kifogás első példányának első íve után, amennyiben az illeték nem átalányban rovardó le (lásd alant) a következő illeték jár:

	50 pengőig	30 fillér
50 pengőn túl	100 „	50 „
100 „ „	200 „	1.— pengő
200 „ „	400 „	1.25 „
400 „ „	600 „	1.50 „
600 „ „	1.000 „	2.— „
1.000 „ „	1.500 „	2.50 „
1.500 „ „	2.000 „	3.— „
2.000 „ „	2.500 „	3.50 „
2.500 „ „	5.000 „	5.— „
5.000 „ „	7.500 „	7.50 „
7.500 „ „	10.000 „	10.— „
10.000 „ „	minden megkezdett	
5000 pengő után		—50 „

Az első példánynak második és többi íve után, valamint a második és harmadik példány minden íve után a per vagy eljárás tárgyának értékéhez képest az illeték:

	100 pengőig	—30 pengő
100 pengőn túl	500 „	—50 „
500 „ „		1.— „

A negyedik és többi példány csak első íve esik a felzetekre megszabott illeték alá (100 pengőig 30 fillér, azontúl 40 fillér), a negyedik és többi példány második és többi íve illetékmentes.

Az ítéleti, valamint a váltó és csekk alapján indított meghagyási eljárásban a fizetési vagy biztosítási meghagyás után lerovandó határozati illeték a következő:

2.000 pengőig minden egész vagy megkezdett	100 pengőtől	1.50 pengő
2.000 pengőn felül	5.000 pengőig	1.6%
5.000 " "	20.000 " "	1.7%
20.000 " "	50.000 " "	1.8%
50.000 " "	100.000 " "	1.9%
100.000 " "		2.0%

Az itt megállapított határozati illetéket, amelyben az 50 pengőnél nem több, bélyegben kell leróni, ha annál több, úgy kiszabás alapján készpénzben. A nem bélyeggel lerovandó határozati illeték után 20% rendkívüli pótlék is jár és az illeték alapján szolgáló összeget husszal, maradvány nélkül, osztható számra kell kikerekíteni, olymódon, hogy a tíz pengőnél kisebb maradványösszeg figyelmen kívül marad, a tíz pengő vagy ennél nagyobb maradványösszeg teljes húsz pengőnek számít.

A váltó és csekk alapján indított meghagyásos eljárásokban, ha az eljárás tárgyának értéke 400 pengőt meg nem halad, a törvénykezési illetéket az eljárás egyes szakaszaira megállapított átalányösszegben kell leróni. (1936:XXII. t.-c.)

Az alábbi táblázatban a »Kereset« rovatban feltüntetett illetékátalányt felperes köteles keresetén, a »Kifogás« rovatban feltüntetett illetékátalányt pedig alperes tartozik esetleges kifogásán leróni.

Eljárás értéke.

Eljárás értéke		Kereset	Kifogás
100 pengőtől	100 pengőig	2.—	1.—
200 " "	200 " "	4.—	1.50
300 " "	300 " "	6.—	2.—
400 " "	400 " "	8.—	2.50

Ügyvédi díjszabás.

Az ügyvédi díjszabás nincs országsszerte egységesen szabályozva, a különböző bíróságoknál alkalma-

zott díjszabások elég lényeges eltérést mutatnak, egyébként is az ügyvédi díj bírói mérlegelés tárgyát képezi. Az alábbi ügyvédi díjtáblázat ezek szerint csak hozzávetőleges tájékoztatást nyújt, az egyes tételek egy-egy aktusra (kereset, kifogás, tárgyalás stb.) vonatkoznak:

50 P-ig a perérték után	100 P-ig a többlet után	10%
50 P-től	100 P-ig a többlet után	8%
100 " "	200 " " " "	6%
200 " "	300 " " " "	5%
300 " "	400 " " " "	4%
400 " "	600 " " " "	3%
600 " "	800 " " " "	2.5%
800 " "	1.000 " " " "	2%
1.000 " "	5.000 " " " "	1.5%
5.000 " "	30.000 " " " "	1%
30.000 " "	100.000 " " " "	0.5%
100.000 P-n felül		0.25%

VIII. A váltó büntetőjogi védelme.

A magyar büntetőtörvénykönyv (1878. évi V. t.-c.) az okirathamisítást sorrendben a csalás után tárgyalja, mintegy ezzel is kifejezésre akarván juttatni azt az összefüggést, mely e két deliktum között fennforog.

A régebbi büntetőjogok általában okirathamisítást nem is tekintettek külön bűncselekménynak, hanem csak a csalás elkövetésének egy különös módjának.

Büntetőtörvénykönyvünk — mint ahogy azt a miniszteri indoklás mondja — abból kiindulva, hogy »a társadalom az okiratok által tartja jogos érdekeit leginkább biztosítva, azoknak meghamisítása által az okiratokba helyezett bizalmát elveszti és a legerősebben biztosítottjának tartott jogait és érdekeit veszélyeztetve látja«, az okirathamisítást a csalástól külön választotta és azt önálló (sui generis) bűntettnek te-

kinti, bár mint azt az alábbiakban látni fogjuk, a határok néha nagyon is elmosódnak.

Az okirathamisításnál az a helyes elv jut a törvényben kifejezésre, hogy a jogilag fontos bizonyító eszközök megsértése által nemcsak az egyéni érdek, hanem a közhitel veszélyeztetik és épp ezért oly magánokiratok meghamisítása, melyeknél e veszély még fokozottabb mértékben áll fenn, súlyosabb beszámítás alá esik és tekintet nélkül az összegre, minősített okirathamisításnak számít. Ez vonatkozik a váltóra is.

Büntetőjogi szempontból is különbséget kell tenni magán- és közokiratok között. Közokirat alatt értendő az oly okirat, amelyet közhatóság hivatalos körén belül, vagy közhitelességgel főruházott személy (pl. közjegyző) ügykörén belül az erre nézve megszabott alakban kiállít. Ilyen közokiratot képez e szerint a váltóóvás is, melynek meghamisítása ehhez képest közokirathamisítást képez.

A Btk. 401. §-a szerint magánokirathamisítást követ el, aki hamis magánokiratot készít, vagy készített, magánokiratot részben vagy egészben meghamisít, vagy meghamisítat, ha azt arra használja fel, hogy ezáltal valamely kötelezettség, vagy jog létezése, megszűnte, vagy megváltoztatása bizonyíttassék. Hasonló elbírálás alá esik az is, aki más által készített hamis, vagy hamisított okiratot, ezen minőségét tudva, felhasználja. (Btk. 405. §.)

A bűncselekmény tényálladékának e szerint két momentuma van: a hamis okirat készítése és annak felhasználása. A hamis magánokirat készítése, illetőleg a magánokirat tartalmának meghamisítása önmagában még nem büntetendő cselekmény, hanem csak előkészítő cselekménynek számít és mint ilyen, nem büntethető, deliktum csak akkor jön létre, ha azt valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszűnte, vagy megváltoztatása bizonyítására valóban fel is használják.

Hamisnak mondjuk az okiratot, ha az más tün-

tet föl annak szerzőjéül, mint akitől valóban származik, hamisított pedig az okirat, ha annak valamely része jogellenesen megváltoztatott.

Valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszűnte, vagy megváltoztatása csak konkrét személy ellen bizonyítható, miből következik, hogy magánokirathamisítás csak akkor forog fenn, ha valamely tényleg létező természetes, vagy jogi személy neve (cége) használtatik fel e célra.

A pinceváltókkal (lásd III. fejezet) való manipuláció, miután az ilyen váltón fiktív személyek szerepelnek, nem állapítja meg az okirathamisítás tényálladékát, de adott esetben esetleg csalásnak minősíthető, mint ahogy csalást és nem okirathamisítást állapított meg a kir. Kúria több oly esetben is, midőn valaki hamis váltókat, anélkül, hogy azokat kezéből kiadta volna, — arra használt föl, hogy a maga hitelképességét bizonyítsa és ily alapon magának kölcsönt szerezzen.

Ingadozó a gyakorlat, vajjon megállapítható-e az okirathamisítás, ha a hamisított váltó nem számítottatik le, hanem csak zálogbaadás útján szolgál eszközülni arra, hogy valaki magának hitelt szerezzen. Ily esetekben, miután a tettes célja nem irányul arra, hogy a hamisított váltó annak állítólagos aláírója ellen bizonyítékul felhasználáséék, bíróságaink általában nem okirathamisítást, hanem csalást látnak fennforogni.

Nem állapítható meg a váltóhamisítás, ha a tettesben nincsen meg a jogsértő szándék. A bíróságaink oly esetekben is, amidőn a hamisítás objektíve fennforog, felmentő ítéletet hoznak, ha a vádlott a közte és a sértett között fennálló kapcsolat alapján jóhiszeműen feltételezhette utóbbinak a beleegyezését. Döntő fontosságú ily esetben a sértett magatartása is. Ha a sértett utólagosan bár, de aláírásának akár polgári, akár büntetőbíróság előtti kifogásolása előtt az aláírást jóváhagyta, ez rendszerint büntetlenséget eredményez, más azonban a helyzet, ha a sértett,

miután már előzőleg a váltó hamisságát vitatta, tesz csak olyan kijelentést, hogy beleegyezett volna neve aláírásába, ha arra felkérte volna.

Mint ahogy a váltótörvény sem kívánja meg, hogy a váltónak összes lényeges kellékei már a kibocsátáskor kitöltessenek, a büntető gyakorlat is odahajlik, hogy a váltókötelezettségi szándékkal forgalomba hozott aláírt ürlap váltónak tekintendő, ha netán egyes lényeges kellékek hiányoznak is, miután a hiányzó lényeges kellékek kitöltésére a váltóbirtokos a Vt. 93. §-a alapján jogosult.

A büntetőtörvénykönyv okirathamisításnak tekinteti és bünteti, ha valaki másnak aláírásával ellátott valamely kitöltetlen iratot az aláíró beleegyezése nélkül, vagy tudva, a létrejött megállapodás ellenére tölt ki, ha az arra használtatik, hogy ezáltal az aláíró ellen valamely kötelezettség vagy jog létezése megszűnése vagy megváltoztatása bizonyíttassék.

E szabály az esetben is alkalmazandó, ha az, aki az iratot aláírta, megengedte ugyan annak kitöltését, de a kitöltő mást írt be, mint amire jogosítva volt, illetőleg, ha a kitöltés által az aláíró részéről nagyobb kötelezettségnek elvállalását, vagy pedig másnak az aláíró irányában fennálló nagyobb kötelezettsége megszűnését, esetleg átváltozását bizonyítja. Utóbbi esetben a kitöltés azon többlet tekintetében »jogtalan«, mely meghaladja annak értékét, melyre vonatkozólag a kitöltés megengedett és ezáltal jogos volt.

Aki jogosan jut egy kitöltetlen irathoz, az általában meghatalmazottnak tekintendő, annak kitöltésére, ezt a jogelvet váltóra vonatkozólag annak 93. §-a külön le is szögezi, kimondván, hogy a váltóbirtokos a vele közvetlen jogviszonyban álló féllel szemben is az utólagos jogtalan kitöltés kifogásával csak annyiban élhet, amennyiben bizonyítani képes, hogy ez a létrejött megállapodás ellenére történt.

Váltóperekben mindazonáltal gyakran találkozunk

(lásd XVIII. fejezet) az utólagos kitöltés kifogásával, de ha a bíróság az utólagos kitöltés jogosulatlanságát meg is állapítja, ez még nem jelenti, hogy büntető úton való felelősségre vonásnak is minden ilyen esetben helye volna. Büntettet ugyanis csak szándékos cselekmény képez (Btk. 75. §) és netáni ténybeli tévedések a tettesnek nem számíthatók be. (Btk. 82. §.) Aki tehát egy váltót utólagosan és netán jogtalanul is kitölt, büntetőjogi felelősségre csak akkor vonható, ha kétségtelenül tudatában volt eljárása jogtalanosságának.

A büntetőtörvénykönyv 406. §-a szerint okirathamisítás vétségét követi el, aki azon célból, hogy másnak kárt okozzon, olyan okiratot, mely vagy éppen nem, vagy nem kizárólag sajátja, jogtalanul megsemmisít, megrongál, vagy eltitkol. Ez szorosán véve ugyan nem okirathamisítás, a törvény mégis annak tekinteti e cselekményt is. Indoka ennek, hogy az okirat a jog bizonyítására szolgál, aki tehát ilyen jogtalanul megsemmisít, megrongál, vagy eltitkol, meghamisítja a jogot.

IX. A váltók illetéke.

Minden váltó (váltópéldány), valamint eredeti forgatmánnyal ellátott váltómásolat illeték alá esik. Az illeték alapja a váltó összege, mely százzal maradék nélkül osztható pengős összegre felfelé kerekítendő ki. Az illeték, az ezidőszerint érvényben levő 20%-os pótlékot is beleértve:

a) Belföldön kibocsátott, hat hónapnál nem hosszabb és külföldön kibocsátott, 12 hónapnál nem hosszabb lejáratú váltóknál 0.12%.

b) Belföldön kiállított és belföldön fizetendő, hat hónapon túl, de kilenc hónapnál nem későbbi lejáratú váltóknál 0.24%. (Az 1938 július hó 1. napján életbe lépett 1509/1938. P. M. számú rendelet alapján.)

c) Belföldön kibocsátott, 6 hónapnál hosszabb lejáratú, valamint külföldön kibocsátott, 12 hónapnál hosszabb lejáratú váltóknál 0.6%.

d) Belföldön kibocsátott, de kizárólag külföldön fizetendő váltók után az a) és b) pontban meghatározott illeték egyötöd része, tehát a fizetési határidő szerint 0.24%, vagy 0.12% illetéket kell leróni.

e) Külföldön kibocsátott és kizárólag külföldön fizetendő, de belföldön forgalomba hozott váltó (transzító váltó) után 0.012%.

Az olyan váltó, amelynek szövegében *telekkönyvi* bekelezési vagy előjegyzési engedély foglaltatik, a benne kitett érték után, tekintet nélkül a kibocsátás és a fizetés helyére, valamint a lejárat idejére, 1.2% illeték alá esik. Ha olyan váltót, melyre ilyen külön engedélyt nem vezettek rá, *jelzálogi előjegyzés* végett a telekkönyvi hatósághoz bemutatják, a váltón lerótt illetéket benyújtás előtt kell erre a *százalékra* kiegészíteni. Ha az előjegyzést nem az egész váltóösszegre kérik, úgy csak a *részösszegnek* megfelelő illetékek közötti különbséget kell pótolni.

Ha a váltón sem a kelet, sem a lejárat határozott időponttal megjelölve nincs, de az erre vonatkozó váltóbeli adatokból a lehetséges legnagyobb *lejárat* időtartam megállapítható, úgy az illeték mérvére nézve ez az irányadó. Ha ezt a váltóból megállapítani nem lehet, akkor a belföldön kibocsátott váltót illeték-kiszabás szempontjából hat hónapnál hosszabb, a külföldön kibocsátott váltót tizenkét hónapnál hosszabb lejáratúnak kell tekinteni. Kivétel e tekintetben a határozott kelettel látra kiállított váltó, mely hat, illetve tizenkét hónapon belüli lejáratnak tekintendő, aszerint, hogy a váltó belföldön, vagy külföldön lett kiállítva. Ha határozott kelettel kiállított váltó lát után bizonyos meghatározott időre szól, úgy ezen időtartamnak megfelelő lejáratúnak kell tekinteni.

Ha azonban az ilyen váltót fizetés végett nem mutatják be a megfelelő határidőn belül, akkor a lejáratú idő utolsó napját követő első hétköznapon beáll az a kötelezettség, hogy a már lerótt illetéket a hosszabb lejáratú időnek megfelelően ki kell egészíteni. Az illeték *kiegészítésének* kötelezettsége ha-

sonlóképpen beáll, ha ilyen lát után bizonyos időre szóló váltót elfogadás végett oly időben mutatják be, hogy a kiállítás és lejárat közötti időtartam hosszabb lesz, mint ahogy az a lerótt illetéknek megfelel.

Az illetéket megfelelően ki kell egészíteni akkor is, ha a határozott kelettel és lejáratú kiállított váltó a lejárat után (hat hónapon túl) forgatmány vagy engedmény útján átruháztatik. Amennyiben az átruházás a váltókövetelés összegének csak egy részére vonatkozik, úgy az illetéket is csak a részösszeg után kell kiegészíteni.

Ha a külföldön kelt és külföldön fizetendő (transzító) váltó valamely utólag rávezetett nyilatkozat folytán belföldön fizetendővé válik, vagy a bíróság előtt felhasználják, vagy annak alapján jelzálogjog bejegyzését kérik, akkor az illetéket ugyancsak megfelelően ki kell egészíteni.

Fedezeti váltóknál az illetéket a hosszabb lejáratú váltóra megszabott mérvben kell leróni olyképpen, hogy az a későbbben feltüntetett váltóösszegnek megfelelően.

Olyan váltón, melyen az összeg egyelőre kitéve nincs, legalább 2 pengő 50 fillér illetéket kell leróni.

A váltóilleték *lerovása* tekintetében a következő szabályok irányadók:

A váltóilletéket: a) megfelelő értékű kincstári váltóürlap felhasználásával; vagy b) kincstári váltóürlappal és annak értékéhez hozzászámítandó bélyegeknél az ürlap hátsó lapjára való fölragasztásával; vagy végül c) magán váltóürlap hátsó ürlapjára felragasztott bélyegekkal kell leróni, ha az illeték 50 pengőnél nem több.

A felragasztott bélyegeket a váltó *aláírása előtt* valamelyik magyar királyi adóhivatalnál, vagy azzal megbízott postahivatalnál felül kell bélyegeztetni.

Ha a váltóilleték 50 pengőnél több, úgy akkor is lehet róni bélyeges ürlappal és bélyeggel, vagy csak bélyeggel, de az illetéket, illetőleg a kincstári ürlap értékét meghaladó különbözetet közvetlenül készpénzben is lehet fizetni. Ha az illeték összege

annyi, hogy a megfelelő értékű bélyegek magának a váltóúrlapnak hátsó lapjára el nem férnek (a toldatra bélyeget ragasztani nem szabad), úgy feltétlenül készpénzben kell az illetéket leróni. Ennek módja az, hogy a fél a váltót aláírás előtt, esetleg az üres váltóúrlapot a m. kir. adóhivatalnál, Budapesten a m. kir. illetékkiszabási hivatalnál bemutatja és bejelenti, hogy saját számítása szerint mennyi illeték jár. A hivatal a felmutatott iratot könyvébe bejegyzí és a bejegyzés sorszámát, évét és hónapját, valamint a fizetendő illetékösszeget az iratra rájegyzí, a félnek pedig megfelelően kitöltött postatakarékpénztári befizetési lapot ad. A fél a kapott befizetési lappal az illetéket a postahivatalnál befizeti és az elismervényt a kir. adóhivatalnál (Budapesten az illetékkiszabási hivatalnál) bemutatja, melynek alapján a hivatal a váltóra a befizetés megtörténtét rávezeti és azt visszaadja. A budapesti illetékkiszabási hivatalnál a befizetés annak pénztáránál is történhetik.

A közvetlen illetékbeizetés minden vonatkozásban, így az elmulasztásának joghátrányai tekintetében is a kötelezően bélyeggel való illeték lerovásával egytekintet alá esik. Az illetékbeizetést tanusító nyilatkozat úgy számít, mintha az iraton ugyannyi értékű bélyeg lenne szabályszerűen fölragasztva. Ha tehát a befizetett összeg a szabályszerűnél kevesebb, az irat éppúgy lelevezés alá esik, mintha arról a szabályszerű bélyeg hiányozna.

Ha a váltóilleték lerovását teljesen elmulasztották, vagy nem kellő mérvben teljesítették, valamint ha teljesítették ugyan a lerovást, de nem szabályszerűen, a pénzügyi hatóságok leletet vesznek fel és ennek alapján a szabálytalanul lerótt illetéket a mulasztást elkövető, illetőleg azért felelős személyek terhére felemelt összegben írják elő.

A felemelt illeték a törvényes illetéknek általában ötvenszerese, egyes esetekben annak tízszerese, illetőleg háromszorosa. A pénzügyi hatóságok méltánylást érdemlő esetekben a fél indokolt kérelmére

a birságot mérsékelhetik, az ily kérelmet tartalmazó beadványra, vagy arról fölvevett jegyzőkönyvre 4 pengős bélyeg jár, de ez az illeték a mérsékelni vagy elengedni kért felemelt illeték kerek pengős összegre fölfelé kikerekített összegének egytizedrészét meg nem haladhatja. (Pl. ha a mérsékelni kért felemelt illeték 22 pengő 70 fillér, úgy ez 23 pengőre felfelé kerekítendő, melynek megfelelően a kérelem bélyege nem 4 pengő, hanem csak 2 pengő 30 fillér.)

A váltóilleték céljaira külön bélyegek szolgálnak, a váltóilleték csak ezekkel róható le.

A váltóilleték visszatérítésének semmi címen nincs helye.

A bármely okból használhatatlanná vált váltóúrlapokat és az arra felragasztott bélyeget csak akkor lehet megfelelő új bélyeges kincstári úrlapokra, vagy bélyegekre kicserélni, ha a váltón még semmiféle aláírás nincs.

A váltóóvások illetéke.

(5100/1931. M. E. 28. §.)

200 pengő értékig	—10 P
200 pengőtől 1000 pengő értékig	—50 P
1000 » 2000 » »	1.— P
2000 » 5000 » »	2.— P
5000 » 10.000 » »	5.— P
10.000 pengőt meghaladó értéknél	10.— P

X. Váltóügyletek könyvelése.

A belföldi váltó tisztán hiteleszköz, a külföldi piacra és valutára szóló váltó (deviza) ellenben a nemzetközi fizetési forgalom közvetítésére szolgál, a két váltótípusnak, ha jogilag azonos elbírálás alá is esik, gazdasági funkciója lényegesen különbözik tehát egymástól.

Könyveléstechnikai elv, hogy egy-egy számlán

csak *homogén* elemek találkozhatnak, miért is a belföldi és külföldi váltót külön-külön kell nyilvántartani. Kettéválasztás már csak azért is szükséges, mert a belföldi váltók számláján az egyes váltókat névértékükön könyveljük el, az *tehát tiszta vagyონrész-számla* jellegével bír és mint ilyen, nyereséget vagy veszteséget nem mutat, az eredményre kiható kamatok, jutalékok stb. pedig a kamatszámán, diszkontszámán, jutalékszámán, költségyszámán stb. lesznek elszámolva. A devizaszámla ezzel szemben *vegyes-számla*, a devizák árfolyamfluktuációjára való tekintettel, azon nyereség vagy veszteség is mutatkozhatik, tehát nemcsak a készletek, hanem az eredmény nyilvántartására is szolgál.

De még a belföldi váltók elszámolására sem elegendő rendszerint egy számla, hanem a váltóbeli pozícióknak megfelelően különböző számlákat kell nyitni. Így feltétlenül külön kontón kell elszámolni a tárcánkban levő váltókat, tehát azokat a papírokat, amelyek alapján mi *hitelezők* vagyunk, külön azokat a váltókat, amelyek a mi elfogadói aláírásunkkal vannak forgalomban, tehát a beváltási kötelezettség bennünket terhel, s ekként részünkről *adósságot* képez, de emellett nyilván kell tartanunk még azokat a feltételes kötelezettségeket is, melyek az általunk *továbbforgatott* váltókból kifolyólag reánk nézve esetleg a jövőben keletkezhetnek, ha a lejáratkor az elfogadó vagy valamely előzőnk azokat kötelelességszerűen ki nem egyenlítené.

Ezek szerint a belföldi váltóknak is legalább három számla nyitandó, az egyiken a mi szempontunkból *aktívát*, a másikon a mi szempontunkból *passzívát* jelentő váltókat számoljuk el, a harmadik számlán pedig feltételes obligónkat, azaz váltókezességeinket (*aval*) tartjuk nyilván.

A szűkebb értelemben vett kereskedő (árakereskedő), ideértve az iparost és gyárost is, rendszerint úgy jut váltó birtokába, hogy azt egy már fennálló követelése (árkövetelés, kölcsön stb.) fedezetére kapja,

a bankár (ki tágabb értelemben véve szintén kereskedő) viszont akként, hogy a váltót mint ilyent megvásárolja, azaz leszámítolja.

Igy is, úgy is váltói jogok szereztetnek, de mégsem esnek teljesen azonos elbírálás alá. A váltóadásnak, ha az egy fennálló tartozásra történt, úgy ennek rendszerint nincs ú. n. *novatorius* hatása olyképpen, hogy azáltal az eredeti kötelelem végleg megszűnne és helyébe most már egy új kötelelem, a váltókötelelem lépne, egyéb megállapodás hiányában, a váltó adásának alapulfekvő jogviszony ugyanis továbbra is fennáll és csak egyelőre függőben marad, mi egyrészt a váltókifogások (lásd XVIII. fejezet) szempontjából fontos, másrészt az esetben, ha a váltóbirtokos a váltó elévülése, vagy az előírt váltócelemekények (pl. óvás) elmulasztása miatt kereseti, illetőleg visszereseti jogait elvesztette és gazdagodási keresettel kívánna lépni (lásd XIX. fejezet).

Más a jogi helyzet, midőn tisztán váltóleszámitolásról van szó, midőn a váltó áru jellegével bír és a felek között magából a váltóból eredő jogokon és kötelezettségeken kívül semmiféle jogviszony nem áll fenn, mihez képest az egyik oldalról a váltói jogok átruházásával, a másik oldalon az érték kifizetésével az ügylet perfektuálva van.

Erre való tekintettel a kereskedő, ki mellékesen váltóleszámitolásokkal is foglalkozik, helyesen teszi, hogy az ily természetű váltókat könyvelésileg is elkülöníti a rendes áruváltóktól, mint ahogy a bankok is más számlán szokták nyilvántartani az általuk *leszámitolt* váltókat és azokat, melyek egyéb jogügyletekből (kölcsön, áruüzlet stb.) keletkeztek. A számlák ezen elkülönítése már csak azért is indokolt, mert az áruváltók a kereskedelmi forgalomban teljes névértékben fogadtatnak el fizetésül, tehát nincsenek figyelemmel arra, hogy azoknak belértéke — tekintettel a lejáratig számítandó kamatra, helyesen diszkonta — a valóságban annál kevesebb, ezzel szemben a váltók leszámítolásánál — lévén éppen a diszkonta banknak

a haszna — az esedékességig járó kamatok kiszámítása és levonásba hozása szabály.

Egyébként könyvelési elv, hogy tekintet nélkül arra, hogy a váltó leszámítolásból, avagy más ügyletből ered, a vonatkozó váltószámlán mindig teljes névértékkel szerepeljen, mihez képest a diszkont az eredmény számla egyik alszámláján, a diszkont számlán lesz elszámolva.

Ha mi számítottunk le váltót, tehát fizetünk diszkontot, ezt kétféleképpen könyvelhetjük el, mégpedig az új nettó és bruttó módszer szerint. Leszámítottunk pl. 10.000 pengő névértékű váltót, a diszkont 300 pengőt tesz ki. A nettó módszer szerint ezt úgy könyveljük, ahogy a tranzakció a valóságban megtörtént, a naplótétel sematice tehát így hangzik:

<i>Két számla</i>	
<i>Váltószámlának</i>	
<i>Pénztárszámla</i>	9.700.—
<i>Diszkontszámla</i>	300.— 10.000.—

A bruttó módszer abból a fikcióból indul ki, hogy a váltó teljes névértéke befolyt a pénztárba, a pénztár viszont külön kifizette a diszkontot, tehát így naplózunk:

<i>Pénztárszámla</i>	
<i>Váltószámlának</i>	10.000.—
<i>Diszkontszámla</i>	
<i>Pénztárszámlának</i>	300.—

Számszerűen az eredmény mindkét módszer szerint természetesen ugyanaz.

Ha viszont mi számítottunk le váltót, tehát mi kapunk, azaz levonjuk a diszkontot, úgy a nettó módszer szerint ekként könyvelünk:

<i>Váltószámla</i>	
<i>Két számlának</i>	
<i>Pénztárszámlának</i>	9.700.—
<i>Diszkontszámlának</i>	300.— 10.000.—

A bruttó módszer szerint pedig így:

<i>Váltószámla</i>	
<i>Pénztárszámlának</i>	10.000.—
<i>Pénztárszámla</i>	
<i>Diszkontszámlának</i>	300.—

A váltók névértéke és valóságos értéke közötti különbséget figyelembe kell venni könyveink lezárásakor az évi mérleg felállításánál is. A vonatkozó számlán, mint látjuk, az aktív váltók teljes névértékben, tehát abban az értékben szerepelnek, mellyel csak a lejáratkor fognak bírni, miért is egy korrekciós tételre van szükség, hogy ezzel a mérlegünk realitását megóvjuk, nehogy az aktívaink nagyobb összeget mutassanak ki, mint ahogy ez a valóságnak megfelel. Számba kell tehát venni, a mérleg lezárása napjától, a váltó lejáratáig esedékes kamatot és ezen rediszkonttal a diszkontszámlát az átmeneti számla javára megterhelni. A naplótétel lesz tehát:

<i>Diszkontszámla</i>	
<i>Átmeneti számlának</i>	

az aktív váltóknak a lejáratáig számított diszkontjéért.

Ha most következetesek akarnók lenni, úgy ugyanilyen alapon a később lejáró passzív váltóink (elfogadványok) diszkontját viszont mint érték helyesbítő aktívát be kellene állítanunk mérlegünkbe, ez azonban nem szokás, hanem az ekként mutatkozó különbözet rejtett (latens) tartalékok képez.

A kereskedők általában — eléggé helytelenül — két belföldi váltószámlával megelegsznek, az aktív váltók számlájával (küldvény számla) és a passzív váltók számlájával (elfogadvány számla) és ekként a váltók továbbadásából keletkező feltételek okmányok nyilvántartását mellőzik.

Az aktív váltók számláján, másnéven küldvény számlán (Rimessen-Konto), számolják el azokat a váltóügyleteket, amelyeken ők maguk mint hittelezők

szerepelnek. A számla »Tartozik« oldala a bejött, a »Követel« oldala a kiment váltókat mutatja, mégpedig utóbbiakat tekintet nélkül arra, hogy a fogyaték mért következett be, nevezetesen azért, mert az adós váltótartozását kiegyenlítette, avagy mert a váltó továbbadatott, leszámítoltatott. A váltónak adós által történt visszaváltása, valamint annak általunk történt leszámítoltatása, egyaránt aktív váltókészletünk csökkenését jelenti, a kettő között azonban még is lényeges különbség van, amennyiben a leszámítolás részünkről egy szavatossági kötelezettséget jelent és épp ezért a visszaleszámított váltókat célszerű külön számlán nyilvántartani, mint ahogy erről alább még szó lesz.

Az aktív váltó számlájának egyenlege természetesen csak Tartozik egyenleg lehet, miután több váltó nem mehet ki, mint amennyi eredetileg bejött és így a netán mutatkozó egyenleg a könyvek zárásakor mint aktivum a mérleg tartozik oldalára kerül.

A passzív váltók, másnéven elfogadványok számlája (Akcept-Konto), az általunk elfogadott, tehát esedékességkor általunk beváltandó belföldi pénznemre szóló váltók elszámolására szolgál, mintegy ismeretlen hitelezőink számlájának tekinthető, miután előre nem tudható, hogy esedékességkor váltóbirtokosként ki fog jelentkezni. A »Követel« oldal mutatja az elfogadói aláírásunkkal még forgalomban lévő váltók értékét, a »Tartozik« oldal pedig hogy ezekből milyen értékeket váltottunk vissza. Amennyiben a számlának egyenlege van, úgy ez csak Követel-egyenleg lehet, mert több váltót nem lehet visszaváltani, mint amennyi eredetileg továbbadatott. Egyenlege ehhez képest passzívát jelent és így a könyvek zárásakor mint ilyen a mérleg Követel-oldalára jön.

Az aktív váltók számlája ezek szerint váltóköveteléseinket mutatja ki, a passzív váltók számlája pedig azokat a feltétlen obligóinkat, melyek váltóügyletekből kifolyólag fennállanak. De a gondos kereskedő emellett nem hagyja figyelmen kívül azt a

körülményt, hogy a váltótörvény alapján a forgató a váltó minden későbbi birtokosának a kifizetésért váltójogilag felel. Igaz ugyan, hogy a továbbadott (forgatott) váltóknál a forgató feltételes obligójával szemben áll az ő visszakereseti joga, saját előzőivel szemben, számszerűleg és könyvelésileg a két tétel tehát egymást kiegyenlíteni látszik, a jogok és kötelezettségek azonban gazdaságilag nem mindig egyenértékűek és az előzőnek időközben beállott fizetési képtelensége a regresszió jogának gyakorlását illuzoriussá teheti.

Ezért szükséges a váltó-továbbadásból és így keletkezett váltókezesésből (aval) eredő feltételes obligónak kimutatása és az évi mérleg készítésekor azoknak mint információs tételeknek a zárszámadásokba való beállítása, mint ahogy a korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozólag az 1930:V. t.-c. 57. §-a ezt imperatívuséval elő is írja.

Legcélszerűbb ezek szerint — a pénzügyintézetek általában így is szokták — az aktív és passzív váltók számlája mellett egy »Visszleszámított váltók számlájá«-nak a vezetése. E számla Követel-oldalán számoljuk el az általunk továbbadott váltók értékét és mutatjuk ki az ekként keletkezett feltételes obligóinkat (az ellenszámla rendszerint a pénztár- vagy folyószámla), a Tartozik-oldalon pedig könyveljük azoknak a visszleszámított váltók értékét, melyek tekintetében az obligóink megszűnt (ellenszámla az aktív váltók számlája). A visszleszámításoknak az Aktív váltók számlájának Követel-oldalán ekként nyoma nincs, a tényleges váltókészletünket tehát csak az Aktív váltók és a Visszleszámított váltók számlájának egybevetéséből (a két számla különbözete), valamint a nyilvántartási könyvek adatai alapján állapíthatjuk meg.

Kétségtelen, hogy a könyvelés e módja mellett bizonyos technikai nehézségek merülnek fel, mert csak abban az esetben, ha a váltó nálunk van telepítve, tehát a váltó a mi közvetítésünkkel lesz kifizetve,

nyerünk váltóobligónk megszüntéről autentikus tudomást, egyébként arra vagyunk utalva, hogy tudakozódjunk, vajjon a váltót az elfogadó, illetőleg valamely előzőnk tényleg kifizette-e és ha ekként a váltó kifizetéséről megbízható értesítéshez nem jutunk, kénytelenek vagyunk az elévülési idő beálltát megvárni, hogy obligónk megszüntét elkönyvelhessük.

Megtörténhet ehhez képest, hogy könyveinkben oly feltételes obligókat is tartunk még nyilván, melyek a valóságban már nem állanak fenn, a mérlegünket azonban ez számszerűen nem befolyásolja, miután kiegyenlíti azt az aktív váltók számláján a megfelelő tétel.

Bemutatjuk itt sematice a három számlát:

Tartozik Passzív váltók (elfogadványok) számlája Követel

Pénztárnak, folyószámlának stb. az általunk beváltott váltók névértékéért.

Mérlegnek a még forgalomban levő passzív váltókért.

Mérlegtől a könyvek nyitására sőt fennálló váltótartozásokért.

Különböző számláktól (áruszámla stb.) az általunk elfogadott váltókért.

Tartozik Aktív váltók (küldvények) számlája Követel

Mérlegnek a tárcánkban levő és visszszámított váltók együttes összegéért.

Különböző számláknak (áruszámla, folyószámla stb.) az évközben kapott váltókért.

Különböző számláktól (pénztár stb.) az adósaink által beváltott váltókért.

Visszszámított váltók számlájától azoknak a váltók névértékéért, melyeknél obligónk megszűnt.

Mérlegtől a tárcánkban lévő valamint továbbadott váltók névértékéért.

Tartozik Disszszámított váltók számlája Követel

Aktív váltók számlájának a megszűnt obligónkért.

Mérlegnek még fennálló obligónkért.

Mérlegtől továbbadott váltók összegéért.

Különböző számláktól (pénztár-, folyószámla stb.) a továbbadott váltók összegéért.

De ha nem is vezetnénk a továbbadott váltókról külön számlát, úgy akkor is az abból kifolyólag keletkezett feltételes obligónkat a nyilvántartások alapján feltétlenül meg kell állapítani és mint informatív tételt a mérlegbe beállítani.

Naplótétel:

Váltóadósok számlája

Váltóhitelezők számlájának

az általunk továbbadott váltókból keletkezett kötelezettségekért.

A visszszámított váltók számlájához hasonló természetű az elfogadványhitel-számla, mellyel a bankok könyvelésében gyakran találkozunk.

Az *elfogadványhitel* (lásd III. fejezet) lényege az, hogy a bank megfelelő jutalék ellenében felhatalmazza ügyfelét, hogy reá bizonyos összeg erejéig váltókat intézvényezhessen, melyeket azután a bank elfogadói aláírásával ellátva, a félnek rendelkezésére bocsátja, hogy azokat az közvetlenül értékesíthesse, kikötve azonban, hogy esedékességkor az ügyfélnek kötelessége a váltót beváltani, illetőleg idejekorán megfelelő fedezetet a bank rendelkezésére bocsátani.

A bankot tehát egy feltételes felelősség terheli, nevezetesen, amennyiben az ügyfél esedékességkor fizetési kötelezettségének eleget nem tenne, úgy a váltót sajátjából beváltani kénytelen. Az ily feltételes obligó nyilvántartása az *Elfogadványhitel-számlán* történik. ellenszámlája az ügyfél *elfogadványhitel-számlája*.

Naplótétel:

X. Y. elfogadványhitel számlája

Elfogadványhitel számlának

Ha most az ügyfél a fedezetet megkötötte a bank így könyvel:

Pénztárszámla

X. Y. elfogadványhitel számlájának

Midőn pedig a váltót beváltja, a naplótétel így hangzik:

*Elfogadványhitelszámla
Pénztárszámlának*

Az Elfogadványhitelszámla mintájára könyvelendők azok a feltételes obligók is, amelyek *szívességi váltók* adásából keletkeztek.

A bankok, ha inkasszóval is foglalkoznak, a behajtás végett átvett váltókat az egyéb váltóktól elkülönítve tartják nyilván, miután az ily váltók, melyek rendszerint nem is rendes forgatmánnyal, hanem csak meghatalmazási forgatmánnyal (lásd XII. fejezet) vannak ellátva, nem mennek át a tulajdonukba, a bank vagyonát nem gyarapítják, hanem csak közvetítő szerepet játszik, a váltóinkasszó részéről az ú. n. indifferens üzletek (se nem aktiv, se nem passzív) kategóriájába tartozván. Egyes bankok az ilyen behajtási megbízással átvett váltókat nem is könyvelik, hanem csak nyilvántartják, mint ahogy pl. a *fedezeti váltókat* sem szokás könyvelni, hanem csak nyilvántartani.

Végül még néhány szó a külföldi váltók könyveléséről.

A devizák áru jellegével bírnak és ekként a külföldi váltók Tartozik oldalán éppúgy, mint az áru-számlán a hozott áldozatokat számoljuk el, a Követel oldalán pedig azokat az összegeket, amelyek a devizák értékesítéséből befolytak, illetőleg vállalatunkban felhasználtunk. A könyvek zárásakor a netáni készletek a Mérlegnek adatnak át. Vegyes számla lévén, ha Követel-egyenleget mutat, úgy nyereséget, ha Tartozik-egyenleget mutat, úgy veszteséget jelent.

Tartozik *Külföldi váltók (devizák) számlája* Követel

Mérlegnek a devizakészlet értékéért.

Pénztárnak stb. a vásárolt devizák ellenértékéért.

Eredmény számlának az esetleges nyereségért.

Pénztártól stb. az eladott, illetőleg felhasznált devizákért.

Mérlegtől az évvégi készletért.

Eredmény számlától az esetleges veszteségért.

KÜLÖNÖS RÉSZ.

AZ IDEGEN VÁLTÓRÓL.

XI. Az idegen váltó kellékei.

Az idegen váltó lényegében *fizetési utalvány*, mellyel a váltó kibocsátója (intézkézője) az intézkézettnek meghagyja, hogy az abban kitett összeget a rendeltényesnek (intézkézőnek) fizesse meg.

Szigorú alakításokhoz kötött okirat lévén, a váltó lényeges kellékei magában a törvényben vannak megállapítva és oly okiratról, melyből a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik, az arra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatállyal nem bírnak. A lényeges kellék hiányával egyenlő, ha az a váltón szándékosan töröltetett, a megtörtént törlés az ellenkezőnek bizonyításáig szándékosnak vélelmezendő. (Vt. 6. §.)

Hogy e formalizmus szigorán némiképpen enyhítsen, nem ragaszkodik viszont a törvény ahhoz, hogy a váltó már a kiállításakor minden lényeges kellékel ellátva legyen, mert abból a feltevésből indul ki, hogy aki váltónak szánt okiratot aláír, mely ennek összes kellékeivel ellátva nincs, arról azt lehet vélelmezni, hogy a váltóbirtokost mintegy felhatalmazta a hiányzó kellékek utólagos pótlására. Ehhez képest a váltóbirtokost a törvény kifejezetten feljogosítja, hogy a váltó lényeges kellékeit utólagosan kitölttesse és a Vt. 93. §-a értelmében a váltóadás, vagy jogutódja még oly felperessel szemben is, aki harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak nem tekintendő, az utólagos kitöltés miatt csak annyiban élhet kifogással, amennyiben bizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt, har-

madik jóhiszemű személlyel szemben pedig az ilyen kifogásnak egyáltalán nincs helye.

Váltótörvényünk figyelemmel van a különböző országokban érvényben levő váltójogok eltérésére is és épp ezért kimondja, hogy a külföldön kiállított váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint ítélandók meg, ahol azok keletkeznek.

Ha azonban a külföldön keletkezett váltónyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek, a váltóra később vezetett és a belföldön keletkezett nyilatkozatok jogérvényessége a külföldi törvények alapján meg nem támadható.

Váltójogi hatállyal bírnak azok a nyilatkozatok is, melyek belföldiek között külföldön keletkeztek, habár csak a belföldi törvényeknek felelnek meg. (Vt. 96. §.)

Az idegen váltó lényeges kellékeit a váltótörvény 3. §-a a következőkben állapítja meg:

1. *A váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha ez nem magyar nyelven állíttatik ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezése.*

A váltó elnevezést, illetőleg, ha a váltó nem magyar nyelven állíttatik ki, az annak megfelelő kifejezést (Wechsel, lettre de change, bill of exchange, lettera di cambio) ezek szerint magába a váltó szövegébe kell foglalni, hogy az mintegy intésül, figyelemztetésül szolgáljon, hogy az aláírók egy a váltószigor alá eső obligót vállalnak. Nem elegendő tehát, ha az mint címfelirat szerepel, annál kevésbé, mert ennek megengedése visszaélésekre vezethetne, miután mi sem volna könnyebb, mint egy ilyen címfeliratot utólag az okiratra rávezetni.

2. *A fizetendő pénzüsszeg kitétele. Ha az összeg felül járulékok köttetnek ki, az ily kikötés nemlétezőnek tekintetik.*

A fizetendő pénzüsszegének teljes határozottsággal kell a váltóról kitűnni, mi föltételezi, hogy a

pénzüsszegen felül a pénznem is megjelölendő, amelyben a fizetés teljesítendő lesz. A pénznem lehet hazai, vagy külföldi valuta, vagy lehet számolási érték is.

Általános szokás, de nem kötelező a váltón a pénzüsszeget számokkal és egyben betűkkel is kiírni, ily esetekben, ha eltérés van, a betűkkel kiírt összeg érvényes. Ha az összeg többször van betűkkel vagy többször van számokkal kiírva, ezek közül eltérés esetén a kisebb összeg tekintendő érvényesnek. (Vt. 4. §.)

3. *A rendelvényes (intézvényes), vagyis azon személy, vagy cég megjelölése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő.*

Rendelvényesként mindig határozott fizikai vagy jogi személy (cég) nevezendő meg, a váltó tehát egyszerűen bemutatóra (au porteur) nem szólhat, ez következik a váltónak rendeleti papír (Ordrepapir) jellegéből, — a kibocsátó azonban a Vt. 5. §. alapján rendelvényesként önmagát is megnevezheti (saját rendeletre szóló váltó).

Budapesten, 1933. január hó 1-én. P 300.—

1938. április hó 1-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva saját rendeletemre

Háromszáz pengőt,

értéke saját magamban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Endrődi Oszkár úrnak

Kardó József.

Budapest, V., Hold-utca 10.

Fizetendő: Elfogadónál.

5. sz. minta. Saját rendeletre szóló váltó.

Több rendelvényes vagylagosan (pl. Radó Iván vagy Révész Olivér úr rendeletére) a váltón nem ne-

vezhető meg, mert ez a váltót kellékhianyossá tenné. Vitás vajjon az »és« kötőszóval (tehát nem vagylagosan) összekötve (Radó Iván és Révész Olivér úr rendeltére) szerepelhet e több személy, illetőleg cég rendelvényesként, ezért is ily együttes megnevezés óvatosságból mellőzendő, már csak azért is, mert több rendelvényes megnevezése esetén a váltó átruházásánál valamennyi rendelvényesként megnevezett személy, illetőleg cég forgatói aláírása volna szükséges.

4. A fizetés ideje, mely az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A fizetési idő csak határozott napra, látra (bemutatásra, tetszésre), lát vagy kelet után bizonyos időre, vagy valamely vásárra szólhat.

A fizetést a lejárat napján déli 12 óráig kell teljesíteni. (Vt. 33. §.) Ha a váltó lejárat vasárnapra vagy Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepre esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető (Vt. 103. §.)

A váltó lejáratát ötféle módon határozható meg, szólhat az a) határozott napra, b) látra, c) lát után bizonyos időre, d) kelet után bizonyos időre és végül e) valamely vásárra. A fizetés ideje csak a törvényben alternative meghatározott módok egyike szerint állapítható meg, mert ellenkező esetben a váltó kellékhianyos.

ad a) Határozott napra szól a váltó (Tageswechsel, Präziswechsel), ha a fizetési határnap év, hó és nap szerint ki van téve, vagy ha egyébként a naptár szerinti oly nap van megállapítva, mely az évben csak egyszer fordul elő (pl. 1938 húsvét hétfőjén), ellenben a fizetési napnak ily kifejezésekkel »karácsonyra«, »húsvétra«, »pünkösdre« való megjelölése már nem volna szabályszerű és a váltót kellékhianyossá tenné, mert nincs megállapítva, hogy a fizetés az ünnep első vagy második napján esedékes-e. Kellékhianyos a váltó akkor is, ha a fizetési idő úgy van meghatározva »1938. évi december hó

1-ig«, mert abban az foglaltatik, hogy a fizetésnek egy bizonyos határidőn belül kell történni és nincs szorosan megállapítva a fizetés napja. Kellékhianyos a váltó akkor is, ha annak kelte és a fizetés ideje között ellentmondás van, így pl. a váltó 1937 szeptember hó 1-ről van keltezve és fizetési határnapul 1937 március hó 1-e van megállapítva.

Ha a fizetési nap valamely hó közepére (medió) tüzetett ki, a váltó annak a hónapnak 15. napján jár le, ha pedig a fizetés valamely hó elejére vagy végére (ultimó) tüzetett ki, a lejárat annak a hónapnak első, illetőleg utolsó napjára esik. Ha a fizetési időben a nap és hó mellett az év hiányzik, úgy az az év értendő, melyben a váltó kiállítva lett, de ha a fizetési nap abban az évben már eltelt, úgy a lejárat a legközelebbi évre esik. (Vt. 30. §.)

A váltótörvény nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy a váltó lejáratát annak kelte után mennyi időre állapítható meg, nincs tehát akadálya annak sem, hogy a váltó a felek megállapodásához képest annak kiállítása napján vagy esetleg nyomban is esedékessé váljék, azon az alapon tehát, hogy a váltó kiállításának és lejáratának napja egybe esik, a váltó kellékhianyosnak nem tekintendő.

ad b) A látra szóló váltók (Sichtwechsel) a bemutatáskor járnak le, a kibocsátó, illetőleg forgatók azonban előírhatják, hogy a váltó bizonyos határidőn belül bemutatandó, mely esetben azt a visszkereset elvesztésének terhe mellett a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest fizetés végett be kell mutatni, de ilyen utasítás nemléteben is a kiállítástól számított két éven belül a bemutatásnak — a visszkereseti jog különbeni elvesztésének terhe mellett — meg kell történnie. Ha látra szóló váltón valamelyik forgatmányában különös bemutatási időt jelölt ki, annak váltói kötelezettsége megszűnik, ha a váltó e határidő alatt az intézvényezettnek bemutatva nem lesz.

Budapesten, 1937. július hó 1-én. P 400.—

Látra fizessen Ön ezen első váltónál fogva Rózsa Imre úr rendeletére

Négy száz pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Éles Mihály úrnak Bemutatandó 60 napon
Budapest, VI., Hajnal-u. 9. belül.

Fizetendő: Elfogadónál Kiss János.

(A váltó hátlapja.)

Helyettem Faragó Vilmos úr
rendeletére. Értékét felvettem.

Rózsa Imre.

Helyettem Földes János úr,
Budapest, rendeletére. Értékét fel-
vettem. A váltó fizetés végett
1937. július hó 30-ig bemuta-
tandó.

Faragó Vilmos.

6. sz. minta. Látra szóló váltó, kibocsátó és forgató részéről megállapított különös bemutatási határidővel.

A 6. sz. váltómintánál a kibocsátó a bemutatásra 60 napos határidőt állapított meg, Faragó Vilmos forgató pedig dátumszerűen 1937. július hó 30-ig állapította meg a bemutatási időt. Amennyiben tehát a váltóbirtokos a bemutatást 1937. július hó 30-ig az intézvényezettelnél nem eszközölné, úgy Faragó Vilmos forgató a váltóobligóból szabadul, amennyiben pedig ez a kelettől számított 60 napon belül sem

történne meg, úgy a többi váltókötelezettel szemben is elveszíti visszkereseti jogát. (Vt. 31. §.)

Látra szóló váltók a belföldi forgalomban ritkán fordulnak elő, ellenben a nemzetközi fizetési forgalom közvetítésére szolgáló külföldi váltókat (devizákat) általában így szokták kiállítani.

ad c) A lát után bizonyos időre szóló váltóknál (Zeitsichtwechsel) a fizetést az intézvényezettelnél történt bemutatástól számított meghatározott időre kell teljesíteni, aminek az előnye az, hogy az intézvényezett nem kénytelen a váltóösszeget állandóan készletben tartani.

A lejárat kiszámítására a következő elvek irányadók:

ha a határidő napokban lett megállapítva (pl. »lát után 3 napra«) a lejárat a határidő utolsó napjára esik, e határidőbe azonban az a nap, melyen a látra szóló váltó elfogadás végetti bemutatása történt, nem számítható be;

ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban, évben, félévben, vagy évnegyedben állapított meg, a lejárat a fizetési idő keltének, vagy hónapjának azon napjára esik, mely elnevezésénél vagy számánál fogva a kiállítás, illetőleg bemutatás napjának megfelel, ha pedig e nap a fizetési hónapban hiányzik, a lejárat e hó utolsó napjára esik.

Félhónap alatt mindig tizenöt nap értendő. Ha a határidő egy vagy több egész és egy fél hónapban lett megállapítva, úgy a félhónap mindig a határidő végén számítandó. (Vt. 32. §.)

A lát után bizonyos időre fizetendő váltónál is megállapíthatnak a kibocsátó és forgatók bemutatási határidőt, melyen belül a visszkereset különbeni elvesztésének terhe alatt a váltót elfogadás végett be kell mutatni, ilyenek hiányában a kiállítástól számítandó két éven belül kell az elfogadás végetti bemutatásnak történni. Ha valamelyik forgató forgat-

mányában különös bemutatási határidőt jelölt ki, az ő váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha váltóbirtokos a váltót a kijelölt határidő alatt elfogadás végett be nem mutatja. (Vt. 19. §.)

Budapesten, 1937. október hó 1-én. P 200.—

Lát után nyolc napra fizessen Ön ezen első váltónál fogva Rónai Béla úr rendelkezésére

Kettőszáz pengőt,

Tek. Enekes János úrnak Kántor József.
Budapest, V., Tátra-u. 7.

Fizetendő: Elfogadónál.

7. sz. minta. Lát után nyolc napra fizetendő váltó.

Ha a lát után bizonyos időre fizetendő váltó elfogadása kieszközölhető nem volt, vagy ha az intézvényezett az elfogadás keltezését, — mitől ez esetben a lejárat függ, — megtagadja, a váltóbirtokos, a forgatók és a kibocsátó elleni visszkereset elvesztésének terhe alatt a váltónak kellő időben való bemutatását a fent érintett idő alatt felvett óvással köteles igazolni, mely esetben az óvatolás napja a bemutatás napjának tekintetik. Ha az óvás felvétele elmulasztott, az elfogadóra nézve, ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejáratát a bemutatási határidő utolsó napjától számítja. (Vt. 20. §.)

ad d) A kelet után bizonyos időre fizetendő váltóknál (Dato-Wechsel) a lejárat a váltó keltétől számít. Szükséges, hogy a fizetési határnapnak a kelettől való számítása határozottan kifejezésre jusson (»a kelettől három hónapra«, »Dátó három hónapra«, »Mától három hónapra«), mert bíróságaink formalisztikus álláspontja mellett az esedékességnek ekként való megállapítása: »Három hónap múlva« határozatlan, amennyiben kétséget hagy fenn aziránt, vajjon

az esedékesség a váltó keltétől vagy pedig annak bemutatásától számít-e.

Ha a kelet utánra szóló és belföldön fizetendő váltó oly országban állított ki, hol még az ó-időszámítás szerint kelt, vagy ha a váltó mindkét időszámítás szerint keltezett, a lejárat napja az új-időszámítás szerinti naptár azon napjától számítandó, mely az ó-időszámítás szerinti kiállítási napnak megfelel (Vt. 34. §.), egyébként a lejárat kiszámítását illetőleg ugyanazok az elvek irányadók, mint azt fentebb a lát után bizonyos időre fizetendő váltóknál láttuk.

ad e) A vásári váltóknál sincs a nap naptárszerűleg megállapítva, hanem az valamely megjelölt vásárra esik. A hazai vásárok jelentőségüket ma már teljesen elvesztették és így váltótörvényünknek az a rendelkezése, mely szerint a hazai vásároknak kiállított váltók lejáratát a vásár napjára esik, ha ez egy napig tart, a vásár utolsó napjára, ha az egy napnál hosszabb ideig, de legfeljebb nyolc napig tart és végül nyolcadik napjára, ha vásár nyolc napnál tovább tart, — ma már kevés aktualitással bír. (Vt. 35. §.)

5. A kibocsátó (intéző) név-, vagy cégelírása.

A kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéséért váltójogilag felelős lévén (Vt. 7. §), az ő név-, illetőleg cégelírása elengedhetetlen kelléke a váltónak. Szerepelhet a váltón több személy együttesen is kibocsátóként.

A kibocsátói aláírásnak valóságos aláírásnak kell lenni, azt tehát bélyegző, vagy facsimile nem pótolja. Természetesen annak nincs akadálya, hogy különösen társulatoknál stb., ahol a cégelírás így van megállapítva, az előnyomott cégbélyegző után alkalmazassék a cégjegyzésre jogosultak aláírása.

Bár a váltótörvény ezt kifejezetten nem írja elő, a dolog természetéből következik, hogy a kibocsátói aláírásnak a váltó szövege alatt kell lenni (lásd az

eddiggi váltómintákat), nehogy kétségek merüljenek fel aziránt, hogy az illető a váltót mily minőségben írta alá.

6. Az intézvénnyezettnek, vagyis azon személynek, vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő.

Az intézvénnyezett az a személy, vagy cég, melyre a váltóban foglalt utalvány szól, melynek ehhez képest a kibocsátó a fizetést meghagyja. (»Fizessen Ön«) Rendszerint címzés formájában a váltó baloldalán a szöveg után szokás megnevezni. (Lásd pl. a 7. sz. váltómintánál: »Tek.: Énekes János úrnak, Budapest, V., Tátra-u. 7.«)

Intézvénnyezettként ugyanazon helység (község, város) megjelölésével, több személy, illetőleg cég együttesen is megnevezhető, mely esetben óvatosságból a váltót, úgy elfogadás, mint fizetés végett valamenynyinek be kell mutatni. Vitás vajjon vagylagosan is megnevezhető-e két vagy több személy, illetőleg cég (pl.: »Erdős Jenő vagy Erdős Béla úrnak«), miért is ez kerülendő. Alakilag nem fontos és a váltó érvényességét nem érinti vajjon a váltón intézvénnyezettként megnevezett cég, illetőleg személy a valóságban létezik-e vagy nem (lásd a III. fejezetben a pinceváltókról), a lényeg az, hogy a váltón intézvénnyezettként valamely személy vagy cég szerepeljen, ha az esetleg fiktív is.

Érvényes váltóügylet keletkezik akkor is, ha rendelvényesként a közkereseti társaság és intézvénnyezett gyanánt pedig annak egyik tagja vagy viszont van megjelölve, mert a cég és annak egyes tagjai jogilag különböző személyek, dacára annak, hogy a közkereseti társaság tagjai a törvény szerint a társaság tartozásaiért egyetemleg felelnek.

A kibocsátó, amennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő, intézvénnyezettként önmagát is kijelölheti, az ily intézvénnyezett saját váltó minden tekintetben idegen váltó jellegével bír. (Vt. 5. §.)

Budapesten, 1937. október hó 1-én. P 300.—

1937. november hó 15-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Nagy Imre úr rendeletére

Háromszáz pengőt,

értéke elszámolásban, tegye számolásba tudósítás nélkül.

Saját magamnak.

Karikás Iván.

Fizetendő: Győrött, Baross-u. 1.

8. sz. minta. Intézvénnyezett saját váltó.

7. A fizetés helye.

A fizetés helyét, melynek mindig közigazgatási értelemben vett községnek (városnak) kell lenni, a törvény szintén mint a váltó lényeges kellékét említi, mégis annak kifejezetten való megjelölése oly esetben, amidőn azt intézvénnyezett lakhelye meg van jelölve, nem szükséges, mert az intézvénnyezett neve, vagy cége mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek és egyszersmind az intézvénnyezett lakhelyének is tekintendő. Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik.

Ezek szerint az intézvénnyezettnek a 7. sz. váltómintán ekként való megjelölése: »Énekes János úrnak, Budapest, V., Tátra-u. 7.« a fizetési helyet is magában foglalja, nem volna azonban elegendő csak a kerület, utca és házszám kitétele és a községnek, mint magától érthetőnek, a kihagyása (pl. csak ennyi: »V., Tátra-u. 7.«), mert ezáltal a váltó kellékhányos lenne. Az a további kitétel tehát »Fizetendő elfogadónak tulajdonképpen fölösleges, a forgalomban lévő váltóúrlapoknál azonban még is célszerű annak beírása, nehogy e rovat üresen maradván, va-

lamely váltóbirtokos azt arra használhassa fel, hogy a váltót utólagosan telepítse. (L. alant.)

8. *A kiállítás helye, éve, hónapja és napja.*

A törvény megkívánja, hogy a váltón a kiállítás helye (község, város), valamint annak éve, hónapja és napja szabatosan kitéssék, ekként ezen adatok is a váltó lényeges kellékei közé tartoznak. A váltó évet, hónapot és napot kíván, a törvény előírásának, tehát egy ily keltezés »1937 Szent István napján« nem felelne meg. Kellékhányos a váltó, ha az nemlétező napról (pl. február 31) van keltezve, vagy pedig a kelet és a lejárát között ellentmondás van (pl. a váltó 1937 szeptember hó 1-én kelt és 1937 március hó 1-én volna fizetendő).

A váltó lényeges (essentiális) kellékei mellett szokás annak nem lényeges kellékeiről is beszélni, utóbbi kifejezés azonban nem egészen szabatos, sőt abban bizonyos ellentmondás is van, mert ami nem lényeges, az nem kellék, ami pedig kellék, az eo ipso lényeges.

Ezért helyesebb a lényeges kellékek mellett, melyek hiányában a vonatkozó okirat váltónak egyáltalán nem is tekinthető, a váltó *esetleges részeiről* beszélni. Ezek a nem lényeges szövegrészek részben a váltójog szempontjából semmi jelentőséggel nem bírnak, hanem csak a közvetlen szerződő felek magánjogi viszonyára utalnak.

A váltójogi hatállyal bíró klauzulák, illetőleg meghagyások közül megemlítendőek különösen a következők:

a) a váltó többszörözése esetén (lásd XX. fejezet) annak megjelölése, hogy a váltó első, másod, harmad stb. váltó;

b) a váltótöbbszörözésnél annak megjegyzése, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található, illetőleg ki annak gondviselője (Depositionsvermerk) (lásd XX. fejezet);

c) az ú. n. rekta-klauzula, nevezetesen a kibocsátónak, illetőleg a forgatónak átruházási tilalma (lásd XII. fejezet);

d) telepített váltónál az elfogadás végett való bemutatás meghagyása, a telepített váltó kibocsátója ugyan is az elfogadás végetti bemutatást a váltón előírhatja, minek elmulasztása a kibocsátó és a forgatók elleni visszkereset elvesztését vonja maga után (lásd alább);

e) bemutatási határidő megállapítása a látra és lát után bizonyos időre fizetendő váltóknál, mint ahogy azt fentebb láttuk;

f) az óvás elengedése (lásd XVI. fejezet);

g) a szavatosság kizárása, nevezetesen a forgatónak oly kikötése, hogy őt a forgatmány alapján szavatosság nem terheli (lásd XII. fejezet);

h) szükségbeli utalvány (lásd XIII. fejezet);

i) Telepes kijelölése, miről alábbiakban lesz röviden szó.

Telepítettnek nevezük a váltót, ha azon az intézvényezett lakóhelyétől földrajzilag különböző fizetési hely, tehát más község (város) van megnevezve. Egy váltó tehát, melyen a fizetési hely az intézvényezett lakhelyével megegyezik, ha ugyanazon a helyen lakó más személy vagy cég is (vagy pl. bankhelyiség) van kijelölve, mint akinél a fizetés teljesítendő, telepített váltónak nem minősíthető.

A váltó telepítésére szorosan véve csak a kibocsátó — még pedig az is csak a váltó kibocsátásakor — jogosult, utólagos telepítésnek, illetőleg a telep helyének megváltoztatása csupán az érdekeltnek beleegyezésével van helye. Ily beleegyezés azonban nemcsak kifejezett akaratnyilvánítás, hanem a körülményekből vont okszerű következtetés (konkludens tények) alapján is megállapítható (lásd XVIII. fejezet).

Ha a váltón az intézvényezett lakhelyétől különböző fizetési hely van kijelölve, és ekként a váltót telepítettnek kell tekinteni, de azon még kitüntetve nincsen, hogy a fizetés ki által lesz teljesítendő, úgy az

intézképezett az elfogadás alkalmával telepest kijelölni jogosult. Ha ilyen nem jelöl ki, úgy a feltevés az, hogy az intézképezett maga kívánja a telep helyén a fizetést teljesíteni. (Vt. 24. §.)

Győrött, 1937. október hó 1-én. P 450.—

1937 december hó 15-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Rikárd Béla úr rendeletére

Négyszázötven pengőtt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás nélkül.

Tek. Ember Ödön úrnak,
Bágyog.

Király István.

Fizetendő a Győri Takarékpénztár
Rt.-nál, Győr.

9. sz. minta. Telepített váltó, telepes megnevezésével.

A telepített váltókat a telepesnél, vagy ha ilyen megnevezve nincs, magánál az intézképezettnél és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni, ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített. Ha a telepes megnevezve nincsen és az intézképezett a telep helyén nem található, úgy a közjegyző ú. n. szélóvást (lásd XVI. fejezet) vesz fel.

A telepítés rendszerint azért történik, hogy a fizetési helyként valamely kereskedelmi gócpont kijelölhető legyen, mi emeli a váltó forgalomképességét és megkönnyíti annak leszámítását. Kisebb községekben ugyanis, hol sem pénzügyintézet, sem közjegyző nincs, a váltónak esedékességkor fizetés végett való bemutatása, illetőleg óvatolása nehézségekbe ütközik, néha aránytalan költségekkel is jár, miért is az ilyen váltókat pénzügyintézetek nem szívesen számítolnak le, így a Magyar Nemzeti Bank is csak oly váltót fogad el, mely a bank fő-, illetőleg fiókjintézeténél, vagy valamelyik mellékhelyének székhelyén fizetendő.

A kibocsátó gyakran önmagát is jelöli ki telepesként, mely esetben az elfogadó a váltóösszeget még lejárat előtt az ő kezeihez juttatni köteles, hogy a váltó a lejárat napján rendezhető legyen. Amennyiben a kibocsátó esedékességkor egyben a váltó birtokosa is, úgy a váltónak magához való telepítése által eléri azt, hogy a váltókötelezettség egy »Bringschuld« (lásd II. fejezetet) jelleget vesz fel és ha elfogadó fizetési kötelezettségének nem tesz eleget, úgy a kibocsátó a váltót saját lakhelyének illetékes bírósága — mint a fizetési hely bírósága — előtt peresítheti.

A váltón általánosan szokásos, de a magyar váltójog szempontjából jelentőséggel nem bíró klauzulák: a valuta-klauzula és az avizó-klauzula.

A valuta-klauzula utalás arra, hogy mi volt alapja az ügyletnek, de miután a váltóügylet absztrakt természetű és az alapügylettől független, e záradéknak — legalább a hazai váltójog szempontjából — jelentősége nincs, a francia szerint viszont érvényességi kellék.

»Értéke készpénz« jelenti, hogy készpénzben adott az ellenérték, »Értéke áruban« azt, hogy a váltó árutartozása fejében adatott, »Értéke elszámolásban« számlabeli jóváírásra utal, »Értéke saját magamban« klauzula pedig a saját rendeletre szóló váltónál szokásos (lásd 5. sz. mintát), midőn tehát kibocsátó egy személyben rendelvényes is. »Értéke X. Y. úrnak« annak kifejezésére szolgál, hogy az ellenértéket nem a rendelvényes, hanem egy más személy, pl. a rendelvényes bizományosa adja. (Bizományi váltó.)

Az avizó-klauzula a váltószöveg szokásos utolsó szavai »tudósítás szerint«, vagy »tudósítás nélkül« utalások arra, hogy a kibocsátó az intézképezettet a történt intézképezésről előzetesen értesítette-e, avagy nem, mi azonban legfeljebb a kibocsátó és elfogadó közötti magánjogi viszony szempontjából bír jelentőséggel, váltójogi szempontból teljesen lényegtelen.

XII. A váltói jogok átruházása.

A váltó már természeténél fogva átruházható papír, még ha kifejezetten nem is »rendeletre« szól, a rendelvényesnek ekként jogában áll a váltót és ezzel az abban inkorporált követelést forgatmány útján másra átruházni, hacsak a kibocsátó az átruházást »nem rendeletre«, vagy hasonló értelmű kifejezéssel határozottan meg nem tiltotta. (Vt. 8. §.)

Ily átruházási tilalom folytán a váltóból új rekta-papír lesz, azaz névre szóló értékpapír és mint ilyen, legalább is váltójogi hatállyal át nem ruházható. Az átruházási tilalom tehát nem abszolút érvényű oly értelemben, hogy a rekta-váltó jogérvényesen továbbadható egyáltalán nem volna, hanem jelentősége csak az, hogy a tilalom ellenére eszközölt átruházás nem bír váltójogi forgatmány hatályával, hanem csak mint köztörvényi engedményezés jön számba, ennek viszont a következménye az, hogy a váltóadás a mindenkori váltóbirtokossal szemben megteheti mindazokat a kifogásokat, melyek őt a rendelvénnyel szemben megilletik.

Ily átruházási tilalom leginkább a fedezeti váltóknál szokásos. A fedezeti váltó valamely már tényleg fennálló, vagy csak keletkezhető követelés nagyobb biztosítására szolgál (l. XVIII. fejezet). Tegyük fel, hogy Radó Andor kereskedő vidéki fióküzletének vezetését rábízta Vincze Istvánra, miután azonban az utóbbi teljesen vagyontalan, kiköti, hogy a netán felmerülhető elszámolási differenciákért annak testvérei, Vincze Béla és Vincze Károly, a készfizetői kezességet vállalják és hogy esetleges igényeit velük szemben gyorsabban érvényesítse, biztosítékul egy váltót deponáljanak. Adott esetben tehát egészen bizonytalan, vajjon felmerül-e egyáltalán elszámolási differencia és keletkezik-e ebből kifolyólag Radó Andor-

nak követelése és ha igen, úgy mikor és mily összegű lesz az? A váltó összege és lejáratát tehát nem tölthető ki előre. Már most Vincze Béla és Vincze Károly, ha a váltó továbbadását magában a váltó szövegében meg nem tiltanák, ki volnának annak téve, hogy Radó Andor a váltót tetszésszerűen összegre kiállítva és tetszésszerűen lejáratat ellátva, forgatmány útján továbbadja, a váltó jóhiszemű birtokosával szemben pedig a közöttük és Radó Andor közötti jogviszonyra a váltóügyletnek egyébként absztrakt természetére való tekintettel sikerrel nem hivatkozhatnának. Hogy minden visszaélés lehetőségét eleve kizárják, ezért egy rekta-váltót adnak, nevezetesen Vincze Béla kibocsátói minőségben Vincze Károlyra intézvényez egy váltót, mely fizetendő Radó Andornak, »de nem rendeletre« és azt az intézvényezett Vincze Károly elfogadói minőségben aláírja. (Lásd 10. sz. váltóminta.)

P.....	
fizessen Ön ezen első váltónál fogva Radó Andor úrnak, de nem rendeletére	
pengőt,	
értéke elszámolásban, tegye számolásba tudósítás szerint.	
Tek. Vincze Károly úrnak, Győr.	Vincze Béla, Vincze Károly.
Fizetendő elfogadónál.	

10. sz. minta. Rekta-váltó.

Ha most Radó Andor a váltót tovább is adná, bármely jogutóddal szemben, aki velük szemben peres úton fellép, Vinczéék sikeresen emelhetik mindazokat a kifogásokat, amelyek köztük és Radó Andor

rendelvényes közötti fennálló jogviszonyból keletkeztek.

A váltóátruházás általában *forgatmány* útján történik, mely a váltónak, vagy a váltó másolatának (lásd váltómásolatra vonatkozólag a XX. fejezetet) hátára, vagy a váltóhoz, vagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) vezetendő. (Vt. 10. §.)

Toldat (allonge) alatt egy a váltó formájának megfelelő, annak keskenyebb széléhez ragasztott papírlapot kell érteni, mely, ha magán a váltó hátlapján már nincs hely, a további forgatmányok feljegyzésére szolgál. A toldatra vezetett első hátiratot rendszerint úgy írják, hogy az részben még magán a váltón, részben a toldaton legyen, a toldat előlapján pedig rá szokás vezetni a váltónak fontosabb adatait, hogy amennyiben a toldat leválnék, az azonosság könnyebben megállapítható legyen. A toldathoz, szükség esetén, további toldatok is ragaszthatók.

A forgatmány akkor is érvényes, ha a forgató pusztán csak nevét, vagy cégét vezeti a váltó vagy a másolat hátára, illetőleg a toldatra. E szerint megkülönböztetünk *teljes*, vagyis kitöltött forgatmányt (Vollindossament), melyen a forgatmányos, tehát annak a személynek, illetőleg cégnek a neve, melyre a váltó átruháztatott, fel van tüntetve, valamint *üres forgatmányt* (Blankoindossament), mely a forgató pusztán aláírásából áll. Hatályára nézve az üres forgatmány azonos a teljes forgatmányéval.

A teljes forgatmány szokásos szövege így hangzik: »Helyettem X. Y. úr rendeletére, Budapest, értékét felvettem«, vagy egyszerűen »Helyettem X. Y. úrnak« és következik természetesen a forgató aláírása. A kelteztést, illetőleg a hely megnevezését a törvény nem írja elő, ez azonban célszerű, mint ahogy azt később (lásd XVI. fejezet) a fizetés meg nem történtéről szóló értesítésnél látni fogjuk.

Minden váltóbirtokosnak jogában áll a váltón lévő üres forgatmányokat kitölteni, vagy a váltót

e kitöltés nélkül újabb forgatmánnyal továbbforgatni. (Vt. 11. §.)

Forgatott váltóknál a forgatmányos tulajdoni minőségét a hátiratoknak összefüggő és egész öhozzá lenyúló *láncolata* által igazolja. Megállapítható az összefüggés, ha az első hátirat a rendelvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak a nevével van aláírva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Ha valamely üres forgatmány után további forgatmány következik, úgy a vélelem az, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába. A kitörölt forgatmányokat a birtokosi minőség megbírálásánál nemlétezőknek kell tekinteni.

A váltó formális természetéből következik, hogy a hátiratok valódiságát, azok belső materiális jogszerűségét vizsgálni nem kell, a lényeg az, hogy a váltóbirtokos a forgatmányok által alakilag igazolva legyen, a legitimáció szempontjából tehát közömbös, ha a forgatói aláírások között esetleg hamisak is fordulnak elő. (Vt. 36. §.)

A forgató, ha csak ennek ellenkezője a forgatmányból magából ki nem tűnik, a váltó minden későbbi birtokosával szemben váltójogilag felel azért, hogy az intézvényszerű — amennyiben ez még nem történt volna meg — a váltót elfogadja, valamint hogy azt esedékeséskor ki is fizeti. (Vt. 12. §.)

A váltóban inkorporált követelés ezek szerint minden forgatóban, ki *szavatossági kötelezettségét* kifejezetten nem zárta ki, új adóst nyer, ki a kibocsátó által tett váltóígéret betartásáért a saját személyében is felel.

A forgató azonban a forgatmányhoz fűzött ilyen szavakkal: »Szavatosság nélkül«, »Kötelezettség nélkül«, vagy hasonló értelmű kifejezéssel kizárhatja azt, hogy őt a forgatmány alapján kötelezettség terhelje, mely esetben a forgatmány csak arra szolgál, hogy a váltó a későbbi forgatmányost legimitálja. Ily kötéssel, habár azt a törvény meg is engedi, a váltón

ritkán találkozunk, mert az abban megnyilvánuló bizalmatlanság (Angst-Klausel) gyanut kelt és ekként a váltó forgalomképességét csökkenti.

Eppúgy mint a kibocsátó, a rendelvényes és a forgató is a továbbadást ezen szavakkal: »nem rendeletre«, vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtilthatja, minek az a következménye, hogy a követőknek a tilalmat használó ellen váltói visszkeresetük nincsen, miáltal a váltó a további vonatkozásban rektaváltóvá lesz. (Vt. 13. §.)

E tilalom sem abszolútjellegű azonban és nem akadály a továbbadásnak, jelentősége csak az, hogy a tilalom ellenére eszközölt továbbadásnak nincs váltójogi forgatmány hatálya, hanem csak köztörvényi engedmény jellegével bír.

Egyébként a forgatmány által a váltóból eredő összes jogok, különösen a *továbbforgathatás* joga is, a forgatmányosra átruházottnak tekintendő. A váltót egész annak lejáratáig akár a kibocsátóra, az intézvényezettre, az elfogadóra, vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen át lehet ruházni és azok bármelyike ismét tovább forgathatja, a váltó tehát cirkulációja alatt több ízben is visszatérhet ugyanabba a kézbe. (Vt. 9. §.)

Ha a váltót több személy, vagy cég együttesen fogadta el és az egyik *elfogadótársra* forgattatik, úgy magában az a körülmény, hogy ő elfogadótárs, nem lehet akadály annak, hogy a váltón alapuló jogait a másik elfogadótárs ellen érvényesíthesse, hanem az alperes csupán olyan kifogásokat emelhet, melyek a közte és a felperesként fellépő elfogadótárs között fennálló köztörvényi viszonyon alapul. (P. H. 598.)

A forgatmány joghatálya — mint ahogy arra már a II. fejezetben utaltunk — egész más, mint a köztörvényi engedményé, mert amíg az engedményezésnél az engedményes csak az engedményező jogaiba lép, addig a forgatmánynál nem a forgató jogai mennek át a forgatmányosra, hanem a váltóban inkorporált és az abban foglalt absztrakt obligációból

eredő jogok, a forgatmányos tehát »saját jogán«, függetlenül előzőitől, léphet föl a váltóadósokkal szemben, az új váltóbirtokos ellenében az alapügyletből eredő kifogások sikerrel nem érvényesíthetők, hacsak alperes nem bizonyítja, hogy felperest a váltó megszerzésénél rosszhiszeműség terheli, vagy hogy utóbbi a váltó birtokába nem rendes váltói átruházás útján jutott. A rosszhiszeműség gyakran abban nyilvánul, hogy a váltóbirtokosként fellépő egyén a valóságban a váltót nem is szerezte meg, hanem csak nevét adta kölcsön (*Strohmann*), hogy ezáltal a váltóadós a valóságos váltóbirtokossal szemben egyébként érvényesíthető kifogásoktól elessék.

A váltó cirkulációja, a dolog természeténél fogva, annak lejáratával befejeződik és épp ezért az váltójogi hatállyal csak az óvás felvételére rendelt határidő lejáratáig (lásd XVI. fejezet) forgatható, ennek letelte után eszközölt forgatás (*utóforgatmány*) már nem bír váltójogi hatállyal, hanem csak köztörvényi engedmény jellegével bír (Vt. 14. §), a perelt váltóadós a vele szemben fellépő felperessel szemben felhozhatja ekként mindazon kifogásokat, melyek a forgatóval szemben megilletik.

A törvény egyébként is kifejezetten megengedi, hogy oly esetekben is, midőn forgatmánynak helye volna, a váltó nem váltójogi hatállyal bíró forgatmányozás, hanem egyszerű *engedményezés* útján ruháztassék át. Az engedményt, éppúgy mint a hátiratot, magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz, avagy a másolathoz csatolt toldatra kell vezetni és joghatálya az, hogy az engedményes jogait az elfogadó és az engedményes előzői ellen váltói úton érvényesítheti, az engedményező ellen azonban csak köztörvényi úton léphet föl. (Vt. 16. §.)

Annak sincsen törvényes akadály, hogy valamely váltókövetelés a váltóper folyama, illetőleg annak jogerős befejezése után engedményeztessék. Utóbbi esetben, amennyiben az eredeti váltó a *végrehajtási kérvény* kapcsán be lesz mutatva és az engedmé-

nyezés ténye teljes bizonyító erejű magánokirattal igazoltatik, a bíróság a kielégítési végrehajtást már az új jogosított javára rendeli el. (Vrt. 13. §.)

Ugyanígy elrendelhető a végrehajtás az örökösök javára is, ha a jogosított időközben elhalt és az örökösök szabályszerűen igazolják, hogy az örökösödési jog őket illeti meg. (Vrt. 16. §.)

Ha végrehajtási eljárás során a végrehajtható végrehajtást szenvedettnek valamely váltóbeli követelését (Vrt. 91. §.) lefoglalja, úgy ezen lefoglalt váltóbeli követelésnek a reá leendő átruházását kérheti. (Vrt. 123. §.) Ily átruházás esetén a bíróság ezt a tényt a váltóra rávezeti és az szolgál legitimációjul a végrehajthatónak, hogy ezen alapon mint *kényszerengedményes* a váltóadóssal szemben felperesként fellépessen.

Törvényes engedményesnek számít az is, aki valamely lefoglalt váltókövetelést a Vrt. 129. §-a alapján megtartott bírói árverésen mint legtöbbet ígérő szerzett meg és ekként az reáruháztatik.

A tulajdonképpeni hátirat célja a váltón alapuló jogok átruházása, mitől lényegesen különbözik a meghatalmazási forgatmány, mely anélkül, hogy a váltó tulajdonosának személyében változás állana be, csak arra szolgál, hogy az ekként meghatalmazott a szükséges váltócselékmenyek (fizetés végett való bemutatás, óvásfelvétel stb.) teljesítésére legitimálva legyen (Procura-Indossament, Incasso-Indossament). A behajtási forgatmányt »behajtás végett«, »ad inkasso«, »meghatalmazásul« vagy hasonló a meghatalmazási viszonyra utaló szavakkal fejezik ki. Az ily forgatmány a váltó tulajdonát át nem ruházza, azonban a forgatmányos a váltóösszeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a ki nem fizetett váltót peresíteni jogosult és a letett váltóösszeget felveheti. Jogait hasonló forgatmánnyal másra is átruházhatja, ellenben nem áll jogában a váltót tulajdonjogilag még az esetben sem átruházni, ha meghatalmazási forgatmányban ezen ki-fejezés: »vagy rendeletére« foglaltatik. (Vt. 15. §.)

Budapesten, 1937. november 1. P 200.—

1938. február 1-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Réthy Elemér úr rendeletére

Kettőszáz pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Elek János úrnak,
Csorna.

Koltay Jenő,
Elek János.

Fizetendő elfogadónál.

(Hátlap.)

I. Réthy Elemér.	Imre
II. Helyettem Faludy úrnak, Győr, értékét felvettem.	Balla János.
III. Helyettem Dénes József úrnak, kötelezettség nélkül.	Faludy Imre.
IV. Helyettem Fehér Ottó úrnak, de nem rendeletére.	Dénes József.
V. Győri Takarékpénztár Részvénytársaságnak behajtás végett.	Fehér Ottó.

11. sz. minta. Forgatott váltó. (A hátlapon: I. Ures forgatmány. II. Teljes forgatmány. III. Szavatosságot kizáró forgatmány. IV. Rekta-forgatmány. V. Meghatalmazási forgatmány.)

XIII. Az elfogadás.

Az intézvényezett csak a váltóban foglalt utalványozás elfogadása, illetőleg *elfogadói nyilatkozatának* a váltóra való vezetése által lép be a váltókapcsolatba, mindaddig, amíg ez részéről nem történt meg, reá nézve a váltóból semmi néven nevezendő kötelezettség nem származik.

Érdekében áll ezért a váltóbirtokosnak — amennyiben azon még elfogadói nyilatkozat nem volna — a váltót elfogadás végett az intézvényezettnek minél előbb prezentálni, miután az elfogadás által egy újabb adós lép be a váltókötelezettségbe.

A váltóbirtokosnak jogában áll a váltót — a vásári váltók kivételével — elfogadás végett az intézvényezettnek *lejáratiig bármikor* bemutatni, ezzel ellenkező megállapodásnak, pl. hogy a váltó lejáratig egyáltalán nem mutatható be, váltójogi hatálya nincs. (Vt. 17. §.)

A hazai vásárookra szóló váltók a vásár tartama alatt a fizetési határidőig elfogadás végett bármikor bemutatathatók. (Vt. 18. §.)

A váltó pusztán birtoka jogot ad az elfogadás végetti bemutatásra és az elfogadás nem teljesítése esetén a váltó óvatolására (lásd XIV. fejezet), ehhez képest nemcsak a rendeltetéses, vagy a hátratok összefüggő láncolata által legitimált forgatványos jogosult arra, hogy a váltót elfogadás végett bemutassa, hanem bárki, akinek a kezén a váltó van, tekintet nélkül, hogy milyen minőségben (tulajdonos, megbízott, küldőnc) bírálja azt.

Az elfogadás végett való bemutatás általában csak joga, de nem kötelessége a váltóbirtokosnak, de a lát után bizonyos időre fizetendő váltókat a forgató és kibocsátó elleni visszkereset különbeni elvesztésének terhe mellett a váltóban netán foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyenek nemléteben pedig a kiállításától számítandó két év alatt kell elfogadás végett bemutatni. Ha az ilyen váltón valamely forgató forgatmányában különös *bemutatósi határidőt* jelölt meg, az ő váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha a váltó a kijelölt határidő alatt elfogadás végett nem prezentáltatott. (Vt. 19. §.)

Az elfogadás végett való bemutatás a lát után bizonyos időre fizetendő váltóknál már csak azért is szükséges, mert a lejárati időpontjától

számít és a váltókötelezettekől nem követelhető, hogy végtelen időig obligóba maradjanak.

A kibocsátó két évnél hosszabb bemutatási határidőt is állapíthat meg, a törvényben megállapított két év tehát csak akkor irányadó, ha a kibocsátó e tekintetben nem rendelkezett.

Ha az egyes érdekelték különböző bemutatási határidőket állapítottak meg (pl. a kibocsátó három hónapot, az egyik forgatmányos pedig egy hónapot), úgy a váltóbirtokos, ha visszkeresetét valamennyi előzője ellen fenntartani óhajtja, úgy a megadottak közül a legrövidebb terminushoz kénytelen alkalmazkodni mint ahogy erről már a XI. fejezetben is szó volt.

Ha a lát után bizonyos időre fizetendő váltó elfogadása kieszközölhető nem volt, vagy ha az intézvényezett az elfogadás keltezését megtagadja, a váltóbirtokos a forgatók és kibocsátó ellen visszkereset elvesztésének terhe mellett a váltónak kellő időben történt bemutatását még a lejárati idő (a törvényes két év vagy a megrendelt különös bemutatási határidő) alatt felvett óvással igazolni tartozik. Az óvás napja ily esetben a bemutatási napnak tekintendő, a lejárati idő tehát attól a naptól számít. Ha az óvás felvétele elmulasztatott, úgy az elfogadóra nézve, ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejárata a bemutatási határidő utolsó napjától számít. (Vt. 20. §.)

A kibocsátó a *telepített* váltónál is megrendelheti annak elfogadás végett való bemutatását. Ily rendelkezést a váltóra kell vezetni és a meghagyás teljesítésének elmulasztása, a kibocsátó és forgatók elleni visszkereset elvesztését vonja maga után. (Vt. 24. §.)

Az elfogadás végetti bemutatásnak, mint általában a *váltócselvényeknek* az intézvényezett üzleti helyiségében, ilyenek hiányában pedig annak lakásán mégpedig délelőtt 9—12 óra között, délután pedig 2—5 óra között kell eszközölni, más helyen, pl. a tőzsdén, csak az intézvényezett beelőgyezésével tör-

ténhetik. Az, hogy az üzleti helyiség vagy lakás ki-
puhítható nem volt, igazoltnak csak akkor tekint-
hető, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozó-
dása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi
előljárásánál sikertelen volt és e körülmény az óvás-
ban ki lett emelve. (Vt. 102. §.)

Az elfogadási nyilatkozatot mindig magára a
váltóra kell vezetni és a már megtörtént elfogadást
visszavonni nem lehet.

Az intézvényszerű részéről az elfogadás abból áll,
hogy nevét, illetőleg cégét a váltó előlapján kereszt-
tül, vagy pedig a kibocsátó neve alá írja, rendszerint
minden hozzáadás nélkül. Egyébként minden a váltóra
vezetett és az intézvényszerű által aláírt nyilatkozat
feltétlen elfogadásnak számít, amennyiben abban ki-
fejezve nincsen, hogy az intézvényszerű az elfoga-
dást vagy általában nem, vagy csak bizonyos meg-
szorítással kívánta teljesíteni. (Vt. 21. §.)

Az intézvényszerű az elfogadás alapján az elfoga-
dott összegének a lejáratkor leendő kifizetéséért váltó-
jogilag felelős, mégpedig nemcsak a rendelvényszerű
és forgatmányosokkal, hanem a kibocsátóval szemben
is; ezzel szemben az intézvényszerűnek elfogadása alap-
ján a kibocsátó ellen váltójogi keresete nincs, vele
szemben legfeljebb köztörvényi úton léphet fel.

A váltó birtokosa az intézvényszerűt törvényes
úton nem kényszerítheti arra, hogy a váltót el-
fogadja, annak megtagadása esetén csak a saját elő-
zői (kibocsátó, forgatók stb.) léphet fel. Az intéz-
vényszerű, mint ahogy a váltó elfogadását megtagad-
hatja, úgy azt kisebb összegre is szoríthatja. Pl. Ke-
rekés Béla szállított Imre Károlynak 5000.— pengő
értékű árut és ezen összeg erejéig reá egy váltót
intézvényszerű. Imre Károly az árut részben kifogá-
solja és abból 1000 pengő értékűt Kerekésnek ren-
delkezésére bocsát, úgyhogy csak 4000 pengővel tar-
tozik, mihez képest a váltót csak ezen összeg ere-
jéig hajlandó elfogadni.

Budapesten, 1938. február hó 1-én. P 5000.—

1938. május hó 1-én fizessen Ön ezen első váltó-
nál fogva Roth Oszkár úr rendeletére

Ötezer pengőt,

értéke árukban, tegye számolásba tudósítás
nélkül.

Tek. Imre Károly úrnak, Kerekés Béla
Sopron. Elfogadom 4000.— P erejéig
Fizetendő elfogadónál. Imre Károly.

12. sz. váltóminta. Az intézvényszerű az elfogadást a váltóban
kitett összeg egy részére szorítja.

A váltóbirtokos köteles ily részleges elfogadást
is tudomásul venni, de jogában áll a váltóban kitett
összeg el nem fogadott része erejéig előzőivel szemben
biztosítási visszeresettel (i. következő fejezetet) élni.

Az elfogadásnak minden egyéb megszorítása (pl.
hogy az elfogadó a váltót nem az abban megállapí-
tott lejárat napon, hanem későbbi időpontban köte-
lezi magát megfizetni), az elfogadás teljes megtaga-
dásával egyértelmű, tehát a váltóbirtokos előzőivel
szemben a teljes váltóösszeg erejéig biztosítási viss-
zeresettel élhet, az elfogadó azonban, amennyiben
nyilatkozata a váltón létezik, annak tartalma szerint
váltójogilag felelős. (Vt. 22. §.) A váltóbirtokos nincs
tehát elzárva attól, hogy dacára annak, hogy az el-
fogadás megszorítása miatt előzőivel szemben bizto-
sítási visszeresettel élt is, ettől függetlenül elfo-
gadóval szemben annak nyilatkozatának tartalma sze-
rint fellépjen.

A kereskedelmi hitel elsősorban a bizalmon ala-
pul és ezért a kereskedő hitelképességének, keres-
kedelmi hírnevének árt, ha egy általa kibocsátott vagy
forgatott váltó elfogadását az abban megnevezett in-
tézvényszerű megtagadja, nem is említve, hogy ennek
jogi konzekvenciái is lehetnek, amennyiben a váltó-

birtokos az elfogadás hiánya miatt biztosítási visszkeresettel élhet. Ha tehát a kibocsátónak, illetőleg a forgatónak már ebeve is aggályai vannak, az intézvénnyezett mellett még egy másik személyt vagy céget nevez meg a váltón, hogy amennyiben az intézvénnyezett a váltóban foglalt utalványozást maga részéről honorálni nem volna hajlandó, úgy mint *szükségbeli utalványozott* annak helyébe lépjen.

Budapesten, 1937. október hó 15-én. P 500.—

1937. december hó 25-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Radák József úr rendelkezésére

Ötszáz pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Illés Károly úrnak, Kovács István Győr.

Fizetendő Győrött.

Szükség esetén Szántó Ödön úrnak, Győr.

(A váltó hátlapja.)
 Helyettem Faragó Vilmos úr,
 Budapest, rendelkezésére. Értékét
 felvettem. Radák József.
 Helyettem Fenyves József úr,
 Budapest, rendelkezésére. Értékét
 felvettem. Szükség esetén elfo-
 gadás végett bemutatandó Szűcs
 István úrnak, Győr. Faragó Vilmos.

13. sz. váltóminta. Szükségbeli utalvány kibocsátó és forgató részéről.

A szükségbeli utalvány ekként felhívás a közbenjárásra, nevezetesen arra, hogy a szükségbeli utal-

ványozottként megnevezett egyén vagy cég »névbecsülésből«, a névbecsült kereskedelmi hírnévnek megmentése végett interveniáljon olyképpen, hogy az intézvénnyezett helyett a váltó honorálását vállalja, amennyiben a váltó, mint ahogy azt a kereskedelmi műnyelven mondják »szükségbe« kerül (»Gerät in Not«, Notleidender Wechsel), mi akkor áll be, ha az intézvénnyezett ennek elfogadását, vagy esedékességkor a fizetést megtagadja, valamint ha ez elfogadónál a biztonság hiányának esete (I. XIV. fejezet) következik be.

A névbecsülő rendszerint nem adósa a névbecsültnek, hanem mint üzletbarát annak jóhírnevének, kereskedelmi becsületének megmentése érdekében lép közbe, ezért beszélnek névbecsülési elfogadásról (Ehrenname, Akzeptation par honneur).

Ha a váltón a fizetési helyre szóló ily szükségbeli utalványozott van kijelölve, úgy a váltóbirtokos, amennyiben az elfogadás az intézvénnyezett által megtagadtott, vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási visszkeresettel élhetne, az óvás felvétele után a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik, mert csak ha az elfogadás a szükségbeli utalványozott részéről is megtagadtatik, nyílik arra joga, hogy az elfogadás hiánya miatt biztosítási végrehajtást kérjen. Több szükségbeli utalványozott közül annak kell a váltót előbb bemutatni, kit korábbi előző jelölt ki; ha azonban ez a váltóból ki nem tűnik, a bemutatás sorrendhez kötve nincsen. (Vt. 56. §.) Példánkban (lásd 13. sz. váltóminta) Szántó Ödönt szükségbeli utalványozottként a kibocsátó, Szűcs Istvánt pedig forgatványában a forgató jelölte ki. A váltóbirtokosnak ehhez képest amennyiben az intézvénnyezett az elfogadást megtagadja, vagy az egyébként kieszközölhető nem volt, elsősorban Szántó Ödönhöz kell fordulnia és csak ha ez is megtagadná a váltó elfogadását, tartozik erre Szűcs Istvánt felhívni.

Váltójogi szempontból akadályba nem ütközik,

hogy oly valaki, ki mint szükségbeli utalványozott a váltón megnevezve nincs, ajánlja fel névbecsülési minőségben az intézvénnyezett helyett a váltó elfogadását (szemben a szükségbeli utalványos intervenciójával ez a szorosabb értelemben vett névbecsülési elfogadás), ily ajánlat elfogadása vagy visszautasítása azonban teljesen a váltóbirtokos tetszésétől függ. (Vt. 57. §.)

Szerepelhet mint névbecsülő maga az intézvénnyezett is, ha az elfogadást, — miután álláspontja szerint a kibocsátóval szemben tartozása nem áll fenn, — megtagadta, de névbecsülésből a váltót elfogadni hajlandó.

A névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást a költségek megtérítése mellett magának kiadatulni és annak függelékében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni tartozik, egyben a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett tudósítani köteles. E tudósítást az óvás napjától számított két napon belül postára kell adni, ennek elmulasztásából eredő kárért a névbecsülő felelős. (Vt. 58. §.)

Ha a névbecsülő az elfogadásában kitenni elmulasztotta, hogy az elfogadás kinek érdekében történt, kétség esetén névbecsültnek a kibocsátó tekintendő. (Vt. 59. §.)

Budapesten, 1937 október hó 1-én. P 500.—

1937. december hó 31-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Révai Sándor úr, Budapest, rendelkezetére

Ötszáz pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

*Tek. Elek János úrnak,
Szeged.*

Fizetendő elfogadónál.

*Király Jenő.
Elfogadom névbecsülésből:
Sipos István.*

14. sz. minta. Névbcsülési elfogadás.

A névbcsülési elfogadás célja: a biztosítási visszkereset elhárítása, ha tehát a váltót valamely szükségbeli utalványozott, vagy más közbenjáró névbcsülésből elfogadta, úgy a váltóbirtokos a névbcsült követőivel szemben biztosítási visszkeresettel nem élhet, de a névbcsültet és ennek előzőit ennek dacára megilleti a visszkereseti jog a maguk előzőivel szemben.

A névbcsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a névbcsültet követők irányában, mely kötelezettség azonban megszűnik, ha neki a váltó a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem lesz mutatva. (Vt. 60. §.) A névbcsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesítheti, mert a váltót az intézvénnyezett vagy más közbenjáró fizette ki, a fizetőtől $\frac{1}{8}\%$ váltódíjat követelhet, annak ellenértéke fejében, hogy a váltóösszeget rendelkezésre készen kellett tartania. (Vt. 65. §.)

A névbcsülési fizetésről és a névbcsülőnek ebből eredő jogairól a XV. fejezetben lesz szó.

XIV. A biztosítási visszkereset.

A kibocsátó és a forgatók nemcsak azért felelnek, hogy a váltó a lejáratkor valóban ki fog fizetett, hanem azért is, hogy az utalványozott a váltóban foglalt fizetési meghagyást minden megszorítás nélkül magára nézve kötelezőnek elismeri és ennek jeléül a váltót elfogadói aláírásával ellátja.

Ha az intézvénnyezett a váltó elfogadását megtagadja, avagy azt feltételhez köti, vagy nem az egész összegre fogadja el, úgyszintén ha az elfogadás bármely oknál fogva kieszközölhető nem volt, a váltóbirtokosnak jogában áll az elfogadás hiánya miatt óvást felvételni és a felvett óvás kiadása mellett a kibocsátótól és a forgatóktól biztosítást követelni arra nézve, hogy a váltóban kített, illetőleg részbeni el-

fogadás esetén, az el nem fogadott összeg, a felmerült költségekkel együtt lejáratkor ki fognak fizettetni. (Vt. 25. §.)

Ha azonban a váltó valamely szükségbeli utalványozott, vagy más közbenjáró által névbecsülésből elfogadtatott, a váltóbirtokost és a névbecsült követőt biztosítási visszkereset nem illeti, a névbecsült és ennek előzői azonban visszkeresettel élhetnek (Vt. 60. §.), mint ahogy erről már az előző fejezetben szó volt.

Az elfogadás hiánya miatt felvett óvás alapján nem csak az, akinek javára az óvás felvételre, hanem a rendelvényes, valamint az összes forgatványosok is jogot nyernek arra, hogy a maguk előzőjüktől megfelelő biztosítást követelhessenek, magának a váltónak a bemutatása és annak igazolása, hogy a visszkereső azoknak, kik utána következnek, biztosítást adott, nem szükséges. (Vt. 26. §.)

De a már elfogadott váltóra vonatkozólag is van biztosítási visszkeresetnek helye, ha az elfogadó csődbe jutott, vagy ha ellene a váltó elfogadása, illetőleg kiállítása után valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás siker nélkül megkíséreltetett. Sikertelennek tekintendő a végrehajtás, ha végrehajtásilag lefoglalt vagyont becsértéke a végrehajtás összegét nem fedezi.

Ily esetekben a váltóbirtokos és minden forgató, ha óvással (Sekuritäsprotest) igazolja, hogy az elfogadótól előzőleg biztosítást kért, de nem nyert és hogy az elfogadás a váltón netán kijelölt szükségbeli utalványozottak által sem teljesített, úgy az előzőktől, mint magától az elfogadótól bíróságon biztosítást követelhet. (Vt. 29. §.)

A biztosítás módját és mennyiségét mindkét esetben az érdekelt felek, egyetértőleg maguk állapíthatják meg, ha azonban e tekintetben megegyezni nem tudnak, úgy a biztosítandó összeget a bíróságnál készpénzben kell letenni. (Vt. 25. §.)

A biztosíték nemcsak a visszkeresőnek, hanem azoknak is, kik a biztosítékot nyújtó fél után követ-

keznek, fedezetül szolgál, ha ők a biztosítást nyújtó ellen biztosítási visszkeresetet indítanak, utóbbiak nagyobb biztosítékot csak abban az esetben követelhetnek, ha nyújtott biztosíték nem kielégítő. (Vt. 27. §.)

Amennyiben a váltó utólagosan teljesen elfogadtatott, úgy az elfogadás hiánya miatt nyújtott biztosíték visszaadandó. (Vt. 28. §.)

Visszaadandó a biztosíték továbbá az esetben is, ha az előző ellen ki a biztosítást adta, a váltó lejáratától számítva egy év alatt fizetési visszkereset nem indított, valamint, ha a váltó kifizettetett, vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik. Az itt utóbb említett esetekben a biztonság hiánya miatt nyújtott biztosíték is visszaadandó, valamint akkor is, ha a váltó a netaláni szükségbeli utalványozott által utólag elfogadtatott. Az előzők, az általuk adott biztosítékot abban az esetben is visszakövetelhetik, ha az elfogadó utólag teljes biztosítást nyújt. (Vt. 29. §.)

XV. A váltókötelezettség teljesítése.

A váltó egyoldalú feltétlen fizetési ígéret, mely azonban nem meghatározott hitelezőnek, hanem annak a személynek javára szól, aki mint a váltó legitimált birtokosa a fizetési határnapon jelentkezik. Áll ez a szabály még az ú. n. rekta-váltókra (lásd XII. fejezetet is), miután a rekta-váltók is átruházhatók, ha nem is váltójogi hatállyal, de köztörvényi engedmény alakjában.

Forgatott váltónál a forgatmányos tulajdonjogi minőségét a hátokiratoknak összefüggő és egész öhozzá lenyúló láncolatával igazolja. E szabályszerű összefüggés megvan, — mint tudjuk, — ha az első hátirat a rendelvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak a nevével van aláírva, ki a közvetlen

megelőző hátíratban, mint forgatmányos szerepel. Ha üres forgatmány után további forgatmány következik, a vélelem az, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába. A kitorölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírálásánál mint nemlétezők tekintendők. (Vt. 36. §.)

A fizetésnél az, aki a fizetést teljesíti a hátíratok valóságát vizsgálni nem köteles, váltótörvényünk (ellentétben például az angol jogszabályokkal) e szerint a formai legitimációval megelégszik, alaki szempontból eszerint közömbös, vajjon a forgatói aláírások valódiak-e, avagy nem, mint ahogy szerepelhetnek esetleg a forgatók között egyáltalán nem létező cégek és személyek is, a lényeg az, hogy alakilag a láncolat teljes legyen.

Az egyes váltókötelezettnek *fizetési ígérete* egymástól független és a váltón előforduló *hamis* aláírások váltójogi hatályára befolyást nem gyakorolnak (Vt. 81. §), mint ahogy a többieknek érvényesen elvállalt kötelezettségeire befolyással nincsen az sem, ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, kik szenvedő váltóképességgel nem bírnak. (Vt. 2. §.)

Mi azonban a jogi helyzet, ha a váltón levő aláírások valódiak ugyan, tehát a váltó, mint olyan, nem hamis, hanem csak annak tartalma lett meghamisítva, pl. a váltóösszeg jogtalanul 1000 pengőről 4000 pengőre kügazítva? Erre az esetre is gondol a törvény, kimondván, hogyha a váltó meghamisítottatik, azok a forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint lesznek kötelezve, emellett a vélelem az, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek, ennek ellenkezőjét tehát az köteles bizonyítani, aki abból jogokat származtat. (Vt. 82. §.)

Abból a váltójogi alapelvből, hogy a követelés magában a papírban, a váltóban van megtestesítve, következik, hogy a váltóadás csak a nyugtatványozott

váltó kiadása mellett köteles fizetni. A váltóbirtokos azonban a felajánlott részletfizetést sem utasíthatja vissza (Vt. 38. §), mely esetben, ha a váltóadás ezt kívánja, úgy a részletfizetést a váltóra feljegyezni és arról a váltó másolatán nyugtát adni köteles. (Vt. 39. §.) Az a szabály, hogy a váltóbirtokos a fölajánlott részletfizetést elfogadni köteles, természetesen nem jelenti egyben azt is, hogy annak ellenében a hátralékra fizetési haladékat adni is köteles volna, hanem jogában áll — amennyiben közötte és a váltóadás között ellenkező megállapodás nem jött létre — a hátralékos összeg erejéig úgy az elfogadó, mint a többi váltókötelezett ellen törvényes úton eljárni, illetőleg az eljárást folytatni.

A fizetést a fizetési napon déli 12 óráig kell teljesíteni (Vt. 33. §), ha azonban a váltó lejáratá vasárnapra, vagy a Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik, a fizetés csak a legközelebbi közönséges napra követelhető. (Vt. 103. §.)

Már a II. fejezetben utaltunk arra, hogy míg az általános magánjog szerint az adós kötelessége lejáratkor hitelezőjét fizetés végett felkeresni (*Bringenschuld*), addig váltókövetelésnél a hitelezőnek kell a papírt fizetés végett adósnak bemutatni (*Holschuld*). Ez következik a váltónak rendeletre szóló papír természetéből, hiszen a váltóadás gyakran nem is tudja, hogy pillanatnyilag kinek kezén van a váltó és ki ezek szerint az ő hitelezője.

Mindebből következik az is, hogy az elfogadó, amennyiben a váltó nála fizetendő, nem esik *késedelembe* mindaddig, amíg a váltó fizetés végett neki bemutatva nem lett. Telepített váltónál (XI. fejezet), melynél telepes is ki van jelölve, más a helyzet, mert ez esetben a váltó az elfogadónak személy szerint bemutatva nem lesz, tehát tartozik gondoskodni, hogy a *fedezetet* idejékorán a telepeshez juttassa.

A váltóhitelező ezek szerint, mielőtt a peres lépéseket folyamatba tenné, a váltót bemutatni köteles. Ha ez meg nem történt, úgy a váltóadás, ki ennek

dacára perelve lesz, ha a kereset késbesítésekor a váltóösszeget nyomban kifizeti, a kamatokban és költségekben való marasztalás ellen eredményesen élhet kifogásokkal. Jogában áll egyébként az elfogadónak, ha a fizetést lejáratkor tőle nem követelik, azaz a váltót neki be nem mutatják, a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, azaz a lejáratától számított második köznap eltelte után a váltóösszeget a váltóbirtokos veszélyére és költségére bírói letétbe helyezni. (Vt. 40. §.)

A letételnek ez esetben annál a bíróságnál kell történnie, mely, tekintettel a váltóban kitett fizetési helyre, a váltóperre illetékes volna.

A letétbehelyezés általában csak jog, de nem kötelesség. Ha azonban a váltóra vonatkozólag megsemmisítési eljárás van folyamatban (XXI. fejezet), úgy a váltótulajdonos követelheti a váltóösszegnek bírói letétbe való helyezését. (Vt. 78. §.)

A fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni. Ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem levő pénznemről vagy számolási értékről szól, — amennyiben a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben ezzel a szóval: »valósággal«, vagy más hasonló kifejezéssel határozottan ki nem kötötte, — úgy ez az országban forgalomban levő pénznemben teljesíthető, még pedig a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utoljára jegyzett középárfolyam szerint. (Vt. 37. §.)

Hogy *fizetési nap* alatt ebben a vonatkozásban nem a tényleges — esetleg késedelmesen történt — fizetés napját, hanem a váltón kitett lejáratú időpontot kell érteni, a bírói gyakorlatban vitás sohasem volt, de a múltban, amikor egyes valuták általában stabilak voltak és a devizaárfolyamok alakulásában számbavehető eltolódások nem fordultak elő, ez a kérdés különösebb gyakorlati jelentőséggel nem is bírt. Az inflációs időkben azonban, hogy egyes rossz-hiszemű, valutánk romlásán nyereszkeskedni óhajtó adó-

sok alaptalan, tisztán a per húzására irányuló kifogásainak gátat vessen, a kir. Kúria mégis számos esetben kimondotta, hogy a külföldi pénznem átszámításánál nem a lejárat, hanem a tényleges fizetés időpontja az irányadó. Mióta azonban valutánk stabilizálódott, legfelsőbb bíróságunk ismét visszatért a régi gyakorlatához, mely szerint külföldi pénznemek átszámításánál a lejárat napján érvényben levő árfolyamok az irányadók.

Sok vitás kérdés merült fel az utóbbi időkben egyes külföldi valuták (dollár, font) értékcsökkenése következtében is. A kir. Kúria egy konkrét esetben — szerintünk túlzottan formalisztikus álláspontra helyezkedve — a következőképpen fejtette ki álláspontját:

»A fizetésnek valóságos külföldi pénznemben leendő teljesítését általában a *hitelező érdekében* kikötöttnek kell ugyan tekinteni és jó lehet, nem volt vitás a felek között, hogy a kölcsön összegének dőlárban történt meghatározása kizárólag a felperes hitelező érdekét szolgálta és az az értékállóság biztosítását célozta: ebben a váltóperben a feleknek a kereseti váltó kiállítását megelőző megállapodását még sem lehetett irányadónak tekinteni. A felperes kereseti követelését ugyanis nem a most említett megállapodás, hanem az ennek eredményeként kiállított oly váltók alapján érvényesíti, amelyek azt a kikötést tartalmazzák, hogy a váltóösszeg valóságos U. S. A. dollárban fizetendő. Minthogy a váltóra vezetett nyilatkozatok a váltói kötelezettséget önmagukban, az alapul fekvő jogcímtől függetlenül állapítják meg, váltójogi kötelezettséget és annak anyagi tartalmát csak a váltóadónak a váltóban foglalt váltói nyilatkozata alapján és a váltótörvény értelmében lehet megállapítani.« (K. VII. 5347/1935.)

A rendkívüli viszonyokkal (devizakorlátozás) kapcsolatos kivételes rendszabályokkal (válságjog) — azok átmeneti jellegénél fogva — ehelyütt foglalkozni nem kívánunk.

XVI. Fizetési visszkereset.

Ha az elfogadó a váltónak lejáratkor történt bemutatása dacára fizetési kötelezettségének nem tesz eleget, úgy a váltóbirtokos minden további nélkül követelését vele szemben bírói úton érvényesítheti, mert egyedül az elfogadó ellen indítandó keresethez óvás felvételére szükség nincs. (Vt. 44. §.) Az ilyen egyedül elfogadó ellen irányuló keresetet, miután elsősorban az elfogadó van a váltó fizetésére kötelezve, egyenes váltókeresetnek nevezzük.

Óvásfelvételre csak akkor van szükség, ha a váltóbirtokos nemcsak az elfogadóval szemben kíván fellépni, hanem azzal egyidejűleg, vagy attól függetlenül a többi váltóadós (kibocsátó, forgatók, kezes) ellen is visszkeresetet érvényesíteni, kik utóbbiak azáltal, hogy a váltót valamilyen minőségben aláírták és ekként a váltókapcsolatba léptek, a váltó kifizetéséért mintegy készfizetői kezességet vállaltak.

Habár a váltóbirtokossal szemben az összes váltókötelezettek egyetemlegesen felelnek, a váltókötelezetteknek egymásközötti intern jogi viszonyából kifolyólag a *íbadós* az elfogadó, és így a többi adóstársak joggal azt várják, hogy a váltóösszeg általa ki fog fizettetni, miáltal az összes többi váltókapcsolatban levők obligójukból szabadulnak.

Ennélfogva, hogy a váltóbirtokos a kibocsátóval, forgatókkal és kezesekkel szemben *visszkeresetileg* felléphessen, szükséges annak igazolása, hogy ő az intézvényezettal, illetőleg elfogadóval szemben a kellő szorgalmat kifejtette, köteles ehhez képest igazolni, hogy a váltó az intézvényezettnek, illetőleg elfogadónak fizetés végett szabályszerűen be lett mutatva, és amennyiben az óvás elengedve nem lett, úgy a bemutatást és a fizetés nem teljesítését kellő időben felvett óvással is tartozik bizonyítani.

Az *óvás* (Protest) a régi időkben egy ünnepélyes aktus volt: a váltóbirtokos nyilvános jegyző és két tanu jelenlétében megjelent az intézvényezettnel, hogy a fizetés meg nem történte miatt óvást emeljen és jogfenntartással éljen (lásd I. fejezet). Ma az óvás lényegében egy *közhitelességű* tanusítvány arról, hogy a váltói jogok érvényesítése és fenntartása végett szükséges jogcselekmények megtörténtek. (Vt. 41. §.)

Váltóóvást közjegyző, vagy járásbíróság vehet fel. Közjegyző csak székhelyen, továbbá a székhelyen levő járásbíróság területén. Főnökének vagyoni felelőssége mellett a közjegyzőt közjegyzőhelyettes, vagy közjegyzőjelölt helyettesítheti. Az olyan járásbíróság, melynek székhelye közjegyzői székhely, általában csak az esetben működhet közre, amelyekben az erre vonatkozó törvények szerint a közjegyző helyettesítésében eljárhat. Óvást nemcsak a járásbíróság bírása, hanem fogalmazótárgya is fölvehet. (Te. 132. §.)

Az óvásról közokirat állíttatik ki, amelynek magában kell foglalni:

- a) a váltónak, vagy a másolatnak és minden rajtalevő hátiratnak és megjegyzésnek hű mását;
- b) a nevét vagy cégét azoknak a személyeknek, akik részére és akik ellen az óvás felvételre;
- c) az óvatolt személyhez intézett felszólítást, ennek válaszát, vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt, vagy feltalálható nem volt;
- d) a névbecsülői elfogadás vagy fizetés esetében annak megemlítését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesítve;
- e) a helyet, évet, hónapot és napot, melyen a felszólítás történt, illetőleg siker nélkül megkíséreltetett és végül
- f) az óvatoló személy aláírását, hivatalos pecsétjével. (Vt. 99. §.)

Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesítése több személytől követelendő, a többszörös felszólítások egy óvási oklevélbe foglalhatók. (Vt. 100. §.)

Dr. BALINT IMRE
kir. közjegyző
Budapest,
IX., Ferenc-körút 1.

Ó V Á S.

Én dr. Bálint Imre budapesti kir. közjegyző, hitelesen bizonyítom, miszerint a »Budapesti Váltóüzlet Részvénytársaság« budapesti boj. cég váltóbirtokos megkeresett, hogy a következő harmincfilléres úrlapra vezetett váltót: »Budapest 1938 március 12. — 250 P. — 1938 május hó 15-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva saját rendeletünkre Kettőszázötven aranypengőt értéke áruban tegye számolásba tudosítás nélkül. Földes Mihály háztulajdonos úrnak, Budapest, VII., Fűrészs-u. 5. Építő Részvénytársaság. Két olvashatatlan cégelírás a. k. Földes Mihály a. k. (Hátlapon): Építő Részvénytársaság. Két olvashatatlan aláírás a. k. (Két törölt hátirat): ... elfogadónak fizetés végett mutassam be: — E megkeresés folytán alulírott napon délután négy órakor megjelentem Budapesten, VII., Fűrészs-u. 5. szám alatt elfogadó lakásán, hol azonban sem elfogadó Földes Mihályt, sem pedig oly személyt, akinek a váltót fizetés végett jogérvényesen bemutathattam volna, nem találtam és így a váltót nevezett elfogadónak fizetés végett be nem mutathattam. Miről a fentnevezett megkereső fél jogai megóvására és fenntartására kiadtam ezen óváslevelet.

Kelt Budapesten 1938. (Ezerkilencszázharmincyolcadik) évi május hó 19. (tizenkilencedik) napján.

Ovásdíj 1.25 P
Bélyeg 0.50 „
Másolat 0.50 „
Óvásközlés 1.50 „
Kocsibér 4.— „
Postadíj 0.30 „
Összesen 8.05 P
Forgalmi adó 0.25 „
Összesen 8.30 P

Dr. Bálint Imre a. k.
kir. közjegyző.

Az óvatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak, vagy meghatalmazottjának eredetiben haldéktalanul kiadni, egyuttal a felvett óvásokat egész kiterjedésben egy e végre vezetendő laponként folyószámmal ellátott és hitelesített jegyzőkönyvbe napról napra idő- és sorrendben bevezetni és az érdekeltek feleknek, vagy ezek jogutódainak a költségek megtérítése mellett akár egyszerű, akár hiteles másolatban bármikor kiadni. (Vt. 11. 0§.)

A fizetés hiánya miatt az óvás a fizetés napján déli 12 óra után vehető fel, legkésőbb azonban a fizetési napra követő második köznapon kell felvenni, arra tehát két és fél köznap áll rendelkezésre. (Vt. 41. §.)

1938 JANUÁR	
1	Szombat Ujév
2	Vasárnap
3	Hétfő
4	Kedd
5	Szerda
6	Csütörtök Vizkereszt
7	Péntek
8	Szombat
9	Vasárnap
10	Hétfő

Ha a váltó lejárata 1937 december hó 31-ére esik, úgy 1938 január hó 1. ünnep, január hó 2-án pedig vasárnap lévén, az január hó 4-ig bezárólag óvatolandó meg, viszont január hó 6-án lejárt váltónál a lejarat napja ünnep lévén és ekként a fizetési kötelezettség a váltótörvény 103. §-a értelmében csak másnap, azaz 7-én állván be, az óvásfelvételre nyitva álló második köznap január 10-én (hétfő) jár le.

Egyébként az óváásra is áll, mint a bemutatásra és általában a váltói cselekményekre, hogy annak az illető személy (intézményezett, elfogadó, telepes stb.) üzleti helyiségében, ilyennek hiányában pedig, annak lakásán délelőtt 9—12 óra között, délután pedig 2—5 óra között eszközlendő és más helyen, például a tőrszén csak az érdekeltek beleegyezésével történhetik. (Vt. 102. §.)

A váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett *külföldön* teljesített cselekvények alaki kellékei az ottani törvények szerint ítélandók meg. (Vt. 96. §.)

Ha valamelyik előző az óvást »*Óvás nélkül*« vagy »*Költség nélkül*«, illetőleg hasonló kifejezéssel elengedte, a váltóbirtokos ezen előző ellenében a visszakereset fenntartása végett óvással élni nem köteles, az óvás elengedése azonban nem menti föl a váltóbirtokost azon kötelezettsége alól, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Ha azonban a váltókötelezett, ki az óvást elengedte, a bemutatás kellő időben megtörténtét tagadja, úgy e tekintetben a bizonyítás őt terheli. (Vt. 42. §.)

A kibocsátótól eredő óvást elengedő kikötés minden váltókötelezetre, tehát a forgatókra is kihat. Ha a váltóbirtokos az ilyen kikötés ellenére óvást vétet fel, ennek költsége őt terheli és az ekként feleslegesen felvett óvással kapcsolatban felmerült kiadásokat a váltókötelezetteknek nem háríthatja át (1925: VIII. t.-c. 53. §). Ha az óvást nem a kibocsátó, hanem valamely forgató engedi el, úgy, amennyiben az óvás felvételt, az óvás elengedése dacára annak költségei őt terhelik.

Budapesten, 1938. február hó 25-én. P 600.—
1938. április 16-án fizessen Ön ezen első váltónál
fogva Radó Kálmán úr rendeletére

Hatszáz pengőt,

értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.

Tek. Jánosi Oszkár úrnak,

Óvás nélkül!

Sopron.

Karikás Endre.

Fizetendő elfogadónál.

15. sz. váltóminta. Óvás elengedése.

Az óvás elengedése egyébként történhetik nemcsak magán a váltón, hanem külön írásban vagy akár szóval is, mint ahogy az egyes forgatmányosok általi óváselengedésnek sem kell a forgatással egyidejűleg történnie, hanem történhetik később is. Természetesen, ha a megfelelő óvás elengedési klauzula magára a váltóra följegyezve nincs, úgy a bizonyítás e tekintetben a váltóbirtokost terheli.

Ures forgatmány esetén a forgatmányosnak azon törvényadta joga, hogy a forgatmányt kitöltse (I. XII. fejezet) nem terjed ki arra, hogy abba óváselengedési záradékot is felvehessen, mert e jog csak a forgatmány lényegére vonatkozó utólagos bejegyzésre áll fenn; a törvény ezen rendelkezése alapján tehát nem tekinthető a forgatmányos feljogosítottnak az üres forgatmányt olyképp kiegészíteni, hogy a forgatmány tartalmába annak céljától idegen, a forgató kötelezettségét lényegesen súlyosbító záradékot, minő kétségtelen az óvás elengedése, is felvehessen. Ha tehát bizonyítva van, hogy az óvásról való lemondást tartalmazó nyilatkozat utólag iratott a forgató névalírása fölébe, ez az óvás elengedésének bizonyítékául nem szolgálhat, mégis általában alperest fogja terhelni annak bizonyítása, hogy a névalírása a váltó hátlapjára üresen vezetett és hogy e szerint az óvás elengedését tartalmazó nyilatkozat nem tőle származik.

A váltót, ha abban telepes is meg van nevezve, úgy az utóbbinak kell fizetés végett bemutatni, az óvást is annál kell felvenni, egyébként pedig az intézvényezetttnél. (Vt. 43. §.)

Ha a váltón az intézvényezett lakhelyétől földrajzilag különböző fizetési hely van ugyan kijelölve, mi által a váltó telepítettnek számít, de telepes megjelölve nincs, úgy a feltevés, hogy az intézvényezett maga kívánja a telep helyen a fizetést teljesíteni. (Vt. 24. §.) Ha már most az intézvényezett nem található, úgy az óvatoló közeg az óvásban egyszerűen leszögezi, hogy az intézvényezett üzleti helyisége, illetőleg lakása kipuhatható nem volt és az e részben a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg községi előljárásnál teljesített puhathatózás, illetőleg tudakozódás sikertelen maradt, mihez képest a váltónak fizetés végett való bemutatása nem volt eszközölhető. Az ilyen óvást szélóvásnak (in den Wind erhobener Protest) nevezik és szabályos óvásnak számít, mint ahogy nem érinti az óvás érvényességét az sem, ha a váltónak fizetés végett való bemutatása nem volt eszközölhető amiatt, mert az intézvényezett üzlethelyisége zárva volt (Protest gegen die Wand), vagy mert az intézvényezett üzletében, illetőleg lakásán nem volt található (Abwesenheit-Protest).

A kötelező óvás elmulasztása, illetőleg nem szabályszerű, vagy elkésztett foganatosítása a visszkereseti jog elvesztését vonja maga után. Vajjon az óvás fel lett-e véve, avagy nem, a bíróság hivatalból csak annyiban vizsgálja, hogy visszkereset esetén, amennyiben sem óvás csatolva, sem pedig annak elengedése igazolva nincs, úgy a váltófizetési meghagyás kibocsátását megtagadja és e helyett tárgyalásra tűz ki határnapot.

A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét a váltó ki nem fizetéséről az óvás felvételétől számítandó két nap alatt írásban értesíteni, illetőleg a vonatkozó tudósítást a jel-

zett idő alatt ajánlottan postára adni. Minden ekként tudósított előző köteles a tudósítás vételétől számított két nap alatt saját közvetlen előzőjétől hasonló módon értesíteni.

Ha váltóbirtokos vagy forgatmányos ezt az értesítést elmulasztja, vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, az ebből eredő károkat az összes, illetőleg az átugrott előzőknek megtéríteni köteles, ezenfelül elveszti ezen személyek elleni igényét a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra és költségekre nézve. (Vt. 45. §.)

A kellő időben történt értesítés bizonyítására elegendő, ha a fél postai feladóvevényel igazolja, hogy az érdekeltek előző részére a meghatározott napon ajánlott levelet adott fel, ezzel szemben az ellenfél tartozik bizonyítani, hogy a levél mást tartalmazott. (Vt. 46. §.) Ha valamelyik forgató a váltót hely megjelölése nélkül adta tovább: ez esetben a fizetés meg nem történtéről a forgató azon legközelebbi előzőjét értesítheti, ki a váltót a helynek megjelölése mellett ruházta át. (Vt. 47. §.)

BALINT VINCE

Gyarmatáru nagykereskedő
Győr

Győr, 1938 február 3.

Tekintetes Földes Iván
fűszerkereskedő úrnak

Patona.

A váltótörvény 45. §-ára való hivatkozással tisztelettel értesítem, hogy Nagy Béla soproni lakos által kibocsátott és Elek Károly szili lakos által elfogadott, Győrött 1937 december hó 15-én kelt és 1938 február hó 1-én lejárt, Ön által reám forgatott váltó Imre József győri lakosnak, mint váltóbirtokosnak hozzám a mai napon érkezett tudósítása szerint fizetés hiánya miatt folyó hó 1-én megóvatoltatott. Kérem annak rendezéséről gondoskodni, nehogy felesleges költségek merüljenek fel.

Ajánlott!

Értesítőlevél mintája.

Tisztelettel

Bálint Vince.

Ha a váltó bemutatása vagy az óvás felvétele a megszabott határidőben elháríthatatlan akadályokba ütközik (*erőhatalom esete*), úgy a bemutatási és óvás felvételére rendelt határidők ahhoz képest meghosszabbíthatnak. Ily esetben a váltóbirtokos köteles az őt közvetlenül megelőző forgatót az erőhatalom esetéről haladéktalanul értesíteni és ezt az értesítést kelettel és aláírásával ellátva a váltóra, vagy a váltótoldalra feljegyezni.

Az erőhatalom megszűnte után a váltóbirtokos köteles a váltót elfogadás vagy fizetés végett haladéktalanul bemutatni és az óvást, ha helye van, felvételni.

Ha az erőhatalom a lejáratától számított 30 napon túl tart, a *visszkereset* érvényesíthető anélkül, hogy akár a bemutatásra, akár az óvás felvételére szükség volna.

A látra vagy lát után bizonyos időre szóló váltók tekintetében a 30 napi határidő attól a naptól kezdődik, amely napon, még ha ez a nap a bemutatási határidő eltelte előtt van is, a váltóbirtokos az őt közvetlenül megelőző forgatót az erőhatalom esetéről értesítette.

Az előzők értesítése tekintetében az általános rendelkezések irányadók.

Erőhatalom alatt az egész országot, vagy legalább is egyes vidékeket érő *katasztrófát* (ellenséges megszállás, árvíz stb.) kell érteni, nem pedig oly cseményeket, amelyek merőben a váltóbirtokos személyét, vagy annak személyét érik, akit a váltóbirtokos a váltó bemutatásával, vagy az óvás felvételével megbizott. (1912: LXIV. t.-c.)

Ha fizetés hiánya miatt óvatolt váltón vagy annak másolatán, fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány, vagy névbecsülési elfogadás is létezik, a váltóbirtokos a váltót a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt a *szükségbeli utalványozott-*

nak, illetőleg a *névbecsülési elfogadónak* is fizetés végett bemutatni és az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba, vagy ennek függelékébe feljegyeztetni tartozik.

A szükségbeli utalványos, vagy névbecsülési elfogadóval szemben felvett óvást *ellenóvásnak* (Contra-Protest) nevezik és ennek elmulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az azt követők elleni visszkereset elvesztését vonja maga után (Vt. 61. §.)

A váltóbirtokos egyébként a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék is az ajánlat, vissza nem utasíthatja, mert ellenkező esetben visszkeresetét a névbecsült és követői ellen elveszti. (Vt. 62. §.)

A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a névbecsült és ennek előzői elleni jogaiba lép, minél fogva követelheti, hogy neki a váltó és a fizetés hiánya miatt felvett óvás, utóbbi költségeinek megtérítése mellett kiadassék. (Vt. 63. §.)

Ha többen tesznek névbecsülési fizetésre ajánlatot, úgy az első az illeti, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak a kötelezettség alól. Ha tehát valaki a kibocsátó, egy más valaki pedig valamely forgató iránti névbecsülésből ajánl fel fizetést, úgy a kibocsátó iránti névbecsülésből ajánlatot tevőt illeti meg az elsőbbség.

Az a közbenjáró, ki a váltót kifizeti, jól lehet, hogy más, kit a váltó, vagy az óvás tartalma szerint elsőbbség illetne, a fizetésre hasonlóképpen késznek ajánlkozott, nem indíthat visszkeresetet azok a forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól egyébként szabadultak volna. (Vt. 64. §.)

Ha már a váltóbirtokos a névbecsülésből bárki által ajánlott teljes fizetést elfogadni köteles, annál inkább köteles a váltókapcsolatban álló személyek va-

lamelyikének fizetési ajánlatát elfogadni. Minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki a váltóösszegnek, a kamatoknak, és költségeknek lefizetése mellett, a nyugtatványozott váltó és a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék. Ha több váltókötelezett ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által leg többben szabadulnak a kötelezettség alól. (Vt. 48. §.) Épp ezért csőd esetén sem támadható meg az a fizetés, melyet a közadós váltóra teljesít, ha a váltóbirtokos a fizetés elfogadására a többi váltókötelezett elleni visszkeresetnek különbeni elvesztése mellett a váltótörvény szerint kötelezve volna.

Ily esetben a tömegnek a kifizetett váltóösszeget az utolsó visszkeresett vagy amennyiben a váltó egy harmadik érdekében adatott tovább, ez utóbbi felelős, ha a váltó továbbadásakor a csődnitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomással bírt. (Csd. 30. §.)

A váltó jogi természetéből folyik, hogy a váltó kibocsátója, elfogadója, forgatói és kezesei egyetemlegesen vannak kötelezve, mely egyetemlegesség kiterjed mindenre, amit a váltóbirtokos a váltókötelezettség nem teljesítése miatt követelni jogosítva van, mihez képest a fizetés hiánya miatt megóvatolt váltó birtokosa, jogosítva van keresetét, illetőleg visszkeresetét valamennyi váltókötelezett, vagy a váltókötelezettek bármelyike, vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, anélkül, hogy a be nem perelték elleni követelési jogát elvesztené és a forgatmányosok sorrendjéhez kötve nincsen. (Vt. 49. §.)

A váltókötelezettek egyetemleges felelőssége azonban csak az anyagi váltójog szerint követelhető tételre (váltótőke, kamat, óvásdíj, váltódíj stb.) vonatkozik, nem pedig a per- és végrehajtási költségekre, e szerint az egyik váltókötelezett ellen siker nélkül lefolytatott per vagy végrehajtási eljárás költségei a többi váltókötelezettet nem terheli. A váltóhite-

lező tehát helyesen teszi, ha az összes kötelezettekkel szemben egy perben érvényesíti igényeit, mely esetben a Pp. 429. §-ának rendelkezéséhez képest a költségekben is egyetemlegesen marasztaltatnak, kivéve azokat a költségeket, melyek az egyik pertársnak külön támadó, vagy védő cselekménye következtében merült fel. (Pl. ha csak az egyik forgató élt fellebbezéssel, az ezzel kapcsolatos költségek a többi váltókötelezettet nem terhelik.)

A váltóbirtokos, aki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, visszkeresetileg követelheti előzőitől:

- a) a ki nem fizetett váltóösszeget és ennek a lejáratától számítandó 6%-os kamatait;
- b) az óvási és egyéb költségeket;
- c) $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat. (Vt. 50. §.)

Amennyiben a kibocsátó az óvást elengedte és annak felvételére ehhez képest szükség nem volt, úgy sem óvásdíj, sem pedig váltódíj felszámításának helye nincs. (1925:VIII. 53. §.) Ha azonban az óvás felvételére a visszkereseti igény fenntartása szempontjából szükség volt, úgy az óvás- és váltódíjat a váltóbirtokos akkor is felszámíthatja, ha keresetét egyedül az elfogadó ellen intézi. (Vt. 50. §.)

Óvásköltség alatt itt nemcsak a fizetés hiánya miatt felvett óvás költségét, hanem a netán előzőleg az elfogadás, vagy biztonság hiánya miatt felvett óvással kapcsolatosan felmerült kiadásokat is kell érteni. Az »egyéb« költségekhez számítandók az óvásközlés portóköltségei és ha ez az értesítés a közjegyző útján történik, ennek díja, a netán szükséges árnyamjegyzék költségei (lásd alább), egyszóval mindazok a tételek, amelyek az anyagi váltójogból erednek.

A váltóbirtokos oly összegre tarthat igényt, mely a teljes visszkereseti összegnek, azaz a váltótőkének és annak járulékeinak (kamat és költség) a váltóban kitett fizetési helyen és időben megfelel, épp

ezért a visszkereseti összeget oly esetben, ha a váltóadós nem a fizetés helyén lakik, azon *középfolyamon* kell számítani, mellyel a fizetés helyéről a visszkeresett váltóadós lakhelyére intézvényezett látra szóló váltókat jegyzik. Ha a fizetés helyéről az adós lakhelyére váltóárfolyamot nem jegyeznek, úgy annak lakhelyéhez legközelebbi piac árfolyama az irányadó. A váltóárfolyamot az adós kívánságára köz-hitelességű árfolyamjegyzéssel, vagy két kereskedő bizonyítványával kell igazolni. (Vt. 50. §.)

Igy pl. ha egy Zürichben fizetendő váltót, mely kamatokkal és költségekkel együtt 1000 svájci frankot tesz ki, a váltóbirtokos a Milánóban lakó váltóadóssal szemben érvényesíteni kíván és Milánót Zürichben 22-vel (100 líra = 22 sv. frank) jegyzik, úgy ezen alapon $(22:100 = 1000 : x)$ 4545.45 lírát követelhet, mert Zürichben egy ily összegű milánói váltóért $(100:22 = 4545.45 : x)$ 1000 sv. frankot kap.

Ha most az előző váltót beváltotta, a korábbi forgatóktól, kibocsátótól és elfogadótól követelheti:

a) az általa kifizetett összeget, annak fizetés napjától számítandó 6%-os kamatokkal együtt;

b) a felmerült költségeit; valamint

c) $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat.

Költségek alatt itt is csak azok a költségek értendők, melyek az anyagi váltójogból erednek, tehát a váltóbirtokos az előző váltóbirtokos által el-lene folyamatba tett perben felmerült költségeket nem számíthatja fel.

A visszkereseti összeg, midőn a visszkeresett adós más helyen lakik, mint a visszkereső, azon *középfolyam* szerint követelhető, mellyel a visszkereső lakhelyéről a visszkeresett adós lakhelyére intézvényezett látra szóló váltó bírna. Ebben az esetben tehát az árfolyam szerinti felszámításnak nem a fizetési hely és a visszkeresett adós lakhelye közötti különbség, hanem a visszkereső és a visszkeresett lakhelyé-

nek a divergenciája jön figyelembe. A váltóárfolyam kiszámítására és annak igazolására nézve egyébként a fentebb már ismertetett szabályok irányadók. (Vt. 51. §.)

Ha a visszkereső hitelező visszkeresetét *külföldre* intézi és a külföldön megengedett kamatok és váltódíjak magasabbak, mint amilyeneket a magyar törvények állapítanak meg, úgy a magasabb tételeket számíthatja fel, hasonlóképpen a *külföldi hitelező is*, ki belföldre intézi visszkeresetét, ugyancsak felszámíthatja a magasabb kamatokat és váltódíjat, amennyiben igazolja, hogy azokat neki is ki kellett fizetni. (Vt. 52. §.)

Jól tudjuk, hogy a váltóban lévén inkorporálva a követelés, a váltóadós, amennyiben a váltó bíról-lag megsemmisítve nem lett, — csak a nyugtatványozott váltó ellenében köteles fizetni. (Vt. 39. §.) Amennyiben a váltó óvatolva lett és ehhez képest a váltóbirtokos a váltó összegén felül és kamatain felül óvásköltséget, váltódíjat és netán egyéb járulékokat is követel, úgy a váltóadós ragaszkodhat ahhoz is, hogy a fizetés ellenében neki az óvás, valamint az összes költségek részletezését tartalmazó nyugtatványozott *visszkereseti* számla is kiadassék. (Vt. 54. §.) Erre a visszkeresettnek nemcsak azért van szüksége, hogy a netáni kétszeri fizetés veszélyétől szabaduljon, hanem azért is, hogy saját előzői, valamint esetleg az elfogadó ellen is jogait érvényesíthesse és az általa kifizetett költségek *összességét* igazolhassa.

Tegyük fel, hogy a 3. minta szerinti váltót Erdős Kálmán elfogadó nem váltotta be, mihez képest azt a váltótulajdonos Központi Bank megóvatolta és erről előzőjét a Fémipari Rt. céget értesítette. A Fémipari Rt. a perlést elkerülendő kifizeti a váltótőkét, annak járulékaival együtt, melynek ellenében a váltó, az óváslevél, valamint az alábbi minta szerinti *visszszámla* ki fog részére adatni:

VISSZKERESETI SZÁMLA.

Kerekes Béla által, Győrött, 1937 július hó 1-én kiállított, Fémipari Rt. rendeletére szóló és Erdős Kálmán által elfogadott, 1937 december hó 1-én lejárt és fizetés hiánya miatt megóvatolt 2000.— pengőről szóló váltóról.

Váltóösszeg	2000.— P
Kamat 10 napra	3.34 P
Óvásdíj és értesítés	20.— P
Váltódíj	6.66 P
összesen	2030.— P

azaz Kettőezerharminc pengő, mely összeget Fémipari Rt. rendelvényes cégtől a nyugtatónyozott váltónak és óvásnak egyidejű kiadása mellett a mai napon felvettük.

Budapesten, 1937 december hó 11-én.

Központi Bank Rt.
(Cégaláírások)

Visszkereseti számla mintája.

Tegyük most már fel, hogy a kibocsátó Kerekes Béla a váltónak óvatolásáról és annak a Fémipari Rt. által történt beváltásáról értesülvén, a per és az ezzel kapcsolatos költségek elkerülése végett jelentkezik, hogy a váltótartozását kiegyenlítse. A Fémipari Rt. erre maga részéről kiállítja a következő visszkereseti számlát:

VISSZKERESETI SZÁMLA.

Kerekes Béla úr által, Győrben, 1937 július hó 1-én a mi rendeletünkre kiállított és Erdős Kálmán úr által elfogadott, 1937 december hó 1-én lejárt és a fizetés hiánya miatt óvatolt 2000.— pengőről szóló váltóról.

A Központi Bank Rt. visszkereseti számlája	2030.— P
Kamat 5 napra	1.68 P
Értesítőlevél	— .70 P
$\frac{1}{8}\%$ váltódíj	6.76 P
összesen	2039.14 P

azaz Kettőezerharminckilenc pengő 14 fillér, mely összeget Kerekes Béla úr, mint kibocsátó, a nyugtatónyozott váltó, óvás és jelen visszkereseti számla kiadása ellenében a mai napon kezinkhez kifizette.

Budapesten, 1937 december hó 16-án.

Fémipari Rt.
(Cégaláírások)

Visszkereseti számla mintája.

Ha a váltóhitelező a törvény alapján a visszkereseti összeget a váltóárfolyam alapján követeli, úgy tulajdonképpen képzeletben a váltókötelezettre egy visszváltót intézvényez. A törvény azonban feljogosítja a hitelezőt arra is, hogy ezt valóban is megtegyje és a visszkeresett adósra egy váltót (visszváltót, ritratte, Retour-Wechsel) intézvényezzen, mely esetben követeléséhez hozzászámíthatja a visszváltó értékesítésével járó alkuszdíjat és netáni bélyegköltséget is. A visszváltó látra állítandó ki és közvetle-

nül (a drittura) a visszkeresett adós lakhelyére intézvényezendő. (Vt. 53. §.) A visszkereső hitelező ezen visszváltót leszámitoltathatja és visszkereseti követelését — beleértve a visszváltó értékesítésével kapcsolatos költségeket — ekként megkapja. (Vt. 53. §.)

A visszváltó a gyakorlatban egyébként aránylag ritkán fordul elő. Ha a visszkeresett adós fizetni képes és hajlandó, úgy kötelezettségének visszváltó nélkül is eleget tesz, ha pedig fizetni nem akar, vagy nem képes, úgy a visszváltót sem fogja beváltani, a váltóhitelező egyebet nem tehet, mint hogy az alapváltót peresíti. Amennyiben előzőleg a hitelező visszváltót küldött, úgy a felmerült alkuszdíjat és bélyegköltségeket az alapváltó perlésekor felszámíthatja.

XVII. A váltókötelezettség biztosítása.

A váltókötelezettség megerősítése történhetik személyes kezesség, vagy tárgyi biztosíték (zálog, jelzálog) nyújtása útján.

a) *Kezesség.* A kezesség lényege az, hogy a kezes szavatol a hitelezőnek azért, hogy a főadós vállalt kötelezettségének az esedékességkor eleget fog tenni. Formális kezességvállalás a váltóügyleteknél ritkán fordul elő, erre nincs is szükség, mert aki a váltót valamely minőségben aláírja, — hacsak a szavatosságot kifejezetten ki nem zárja, — már eo ipso felel annak kifizetéséért. Jól tudjuk, hogy a forgatmány (giro) nemcsak a váltó átruházását szolgálja, hanem egyben kötelezettségvállalást is jelent a forgató részéről és épp ezért a »girálás« szó a kereskedelmi műnyelven a kezességvállalást is jelenti.

A váltóforgalomnak csak a kezességvállalásnak az ilyen burkolt formája felel meg, a kereskedő önzérzetét sérti, hogy neki kezesre legyen szüksége.

A kezességvállalásnak hasonlóképp burkolt formája az »együttalírás«, melynél a kezes nem állít ki külön váltónyilatkozatot, hanem nevét annak neve alá írja, akiért kezességet vállalt és ekként annak váltónyilatkozatát magáévá téve, együttkötelezetté lesz.

Az ilyen »együttalírás«-ra vonatkozólag a magyar váltótörvény kifejezett rendelkezést nem tartalmaz, a gyakorlat azonban ismeri és ily együttalírás úgy az elfogadó, mint pedig a kibocató és forgatók aláírása mellett szerepelhet.

A tulajdonképpeni *váltókezességnek* — melyet bár a gyakorlatban ritkán fordul elő, váltótörvényünk mégis szabályoz — kifejezettnek kell lenni, nem elegendő tehát egy a váltóra, illetőleg annak másolatára, vagy toldatára írt egyszerű cég-avagy névalírás, hanem szükséges, hogy a kezességet vállaló világosan ki is nyilatkoztassa (»mint kezes«, »peraval«) megfelelő kifejezéssel, hogy aláírása ebből a célból történt. (Vt. 66. §.)

A váltókezesség a váltóbirtokossal szemben egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg és akkor is érvényes, ha az, kiért a kezesség elvállaltatott szenvedő váltóképességgel nem bír. Ha azonban a főkötelezettség alakilag is érvénytelen, pl. mert kézjeggyel állítottatott ki, úgy a kezességvállalásnak sincsen jogi hatálya.

Ha váltóból világosan ki nem tűnik, hogy a kezesség kiért vállaltatott, úgy a vélelem az, hogy a kezességvállalás az elfogadóért, ha pedig a váltó még elfogadva nincs, úgy a kibocsátóért vállaltatott tekintendő. (Vt. 67. §.)

A kezes a váltóhitelezővel szemben ugyanúgy van kötelezve, mint az a váltóadós, kiért a kezességet vállalta, de viszont a váltóbirtokos is tartozik a kezes elleni kereseti, illetőleg visszkereseti jogai fenntartása végett mindazokat a váltócelemekenyeket (bemutatás, óvás) teljesíteni, melyeket a törvény annak a váltókötelezett elleni kereseti, illetőleg visszkere-

seti jog fenntartására előír, akiért a kezesség elvállaltatott. (Vt. 68. §.)

E szerint a hitelező a kezessel szemben ugyanúgy van »diligentiára« kötelezve, mint a főadóssal szemben. Ha tehát a főadóssal szemben a visszkereset fenntartására szabályszerűen felvett óvásra van szükség, úgy a kezes is felszabadul a kötelezettsége alól, amennyiben ez elmulasztatott.

Ha a váltót a kezes fizeti ki, úgy az váltójogi lag fellephet az ellen, kiért a fizetést teljesítette. A többi váltókötelezett ellen őt kereseti, vagy visszkereseti jog csak annyiban illeti, amennyiben ez a jog azt, kiért a fizetést teljesítette, a fizetés esetében hasonlólag illetné. Ehhez képest az elfogadó kezes csak magával az elfogadóval szemben léphet fel, a kibocsátó pedig a kibocsátó és elfogadó ellen. A forgató kezes pedig az illető forgató és annak előzőivel szemben támaszthat keresetet. (Vt. 69. §.)

b) *Zálog- és megtartási jog.* Zálogjog alatt hitelezőnek azt a jogát értjük, melynek alapján, ha követelése esedékességkor kiegyenlítést nem nyer, úgy magának a biztosítékul átadott dologból (kézizálog) vagy a jelzálogilag leköötött ingatlanból kielégítést szerezhet.

A kereskedelmi hitel általában nem tárgyi, hanem személyi jellegű, a hitelezőnek az adós fizetési akaratában és fizetési képességében való bizalmán alapul. Bázisa e szerint a kereskedő vagyona és hírneve, a váltókötelezettség teljesítésének külön tárgyi, azaz záloggal való biztosítása ehhez képest bizonyos fokig ellentétben áll a váltókötelelem jogi természetével. A régi felfogás szerint a zálogjogi biztosítás folytán az eredetileg váltón alapuló követelés meg is szűnt ilyennek lenni és egyszerű köztörvényi kötelezettséggé alakult át.

Váltótörvényünk a váltókötelezettségnek záloggal való biztosítását kifejezetten megengedi, rendelkezései azonban csak az ingózálogra (kézizálogra)

vonatkoznak és annyiban némiképpen hiányosak is, hogy a kézizálog megszerzésének módját nem szabályozzák. Miután azonban a váltókötelezettségek túlnyomóan kereskedelmi ügyletekből erednek, általában alkalmazhatók lesznek a kereskedelmi törvénynek idevágó rendelkezései.

E szerint oly áruk, vagy egyéb ingóságok, melyeket a kereskedő üzleti körében elárúsított és átadott, az esetben is a jóhiszemű vevő tulajdonába mennek át, ha az eladó tulajdonos nem is volt, korábban szerzett tulajdon megszűnik, megszűnik továbbá a korábban szerzett zálogjog és más dologi jog is, ha erről a vevő a vétel alkalmával tudomással nem bírt, azaz jóhiszemű volt.

Ha kereskedő üzleti körében árukat vagy egyéb ingóságokat elzálogosított és átadott, az ezekre nézve korábban szerzett tulajdon-, zálog- vagy más dologi jogot a jóhiszemű zálogbirtokos, vagy ennek utódai hátrányára érvényesíteni nem lehet. A bizományost, szállítmányozót és fuvarozót illető törvényes zálogjog hatályára nézve a szerződési zálogjoggal egyenlő. (Kt. 299. §.)

E rendelkezések a bemutatóra szóló és forgatható papíroknál egyébként az esetben is alkalmazást nyernek, ha azok eladása, vagy elzálogosítása nem kereskedő részéről történt. (Kt. 300. §.)

Ingóságoknál a zálogszerződés érvényességéhez, ha az kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezik, a felek egyszerű megállapodása mellett elegendő, ha kézizálog a hitelezőnek vagy ő részére egy harmadik személynek átadatik. Bemutatásra szóló papíroknál a zálogjog azok tényleges átadásával, oly papíroknál pedig, amelyek hátírat útján átruházhatók azáltal, szerezhetők meg, ha a papír hátírral ellátva, a hitelezőnek, vagy harmadik személynek tényleg átadott. (Kt. 303. §.)

Kereskedelmi könyveken alapuló követeléseknél elegendő ha az elzálogosítási nyilatkozattal ellátott

könyvkivonat a hitelezőnek átadatik, maga az elzálogosítás pedig a kereskedelmi könyvben a zálogba adott követeléseknél fel lesz jegyezve. (Kt. 304. §.)

Ami most a kielégítés módját illeti, a kézizáloggal biztosított váltóhitelezőnek is az adóssal szemben elsősorban végrehajtható bírói határozatot (jogerős váltófizetési meghagyás, ítélet, bírói egyezség) kell szerezni és ennek alapján *kielégítési végrehajtás* elrendelését a bíróságtól kérni. Az eljárás eddig tehát miben sem különbözik az általános szabályoktól, a továbbiakban azonban már gyorsított, amennyiben a végrehajtási törvény 115. §-ában foglalt különleges rendelkezések alkalmazhatók. Igények bejelentésére való felhívásnak ily esetekben nincs helye és a kézi zálog megbecsülése után a kiküldött az *árverési hirdetményt* kibocsátja, az árverést foganatosítja, a biztosított követelést a vételárból kielégíti és a nettó felesleget pedig a kifizetett eredeti váltóval az adósnak, esetleg a csődtömegnek kiadja, vagy akadály esetén a bíróságnál leteszi. Felfolyamodásnak és előterjesztésnek helye van ugyan ebben az eljárásban is, de ezek magára az árverés megtartására nem felfüggesztő hatályuak, hanem csak az árverésen befolyt vételárnak a kiadására.

Az előny, melyet a kézizálog a hitelezőnek biztosít, tehát inkább csak abban áll, hogy a zálogtárgy értéke erejéig nem kell magának végrehajtás útján kielégítési alapot szerezni, amikor az már talán késő, mert azt már más hitelezők elvonták, de a kereset megindítása és az esetleg hosszasan húzódó peres eljárás a váltótörvényben foglalt szabályok szerint nem mellőzhető. Ha azonban a váltói ügylet alapjául *kereskedelmi ügylet* szolgál, — s az esetek túlnyomó többségében ez a helyzet, — úgy a hitelezőnek módjában áll, a Kt. 306. §-a alapján írásbeli megállapodásban kikötöni, hogy magát a zálogból bírói eljárás nélkül is kielégítheti.

Ily kikötés esetében jogában áll a hitelezőnek,

ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, a zálogtárgyat nyilvánosan eladatni, sőt ha az piaci vagy tőzsdei árfolyammal bír, úgy hitese személy közbenjöttével folyó árban magán úton is, de a megtörtént eladásról, amennyiben ez lehetséges, a hitelező az adóst különbeni kártérítés mellett azonnal értesíteni, egyúttal a vételárfelesleget annak kiadni köteles. (Kt. 306. §.) Ha az adós csőd alatt áll, úgy az eladásról a tömeggondnokot kell értesíteni és a vételár feleslege is annak adandó ki. (Kt. 307. §.)

A kereskedelmi törvény itt ismertetett rendelkezését kiegészíti a kir. Kúria jogegységi tanácsának 32. számú polgári döntvénye, melynek értelmében, ha a kereskedelmi ügyletből eredő követelés fedezésére adott kézizálogot a hitelező, akinek egyébként joga nyílt arra, hogy magát a zálogból kielégítse, bírói közbenjárás nélkül adja el, annak dacára, hogy a felek ebben írásbelileg meg nem állapodtak, az ilyen eladás a záloghitelezőt a zálogos adóssal szemben nem az előbbi állapot helyreállítására, hanem csak *kártérítésre* kötelezi, mely kártérítési kötelezettség rendszerint annak a különbözetnek a megtérítésében merül ki, amely a szabálytalan értékesítés útján elért és aközött a vételár között mutatkozik, amely a szabályszerű út megtartása esetén elérhető lett volna, a zálogos adós azonban nincs elzárva attól, hogy a hitelezőtől a szabálytalan értékesítés következményeképpen szenvedett másnemű kárának megtérítését is igényelhesse.

Ha a zálogtárgy *tőzsdei árfolyammal* bíró papír, úgy ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz a váltóhitelező, a kézizálogul letett értékpapírokat a lejárat napján a helybeli tőzsdén, ha pedig a fizetési helyen tőzsde nem létezik, a lejárat napot követő harmadik napon a legközelebbi tőzsdén eladhatja, vagy pedig azokat a napi árfolyamon követelése erejéig megtarthatja, köteles azonban erről adóst az eladástól, illetőleg megtartástól

számított 24 óra alatt levélben értesíteni. A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapírokra nézve, melyek belföldre jegyeztetnek a belföldi, más értékpapírokra nézve a megfelelő külföldi tőzsde értendő.

Ha a zálogjogi biztosítékul váltóbeli, vagy egyéb követelés ruházattal át a váltóhitelezőre, úgy ezeket behajthatja és követelése erejéig megtarthatja. (Vt. 106. §.)

Ha a váltóbirtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló tárgy vagy követelés részbeni vagy teljes elvesztését vonja maga után, úgy adósnak kártérítéssel tartozik. (Vt. 107. §.)

A kézizáloggal egyenlő hatályú a megtartási jog (ius retentionis), attól abban különbözik, hogy míg a kézizálog szerzéséhez a feleknek ily irányú jogügylet szükséges, ezzel szemben a megtartási jog gyakorlásának nem előfeltétele, hogy a felek között valamelyes megállapodás e tekintetben előzetesen létrejött.

A váltóbirtokos már a törvénytől fogva lejárt váltóbeli követelése tekintetében megtartási joggal élhet adósnak azokra a pénzeire, ingóságaira és értékpapírjaira, melyek jogszerű úton tényleges birtokába, vagy rendelkezése alá kerülnek. Nem gyakorolható e jog, ha e dolgok akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt vagy az átadás alkalmával meghatározott rendelkezés mellett kerültek a hitelező birtokába.

De a váltóbirtokos még le nem járt követelése tekintetében is élhet megtartási joggal, ha az adós csőd alá kerül, vagy ha ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérlett végrehajtás sikertelen maradt. Ily esetben az adós utasítása vagy határozott rendelkezése sem zárja ki a megtartási jog gyakorlását, de csak akkor, ha az érintett ténykörülmények (csőd, illetőleg fizetési képtelenség) a dolgok átadása után következtek be, vagy a hitelező azokról csak az átvétel után értesült. A megtartási jogot

kereset útján kell érvényesíteni és a váltóbirtokos köteles annak gyakorlásáról adóst azonnal értesíteni. (Vt. 108. §.)

A kézizálogból, illetőleg megtartási jogból eredő igényeit a hitelező e szerint akkor is gyakorolhatja, ha az adós időközben csődbe került (Vt. 106. §.), de ennek dacára a csődtörvény 115. §-ának rendelkezéséhez képest a csődleltárba felveendők azok az ingók, illetőleg a követelések is, melyekre valamely hitelezőt zálog- vagy megtartási jog illeti meg. Az ily zálog-, illetőleg megtartási joggal bíró hitelezők kötelesek a tömeggondnok felhívására szerzett jogukat bejelenteni és kívánatra az illető tárgyakat megbecsülés végett is felmutatni. A hitelező, ki az érintett bejelentést elmulasztja, vagy a tőle kért felvilágosítást megtagadja, az abból kifolyólag a tömeget ért kárért felel.

Egyebekben a hitelező a zálog-, illetőleg megtartási jogból eredő igényeit a csődben is úgy mint csődönkívül érvényesítheti, a helyzet csak annyiban változik, hogy a törvényes lépéseket most már nem közvetlenül az adós, hanem helyette a tömeggondnok ellen köteles intézni. (Csdt. 152. §.)

A tömeggondnoknak jogában áll az elzálogosított ingóságokat a zálogösszeg és járulécai teljes lefizetése mellett beváltani, vagy azoknak a zálogos hitelező külön kielégítési jogának sérelme nélkül leendő elárverezését kérni; a zálogos hitelező azonban a zálogtárgyakat árvereztetés végett csak a bírói kiküldöttnek és ennek is csak annyiban köteles kiadni, ha a csődbíróság által az árverés elrendeléséről az árverési határnapot megelőzőleg 15 nappal értesített. A befolyt árverési vételárból elsősorban a tömegnek az e vagyont terhelő tartozása és költsége, ezt követőleg a hitelező követelése elégített ki.

A Csdt. 29. §-a értelmében tekintet nélkül a befolyt időre, megtámadhatók a közadósok perbeli és perenkívüli jogcselekményei, amelyekről a másik

fél tudta, hogy azok a hitelezők megkárosítására való szándékkal történnek.

Megtámadhatók továbbra — amennyiben a csődnyitást hat hónappal, illetőleg amennyiben a csődnyitást kényszeregyezési eljárás előzte meg, annak megnyitását hat hónappal megelőzőleg végzett jogcselekmények, melyek által a másik fél kielégítést, vagy biztosítást nyert, feltéve, hogy az annak elfogadásakor a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomással bírt.

Ily alapon tehát a váltó alapján gyakorolt zálog- és megtartási jog a tömeggondnok által megtámadható, mely megtámadási jog azonban a csődnyitás napjától számított hat hó alatt elévül. (Csd. 37. §.)

A kényszeregyezési eljárásról szóló rendelet 21. §-a értelmében nem lehet megtartási jogot gyakorolni az adós vagyonaéhoz tartozó oly dolgokra és jogokra, melyek csak egyezési eljárás megindítása után kerültek a hitelező birtokába vagy rendelkezése alá. A kényszeregyezési eljárás egyébként nem érinti a már előbb szerzett zálog- és megtartási jogokat, de a bíróság az árverést, a kitűzött árverési határnaptól számított, legfeljebb két hónapra felfüggesztheti, ha ez az értékesítés eredménye szempontjából előnyösnek látszik, vagy ha a többi hitelezőknek károsodástól megóvása végett szükséges. Különös fontos okból a bíróság ezt a határidőt kérelemre legfeljebb egy további hónappal meghosszabbíthatja.

c) *Jelzálogi biztosíték.* A jelzálog lényege az, hogy a jelzálogos hitelező a jelzálognál fogva a követelésének biztosítására lekötött ingatlanból kielégítést kereshet.

A törvény (1937:XXXV.) a jelzálognak három fajtát különbözteti meg: a közönséges jelzálogot (minden jelző nélkül csak »jelzálog« elnevezéssel), továbbá biztosítéki jelzálogot, melynek alfaja a keretbiztosítéki jelzálog és végül a telekadósságot.

A közönséges jelzálog, azaz helyesen *jelzálog* egy

meghatározott, szabatosan körülírt követelés biztosítékát képezi, a *biztosítéki jelzálog* ellenben valamely jogviszonyból (váltó, szavatossági kötelezettség stb.) keletkezett, illetőleg keletkezhető, egyelőre bizonytalan összegű kötelezettség biztosításra szolgál a legmagasabb összeg keretén belül.

Biztosítéki jelzálogot lehet bejegyezni egy meghatározott papíron, pl. meghatározott összegű és lejáratú váltón lapuló követelés biztosítására is, mi azonban a gyakorlatban alig fordul elő, továbbá általában a hitelezőnek az adóssal szemben már fennálló vagy keletkezendő váltókövetelésének biztosítására. Utóbbi jelzálogot *keretbiztosítéki jelzálognak* nevezik, mert a bejegyzésben a hitelező megjelölésén felül csak az alapul fekvő jogviszonyt és a legmagasabb összeget (keretet) kell a telekkönyvben kitüntetni, amely erejéig a jelzálog a hitelezőnek felel. (Jt. 69. §.)

A biztosítéki jelzálogra e szerint nem terjed ki a jóhiszemű telekkönyvi szerzés védelme, miután a mindenkori fennálló követelés összegét a telekkönyv nem mutatja ki, hanem csak a maximumot, meddig a biztosíték terjed, a hitelezőnek valóban fennálló követelése tehát annál egyaránt nagyobb vagy kisebb lehet, sőt bizonyos adott időpontban az adósnak a hitelezővel szemben kölcsönös jogviszonyaiból kifolyólag talán tartozása egyáltalán nem is áll fenn. A követelését ezek szerint a hitelező mindenkör még külön igazolni köteles.

Amennyiben a biztosítéki okiratban megjelölt jogviszony másra átruházható, a hitelező a jogviszonnyal együtt a keretbiztosítéki jelzálogot is átruházhatja. Ha a hitelező csak a biztosított jogviszonyt, vagy csak az abból származó követelést ruházza át, a jogviszony, vagy a követelés átruházásával a jelzálog automaticamente nem száll át az új hitelezőre. Ezzel szemben a hitelezőnek a jelzálogot átruházó nyilatkozata magában foglalja a jogviszony átruházására irányuló nyilatkozatot is.

A jelzálog átruházása a telekkönyvi szabályoknak megfelelő alakban kiállított írásbeli átruházó nyilatkozattal és a biztosítéki okiratnak átadásával történik.

A hitelező a jelzálogot a telekkönyvben bejegyzett keret egyrészének erejéig is átruházhatja oly módon, hogy a részátruházó nyilatkozatnak az eredeti biztosítéki okiratra való rávezetése után az így kiegészített okiratnak hitelesített másolatát adja át az új hitelezőnek. Az így kiállított másolat a jelzálogjog átruházott része tekintetében az eredeti biztosítéki okirat helyébe lép.

Az átruházás telekkönyvi bejegyzése nem szükséges, az új jelzálogos hitelező azonban a biztosítéki okiratnak, részátruházás esetében pedig a biztosítéki okirat hitelesített másolatának, valamint az átruházó nyilatkozatának felmutatása mellett, a volt jelzálogos hitelező beleegyezése nélkül is kérheti, hogy a jelzálogjog átruházását javára a telekkönyvbe bejegyezzék. (Jt. 70. §.)

A keretbiztosítéki jelzálog érvényesítéséhez a követelésen felül a biztosítéki okirat felmutatása és annak kimutatása szükséges, hogy az okirat birtokosát a jelzálogjog a telekkönyvi bejegyzés szerint, vagy az átruházó nyilatkozatnak a telekkönyvbe bejegyzett hitelezőig visszamenő, összefüggő láncolata szerint megilleti. (Jt. 75. §.)

A biztosítéki okirat ezek szerint mintegy forgatható papíros és ennek, valamint a váltó együttes átruházása esetén az új váltóbirtokos egyben a jelzálogi biztosítékot is megszerzi.

d) *Telekkönyvi előjegyzés váltó alapján.* Ha ezorosan nem is tartozik a fejezet keretébe, ismertetjük itt a váltó alapján történő előjegyzés szabályait.

A keretbiztosítéki jelzálog bejegyzéséhez a telekkönyvi tulajdonos hozzájárulása és a telekkönyvi szabályoknak megfelelően kiállított bekebelezési engedély szükséges. Lejárt váltó alapján azonban a követelés az adós ingatlanvagyonára az ő hozzájárulása

nélkül és akarata ellenére is a telekkönyvi rendtartás 88. §-a alapján előjegyezhető. A váltó illetéket ily esetben 1%-ra, illetőleg figyelemmel az idő szerint érvényben levő pótlékra, 1.2%-ra kell kiegészíteni (Közigazgatási bíróság 155. számú jogegységi határozata).

Ha adós ellen kényszerjegyzési eljárás van folyamatban, úgy ily telekkönyvi előjegyzés kérésének nincs helye (Ker. 21.), úgyszintén csőd esetén sem, ha a vonatkozó kérvény a csődnyitás után érkezett a telekkönyvi hatósághoz. (Csd. 13. §.)

Az előjegyzés csak feltételes jogot ad, ha azonban utólag igazoltatik, úgy kihat az előjegyzési kérvény benyújtásának időpontjára. Az igazolás a kötelezett adósának a bekebelezésre alkalmas nyilatkozata, vagy peres úton hozott jogerős bírói határozata alapján történik. (Tkr. 94. §.)

Ha az előjegyzés igazolásának per útján kell történni és a peres eljárás még folyamatban nem volna, úgy ez az előjegyzést elrendelő végzés kézbesítésétől számított 15 napon belül az illetékes bíróságnál indítandó meg, a telekkönyvi hatóság azonban indokolt kérelemre ezen határidőt meghosszabbíthatja. (Tkr. 98. §.)

A perindítás elmulasztásának következménye az, hogy az ellenfél ily irányú kérelme alapján a telekkönyvi hatóság — a felek előzetes meghallgatása után — az előjegyzés törlését rendeli el, mindaddig azonban, míg az ellenfél az előjegyzés törlését nem kérte, az előjegyzés igazolására szolgáló pert joghatályosan meg lehet indítani, még ha a fenti 15 napos, illetőleg a telekkönyvi hatóság által engedélyezett hosszabb határidő időközben le is járt volna.

A kir. Kúria 15. számú jogegységi határozata értelmében az ily peren kívül eszközölt zálogjog előjegyzéssel kapcsolatban felmerült költség a végrehajtást rendelő végzésben nem állapítható meg, tehát hitelező azt az adósra nem háríthatja át.

XVIII A váltókifogások.

A váltó rendszerint egy magánjogi kötelezettség (kölcsön, adás-vétel, kezesség stb.) kiegyenlítésére, illetőleg biztosítására szolgál, mégis a váltókötelem, mint ilyen, ahogy erre már többször rámutattunk, független a váltóadás alapját képező jogügylettől; ebből következik az, hogy a váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek vagy magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik. (Vt. 92. §.)

A megengedett kifogások e szerint két kategóriába oszthatók; feltétlenekre, melyek a váltójog szabályaiban gyökereznek és mint ilyenek a váltóperbeli alperes által mindenkivel szemben eredményesen felhozhatók (váltójogi kifogások), valamint feltételesekre, melyek a mindenkori felperes és alperes egymásközötti intern jogviszonyán alapulnak, tehát az alperes csak a vele szemben közvetlenül jogviszonyba álló, vagy egyébként harmadik jóhiszemű félnek nem tekinthető felperessel szemben illetik meg (magánjogi kifogások).

A) A váltójogi, tehát mindenkivel szemben feltétlenül érvényesíthető kifogások közé sorolhatók különösen a következők:

a) *Váltóképesség hiányára* alapított kifogás. Oly egyénnek váltónyilatkozatából, ki szenvedő váltóképességgel nem bír (lásd V. fejezet), érvényes váltókötelezettség nem származik. E kifogás bárkivel, tehát a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben is, felhozható, de viszont az, hogy a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, akik szenvedő váltóképességgel nem bírnak, a többi váltókötelezettnek érvényesen elvállalt obligójára befolyással nincsen. (Vt. 2. §.)

Ha tehát a váltó kibocsátója netán kiskorú vagy elmebeteg volna, úgy az saját személyében ugyan nem

marasztalható, de ez a körülmény magát a váltót érvénytelenné, kellékhányossá nem teszi, miután a kibocsátói aláírás formailag létezik.

A váltó a lejártáig elfogadás végett bármikor elfogadható, az elfogadás időpontjára nézve a kiállítás napja nem irányadó; ha tehát az elfogadó alperes a váltó kiállításának idejekorán még kiskorú volt, a lejáratkor pedig már nagykorú, felperes tagadásával szemben őt terheli annak a bizonyítása, hogy az elfogadási nyilatkozatot még kiskorúságában írta a váltóra, annál is inkább, mert az általános jogelvekhez képest a vélelem amellett szól, hogy az aláírása által az aláíró jogérvényes kötelezettséget akart vállalni, tehát a váltót már nagykorúságának elérte után fogadta el.

b) *Kellékhányosságra* alapított kifogás. A törvény a váltó lényeges kellékeit tüzetesen meghatározza. (Lásd XI. fejezet.) Ha ezek közül egy is hiányzik, úgy az ilyen okirat már nem tekinthető váltónak és az arra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatállyal nem bírnak. Viszont azonban a lényeges kellékek utólag is kitölthetők, a váltóadás tehát azzal a kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadási vagy más nyilatkozatot vezetett, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokossal szemben egyáltalán nem, mások ellen csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellen történt. (Vt. 93. §.)

A ma már állandónak tekinthető bírói gyakorlat szerint a váltónak nem a keresetindításakor, hanem az *ítélthozatal* idején volt tartahna az irányadó, mihez képest felperesnek módjában áll még a per folyama alatt is egészen az elsőbírósági ítélet meghozataláig a netán hiányzó lényeges kellékeket pótolni; mindazonáltal visszkereset esetén, amidőn óvási kötelezettség áll fenn, annak vizsgálata, hogy az óvatoláskor a lényeges kellékek meg voltak-e, nem mellőzhető, mert e kellékek hiánya esetén, az óvás

olyan okirat alapján vétetett fel, mely váltónak nem volt tekinthető és az ilyen okirat alapján felvett óvás a visszkereset megalapítására nem alkalmas.

A lényeges kellékek hiányában egy tekintet alá esik, ha azok a váltón szándékosan töröltettek. A megtörtént törlést az ellenkezőnek bizonyításáig szándékosnak kell vélelmezni, mihez képest felperest terheli annak bizonyítása, hogy az véletlen volt. (Vt. 6. §.) Úgy szintén a széttépett váltóval szemben is felperes tartozik bizonyítani, hogy az tévedésből történt, ha csak külsőleg világosan fel nem ismerhető, hogy a szétválás a forgalomban történt használat folytán, pl. összehajtás folytán keletkezett.

c) *A váltó hamis, vagy hamisított voltára alapított kifogás.* Ha alperes tagadja, hogy a váltót aláírta, illetőleg annak aláírására valakit megbízott volna, úgy a bizonyítás ezzel szemben felperest terheli, ellenben a váltó meghamisítását, azaz a váltó tartalmának utólagos megváltoztatását (pl.: az összegnek meghamisítását) alperes tartozik bizonyítani, kivéve, ha javítások, illetőleg vakarások nyomai látszanak, mi a váltót aggályossá teszi. Egyébként a váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások váltójogi hatályát nem érintik (Vt. 81. §.), miután minden váltónyilatkozat önállóan bírálható el, fontos az, hogy a szükséges kibocsátói és forgatói aláírások alakilag meglegyenek, ezek materiális valóságát a váltón szereplő többi személyek kötelezettsége szempontjából lényegtelen.

A váltó meghamisítása esetén azon forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át a váltó eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták a meghamisított tartalom szerint vannak kötelezve. Kétség esetén a törvényes vélelem amellet szól, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek, ennek ellenkezőjét az tartozik bizonyítani, akinek az érdekében áll. (Vt. 82. §.)

d) *Az előírt váltócselkmények elmulasztására alapított kifogás.* Minden felperessel szemben érvényesíthető az a kifogás, hogy a váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett a törvényben előírt cselkmények egyáltalán nem, vagy nem megfelelő módon teljesítettek, azaz, hogy a hitelező bizonyos kötelező alakiságot (Diligenz-Pflicht) elmulasztott.

A törvény a visszkereseti jogok fenntartását, amennyiben kifejezetten elengedve nem lett, az óvás felvételhez köti (lásd XVI. fejezet), ha tehát a váltóbirtokos az óvás felvételét elmulasztotta, vagy az nem szabályszerű módon, illetve elkésve vétetett fel, úgy visszkereseti jogait elveszti. Alperes a szabályszerű óváslevéllel szemben — bár az közokirat — sincsen elzárva annak bizonyításától, hogy az abban előadott tények a valóságnak meg nem felelnek, viszont oly tényeket, melyeknek óvás útján való igazolását rendeli el a törvény, más bizonyító eszközökkel (pl. tanubizonyítással) bizonyítani nem lehet, de nincs elzárva felperes annak igazolásától, hogy az óvás az arra jogosított részéről külön okirtaban, esetleg szóbelileg is elengedett.

A telepített váltó kibocsátója az elfogadás végetti bemutatást a váltón megrendelheti, mit ha a hitelező nem teljesít, a visszkereset elvesztését vonja maga után. (Vt. 24. §.)

A látra (Vt. 31. §.) és lát után bizonyos időre (Vt. 19. §.) fizetendő váltóknál a kibocsátó, illetőleg a forgató bemutatási határidőt állapíthat meg (I. XI. fejezet) s ennek elmulasztása hasonlóképpen a visszkereseti igények elvesztésével jár, az erre alapított alperesi védekezés, mint a váltójogból merített kifogás bármely felperessel szemben érvényesíthető.

e) *Elévülés kifogása.* Az elévülés eseteiről már a VII. fejezetben volt szó. A bíróság az elévülést hivatalból csak annyiban veszi figyelembe, hogy az elévültnek látszó váltó alapján fizetési meghagyást nem bocsát ki, hanem a kereset tárgyalására határnapot

tűz ki. Amennyiben alperes az elévülési kifogást megemeli, úgy a bíróság abban ítéletileg dönt.

B) Az ú. n. magánjogi kifogások köre szélesebb, mint a váltójogból eredőké, viszont azonban ily alapon alperes csak oly kifogásokkal élhet, melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik meg, tehát csak azzal a személlyel szemben emelheti sikeresen, aki alperessel közvetlenül jogviszonyban áll, vagy azzal egy tekintet alá esik.

Mint ahogy tudjuk (lásd XII. fejezet) a váltó nemcsak forgatmány, hanem engedmény útján is átruházható, az ily engedményes és annak követőivel szemben felhozhatók tehát mindazok a kifogások, melyek az engedményezővel szemben érvényesíthetők volnának, miután az engedménynél, még ha az engedmény tárgyát váltói jogok is képezik, érvényesül az a magánjogi elv, hogy senkiséim ruházhat több jogot át másra, mint amennyivel saját maga bír.

Arról is volt már szó, hogy oly esetekben, amidőn a kibocsátó a váltó átruházását megtiltotta (*rekta-váltó*, lásd XII. fejezet) az e tilalom ellenére eszközölt forgatmánynak váltójogi hatálya nincsen, hanem csak mint köztörvényi engedmény jön számba. Ehhez képest a rekta-váltónál a rendkívényes követői is túrni tartoznak mindazokat a kifogásokat, amelyeket alperes a rendkívényessel szemben felhozni jogosult.

A forgatmányos is megtilthatja a váltóra vezetett megfelelő kifejezésekkel annak továbbadását (*rekta-forgatmány*, lásd XII. fejezet), mely esetben a váltó szintén csak köztörvényi engedmény jellegével adható tovább, a későbbi forgatmányosokkal szemben megtehető kifogások tekintetében szintén az általános magánjogi elvek érvényesek.

Ha a váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, úgy az ilyen *utóforgatmány* csak köztörvényi engedmény hatályával bír és az átruházás tehát nem mint forgatmány, hanem mint engedmény bírálendő el.

Hasonló a jogi helyzet az ú. n. inkasszóforgatmánynál is (lásd XII. fejezet), midőn a forgatmányos a váltónak nem is birtokosa, hanem csak bírálója, egyszerű meghatalmazott, így felhozhatók mindazon kifogások, melyek meghatalmazójával szemben felhozhatók volnának.

Aki a végrehajtási eljárás során egy váltót lefoglalt és a végrehajtási törvény 123. §-a alapján annak behajtására feljogosított, mint kényszerengedményes a magánjogi kifogások türesére köteles, ugyanígy a végrehajtási eljárás során lefoglalt váltókövetelés behajtására kirendelt ügygondnok is, valamint aki váltókövetelést nyilvános árverésen szerez meg. (Lásd bővebben a XII. fejezetben.)

De az alakilag érvényes forgatmánnyal szemben sincsen a váltóperbeli alperes elzárva attól, hogy a vele szemben felperesként fellépő személy *rosszhiszeműségét* (*exceptio doli*) igazolja.

Rosszhiszemű a felperes, aki a váltóhoz jogtalan úton jutott, úgyszintén aki e körülményt tudva, tőle a váltót megszerzi, hasonlóképpen rosszhiszemű az a felperes is, ki ismerve az adós és az előző váltóbirtokos közötti jogviszonyt, melynek alapján a váltóbirtokos az adós ellen bírói úton nem járhatott volna el, ennek dacára a váltót magára forgattatja, de különösen, ha a forgatás csak színleges volt azzal a céllal, hogy alperes az egyébként jogos kifogásaitól elüttesék (*Strohmann*). A rosszhiszeműséget alperesnek kell bizonyítani, de ily rosszhiszeműséget a bíróság gyakran már ez eset körülményeiből az eredeti váltóbirtokos, valamint felperes személyeinek összefüggéséből és egymáshoz viszonyából bizonyítottnak tekintti. (Pl. egy konkrét esetben, amidőn a váltót egy közkereseti társaság peresítette, melynek beltagja egyben az eredeti váltóbirtokos bankrésztársaságnak igazgatója volt.) A rosszhiszeműségnek már a váltó megszerzésekor kell fennforogni, mert ha a váltóbirtokos azokat a körülményeket csak később tudja

meg, úgy rosszhiszeműsége ily alapon nem állapítható meg.

A rosszhiszeművel egytekintet alá esik az a váltóbirtokos, aki nem a váltói jogok átruházásának rendes módján, azaz forgatmány útján jut a váltó birtokába. Ily eset forog fenn, ha valaki egy kezei között lévő bianco-elfogadmányt — anélkül, hogy azt kibocsátói aláírásával ellátná és a rendelvényes nevét kitöltené, — egyszerűen továbbad.

A váltóperbeli alperesnek, ha nem a vele közvetlenül jogviszonyban álló féllel áll szemben, ezek szerint elsősorban azt kell bizonyítani, hogy a felperesként fellépő személy jóhiszemű harmadiknak nem tekinthető és csak ha ennek bizonyítása sikerült, bocsátkozhatik a bíróság a kifogások érdemleges tárgyalásába.

Leginkább a következő magánjogi kifogásokkal találkozunk:

a) *Utólagos kitöltés kifogása.* Aki egy kitöltetlen váltóblankettát aláír, arról vélelmezhető, hogy hiányzó kellékeknek utólagos pótlására a váltóbirtokost hallgatólagosan felhatalmazta, épp ezért a váltóadó még a vele közvetlen szerződő féllel szemben is az utólagos kitöltés kifogásával csak annyiban élhet, ha bizonyítani képes, hogy az a létrejött megállapodás ellenére történt. Az utólagos kitöltés joga nemcsak az első váltóbirtokost, hanem annak minden későbbi birtokosát megilleti, azonban e jog csak a váltótörvényben megállapított lényeges kellékekre (lásd XI. fejezet) vonatkozik, másra nem. Így tehát külön felhatalmazás nélkül nem vezethet a váltóbirtokos a váltóra, pl. óvás elengedési nyilatkozatot, miután ez nem tartozik a váltó lényeges kellékei közé.

A törvény bár megengedi váltóbirtokosnak, hogy a hiányzó lényeges kelléket pótolja, de ha már egyszer ezzel a joggal élt, úgy azon a kötelezettek beleegyezése nélkül egyoldalúan nem változtathat.

Alperes az utólagos kitöltés kifogásával csak akkor érhet el eredményt, ha igazolja, hogy közötté

és felperes között a kitöltésre nézve konkrét megállapodás jött létre, mert ilyenek nem létében a vélelem az, hogy a váltóbirtokos fel volt hatalmazva a váltó lényeges kellékeinek legjobb belátása szerinti kitöltésére.

A gyakorlatban leginkább a *lejárat jogellenes utólagos kitöltésének* kifogásával találkozunk.

Ha az alapul fekvő szerződésben a váltónak érvényesíthetősége bizonyos események, mint feltételnek bekövetkeztétől tetetett függővé, a lejáratra vonatkozólag kitöltetlenül átadott váltónak kitöltésére nézve, a váltóbirtokosnak szigorúan e szerint kell eljárni, a bírói gyakorlat szerint nemcsak hogy előbbre, hanem későbbi lejáratra sem szabad a váltót kitölteni, miért is annak későbbi lejáratra való kiállítására és ekként a megállapodás szerinti lejárat naptól számítva, elkésetten felvett óvás a kibocsátó és a forgatók elleni visszkereseti jog fenntartására nem alkalmas, bár az óvást a szabálytalanul kitöltött váltó tartalma szerint kellő időben vették fel. Ez a jogszabály azonban még nem jelenti azt, hogy a váltóbirtokos köteles volna valamely részletfizetési vagy kamatfizetési kötelezettség elmulasztása esetén erre vonatkozó külön megállapodás hiányában a váltót nyomban lejárttá tenni.

A váltó lényeges kellékét képezi a *fizetendő pénzüsszeg* is. Ha a váltóadás erre a lényeges kellékre vonatkozó kitöltetlen váltót ad hitelezőjének, úgy a váltóbirtokos feljogosítottnak tekintendő, hogy az adósa által hallgatagul nyert felhatalmazásánál fogva az összeget, még az esetben is, ha a követelés eredetileg nem pénztartozás (hanem pl. búzatartozás) volt, kitöltse és a váltó szabályszerű kitöltésével, mint pénzüsszegben fizetendő követelést, érvényesítse.

A váltótörvény 93. §-a csak arra jogosítja fel a váltóhitelezőt, hogy a hiányzó lényeges kellékeket pótolja, tehát arra már nem terjed ki a joga, hogy külön megállapodás nélkül a váltót *telepítse*, illető-

leg telepest jelöljön ki, miután a telepítés, illetőleg telepes kijelölése a váltó lényeges kellékeihez nem tartozik.

Az utólagos jogellenes telepítés önmagában véve nem teszi ugyan érvénytelenné a váltót, de rendszerinti következménye az, hogy a váltói jogok fenntartására szükséges cselekmények (bemutatás, óvás), a jogellenes telepítésnek megfelelően a váltón megnevezett telepessel és nem pedig az elfogadóval szemben eszközöltetnek, az utólagos jogtalan telepítés kifogása tehát magában foglalja azt a kifogást is, hogy a fizetés végetti bemutatás és óvásfelvétel nem megfelelő helyen, tehát szabálytalanul, történt és hogy e szabálytalanság következtében a visszereseti jogok elenyésztek.

Ha tehát a váltóbirtokosnak az utólagos telepítés jogossága tekintetében aggályai vannak, helyesen teszi, ha a bemutatást úgy magánál az elfogadónál, mint pedig a telepeánél eszközli és az óvást is mindkettővel szemben felvéteti.

Az utólagos telepítés jogszerűsége egyébként konkludens tényekkel is bizonyítható, így különösen megállapították a bíróságaink olyan esetekben, midőn a váltóadósok tudták, hogy annál a pénzügyintézetnél, melynél váltójukat leszámítottatták, a váltónak magához a pénzügyintézethez való telepítése általános szokás, valamint megújítási (prolongációs) váltónál, ha az eredetiek is hasonlóképpen telepítve voltak.

b) *Fedezeti váltóra alapított kifogás.* Fedezeti váltó alatt az oly váltót értjük, melyet nem egy már fennálló tartozás kiegyenlítésére fizetesként, illetőleg fizetés helyett ad az adós, hanem csak valamely a jövőben keletkező, vagy keletkezhető követelés biztosítására. A hitelező az ilyen fedezeti váltókat csak akkor és annyiban érvényesítheti, amennyiben az alapul fekvő ügyletből kifolyólag tényleg követelése merül fel és adós fizetési kötelezettségének eleget nem tesz. Ehhez képest a fedezeti váltó általában csak arra szolgál, hogy a feltétel bekövetkezése esetén a

hitelező ne legyen kénytelen követelését a néha kissé hosszadalmas rendes polgári per útján érvényesíteni, hanem a kezei között levő váltó alapján adóssal szemben három napon belül végrehajtható váltófizetési meghagyást eszközölhessen ki.

A fedezeti váltó csak annak a követelésnek érvényesítésére használható fel, melynek fedezetére adott és az ilyen fedezeti váltóval szemben, ha azt nem jóhiszemű harmadik személy érvényesíti, eredményesen felhozhatók mindazok a kifogások, melyek az alapügyletből erednek és annak megdöntésére alkalmasak, így különösen, hogy az alapügylet teljesedésbe nem ment, hogy attól a felek kölcsönösen elállottak, hogy ellenérték kiszolgáltatva nem lett stb. A felperes kezei között levő váltóval szemben az ellenbizonyítás alperest terheli, nevezetesen bizonyítani köteles, hogy felperesnek az alapügyletből kifolyólag oly követelése, melyet érvényesíteni jogosult volna, nincsen, mégis ha alperes bizonyítja, hogy a lejártkor, vagy még a váltó lejáratára előtt a váltóösszegnek megfelelő összeget kifizetett, a váltóbirtokosnak az a tagadása, hogy a teljesített fizetés nem a kereseti váltóra vonatkozik, önmagában nem elegendő, hacsak nem bizonyítja, hogy alperes ellen más követelése is volt. Annak bizonyítása, hogy felperes alperessel elszámolásban van, szintén nem elegendő, mert a fedezeti váltó csak abból az ügyletből eredő követelésre szolgálhat fedezetül, amely ügyletre vonatkozóan adatott.

c) *Szívességi váltóra alapított kifogás.* Szó volt már arról (lásd XVII. fejezet), hogy a váltóforgalomban a kezesség vállalásának szokásos módja, hogy az, ki kezességet vállal, anélkül, hogy e minőségét külön feltüntetné, a váltót valamely minőségben (elfogadó, kibocsátó, forgató), egyszerűen aláírja. Kereskedőknél, ha nem is helyeselhető, elég gyakori, hogy többen összeállva, hitelszerzés céljából egymásnak szívességi váltókat aláírnak. (Lásd váltónya 101. III. fejezetben.)

Aki ekként szívességből írt alá váltót, az e szívességet igénybe vevője irányában csak formailag van kötelezve, utóbbi tehát abból jogokat nem deriválthat, harmadik jóhiszemű személyekkel szemben azonban e kifogás eredményesen még akkor sem érvényesíthető, ha az illető a szívességi aláírásról tudott, mert a szívességi aláírás a hitelező szempontjából kezességvállalásnak számít és épp ezért eszközöltetett, hogy a váltó értékesíthető legyen.

d) *Bíróilag nem érvényesíthető kötelekre alapított kifogás.* A közvetlen szerződő féllel és a vele egy tekintet alá eső — tehát nem jóhiszemű — harmadik személlyel szemben eredményesen felhozható az a kifogás, hogy a váltó oly alapügyletből ered, mely bíróilag nem érvényesíthető, miután az a törvénybe, vagy jóerkölcsbe ütközik. Ilyenek többek között a játékból, fogadásból, kocsmai hitelből eredő követelések, a házasság közvetítéséért ígért jutalék stb.

Ugyanúgy nem érvényesíthetők a *megrendelések gyűjtéséről* szóló 1900:XXV. t.-c. tilalma ellenére létrejött ügyletekből eredő váltók sem. E törvény szerint iparosok, kereskedők vagy ezek megbízottai, az iparos vagy kereskedő lakhelyén kívül megrendelések gyűjtése végett előzetes megbízás nélkül általában csak oly iparosokat vagy kereskedőket kereshetnek fel, kik üzletkörükben az illető áru eladásával vagy felhasználásával foglalkoznak. Az ennek ellenére létrejött ügylet a megrendelővel szemben hatálytalan; a kereskedelmi miniszter a törvény felhatalmazása alapján azonban bizonyos üzletágak és iparcikkek tekintetében a tilalom alól kivételt engedélyezhet. Ily kivétel létezik nagyobb gazdasági gépekre, továbbá gőszivattyúkra és malomberendezésekre, míg kisbirtokosokra vonatkozólag azzal a korlátozással, hogy a megrendelési vagy szerződési okiratot hitelesíteni kell.

e) *Uzsorára alapított kifogás.* Uzsorás szerződés az olyan szerződés, amelyben valaki a vele szerződő fél szorult helyzetének, könnyelműségének, értelmi gyengeségének, tapasztalatlanságának, függő

helyzetének, vagy nála elfoglalt bizalmi állásának kihasználásával, kölcsön nyújtásánál és általában bármily szolgáltatás előlegezése fejében, vagy annak fejében, hogy a másik felet terhelő bármilyen kötelezettség teljesítésére halasztást enged, vagy a másik fél ellen fennálló valamely követelést módosítja vagy megszünteti, olyan vagyoni előnyt köt ki, vagy szerez a maga vagy harmadik személy javára, amely a saját szolgáltatásának értékét feltűnően aránytalan mértékben meghaladja. Annak megállapításánál, hogy a szolgáltatás értékét az ellenszolgáltatásként kikötött vagy szerzett vagyoni előny feltűnően aránytalan mértékben meghaladja-e, figyelembe kell venni az eset összes körülményeit és ha az ügylet természete különös kockázat vállalását foglalja magában, ennek nagyságát is. (1932:VI. 1. §.)

Az uszoraszerződés semmis és az abból eredő kifogás a közvetlenül szerződő féllel és az azzal egy tekintet alá eső nem jóhiszemű harmadik személlyel szemben a váltóperben is érvényesíthető.

Ha a sérelmet okozó fél a sérelmet szenvedő fél által váltót, vagy egyéb oly kötelező okiratot adatott magának vagy másnak, amelyeknek jóhiszemű birtokosával szemben az alapul fekvő jogviszonyból merített kifogásnak helye nincs, a sérelmet szenvedő fél követelheti, hogy a sérelmet okozó fél a váltót vagy az okiratot adja vissza és ha az nincs birtokában, helyezze bírói letétbe a névértéknek megfelelő összeget és annak az esetleges kárnak az összegét, amely a sérelmet szenvedő felet abból érheti, hogy a váltót vagy a kötelező okiratot oly személy érvényesíti el-lene, akivel szemben az alapul fekvő jogviszonyból merített kifogásnak nincs helye.

Uzsora miatt büntető eljárásnak is van helye. Ha büntető és polgári eljárás egyidőben van folyamatban; a büntetőbíróóság a nála folyamatban levő eljárásról a polgári bíróságot értesíti, mely ez esetben a per tárgyalását felfüggesztheti. Ha a büntetőbíróóság a polgári bíróságot a kielégítési végrehajtási

eljárás felfüggesztése iránt megkeresi, úgy az annak eleget tenni köteles. Ha a büntetőbíróság vád alá helyező főtárgyalást, vagy közvetlen idézést elrendelő határozatot hoz, ennek a polgári eljárásában a kielégítési végrehajtásra a bűnvádi eljárás jogerős befejezéséig halasztó hatálya van. Ugyancsak halasztó hatálya van a kielégítési végrehajtásra a büntetőbíróság jogerős ítéletének is, amellyel az uzsorát megállapította. Ebben az esetben a polgári bíróság ítélete ellen tekintet nélkül arra, hogy a törvényben megállapított határidők netán már lejártak, perújításnak van helye.

Kifogásnak van helye azon alapon is, hogy a váltó *kizsákmányoló ügyletből* ered. Kizsákmányoló ügylet fogalma alá esik az olyan ügylet, mely bár az uzsoraügylet kritériumát nem meríti ugyan ki, de amellyel másnak megszorult helyzetét, könnyelműségét, értelmi gyengeségét, tapasztalatlanságát, függő helyzetét, vagy a nála elfoglalt bizalmi állását kihasználva, a maga vagy harmadik személy javára, a másik fél tetemes kárával ingyenes előnyt vagy feltűnően aránytalan nyereséget köt ki, vagy szerez. (1932:VI. 9. §.)

Az uzsoraszerződésre alapított kifogás eredményesen nem hozható fel oly ügyletre, melyet bejegyzett kereskedő, mint hitelnyerő köt, a kizsákmányoló ügyletre vonatkozó kifogás pedig bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteinél. (I. t. 11. §.)

f) *Tévedésre, megtévesztésre, kényszerre alapított kifogás.* Az általános magánjog szabályai szerint, ki a szerződés megkötésénél lényeges tévedésben volt, megtámadhatja szerződési nyilatkozatát, ha tévedését a másik fél okozta, vagy felismerhette, úgy szintén ha abból a másik félre ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramolnék. Ebben a keretben kifogás formájában megtámadható a váltónyilatkozat is, természetesen azonban csak a közvetlenül szerződő féllel, vagy oly személlyel szemben, ki harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak nem tekinthető. A tévedés-

nek azonban, hogy annak alapján a váltónyilatkozat megtámadható legyen, lényegesnek kell lenni, tehát a szerződésnek oly részére kell vonatkozni, melyet a közfelfogás jelentékenynek tekint és ekként a tévedőnek akaratelhatározására döntő befolyással lehetett.

Megtámadható továbbá kifogás formájában a váltónyilatkozat, ha az csalárd *megtévesztés*, vagy *jogellenes kényszer* hatása alatt jött létre.

A kényszer lehet fizikai és lelki. A *lelki kényszer*, a fenyegetés (*vis compulsiva*) csak akkor képez megtámadási okot, ha az jogellenes. Így a bűnvádi feljelentéssel való fenyegetés hatása alatt létrejött váltónyilatkozat e címen nem támadható meg, amennyiben a feljelentés megtételére valóban alapos ok forgott fenn.

Ha a *fizikai kényszer* (*vis absoluta*) közvetlen testi erőszakban nyilvánul és ha ellenállhatatlan erejű, úgy akkor a kényszerített személy részéről jogcselekmény és jognyilatkozat egyáltalában nem történt, illetőleg ami annak látszik, jogilag annak nem tekintendő, épp ezért egyes szakíróknak a nézete az, hogy ily fizikai kényszer alkalmazására alapított kifogás még a jóhiszemű harmadik személlyel szemben is érvényesíthető.

g) *Folyószámla-viszonyra alapított kifogás.* Folyószámlán alapuló üzleti összeköttetés akkor áll fenn, ha a felek abban állapodtak meg, hogy a kölcsönös követelések és tartozások egyes tételeit egymással szemben nem érvényesítik, hanem csak az elszámolási időszak végén mutatkozó különbözet lesz kiegyenlítendő. (A folyószámlára vonatkozólag lásd bővebben a csekkjogi rész IX. fejezetét.)

A követelések és tartozások ezek szerint egységesen bírálандók el és a hitelező a kezei között levő váltót csak annyiban és oly összeg erejéig érvényesítheti, amily egyenleg a számla lezárásakor javára mutatkozik.

h) *A fizetés kifogása.* A váltó értékpapír jellegeből következik, hogy az abban foglalt kötelezett-

ség formailag mindaddig fennállónak tekintendő, amíg a váltó létezik és az elévülési idő be nem következett.

Hogy a váltó hátán nyugtatvány van, még önmagában semmit sem igazol (a váltóra teljesített részletfizetésére vonatkozólag lásd a XV. fejezetet), mert a forgalomban általános szokás, hogy a nyugtát a váltóra már akkor rávezetik, amikor azt fizetés végett való bemutatásra elküldik.

A fizetés kifogása ehhez képest csak az ellen érvényesíthető, aki fizetést nyert, illetőleg annak jogán lép fel, vagy egyébként jóhiszemű harmadik személynek nem tekinthető, emellett nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a fizetést ki teljesítette. Csak ha az elfogadó, vagy helyette ebben a minőségében a telepes fizetett, szűnik meg teljesítés folytán a váltókötelem, de ha a telepes nem ilyen minőségben, hanem esetleg mint *névbecsülő* teljesített fizetést, úgyszintén, ha valamely visszkeresett, vagy pedig a váltón kívül álló harmadik személy névbecsülésből fizette ki a váltót, úgy az előzőkre obligója továbbra is fennáll, mint ahogy általában a fizetés következtében csak annak, valamint követőinek kötelezettsége szűnik meg, aki a fizetést teljesítette, miután a vélelem az, hogy az a váltóadós, aki a váltót kifizeti, ezzel csak saját visszkereseti kötelezettsége alól óhajt szabadulni, s egyben a váltó megszerzése által módot találni, hogy előzőivel szemben bírói úton fellépessen.

i) *Beszámítási kifogás.* Beszámítás (compensatio) alatt adós és hitelező kölcsönös követeléseinek egymásba való betudását értjük. A beszámítás hatása abban áll, hogy a szemben álló követelések az egymást fedező összegek erejéig megszűnnek és amennyiben a követelés és ellenkövetelés egymást teljesen fedik, úgy az egész kötelem ezáltal megszűnik.

Az általános magánjog szabályai szerint beszámítás tárgyát csak egynemű, valódi és lejárt követelések képezhetik, a váltótörvény a beszámítás lehetőségét a forgalom biztonsága érdekében még ennél

szűkebb körre szorítja, amennyiben a kölcsönös követelések beszámításának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli, vagy jogerős bírói határozattal vagy bírói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti. (Vt. 94. §.)

A kényszeregyezésben (K. o. 60. §.) az adóssal szemben fennálló minden követelés, még ha nem is esedékes, vagy feltételtől függ, lejárnak tekintendő és ekként az, hogy a váltóbeli követelés, mely egyébként valódi, még le nem járt, a beszámítás akadályát nem képezi. Viszont azonban korlátozza a beszámítási jogot a csődtörvény 39. §-a, mely szerint annak a csődeljárásban nincsen helye:

a) ha valaki a csődnyitás előtt, vagy után szerzett meg a közadós ellen valamely követelést és csak a csődnyitás után lett a tömegnek adósa;

b) ha valaki a közadósak a csődnyitás előtt már adósa volt és ellene a csődnyitás után szerzett követelést, habár e követelés a csődnyitás előtt egy más hitelező javára fennállott;

c) ha valaki a közadósak a csődnyitás előtt adósa volt és a közadós ellen az ezzel kötött jogügylet vagy jogátruházás, vagy valamelyik hitelező kielégítése által követelést szerzett, feltéve, hogy a szerzés idejekor tudta, hogy a közadós fizetését már megszüntette, vagy hogy ellene a csődnyitási kérvény már beadatott.

Amennyiben beszámítás útján a tömeggel szemben olyan le nem járt követelés egyenlített ki, melytől *kamatok* nem járnak, az csak abban az összegben veendő számításba, mely a fizetés napjától a kikötött lejáratig számított törvényes kamatokkal együtt a követelés teljes összegének megfelel (diszkontált érték; Csdt. 14. §.).

Nehogy a törvénynek a beszámításra vonatkozó rendelkezései kijátszhatók legyenek azért, hogy a belföldi hitelező követelését a közadósak egy *külföldi adósára* ruházza át, ki saját hazájának törvé-

nyei szerint a tömeg ellen beszámítással él, a Csd. 40. §-a kimondja, hogy a belföldi hitelező amennyiben követelését a csődnyitás után ruházta át, vagy az átruházáskor a fizetések megszüntetéséről, illetőleg a csődnyitási kérvény beadásáról tudomással bírt, köteles a tömegnek az összeget megtéríteni, mellyel az a beszámítás folytán megrövidített.

XIX. A gazdagodási kereset.

A váltójog formalizmusánál fogva egy csekély mulasztás elegendő, hogy a váltónak, mint ilyennek, hatálya megszűnjék (prejudikált váltó). Ez azonban még nem jelenti, hogy a váltóbirtokos minden ilyen esetben követelését is végleg elveszti, mert ez ellenkeznék az anyagi igazsággal. Ezért kimondja a törvény, hogy amennyiben a váltó kibocsátójának, vagy elfogadójának váltói kötelezettsége elévülés következtében vagy azért, hogy a váltójogok fenntartására szükséges cselekmények elmulasztottak, meg is szűnik; ennek dacára a váltóbirtokos irányában köztörvényi úton továbbra is kötelezve marad, amennyiben annak kárával gazdagodott; a forgatók ellen azonban, ha váltókötelezettségük megszűnt, ily alapon keresetnek helye nincs. (Vt. 90. §.)

Ez az igény, az ú. n. *gazdagodási kereset*, csak a perrendtartás rendes szabályai szerint érvényesíthető, még pedig az általános magánjogi elvek alapján, hogy senki más kárán nem gazdagodhatik. A kereset előfeltétele, hogy létezzék egy minden kellekkel ellátott váltó, annak birtokosa a váltójog szabályainak megfelelően legitimálva legyen és, hogy a váltóból eredő jogok csak annál az oknál fogva szűntek meg, mert az vagy elévült, vagy pedig mert a váltó birtokosa elmulasztotta azokat a jogcselekvényeket (bemutatás, óvás stb.), melyek a váltói jogok fenntartása végett a törvény szerint szükségesek, minnek folytán a váltó kizárólag alaki okoknál fogva a rendes

váltójogi úton nem érvényesíthető. Ezen felül igazolni kell a váltóbirtokosnak azt is, hogy a váltó elfogadója, illetőleg kibocsátója az ő kárára valóban gazdagodott.

Gazdagodásról ebben az értelemben akkor lehet szó, ha a kibocsátó, illetőleg az elfogadó a váltóért valóban értéket kapott, maga viszont pedig ilyen nem adott. Ha tehát az elfogadó, vagy kibocsátó csak szíveségből, azaz kezességvállalás indokából írta alá a váltót, s ekként ellenértéket nem kapott, úgy gazdagodás címén nem marasztalható, még ha az anyagi váltójog szabályai szerint egyébként a jóhiszemű harmadik személlyel szemben e kifogással eredményesen nem is védekezhetett volna.

A gazdagodási kereset ezek szerint egy speciális kereset, melyet a legitimált váltóbirtokos annak előfeltételének fennforgása esetén a kibocsátó és elfogadó ellen már ebbeli minőségénél fogva indíthat, dacára annak, hogy a váltót esetleg csak leszámította, úgy, hogy az elfogadóval és kibocsátóval magánjogilag jogviszonyban egyáltalán nem áll. A váltóadóssal közvetlen jogviszonyban álló fél, ha a váltó nem határozottan fizetesként adatott, illetőleg fogadtatott el és az ekként az eredeti kötelelem nem szűnt meg, nemcsak gazdagodási keresettel léphet fel, hanem követelését rendes köztörvényi úton, a közte és az alperes közötti jogviszony alapján is érvényesítheti a maga adóssával szemben, de ily esetekben is az adós csak a váltó visszaszolgáltatása vagy, az elveszettnek állított váltó bírói megsemmisítése esetén köteles fizetést teljesíteni.

XX. A váltó többszörözése.

A váltó többszörözése történhetik *a)* másolatok és *b)* másolatok formájában. A többszörözés célja főleg az, hogy addig is, amíg az elfogadói nyilatkozat megszerezhető, a váltó forgatható és ekként értékesíthető legyen.

A másodlatok ezenfelül azt a célt is szolgálják, hogy a váltóbirtokos a váltó elvesztése ellen biztosíttassék. Erre különösen a régebbi időkben az akkori közlekedési viszonyok bizonytalansága miatt volt szükség. Különösen a tengerentúli forgalomban szokás volt, hogy a váltóbirtokos a váltónak egyes másodlati példányait a nagyobb biztonság kedvéért különböző utakon (hajókon) küldötte el az elfogadás kieszközlése végett.

A közlekedési viszonyok mai gyorsasága és biztonsága mellett a váltó többszörözése immár sok tekintetben jelentőségét veszítette és mert könnyen visszaélésekre is vezethet, mindinkább kimegy a gyakorlatból.

a) *Váltómásodlatok.* Váltómásodlat (Duplikat) alatt értjük, ha az idegen váltó (saját váltónál másodlat kiállításának helye nincsen) több egyenlő példányban állíttatik ki. Minden példány *eredeti váltó*, — formailag tehát több váltóokirat létezik, — de csak egy váltókötelezettséget képviselnek, mert ha a váltónak több egyenlő példánya közül az egyik ki lesz fizetve, a többi példány hatályát veszti, semmianek tekintendő, ha csak valamelyes szabálytalanság — miről később lesz szó, — nem történt.

Annak bizonyítására, hogy a kiállított váltópéldányok összetartoznak, tehát nem külön váltóobligót testesítenek meg, a példányokat magában a váltó szövegében mint »első«, »másod«, »harmad« stb. (prima, secunda, tertia stb.) jelöltetnek meg, mi azért fontos, mert ellenkező esetben minden példány önálló váltónak tekintendő.

A másodlati példányok, ha ezek egyikét az elfogadási nyilatkozat beszerzésére, a másikat pedig a további forgatásra használják fel (kényelmi cél), úgy kölcsönösen *kiegészítik* egymást, ha pedig azokat avégből állítják ki, hogy ez által az elvesztés veszélye csökkenjen (biztonsági cél), úgy kölcsönösen *helyettesítik* egymást. Szolgálhatják a másodlati példányok

mindkét célt is, pl.: a váltóbirtokos az első és másodpéldányt különböző postán megküldi üzletbarátjának, hogy az intézvényezett elfogadási nyilatkozatát megszerezze, a harmadpéldányt pedig közben továbbforgatja.

Másodlatot jogszerűen csak a kibocsátó állíthat ki. Az idegen váltó kibocsátója köteles a rendeltvényes kívánságára a váltót több egyenlő példányban kiállítani. A másodlat kiállítását a forgatmányos is követelheti, e végből közvetlen előzőjéhez fordul, ki ismét saját előzőjét keresi meg, amíg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. Utóbbi a kiállított másodlatokat továbbítja az őt megkereső közvetlen követőhöz, az viszont a maga követőjéhez, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak. (Vt. 70. §.)

Miután e szerint másodlatok kiállítása később is követelhető, tehát a kibocsátó előre soha sem tudhatja, vajjon a jövőben nem lesz-e további példányok kiállítására szükség, az eredetileg egy példányban (sola) kiállított váltókat is szövegükben »első« váltóknak szokás nevezni, így tehát abból, hogy egy váltó mint ilyen van jelezve, arra, hogy másodlatok is léteznének, következtetni nem lehet, ellenben ha egy váltó mint »szekunda« vagy »tertia«-nak van megjelölve, az már világosan rámutat a többszörözésre.

Annak a példánynak a hátlapjára, mely elfogadás céljaira szolgál, rá szokás vezetni: »csak is elfogadásra« (nur zum Akzepte bestimmt), e mellett — különösen ha elfogadás végett több példány küldött el — szokás óvatosságból még egy záradékot (clausula cassatoria) is alkalmazni, azzal a figyelmeztetéssel, hogy az elfogadás, illetőleg fizetés csak anynyiban teljesítendő, amennyiben ez már előbb valamelyik példányra nem történt meg. (»Fizessen Ön ezen első váltóra, ha a másodváltóra nem történt.« »Fizessen ezen másodváltóra, ha az első és harmadváltóra nem történt.«)

Aki a váltónak több példánya közül egyet elfogadás végett elküldött, köteles többiekben megjegyezni, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található (*Depositenvermerkt*).

Sekunda-Wechsel (nicht akzeptierbar!)

*Budapest, den 1. März 1938. Sw. Fres: 4000.—
Am 1. August 1938 zahlen Sie gegen diesen Sekunda-Wechsel, wenn Prima nicht bezahlt an die Ordre der Fa. Heger & Co. die Summe von*

Schweizer Franks Viertausend

den Wert in Waren und stellen solchen auf Rechnung ohne Bericht.

*Herrn Julius Hügli, Arukereskedelmi Rt.
in Zürich, Oststrasse 4. Benedek Biró*

*Der akzeptierte Prima-Wechsel bei
Fa. Braun & Berg, Prag*

16. sz. Váltóminta. (Másodváltó.)

E megjegyzés hiánya a váltó hatályát nem érinti, de annak elmulasztásával költségek és komplikációk származhatnak. A váltóbirtokos ugyanis ily megjegyzés hiányában jogosult a maga példányát elfogadás végett, esetleg esedékességkor fizetés végett az intőzvénnyezettnek közvetlenül bemutatni, ki azonban miután egy másik példányt már elfogadói aláírásával ellátott, a honorálást meg fogja tagadni, mire a váltóbirtokos ismét jogosan óvással élhet és visszkeresettel léphet fel.

Az elfogadás végett elküldött példány *gondviselője* köteles azt annak kiadni, ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel, vagy egyébként (engedmény, megsemmisítési határozat, a legitimált személy meghatalmazása) igazolja. Amennyiben a

váltó ki nem adatnék, úgy az átvételre jogosult visszkereseti jogainak fenntartása végett a gondviselővel szemben óvást kell felvételnie. (Vt. 72. §.)

Ha a váltóbirtokos az elfogadás végett elküldött példányt kézhez kapja, ezzel és a nála levő példányok alapján, melyek egymást kiegészítve együttesen adják a teljes váltót, most már a rendes szabályok szerint érvényesítheti jogait, egyébként a másodlat alapján, melyre feljegyeztetett, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található, elfogadás hiánya miatt biztosítási és a fizetés hiánya miatt fizetési visszkeresettel csak úgy élhet, ha óvással igazolja, hogy az elfogadás végett elküldött példány neki a gondviselő által ki nem adatott és hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem teljesített. (Vt. 73. §.)

A váltómásodlatok leginkább arra szolgálnak, hogy addig is, amíg az egyik váltópéldány az elfogadói nyilatkozattal ellátva visszaérkezik, a másik példány értékesíthető legyen és ekként az idővesztés, melylyel az elfogadói aláírás megszerzése egyébként jár-nék, paralizáltassék. Ha már most az elfogadói nyilatkozat az egyik példányra rá van vezetve, a kívánt oél el van érve. Elfogadói nyilatkozat ezek szerint csak egy váltópéldányra vezetendő rá, mert az elfogadó, ki ugyanazon váltónak több példányát fogadja el, a fizetéskor vissza nem adott példányokon levő *elfogadói nyilatkozatánál* fogva továbbra is felelős marad, amennyiben a többszörös elfogadásból ki nem tűnik, hogy az elfogadás csak az alatt a feltétel mellett történt, amennyiben más példány még elfogadva nem lett. (Vt. 71. §.)

Az elfogadó tehát e klauzula nélkül írja alá ugyanannak a váltónak több példányát, akként felel, mint külön-külön vállalt volna többrendbeli váltókötelezettséget.

Abból, hogy a váltó és annak másodlati együttvéve képeznek egy teljes váltót, következik, hogy egyazon váltónak másodlati különböző személyekre jog-

szerűen nem ruházhatók át. A forgató, aki e tilalom ellenére az egyes példányokat különböző személyekre ruhazza át, — a netáni büntetőjogi következményeken felül — anyagilag úgy felel, mint hogyha annyszor, amennyiszor önálló váltókötelezettséget vállalt volna, áll ez az oly későbbi forgatókra is, akik az így szétválasztott példányokat külön-külön tovább forgatták és kiknek aláírása a fizetéskor visszamaradt példányokon létezik, egyébként azonban, ha a váltónak több egyenlő példánya közül bármelyik is kifizettetik, ezáltal a többi példány hatályát veszti. (Vt. 71. §.)

b) *Váltómásolatok.* Váltómásolatokat, mint láttuk csak a kibocsátó állíthat ki. A forgatmányos, ki ilyent kíván, közvetlen előzőjéhez kénytelen fordulni, ez szintén ismét saját előzőjét keresi meg, amíg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. A kiállított másolatok ugyanazt az utat teszik meg visszafelé is. Ha már most a váltó sok kézen ment keresztül, esetleg különböző országokat járt meg, a másodlati példányok megszerzése igen körülményes és tetemes idővesztéssel jár; a váltóbirtokos tehát aki az eredeti példányt elfogadás végett el akarja küldeni, de közben a váltót forgalomba helyezni (értékesíteni, leszámíttatni) is kívánja, akként is segíthet magán, hogy arról egy másolatot (Wechsel-Kopie) készít.

A váltómásolatnak a váltó teljes szövegét, a rajta levő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt kell tartalmaznia. Feltüntetendő természetesen, annak ebbeli minősége, nehogy az eredeti váltónak (illetőleg adott körülmények között hamisított váltónak) legyen tekintendő. Kitétetendő az is, hogy a másolat meddig terjed (»eddig a másolat«, Arretierungsvermerk), mert ellenkező esetben a későbbi eredeti aláírások is úgy jelentkeznek, mintha csak másolatok volnának. (Vt. 74. §.)

A váltómásolat az átruházásnál helyettesíti az eredeti váltót és a másolaton levő eredeti forgatmány a forgatót épp úgy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna. (Vt. 75. §.)

Ha az eredeti példány elfogadás végett el lett küldve, a másolaton meg kell jegyezni, hogy az elküldött eredeti példány, kinél található, e megjegyzés elmulasztása azonban a forgatmányozott másolatot váltó erejétől nem fosztja meg. (Vt. 74) í.)

Másolat.

*Budapesten, 1938 január hó 1-én. Lira 10.000
1938 május 15-én fizessen Ön ezen első váltónál
fogva Radó és Társa cég rendeletére*

Tízezer olasz lírát

*értéke áruban, tegye számolásba tudósítás szerint.
Blanco & Co, Milano, Hantos Imre
Via Arlo No 7.*

Fizetendő elfogadónál

(Hátlap.)
Helyetünk Elek Imre úr, Budapest, rendeletére.
Radó és Társa s. k.
Helyettem Balogh István úr, Budapest, rendeletére, értékét felvettem.
Elek Imre s. k.
(Eddig a másolat. Az elfogadás végett elküldött eredeti példány. Nigro & Co. cégénél, Róma, Via Apie No. 28.)
Helyettem Kardos Oszkár úr, Budapest, rendeletére.
Balogh István.

17. sz. Váltóminta. (Váltómásolat.)

Az eredeti példányt gondviselő köteles annak kiadni, aki jogosultságát a másolaton levő eredeti hátiratokkal vagy más módon igazolja. Amenny-

nyiben a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadja, a másolat birtokosa a források ellen, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, elfogadás hiánya miatt biztosítási, fizetés hiánya miatt pedig fizetési visszkeresettel élhet, ha óvással igazolja, hogy az elfogadás végett elküldött példány a gondviselő által neki ki nem adatott és az elfogadás, illetőleg a fizetés a másolatra nem teljesített. (Vt. 76. §.)

XXI. Elveszett váltók.

Az elveszett váltó tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely törvényszékénél kérelmezheti. A kérvényező kötelessége a váltó másolatát bemutatni, vagy legalább annak tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a bejelentett adatokat elégségesnek találja, az elfogadónál a fizetést betiltja és hirdetményt bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó bemutatása mellett 45 nap alatt jelentse be. E határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, lejárt váltónál pedig a megsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos hírlapban való megjelenését követő naptól számít. (Vt. 77. §.)

A szombathelyi kir. törvényszéktől.

6208/1937. szám.

A bíróság dr. Szepesi Győző szombathelyi ügyvéd által képviselt Tamás István kereskedő, szombathelyi lakos kérelmére az állítólag elveszett következő váltó: »Szombathely, 1937 március 1. P 300. 1937 október hó 1-én fizessen Ön ezen első váltónál fogva Tamás István úr rendeletére Háromszáz pengőrt értéke áruban tegye számolásba tudósítás szerint. Tek. Eles István úrnak, Szombathely. Fizetendő elfogadónál. Kickó Béla s. k. Eles István s. k.« megsemmisítése iránt az 1876:

XXVII. t.-c. 77. §-a értelmében az eljárást folyamatba teszi és hirdetményt bocsát ki. Ennélfogva felhívja az említett okirat birtokosát, hogy a hirdetménynek a Budapesti Közlönyben történt beiktatását követő naptól számított 45 nap alatt, az okiratot a bíróságnál mutassa be, mert ellenkező esetben a bíróság a jelzett határidő letelte után a folyamodó újabb kérelmére semmisnek fogja nyilvánítani.

Együttal a bíróság a folyamodó kérelmére meghagyja, Eles István kereskedő, szombathelyi lakos, elfogadónak, hogy az okiratra további bírói rendeletig fizetést ne teljesítsen és figyelmezteti nevezettet, hogy kötelezettségének bírói letétbe helyezésével eleget tehet.

A bíróság a hirdetményt hirdető táblájára a hirdetményi határidő elteltéig kifüggeszti és azt folyamodónak azzal a meghagyással adja ki, hogy azt a Budapesti Közlönyben, egy-izben tétesse közé és a közzétételt igazoló lappéldányt legkésőbb a semmissé nyilvánítására irányuló kérelemmel együtt mutassa be.

Szombathely, 1937 október 15. napján.

A szombathelyi kir. Törvényszék.

dr. Vágó s. k.
kir. törvényszéki bíró.

Megsemmisítési hirdetményminta.

Az »elveszett« szót a legtágabb értelemben kell venni, elveszettnek számít az a váltó is, mely ellopott, vagy véletlenül megsemmisült.

A megsemmisítési eljárásra azért van leggyakrabban szükség, mert a váltótörvény 39. §-a értelmében, hacsak a váltó bíróilag semmisnek nyilvánítva nincs, a váltóadós csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni, tehát joggal tagadhatja meg a fizetést, ha a hitelező a váltót, vagy ennek helyébe megfelelő bírói végzést nem mutat be.

A megsemmisítési eljárás folyamatbátétele után a váltótulajdonos, feltéve, hogy a váltó már lejárt, az elfogadótól a váltóösszeg kifizetését követelheti,

ha a megsemmisítésig kellő *biztosítékot* nyújt. Ily biztosíték adása nélkül a váltótulajdonos csak azt követelheti, hogy az elfogadó váltóösszeget bírói kézbe letegye. (Vt. 78. §.)

Ha a kibocsátott hirdetmény folytán váltóbirtokosul senki sem jelentkezett, a váltó *semmisnek* nyilvánítottatik. Ha a birtokos a váltót a kitűzött határidő alatt bemutatja, a bíróság a megsemmisítési eljárást megszünteti és a kérvényező javára elrendelt tilalom feloldása mellett azt tulajdoni jogának a váltóbirtokos elleni érvényesítésére a köztörvény útjára utasítja. (Vt. 79. §.)

Aki váltóbirtokosi minőségét a hátiratok összefüggő és egész ő hozzá nyuló láncolatával igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha annak megszerzésénél rosszhiszeműség vagy vétkes gongatlanság terheli. (Vt. 80. §.)

A váltó megsemmisítése után annak bíróilag elismert tulajdonosa az elfogadótól a váltó kifizetéséért, úgy mint az eredeti váltó alapján, váltójogi úton követelni jogosult. (Vt. 79. §.)

A SAJÁT VÁLTÓRÓL.

XXII. A saját váltóról.

A saját váltó (lásd 2. számú váltómintát) eltérően az idegen váltótól, nem utalvány, hanem kötelezvény jellegével bír, annak kibocsátója saját személyében tesz egyenes fizetési ígéretet, kötelezettsége ezek szerint lényegében olyan, mint az idegen váltón az elfogadóé.

Miután a gyakorlatban a saját váltó igen ritkán fordul elő, az egyébként a váltójogviszonyokat igen részletesen szabályozó váltótörvényünk is beírta azzal, hogy a saját váltónál utalt az idegen váltóra vonatkozó szabályokra és csak az eltéréseket emelte ki, melyek abból származnak, hogy a saját váltónál intézvényezett kijelölve nincs és a kibocsátó az elfogadóval mintegy egyesül.

A saját váltó lényeges kellékei:

- a) váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha ez nem magyar nyelven állítatott ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezése;
- b) a fizetendő pénzösszeg kitétele, ha az összegben felül járulékok kötetnek ki, ezen kikötés nemlétezőnek tekintetik;
- c) azon személy vagy cég megjelölése, amelynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;
- d) a fizetés ideje;
- e) a kibocsátó név- vagy cégelírása;
- f) a kiállítás helyének, évének, hónapjának és napjának kitétele. (Vt. 11. §.)

E lényeges kellékekre vonatkozólag megfelelően alkalmazandók azok a kiegészítő szabályok is, melyeket az idegen váltónál részletesen (lásd X. fejezet) ismertettünk.

Allnak különösen a saját váltóra is a váltótörvénynek a forgatmányra és az engedményezésre vonatkozó rendelkezései. (Lásd XII. fejezet.)

A lát után szóló váltók bemutatására szóló in-

tézkedések (lásd XVI. fejezet) a saját váltóra is alkalmazást nyernek, a dolog természetéből folyó azon különbséggel, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történni.

Miután a saját váltónak intézvényezettje nincsen, természetesen az elfogadás hiánya miatti biztosítási visszkeresetről sem lehet szó. Ellenben biztosítási visszkeresetnek van helye, ha a kibocsátó csőd alá jutott, vagy a váltó kiállítása után valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás vele szemben sikertelenül megkíséreltetett.

A váltókezességre (lásd XVII. fejezet) vonatkozó szabályok is megfelelően alkalmazandók a saját váltóra is, azzal a különbséggel, hogy amennyiben nincs kitéve, hogy kiért vállaltatott a kezesség, ez a kibocsátóért vállaltatott tekintendő.

Másodlati példányok saját váltóról nem állíthatók ki, másolatok ellenben igen.

Egyebekben alkalmazandók a saját váltóra is az idegen váltóra vonatkozó szabályok, különösen amelyek a forgatók elleni visszkereseti jogok elévülésére, a váltóhitelezők kereseti jogaira, a bemutatás és egyéb váltójogi cselekmények helyére és idejére, a hiányos aláírásokra, valamint a zálog- és megtartási jogra vonatkoznak. (Vt. 112. §.)

Saját váltónál, ha külön fizetési hely kijelölve nincs, a kiállítási hely fizetési helynek és egyúttal kibocsátó lakhelynek tekintendő. (Vt. 111. §.)

Telepített saját váltót a telepesnél és ha ilyen megnevezve nincs, a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni, ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesítettik. A saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartása végett az óvás felvétele nem szükséges, óvást tehát csak akkor kell felvenni, ha a kibocsátón kívül a váltón egyéb kötelezettek is szerepelnek. (Vt. 112. §.)

A saját váltó kibocsátója elleni váltójogi igények, úgy mint az idegen váltó elfogadjával szemben, három év alatt évülnek el.

MÁSODIK FŐRÉSZ.

CSEKK, GIRÓ, FOLYÓSZÁMLA, KLIRING.

I. A csekk lényege és közgazdasági szerepe.

A csekk készpénzre szóló szigorúan formához kötött *utalvány*, melynek alapján az arra jogosított bankszámlája felett rendelkezik.

Jogi konstrukciójában lényegileg egyezik a látra szóló idegen váltóval, mint ahogy az angol jog ilyenek is tekinti. E felfogás kifejezésre jut részben a mi csekk törvényünkben (1908:LVIII. t.-c.) is, mely a csekk jogi szabályokat csak annyiban állapítja meg, amennyiben azok a váltójogtól eltérnek s egyébként a váltótörvény megfelelő szakaszaira utal.

Ha jogi szabályozásában hasonlít is a csekk a váltóra, gazdasági szerepe egészen más. A váltó általában hitelszerzésre, valamint csak a jövőben esedékes követelések mobilizálására szolgál, ezzel szemben a csekk gazdasági célja, hogy egy bármikor esedékessé tehető követelésünk felett rendelkezünk, a csekk ilyenképp nem hitelpapír, hanem fizetési eszköz. Ha kissé köznapian akarnók magunkat kifejezni, azt mondhatnók, hogy aki váltót állít ki, annak szüksége van pénzre, aki pedig csekket, annak van.

Sokban emlékeztet a csekk a *bankjegyre* is, csak hogy ez utóbbi az azt kibocsátó jegyintézet közvetlen fizetési ígérete mindig kerek összegről szól, nagyobb mennyiségben lesz egyszerre előállítva és ha kiadatott, feladata, hogy cirkuláljon, tehát általában csak huzamosabb idő elteltével tér vissza az azt kibocsátó intézethez. Ezzel szemben a csekkben kitett összeg alkalmazkodik a mindenkori fizetési kötelezettséghez, nincs hosszabb forgalomra szánva, hanem realizációra törekszik, rendszerint néhány nap alatt befejezi pályafutását. A bankjegy átadása egyértelmű a fizetéssel, ellenben a csekk nem fizetés gyanánt (*Zahlungstatt*), hanem csak fizetés végett (*Zahlungshalber*) adatik,

tehát még csak a fizetési művelet megkezdését jelenti, maga a fizetés — legalább materialiter — csak akkor tekinthető megtörténtnek, ha a csekket az utalványozott bank valóban be is váltotta.

A csekküzlet a letét- és giróbankok ügykörébe tartozik. A letéti bankok elfogadnak ügyfelektől betéteket, melyek felett ezek csekk útján rendelkezhetnek, a bank e szerint mintegy pénztárosa lesz ügyfeleinek.

A készpénznélküli forgalomnak még tökéletesebb formája a *giró*, melynél az ugyanazon bankintézet ügyfelei között keletkezett kölcsönös követelések és tartozások egyszerű átírás útján egyenlítetnek ki; az adós számlája meg lesz terhelve, s a megfelelő összeg a hitelező számláján jóváírva.

A csekkszámola a bank és az ügyfél között szorosabb üzleti kapcsolatot tételez fel. Alapja rendszerint a fél által történt befizetés, ritkábban a bank által a félnek nyújtott hitel.

A fél csekkszámolája javára könyveltetnek:

a) azok a készpénzfizetések, melyeket akár a fél maga, akár pedig harmadik személyek a számlája javára eszközölnek;

b) azok a csekk- és váltóösszegek, melyeket a bank az ügyfél javára beszed;

c) a bank által netán kezelt értékpapírok szelvényeinek ellenértéke;

d) a fél javára érkezett giróátutalások.

A kifizetett csekkek összegével a bank az ügyfelet rendszerint aznap értékkel terheli meg, a jóváírások után a kamatot azonban csak másnap értékkel téríti.

A bank általában félévenként küld a félnek folyószámlakivonatot és ebben megterheli a portó- és bélyegköltségekkel, valamint a forgalom alapján kölcsönösen megállapított, rendszerint igen mérsékelt jutalékkal.

A csekkforgalom előnyei úgy közgazdasági, mint

magángazdasági szempontból kézenfekvők. Helyes az a megállapítás, hogy a csekkforgalom nagysága a közgazdasági élet fejlettségének fokmérője.

A csekk közgazdasági előnyét a szakírók főleg abban látják, hogy az egyes magángazdaságok nem kénytelenek az esedékes fizetések céljaira tőkéket tartalékolni, illetőleg pénztárukban kamatoztatlanul hagyott összegeket tartani, hanem a diszponibilis tőkék a munkamegosztás alapján a pénzügyletekkel hivatásosan foglalkozó bankintézetekben gyűlnek össze, melyek azokat produktíve használhatják fel. Egy német bank propagandafüzetében utal arra, hogy a birodalomban az önálló kereseti foglalkozásúak száma kb. tízmillióra tehető. Ha ezek mindegyike az esedékes fizetésekre átlagosan csak 100 márkát tart kamatoztatlanul otthon, ezzel egy milliárdot von el a közgazdaságtól.

A magángazdaság szempontjából a fizetéseknek csekk útján való lebonyolításának előnye elsősorban az, hogy a fél fel van mentve a pénz kezelésének körülményességétől és veszélyétől. A kifizetett csekket a bankok tíz évig megőrzik, a teljesített fizetések ezek szerint még évek után is okmányyszerűleg bizonyíthatók.

Helyközi fizetések teljesítésére különösen alkalmas az ú. n. *keresztezett csekk* (lásd IV. fejezet), mely minden veszély nélkül, akár egyszerű levélben postára adható, elesik tehát a postautalvány vagy pénzeslevél küldésével járó költség és az a veszély, hogy a feladással megbízott alkalmazott a pénzt esetleg elveszíti, vagy elsikkasztja. Mindezen felül a bankban elhelyezett tőke kamatot is hoz.

A csekkszámolán elhelyezett betétet a bank kamatoztatja és szolgálatai nem merülnek ki abban, hogy az ügyfél által ráintézkéztetett csekket beváltja, hanem küldőnccel, esetleg kliring útján gondoskodik egyben az ügyfél által inkasszóra adott váltók, csekkek stb. beváltásáról is, úgyhogy ügyfelek összes pénztárnoki teendőit magára vállalja.

helyének és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is tekintendő. Ha az utalványozott neve, vagy cége mellett több hely fordul elő, fizetési helynek és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is az első tekintendő. (Cst. 4. §.)

Jól tudjuk, hogy a váltó rendeletre szóló papír (Ordrepapír), a rendelvényes (intézvényes), vagyis annak a személynek, vagy cégnek a megnevezése, melynek részére, vagy rendeletére a fizetés teljesítendő, a váltónál lényeges kellék. A csekk is szólhat ugyan rendeletre, de ez nem szabály, hanem inkább kivétel és épp ezért a rendelvényes megnevezése sem tartozik a csekk lényeges kellékei közé.

Ami most a csekk öt lényeges kellékét illeti, ezek mintegy azonosak az idegen váltó lényeges kellékeivel, mi természetes, hiszen már rámutattunk erre, hogy a csekk jogi strukturájában tulajdonképpen nem egyéb egy látra szóló idegen váltónál.

A csekknek ezek szerint tartalmaznia kell:

a) *A csekk elnevezést magában az okirat szövegében:*

Épp úgy mint a váltónál a csekknél is az elnevezésnek magában a szövegben (tehát nem a címfelirathoz) való felvétele lényeges kellék, hogy azáltal külsőleg is kifejezésre jusson, hogy nem közönséges utalványról, hanem a »váltószigor«-al azonos elbírálás alá eső kötelemről van szó. Hogy miként iratik, nevezetesen magyarul: »csekk«, vagy pedig idegen helyesírással »cheque«, az természetesen jelentőség-gel nem bír.

b) *Az utalványozottnak, vagyis annak megnevezését, aki a fizetést teljesítse:*

Utalványozott gyanánt, ha a csekk belföldön fizetendő, csak oly céget szabad megnevezni, amely külön törvénnyel elismert alapszabályai vagy a cégjegyzék tartalma szerint bankügyletekkel foglalkozik. Ha a csekk külföldön fizetendő, oly utalványozottat is szabad megnevezni, akire az a fizetés helyén érvényben levő jog szerint csak intézhető. (Cst. 2. §.)

Az e rendelkezés ellenére kibocsátott csekk nem érvénytelen ugyan, de a szabály be nem tartását a törvény rendbüntetéssel sújtja (a csekkösszeg 2%-a, de legalább 100 pengő), ezzel akarván megakadályozni, hogy a csekk eltérően a tulajdonképpeni rendeltetésétől a váltó helyett mint hitelpapír használtassék fel, mi kincstári érdekbe ütközne, miután a csekk, tekintet nélkül az összegre, ha belföldön fizetendő 4 fillér, ha külföldön fizetendő 10 fillér illeték alá esik, viszont a váltóilleték, — mint láttuk (első főrész IX. fejezet) — az értékhez aránylik és eléggé magas.

c) *Az a meghagyást, hogy az utalványozott a kibocsátó (utalványozó) számlaköveteléséből határozott pénzüsszeget fizessen. Ez a meghagyás ellenszolgáltatástól vagy feltételtől függővé nem tehető.*

Az utalványozásnak tehát úgy mint a váltónál, meghatározott pénzüsszegre és minden feltételtől, illetőleg ellenszolgáltatástól függetlenül kell történni.

Ha a csekkben a fizetendő pénzüsszeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetén a betűkkel kiírt összeg érvényes. Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek. (Cst. 22. §., 2. pont.)

Ervényességi kellék, hogy a kibocsátó magában a csekk szövegében hivatkozzék az utalványozottnál fennálló számlakövetelésére. A »számlakövetelés« kifejezés egyébként nem szoros értelemben magyarázandó. A lényeg az, hogy a kibocsátó és az intézvényezett között oly jogviszony (csekkszerződés) álljon fenn, melynél fogva az utalványozott a kibocsátó csekkjeinek honorálására bizonyos összeg erejéig magát kötelezte. Lehet tehát a kibocsátónak az utalványozottnál folyószámlakövetelése, esetleg értékpapírletéte (letéti számla), melynek alapján csekket kibocsáthat, de az is lehet, hogy a kibocsátó a neki engedélyezett hitel keretein belül ír ki csekket (hitelcsekk, Kreditscheque).

A csekk igazi hazája Anglia. Nemcsak az önálló kereseti foglalkozást űzők, hanem a magánemberek is nyitattak maguknak valamely banknál vagy bankárnál csekkszámát, de még a világhírű londoni nagy bankházak, melyek emissziókkal és nagy pénzügyi tranzakciókkal foglalkoznak, sem kezelik pénzüket maguk, hanem az őket terhelő fizetéseket a bankárjuk útján eszközlik. Így azután a közgazdaság nagy előnyére sikerült Angliában a készpénzszükségletet a minimumra redukálni, úgyhogy a kereskedelmi forgalomban szükségessé vált fizetéseknak csak kb. 16%-a történik érepénzben vagy bankjegyekben, a többi csekk és kliring útján.

A nagyszerűen kifejlődött angliai csekkintézményt hathatósan kiegészíti a *kliring* (lásd X. fejezet). A londoni Clearing-house-ban egyesül Anglia egész fizetési forgalma, sőt miután a békeidőben Anglia volt a világ bankárja, nem minden ok nélkül mondták azt az egész világforgalom központjának.

Ahogy a váltó, úgy a csekk is a nemzetközi fizetések közvetítésének igen alkalmas eszköze. A bankok külföldi összeköttetéseikre intézvényeznek csekket és ekként előállíthatnak maguknak a szükséghez képest *devizákat*, melyeket mint ilyeneket értékesíthetnek.

Ezek tehát csak formailag csekkek, gazdaságilag a külföldi váltó szerepét töltik be.

Az ilyen »csinált» devizának az is az előnye, hogy miután azt bank bocsátja ki, meg van a garancia, hogy az honoráltatni is fog, ami pedig az esetleg kevésbé biztos kezekből eredő váltóknál nem mindig biztos, másrészt precizen kiállítható arra az összegre, melyre a félnek éppen szüksége van, míg a tőzsdén vásárolható külföldi váltó a tényleg eszközlenő fizetés összegét nem mindig fedi, a fél kénytelen tehát tartozásának rendezésére több címletet vásárolni és az e mellett is még esetlegesen mutatkozó különbözetet készpénzátutalás útján kiegyenlíteni. A bankcsekknek devizaként való felhasználása e szerint nemcsak biztonságos, hanem kényelmes is.

II. A csekk-képesség.

Csekk törvényünk a *szenvedő csekkképességet*, nevezetesen azt, hogy ki vállalhat joghatályosan csekk-kibocsátás, illetőleg forgatás által joghatályosan csekk-kötelezettséget, külön nem szabályozza, hanem csak hivatkozik a váltótörvény megfelelő rendelkezéseire, ezért mi is megelégszünk azzal, hogy könyvünk váltójogi részének V. fejezetében részletesen ismertetett jogszabályokra utaljunk.

Röviden összefoglalva csekk-képességgel bír mindenki, aki a fennálló magánjogi szabályok szerint terhes szerződéseket köthet.

Ha a kibocsátó a csekk kiállítása után, szerződés-képességét elveszti, vagy meghal, e körülmény a csekk beváltásának nem állja útját, mégis utalványozott a csekk beváltását megtagadni köteles, ha tudomása van arról, hogy a kibocsátó csődbe jutott. A csődnyitási határozatnak a belföldi hivatalos hírlapban közzétételét követő nap elteltével az utalványozottnak ez a tudomása vélelmeztetik, tehát vita esetében az utalványozottnak volna kötelessége bizonyítani, hogy a csődnyitásról tudomása nem volt, mi negatívumról lévén szó, nehéz dolog. Ily körülmények között, ha utalványozott a csődnyitási határozat közzététele után csekket bevált, ezért amennyiben abból kifolyólag a csődtömeget kár éri, anyagilag felel. (Cst. 14. §.)

Hogy a csekkre teljesített fizetés a kibocsátó *csődbejutása* esetében a csekkbirtokossal szemben mennyiben támadható meg, a csődtörvény első részének harmadik fejezetében foglalt jogszabályok szerint kell elbírálni:

A csődtörvény 29. §-a szerint, tekintet nélkül az eltelt időre, megtámadhatók közadósok mind-

azok a jogcselekményei (tehát a csekk-kibocsátás, valamint forgatás is), melyekről a másik fél tudta, hogy azok a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal történtek.

A csődtörvény 27. §-a értelmében pedig megtámadhatók:

a) a közadónak a csődnyitási kérvény beadása, illetőleg a fizetések megszüntetése után kötött azok az ügyletei, melyeknek megkötése által a csődhitelezők megkárosítottak, feltéve, hogy a másik félnek az ügylet megkötésekor, a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomása volt;

b) a közadónak a csődnyitási kérvény beadása, illetőleg a fizetések megszüntetése után keletkezett azok a jogcselekményei, melyek által a másik fél kielégítést, vagy biztosítást nyer, feltéve, hogy ennek a kielégítés vagy biztosítás elfogadásakor a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomása volt;

c) a közadónak a csődnyitási kérvény beadása, illetőleg a fizetések megszüntetése után, vagy a csődnyitási kérvény beadását, illetőleg a fizetések megszüntetését megelőző 15 napon belül keletkezett azok a jogcselekményei, melyek által valamelyik hitelezőjének oly biztosítást, vagy kielégítést ad, melyhez annak általában, vagy csak akkor még joga nem volt, ha csak a hitelező oly tényeket nem igazol, melyekből jogszerűleg következtethető, hogy neki a jogcselekmény idejekor, az első esetben a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről, az utóbbi esetben pedig az adónak a hitelezőket károsító szándékáról tudomása nem volt.

A közadós oly jogcselekményeinél, melyek a csődnyitást *hat hónappal* megelőzőleg történtek, a megtámadására indokul nem szolgálhat az, hogy a másik félnek a fizetések megszüntetéséről tudomása volt.

Kényszeregyezség esetén — mint ahogy arra már a váltójogi részben is utaltunk — az adós, ha csak

a vagyonfelügyelő ez ellen kifogást nem emel, jogosult oly ügyleteket kötni, melyek az üzlet vagy a kenyérkereset folytatásával rendszerint járnak (K. e. 20. §.), tehát a kényszeradás alakilag csekkek kibocsátására és forgatására is jogosult, azonban óvatosságból, úgy a m. kir. postatakarékpénztár, mint pedig általában a pénzügyintézetek csekkszabályzatai kimondják, hogy a csődönkívüli kényszeregyezség alatt álló számlatulajdonos csekkszámhája felett, csak az Országos Hitelvédő Egylet (OHE) megbízottjával, vagy az igazolt vagyonfelügyelővel együttesen rendelkezhetik, micélből köteles a kényszeradás gondoskodni arról, hogy az OHE megbízottjának, vagy a kirendelt vagyonfelügyelőnek aláírása szabályszerűen bejelentessék.

A csekk kellékei.

Épp úgy mint a váltó, a csekk is szigorú formához kötött okirat, szemben azonban a váltó nyole lényeges kellékeivel, a csekktörvény csak ötilyent állapít meg.

A csekk mindig látra (*à vista*) szól, tehát bemutatáskor fizetendő, még ha kibocsátó abban más fizetési időt tűzött volna ki. Ily határidőmegállapítás hatálytalan, miután a törvény a csekket *fizetési eszköznek* és nem hitelpapírnak szánta. Ekként a lejárat napjának kitüntetése, mely pedig a váltónál lényeges kellék, a csekknél elesik.

A dolog természetéből következik az is, hogy a csekk az utalványozottként szereplő bank, vagy bankár pénztáránál fizetendő, így a »fizetési hely« megjelölése, mely a váltónál hasonlóképpen lényeges kellék, a csekknél jelentőséggel nem bír, mégis a csekktörvény, hogy e tekintetben minden kétséget eloszlasson, kimondja, hogy az utalványozott neve, vagy cége mellett előforduló hely, ha pedig ily hely a csekken kijelölve nincsen, a kiállítási hely a csekk *fizetési*

Aki olyan csekket bocsát ki, melyet az utalványozott a közötté és a kibocsátó közötti megállapodás szerint beváltani nem köteles és nem is vált be, hacsak alaposan fel nem tehetette, hogy az utalványozott a csekket a fizetés végetti bemutatáskor beváltani köteles lesz, a csekkösszeg 3%-át, de legalább 200 pengőt kitevő pénzbüntetéssel büntetendő, mely pénzbüntetés behajthatatlanság esetére két havi időtartamot meg nem haladó szabadságvesztés büntetésre is átváltoztatható.

d) A kiállítás helyének, évének, havának és napjának megjelölése:

A keltet, épp úgy mint a váltónál, év, hónap és nap megjelölésével kell beírni, tehát pl. ily keltezés: »1938. Vízkereszt napján« a törvény követelményeinek nem felel meg.

Bár a csekkre vonatkozólag is áll az a váltójogból merített szabály, hogy az adós azzal a kifogással, hogy a csekken valamely lényeges kellék hiányzott a harmadik jóhiszemű csekkbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt, még is a törvény, nehogy a csekket váltó helyett hitel-papírként használják fel, ugyancsak pénzbírsággal (a csekkösszeg 2%-a, legalább 100 pengő) sújtja azt is, aki az általa kibocsátott csekket szándékosan nem keltezi, vagy kiállításának napját szándékosan a valószínűleg nem megfelelően jelöli meg, vagy az általa kibocsátott csekket szándékosan hosszabb bemutatási határidővel járó valótlán keletthellyel látja el. (Cst. 25. §.) A kiállítás helyének pontos megjelölése ugyan is már abból a szempontból is fontos, mert belföldön fizetendő csekken a bemutatási határidők (lásd V. fejezet) ahhoz igazodnak, hogy az hol (belföldön, avagy külföldön, illetőleg a külföld mely részén) állított ki.

e) A kibocsátónak név- vagy cégelírását:

A kibocsátó az a cég vagy személy, aki az utal-

ványosnak a csekkösszeg kifizetését meghagyja, a csekknek tehát általa aláírottának kell lenni, mert az adja meg annak okmány jellegét.

Oly okirathól, mely a fentebb a)—e) pontban körülírt kellékek bármelyikének meg nem felel, valamint az ilyen okiratra vezetett forgatmányból csekk-kötelezettség nem származik, következik ez a csekk szigorúan alaki jellegéből, de az egyébként kellékhiányos csekk is mint egyszerű utalvány esetleg joghatályos lehet. (Cst. 1. §.)

IV. A csekk átruházása.

A csekk — bár szólhat rendeletre is — eltérőleg a váltótól, jogi természeténél fogva nem rendeletre, hanem bemutatóra szóló papír, az abból eredő jogok — ha a csekk nem névre vagy rendeletre szól — forgatmány nélkül is pusztán átadással átruházhatók. Ebben a vonatkozásban tehát a csekk közelebb áll a bankjegyhez, mint a váltóhoz.

Kiállítható a csekk névre, rendeletre vagy bemutatóra. (Cst. 3. §.)

A csekk kibocsátója, valamint minden forgatója a csekk előlapján a szövegen keresztbeírt, vagy keresztbenyomtatott ezekkel a szavakkal »*csupán elszámolásra*« vagy hasonló értelmű kifejezésekkel megtilthatja, hogy a csekkösszeg készpénzben kifizetessék. Az ily csekket »*keresztezett csekk*«-nek (crossed cheque) nevezik, lényege, hogy csakis elszámolásra használható fel a csekkbirtokos javára az utalványozottal vagy pedig oly valakivel szemben, aki az utalványozottal girói összeköttetésben áll, vagy a fizetés helyén létező leszámolóhelynek (lásd X. fejezet) tagja. Az utalványozottnak, amennyiben a *leszámolóhelynek* nem tagja, jogában áll magán a csekken ennek bemutatásakor a leszámolóhely valamely tagját oly célból kijelölni, hogy a csekk a fent körülírt módon elszámolásra felhasználható legyen. A ke-

resztesben foglalt készpénzfizetési tilalom vissza nem vonható és az e tilalom figyelmen kívül hagyásából eredő kárért az utalványozott felelős. (Cst. 11. §.)

2611. szám.

P 400.—

A Pesti Magyar Első Takarékpénztár Egyesület,
Budapesten,

fizessen ezen csekk alapján számlakövetelésből
rendelgetre vagy a bemutatónak

~~Csak forgalomra~~
Négyszáz pengőt

Kelt Budapesten, 1938. évi április hó 15.-én

Kardos Béla.

1. sz. csekkminta. Keresztezett csekk.

A keresztezett csekk összegét e szerint az utalványozottként szereplő bank készpénzben nem fizetheti ki, hanem annak kiegyenlítése csak jóváírás útján történhetik, mi pedig csak úgy lehetséges, ha a csekkbirtokos maga is az utalványozott bankkal folyószámlaösszekötésben áll, vagy pedig a fizetés helyén létező leszámoló helynek tagja. Ha tehát a csekkbirtokosnak az utalványozottnál nincsen számlája és nem is tagja a helyi leszámoló helynek, úgy kénytelen olyasvalakinek a közvetítését igénybe venni, kinek ott folyószámlája van, illetőleg tagja a leszámoló helynek.

Ezzel a csekknek illetéktelen személyek által való beváltása meg van nehezítve, a keresztezés tehát csökkenti a veszélyt, ha a csekk lopás vagy elveszés folytán netán idegen kezekbe kerülne.

Még nagyobb biztosítékot nyújt az angol keresztezési módszer. Megkülönböztetnek általánosan (generally crossed cheque) és különlegesen (specially crossed cheque) keresztezett csekket.

Az általános keresztezés egyszerűen a csekk előlapján húzott két párhuzamos keresztvonalból, vagy az ilyen keresztvonalból és az a közzé írt »and Company«, illetőleg »& Co« jelzésből áll. Jelentősége, hogy az ekként keresztezett csekket az utalványozott csak egy másik bankháznak, illetőleg bankárnak fizetheti ki, tehát a csekkbirtokos, ha maga nem volna bank vagy bankár, azt csak bankja útján váltathatja be.

A különlegesen keresztezett csekknél a két párhuzamos keresztvonal közzé a bankház, illetőleg a bankintézet, amely részére a fizetés teljesítendő, cége jegyeztetik fel és az ilyen különleges keresztezésnek hatálya az, hogy a fizetés csak az ott megnevezett bankár vagy bankintézet (utalványos) részére teljesíthető. Ilyképpen a csekkel való minden visszaélés úgyszólván ki van zárva.

A csekk, mely rendeletre szól, forgatmány útján átruházható. Hogy a forgatmány csekkjogi hatálya legyen, ahhoz szükséges, hogy a csekk kifejezetten rendeletre szóljon. A forgatásra való jogosultság, tehát — ami a váltónál szabály, — a csekknél kivétel.

Ha a csekket az utalványozott beváltja, ez egyértelmű azzal, mintha a váltóösszeget az elfogadó kifizette volna, a csekk a maga funkcióját ezzel befejezte és újból forgalomba nem hozható. Ehhez képest az utalványozottra szóló forgatmány a nyugtával egyértelmű, az utalványozott forgatmányának pedig jogi hatálya nincsen. (Cst. 6. §.)

A csekk kibocsátója és forgatója annak beváltásáért a csekkbirtokosnak felelős. Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül« vagy hasonló értelmű kikötést csatol, épp úgy mint a váltónál is, a forgatmány alapján kötelezettség nem terheli. (Cst. 16. §.)

A csekk hátlapjára vezetett pusztán név, illetőleg cégelírás is joghatályos forgatmány (üres hátirat) számít és minden csekkbirtokosnak jogában áll az üres forgatmányokat kitölteni, vagy a csekket e

kitöltés nélkül újabb forgatmánnyal továbbforgatni, természetesen azonban csak az esetben, ha a csekk rendeletre szól, mert e nélkül forgatmány útján való átruházásnak egyáltalán nincs helye. (Cst. 22. §., 3. pont.)

Hasonlóképpen, mint a váltónál, a csekken is a forgatmányos tulajdonosi minősége a hátiratoknak összefüggő és egész öhozzá lenyuló láncolata által igazoltatik. Ez az összefüggés meg van, ha az első hátirat az utalványos nevével, minden későbbi hátirat pedig annak nevével van aláírva, aki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Ha valamely üres forgatmány után további forgatmány következik, a vélelem az, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a csekk birtokába. A kitörölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírálásánál nemlétezőknek tekintendők. (Cst. 22. §., 4. pont.)

Ha a forgatmányhoz »behajtás végett«, »meghatalmazásul« vagy más a meghatalmazási viszonyt kifejező megjegyzés csatoltatik (*inkasszó-forgatmány*), úgy a forgatmány a csekk tulajdonát át nem ruhazza, azonban a forgatmányos a csekk összegét felveheti, óvással élhet, az előző forgatókat a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a ki nem fizetett csekket beperelheti. Az ilyen forgatmányos jogait hasonló forgatmánnyal másra is átruházhatja, ellenben nem áll jogában a csekket tulajdonjogilag még az esetben sem átruházni, ha a meghatalmazási forgatmányban ezen kifejezés »vagy rendeletére« foglaltatik. (Cst. 22. §., 3. pont.)

Egyébként a forgatmánnyal a csekkből eredő minden jog, különösen a továbbforgathatás joga is forgatmányosra megy át. (Cst. 6. §.)

Ugyanúgy mint a váltónál, valamint a bankjegynél, a csekken is a papírban magában van megtestesülve az obligáció, a követelés ekként független lesz az eredeti, a csekk adásának alapul fekvő jogviszonytól, tehát a csekkbirtokos, aki a csekket sza-

bályszerű forgatmány útján szerezte, nem pusztán jogutódja a forgatónak, hanem a csekken inkorporált követelést saját jogán (*proprio jure*) érvényesítheti.

All tehát a csekkjogban is az a váltójogi alaptétel, hogy az adós csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a csekkjogból erednek, avagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül megilletik. (Cst. 22. §., 9. pont.)

A bemutatóra szóló csekkre vezetett forgatmánynak csekkjogi hatálya nincs, de ily csekkek forgatmány útján való átruházására nincs is szükség, a *puszta átadás* elegendő és az új birtokos azzal a csekken megtestesült követelést megszerzi és minden egyéb legitimáció nélkül jogait érvényesítheti.

A névre szóló csekk (*rektia csekk*) forgatmány útján csekkjogi hatállyal nem ruházható át, de épp úgy, mint a rektaváltó köztörvényi engedmény hatályával továbbadható, az engedményes ezzel az engedményező jogaiba lép és így az azzal szemben netán emelhető kifogásokat is túrni tartozik.

V. A csekk beváltása.

A belföldön fizetendő csekket fizetés végett az utalványozottnál a fizetés helyén be kell mutatni:

a) a kiállításától számított 10 nap alatt, ha a csekk belföldön állíttatott ki;

b) a kiállításától számított három hét alatt, ha csekk más európai országban állíttatott ki, Izlandot és Farói-szigeteket kivéve;

c) a kiállításától számított egy hónap alatt, ha a csekk Ázsiának vagy Afrikának a Földközi- vagy Fekete-tenger melletti partvidékein, vagy e tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein állíttatott ki;

d) a kiállításától számított két hónap alatt, ha a csekk az Északamerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Newfoundlandban, Mexikóban, az Azóri-szigete-

ken, Madeira szigetén, a Kanári-szigeteken vagy a Zöld-fok (Cabo-verde) szigeteken állított ki;

e) a kiállítástól számított három hónap alatt, ha a csekk másut állított ki.

A kiállítás napja a bemutatási határidőbe be nem számítatik. Ha a bemutatási határidő utolsó napra vasárnapra, vagy Gergely-naptárban megjelölt valamely közönséges ünnepnapra esik, a bemutatási határidő a vasárnapot vagy az ünnepnapot követő első köznapon jár le.

A belföldön kiállított, de külföldön fizetendő csekkek bemutatásának idejére nézve a fizetés helyén érvénybe levő jog irányadó, ha pedig az e részben nem rendelkezik, a magyar csekk törvény szabályai megfelelően alkalmazandók. (Cst. 8. §.)

A fizetés végetti bemutatás kellő helyen történt, ha a csekk a leszámolási forgalomban való kiegyenlítés végetti szabályszerű módon oly *leszámoló helyen* (lásd X. fejezet) nyújtott be, ahol az utalványozott képviselve van. (Cst. 11. §.)

Az utalványozott a csekket, ha a kibocsátónak kellő számlakövetelése van, a bemutatási határidő lejárta után is beváltani köteles, e tekintetben azonban csak a kibocsátóval szemben áll fenn felelősége.

Mint ahogy azt már II. fejezetben említettük a csekk beváltásának nem állja útját, hogy a kibocsátó a csekk kiállítása után szerződésképesességét elveszti, vagy meghal, köteles azonban az utalványozott azt megtagadni, ha a kibocsátó csődbe jutott. (Cst. 14. §.)

Az utalványozott a csekk kifizetése ellenében annak kiszolgáltatását kívánhatja, tehát csak a csekk ellenében köteles fizetni. Az olyan csekket, mely nem bemutatásra szól, a beváltáskor az utalványozott kiváságára nyugtázni kell. (Cst. 10. §.)

Az utalványozott a hátiratok valóságát vizsgálni nem köteles. A csekkeknek valamely leszámoló hely (lásd X. fejezet) leszámolási forgalomban tör-

tént kiegyenlítése fizetésnek, annak megtagadása fizetés megtagadásnak tekintendő. Ugyanaz áll a keresztezett csekre is, ha az ilyen csekk elszámolásra felhasználott, illetőleg ez az elszámolás megtagadott.

A csekkbirtokos részletfizetést elfogadni nem köteles (Cst. 10. §.), a váltótörvény 38. §-ában foglalt az a rendelkezés, hogy a váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést nem utasíthatja vissza, a csekkre e szerint nem áll.

A fizetést a csekkben kitett pénznemben kell teljesíteni. Ha a csekk a fizetés helyén folyamatban nem levő pénznemről vagy számolási értékről szól, amennyiben a kibocsátó a fizetést a csekkben kitett pénznemben ezzel a szóval »valósággal« vagy más hasonló kifejezéssel határozottan ki nem kötötte, a fizetés az országban folyamatba levő pénznemben teljesíthető, a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg jegyzett középárfolyam figyelembevételével. (Cst. 22. §., 5. pont.)

A forgalom biztonsága érdekében a törvény az utalványozottal szemben hatálytalannak mondhatja ki a csekk visszavonását, kivéve, ha az a fentebb említett bemutatási határidő letelte után, illetőleg a bemutatási határidő lejárta utáni joghatállyal történnék. Ha tehát a kibocsátó a visszavonást a bemutatási határidő lejárta előtt jelentette is be, úgy az csak e határidő letelte után hatályos, oly esetekben azonban, midőn a kibocsátó közvetlenül az *utalványozottnak* küldi be a csekket, oly rendelkezéssel, hogy annak összegét a csekkben név vagy cég szerint megjelölt utalványoshoz, vagy forgatmányoshoz juttassa el, — mint ahogy ez különösen a postatakarékpénztári csekkforgalomban gyakori, — úgy e rendelkezés mindaddig, amíg az teljesedésbe nem ment, visszavonható. (Cst. 15. §.)

E visszavonási tilalom csekk törvényünknek egyik sokat vitatott rendelkezése. Világos, hogy az utalványozott pénzügyet a kibocsátónak a megbízottja, mond-

hatnók, hogy mint annak pénztárosa ténykedik, jogviszonyban kizárólag a kibocsátóval áll, felelőséggel is csak annak tartozik és amennyiben a csekk birtokosával szemben a csekk honorálását megtagadja, úgy utóbbi emiatt csak a csekk kibocsátója és netáni forgatóival szemben léphet fel *visszkeresetileg*, magával az utalványozottal szemben semmiféle igényt nem támaszthat.

A gyakorlatban tehát a bankok, igen helyesen, abból indulva ki, hogy elsősorban saját ügyfeleik érdekeit kötelesek megvédeni és miután rájuk ebből kifolyólag felelőség nem származhatik, a *törvény ellenére is*, a kibocsátó részéről történő visszavonást, illetőleg ellenutasítást rendszerint figyelembe veszik, különösen ha a fél fontos okokra (a csekk elvesztése, visszaélés esete) hivatkozik és legfeljebb figyelmeztetik ügyfeleiket a beváltás megtagadásának jogi következményeire.

Ily rendelkezéseket tartalmaznak a TÉBE kötelekbe tartozó pénzüzetek csekküzleti határozmányai, valamint a m. kir. postatakarékpénztár üzletszabályzatai is, mely utóbbi azonban csak akkor veszi tudomásul a törvényben egyébként meg nem engedett visszavonást, ha a számlatulajdonos a csekk elvesztését, illetőleg jogtalan eltulajdonítását jelenti. A postatakarékpénztár a távbeszélő vagy távirati úton érkezett letiltást is ideiglenesen feljegyzi ugyan, a végleges letiltásnak azonban mindenkor a csekkszámla felett rendelkező jogosult aláírásával ellátott levélben kell történnie.

A csekkszámla tulajdonosa a csekk beváltását egyébként megakadályozhatja azáltal is, hogy teljes számlakövetelése felett másként rendelkezik és ekként a csekk elől a fedezetet elvonja, ennek azonban nemcsak magánjogi, hanem büntetőjogi konzekvenciái is lehetnek, ugyanis a kibocsátó, ki habár tudja, hogy csekktét a törvény értelmében hatályosan vissza nem vonhatja, ennek dacára számlakövetelése fölött szándékosan oly rendelkezést tesz, amely a csekk beváltá-

sát meghiusítja, a csekkösszeg 3%-át, de legalább 200 pengőt kitevő pénzbüntetéssel büntetendő, mely pénzbüntetés behajthatatlanság esetére két hónapig terjedhető szabadságvesztés büntetésre változtatható át. (Cst. 27. §.)

VI. A fizetési visszkereset.

A csekk kibocsátója és forgatója annak beváltásáért a mindenkori csekkbirtokosnak felelős, a forgató azonban, úgy mint váltónál is, a forgatmányhoz csatolt »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül« vagy hasonló megjegyzésekkel felelőségét kizárhatja. (Cst. 16. §.)

Ha tehát az utalványozott a csekket nem honorálta, úgy a csekkbirtokos a kibocsátó és azok a forgatók ellen, kik felelőségüket nem zárták ki, *visszkeresettel* léphet fel.

A visszkereset fenntartásához, úgy mint a váltónál is, bizonyos jogselekvények szükségesek, nevezetesen, hogy a csekk kellő időben fizetés végett bemutatassék és hogy ez a bemutatás, valamint a fizetés nem teljesítése szabályszerűen igazoltassék.

Igazolásnak elegendő, az utalványozott által aláírt és a bemutatás keltét feltüntető, a csekkre vezetett *nyilatkozata*, vagy valamely leszámoló helynek *tanusítványa*, mely szerint a csekk nála a bemutatási határidőn belül a leszámolási forgalomban való kiegyenlítés végett benyújtott és a kiegyenlítés megtagadtatott. (Cst. 17. §.)

Amennyiben az utalványozott ily szabályszerű nyilatkozatot, illetőleg a leszámító hely megfelelő tanusítványt nem adna, vagy az valamely oknál fogva megszerezhető nem volna, úgy a bemutatást és a fizetés nem teljesítését *óvással* lehet igazolni. Az óvást legkésőbb a bemutatási határidő lejártát követő *első köznapon* kell fölvétetni, ugyanaz áll egyébként az utalványozott nyilatkozatának és a leszámító hely tanusítványának kiállítására nézve is. Amit az »erő-

hatalom» hatásáról a váltójogban (XVI.) mondtunk, az a csekkre is megfelelően áll, de egyébként is az óvás felvételének módjára nézve azonos szabályok állanak fenn, mint a váltónál. (Cst. 22. §., 18. pont.)

Óvást közjegyző vagy járásbíróság vehet fel, járásbíróság csak azokban az esetekben, amelyekben az erre vonatkozó törvények szerint közjegyző helyett eljárhat. Főnökének vagyoni felelőssége mellett a közjegyzőt a közjegyzőhelyettes vagy közjegyzőjelölt is helyettesítheti.

Az utalványozott által nem honorált csekk birtokosa köteles, úgy mint a váltónál, közvetlenül előzőjét a csekk ki nem fizetéséről az óvás felvételétől számítandó, illetőleg, ha a fizetés hiánya nem óvással, hanem az utalványozott nyilatkozatával, vagy a leszámítoló hely tanusítványával igazolják, a bemutatási határidő lejártát követő első köznap elteltétől számított két napon belül írásban értesíteni, illetőleg a vonatkozó tudósítást ezen időn belül ajánlottan postára adni. Minden tudósított előző köteles annak vételétől számítandó két nap alatt saját közvetlen előzőjét hasonló módon értesíteni. Aki az értesítést elmulasztja, vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, az ebből eredő kárért felel és ezen felül elveszti igényét a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra és költségekre nézve. (Cst. 22. §., 6. pont.)

A kellő időben történt értesítés igazolására elegendő a postai feladó vevény, ezzel szemben a címzettet terheli az ellenbizonyítás, hogy a levél mást tartalmazott.

A csekkbirtokos visszkeresetileg követelheti:

- a) a csekken kivet összeget és ennek a lejáratától számítandó 6%-os kamatait;
- b) az óvási és egyéb költségeket és
- c) egyharmad százalék díjat.

Ezen összegeket oly esetben, midőn a visszkeresett nem a fizetés helyén lakik, úgy mint a váltónál is (lásd váltójogi rész XVI. fejezet), azon középárfo-

lyam szerint kell számítani, mellyel a fizetés helyéről a visszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók jegyeztetnek. Ha a fizetés helyéről a visszkeresett lakhelyére váltóárfolyam nem jegyeztetik, úgy a legközelebbi piac árfolyama irányadó.

Az a forgató, aki a csekket beváltotta, a korábbi forgatóktól és a kibocsátótól követelheti:

- a) az általa kifizetett összeget a fizetés napjától számítandó 6% kamattal együtt;
- b) a felmerült költségeket és
- c) egyharmad százalék díjat.

Ezek az összegek oly esetben, amidőn a visszkeresett más helyen lakik, a középárfolyam szerint fizetendő, amellyel a visszkeresett lakhelyéről a visszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók bírnak. Ha visszkeresett lakhelyéről a visszkeresett lakhelyére váltóárfolyam nem jegyeztetik, úgy a visszkeresett lakhelyéhez legközelebb eső piac középárfolyama irányadó.

Amennyiben külföldön magasabb tételeknek felszámításának van helye, úgy a visszkeresett a külföldre intézett visszkeresetében ezeket a magasabb tételeket is felszámíthatja, ugyanígy a külföldi visszkeresett is, ha belföldre intéz visszkeresetet, felszámíthatja azokat a magasabb tételeket is, melyeket kiegyenlíteni kellett. (Cst. 22. §., 8. pont.)

A visszkeresett csekkadós csak a csekk, az óvás és a nyugtatványozott visszkereseti számla mellett köteles fizetni. (Visszkereseti számlamintát lásd a váltójogi rész VI. fejezeténél.)

Minden csekk-kötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki a csekkösszegnek, a kamatoknak és a költségeknek lefizetése mellett a nyugtatványozott csekk és a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék. Ha több csekk-kötelezett ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól. (Cst. 22. §., 9. pont.)

A nem honorált csekk birtokosa jogosítva van

egyébként visszkeresetét valamennyi csekk-kötelezett, vagy a csekk-kötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, anélkül, hogy a be nem pereltek ellen követelési jogát elvesztené és a forgatmányosok sorrendjéhez kötve nincsen. (Cst. 22. §., 7. pont.)

A csekkbirtokos épp úgy, mint a váltónál, visszkeresetet *meghagyásos úton* is érvényesítheti, az eljárás azonos, mint a váltónál (váltójogi rész VII. fejezet).

A csekk-kötelezettség épp úgy mint a váltókötelezettség, absztrakt természetű lévén, a csekkadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a csekkjogból erednek (pl. a bemutatás nem történt meg a törvényes határidőben) vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik. Az utóbbi, ú. n. magánjogi kifogások köre a csekknél mindenestre szűkebb korlátok között mozog, mint a váltónál, ha csak a csekk visszaélésszerűen nem a váltót helyettesítő hitelpapírként használtatott fel.

A csekkbirtokosnak a csekken alapuló követelése a kibocsátó és forgatóval szemben egy év alatt *évül el* a bemutatási határidő lejártát követő első köznap elteltétől számítva. A forgatók visszkereseti követelése a többi forgató és a kibocsátó ellen hat hónap alatt évülnek el, attól a naptól számítva, mely napon a forgató a csekket kifizette, vagy amely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették. (1925: V. 53. §.)

Az elévülést a bíróság hivatalból csak annyiban veszi figyelembe, hogy amennyiben azt fennforogni látja, úgy a fizetési meghagyás kibocsátását megtagadja és tárgyalásra tűz ki határnapot, egyébként az elévülés kérdésében csak akkor határoz, ha alperes azt védekezésül felhossa.

A csekkadás ellen nyitott *csőd* tartama alatt az elévülés nem kezdődik meg és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette.

Megszakad az elévülés a kereset megindítása által,

de csak annak a csekk-kötelezett irányában, aki ellen a kereset intézve lett. A csekk-keresettel megtámadott forgató jogosítva van visszkereseti jogainak az elévülés elleni biztosítására előzője ellen keresetlevél helyett *perbejelentéssel élni*. A perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi kezdetét. (A perbejelentésre vonatkozólag lásd ugyancsak a váltójogi rész VII. fejezetét.)

A csekk adása rendszerint csak fizetés végett (Zahlungshalber) és nem fizetésként (Zahlungsstatt) adatik, az tehát *novatorikus hatást* — azaz a régi kötelelem megszűnését és új kötelelem keletkezését — rendszerint nem idéz elő, az alapul fekvő kötelelem valóban csak akkor szűnik meg, ha csekk az utalványozott által tényleg be is váltatott.

Epp ezért a csekkbirtokos követelését nemcsak csekk útján érvényesítheti, hanem visszkereset indítása helyett más megállapodás hiányában a *csekk visszaadása* mellett azt a követelést érvényesítheti, mely őt a csekk kiállításának vagy továbbadásának alapjául szolgáló jogviszonynál fogva a kibocsátó, vagy más előzője ellen illetik. Ez a követelés fennmarad más megállapodás hiányában akkor is, ha a visszkereset az ennek fenntartására szükséges cselekmények (bemutatás és ennek igazolása) elmulasztása vagy elévülés következtében elenyészett. Ebben az esetben azonban a kibocsátó, illetve a megtámadott előző beszámíthatja kárát, melyet a csekknek elkészített bemutatása vagy a bemutatás elmulasztása folytán szenvedett. Így pl. mentesül a fizetési kötelezettség alól a kibocsátó, ha bizonyítja, hogy az utalványozottként szereplő pénzüintézet, melynél kellő fedezete volt, a bemutatási határidő alatt fizetéseit még pontosan teljesítette és csak azután lett fizetéseképtelenné, miáltal a nála levő fedezet is elvészett. Hasonlóképpen mentesül a fizetés alól a megtámadott forgató, ha igazolja, hogy bemutatási határidőben az utalványozott pénzüintézetnél még meg volt

a fedezet és afelett a kibocsátó csak később rendelkezett, illetőleg vonta el, vagy hogy a bemutatási határidő lejárta után fizetés végett bemutatott csekk honorálását az utalványozott azon alapon tagadta meg, hogy a kibocsátó időközben csődbe jutott.

Ha a csekkbirtokost a kibocsátó ellen a közöttük fennálló magánjogi viszony alapján követelés nem illeti meg, úgy a kibocsátó csak annyiban marad kötelezve, amennyiben a csekkbirtokos kárával gazdagodnék. Az ily alapon megindított kereset a váltójogból ismert (lásd váltójogi rész XIX. fejezet) gazdagodási keresetnek felel meg. (Cst. 18. §.)

VII. A hamis és a hamisított csekkről.

A csekkre is áll, épp úgy mint a váltóra (lásd váltójogi rész, XV. fejezet), hogy az azon előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások csekkjogi hatályára befolyást nem gyakorolnak és ha a csekk meghamisítottatik, úgy azok a forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át a csekk eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, akik a csekket a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint vannak kötelezve; e mellett kétség esetén a vélelem az, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek. (Cst. 22. §., 14. pont.)

Ezeket a váltójogból merített szabályokat kiegészíti a csekk törvény 23. §-ban foglalt speciális rendelkezés, nevezetesen, hogy a hamis vagy meghamisított csekk beváltásából az utalványozottnak vagy alkalmazottjának *vétkessége nélkül* eredő kárért az állítólagos kibocsátó vagy a kibocsátó csak akkor felelős, ha őt, vagy a csekket kezelésével megbízott alkalmazottját a hamis csekk kiállítására vagy a csekk meghamisítására tekintetében *vétkesség* terheli; eltérő megegyezés, mely az utalványozottra nézve előnyö-

sebb, hatálytalan; az utalványozott bankintézet tehát joghatályosan nem köthet a számlatulajdonossal egy oly megállapodást, mely szerint a csekkhamisításból eredő veszély az utóbbit terheli.

Aki egy hamis vagy hamisított csekket továbbforgat, úgy felel azért, mintha az valódi volna, viszont az utalványozott, ha nem képes bizonyítani, hogy a kibocsátót vagy annak a csekket kezelésével megbízott alkalmazottját *vétkesség* (szándékosság vagy gondatlanság) terheli, a hamis vagy hamisított csekk beváltásából eredő veszélyt viselni köteles és azt a kibocsátóra, illetőleg kibocsátóként szereplő személyre még külön megállapodással sem háríthatja át, mert az ilyen megállapodást a törvény kizár.

A csekkügylet ezek szerint bizonyos *veszélyt* rejt magában és azzal szemben a pénzügyintézetek elsősorban akként védekeznek, hogy csekk számlát csak általuk feltétlenül megbízhatónak ismert személyeknek vagy cégeknek nyitnak, valamint kikötik, hogy csak a bank által kiszolgáltató csekkürlapokon kiállított csekket honorálnak.

A bankok a csekkürlapok nyomdai előállításánál is már különös elővigyázatossági intézkedéseket alkalmaznak. A nyomás állandó ellenőrzés mellett klisével történik, az elkészült csekkfüzetek, mint értéknyomtatványok szigorú elszámolás alá esnek, azokat kettős kulcs alatt kezelik és megkövetelik, hogy a csekkfüzet átvételét a füzetben levő csekkürlapok sorszámának megjelölése mellett a számlatulajdonos írásban ismerje el.

Azoknak a személyeknek aláírásai, akik bármely címen a számlatulajdonos nevét vagy cégét jegyezni vagy helyette számláról rendelkezni jogosítva vannak, hitelesített vagy a számlatulajdonos által igazolt alakban az intézethez be kell terjeszteni, mely utóbbi a vele közölt minden meghatalmazott *képviselési jogosultságot* és aláírást mindaddig hatályban levőnek tekintheti, amíg a visszavonásról szóló írásbeli közlést meg nem kapta.

A bankok rendszerint kikötik — s ez az üzleti határozmányokban is bennfoglaltatik, hogy nem kötelesek beváltani:

a) az olyan számlakövetelésről rendelkező csekket, melynél az előzetes felmondás kikötve volt, úgyszintén a külföldön kelt csekket, ha az intézet a számlatulajdonostól a csekk kibocsátásáról kellő időben értesítést nem kapott;

b) az olyan csekket, amely javításokat, a nyomtatott sorok közé írt beszúrásokat tüntet fel, vagy amelyen a »vagy a bemutatónak«, illetőleg a »vagy rendeletére« szavak töröltettek, vagy amelynek szövege nehezen olvasható, vagy elmosódott, vagy amely a törvényes kellékeknek nem felel meg;

c) a hiányosan vagy előre keltezett, vagy kelet nélküli csekket, valamint az olyan csekket, amelyen fizetési határidő van kitéve, vagy amelyet a bemutatási határidő leteltét követő három hónapon túl mutattak be.

Véleményünk szerint az a kikötés, mely szerint az intézet oly csekket, melyben fizetési határidő van kitéve, nem honorál, — mint ahogy ezt a legtöbb pénzüintézet határozmányjaiban, valamint a Magyar Nemzeti Bank üzletszabályaiban is bennfoglaltatnak — nincs összhangban a Cst. 3. §-ával, mely szerint a csekk a bemutatáskor (látra) fizetendő akkor is, ha a kibocsátó más fizetési időt tűzött ki. Eszerint a fizetési határidő kitűzése — mint teljesen hatálytalan — az egyébként aggálytalan csekk beváltásának akadálya nem lehet.

Amerikában a bank és számlatulajdonos esetleges visszaélések meggátlása végett rendszerint egy titkossal megállapodni, mely esetleg a csekk összege szerint is változik, viszont ott elvárják a bankpénztárostól, hogy az ügyfelek aláírását ismerje és azok számlakövetelésének összegéről is hozzávetőlegesen tájékozva legyen, miután a csekkek beváltása minden előzetes számfejtés nélkül történik és csak ha a pénztárosnak aggályai vannak, függeszti

fel a kifizetést rövid időre, hogy közben adjunktusa az ügyfél számláját megtekinthesse, vagy ha eziránt merülnek fel kételyek, a csekket agnoszkálhassa.

Nálunk, mint a kontinensen általában, a csekk kifizetését szabályszerű számfejtés (liquidatio) előzi meg, a pénztáros csak oly csekket fizet ki, mely a számfejtők aláírásával érvényesítve van. A számfejtő elsősorban megállapítja vajjon a csekk alakilag nem esik-e kifogás alá, annak sorszáma alapján meggyőződik arról, vajjon az az illető számlatulajdonosnak adott csekkfüzetéből ered-e, a csekken levő aláírást összehasonlítja a csekkszámra fölött rendelkezésre jogosultnak elfekvő aláírásával és végül megállapítja, vajjon van-e a csekkre megfelelő fedezet.

A csekkügyletekkel foglalkozó pénzüintézetek határozmányai azt is kimondják, hogy a csekk bemutatójának, a csekkjogosulttal való személyazonosságát vizsgálhatják ugyan, de azt még a rendeletre szóló csekknél sem kötelesek, mint ahogy nem tartoznak vizsgálni a csekkre vezetett nyugta valódiságát sem, mi teljesen megfelel a váltótörvénynek csekk törvényünkbe is felvett ilyirányú rendelkezésének, mindazonáltal a pénzüintézetek általában már ügyfeleikkel szemben fennálló erkölcsi felelősségüknél fogva e téren is a megfelelő gondosságot szokták kifejteni.

A csekkürlapokat, úgy ahogy azok a csekkfüzetben egymásután következnek, számrendben kell felhasználni. A számfejtő az előzőleg beváltott csekkek száma alapján, — ami a folyószámlakönyvből kitűnik, — megállapítja azt is, hogy vajjon a számsorban következő csekk lett-e beváltás végett bemutatva. Kisebbs eltérés nem számít, mert hiszen előfordulhat, hogy egy később kiállított csekket előbb mutatnak be fizetés végett, mint a korábban kiállítottat, de az már mindenesetre gyanús, ha oly ügyfélnek kinek forgalma nem nagy, a bemutatott csekk sorszáma sokkal magasabb a legutóbb beváltott csekknél, vagy ha a nagyobb sorszámú csekk előbből van keltezve, mint a kisebb sorszámú, ilyenkor a számfejtő

igazolást követel és amennyiben annak lehetősége meg van, telefonon kérdést intéz a számlatulajdonoshoz.

A csekk összegével a pénzüintézetek még a tényleges kifizetés előtt meg szokták a számlatulajdonost terhelni, mert hiszen ugyanaz nap még több csekk kerülhet beváltás alá, tehát fontos annak nyilvántartása, vajjon a kellő fedezet meg van-e?

Ovatosságból ezenfelül a bankok minden csekk-beváltásról levélben, nagyobb összegeknél ajánlott levélben értesítik a számlatulajdonost, miáltal egy esetleges visszaélés, hacsak azt nem éppen egy alkalmazott követte el, ki a levelet is elsikkasztja, hamarosan kiderül.

A csekk számlatulajdonos a hamis, vagy hamisított csekk beváltásából eredő kárt csak akkor háríthatja át az egyébként nem vétkes utalványozott pénzüintézetre, ha őt magát vagy a csekkok kezelésével megbízott alkalmazottját vétkekesség nem terheli. Vétkekesség alatt nemcsak szándékos, rosszhiszemű csekkmenyt kell érteni, hanem kimeríti annak fogalmát a csekkürlapok őrzése és azok kiállítása körül tanúsított gondatlanság is.

A számlatulajdonos ezért a csekkfüzet átvételkor mindig győződjék meg arról, vajjon az teljes-e, azaz nem hiányzik-e abból egy lap és vajjon az egyes csekklapok sorszámai megegyeznek az általa a bank részére adott elismervényben foglaltakkal.

A csekkfüzetet a legnagyobb gondossággal kell megőrizni, nehogy az illetéktelen kezekbe kerüljön és ha a csekkfüzet, vagy egy csekkürlap elvesz, erről az utalványozott pénzüintézetet a rendelkezésre álló legrövidebb úton értesíteni kell.

A csekkfüzetben lévő csekkürlapok tudvalevőleg két részből állanak: magából a szorosabb értelemben vett csekkből és annak szelvényéből (*Juxta, Talon*). Sohasem mulasszuk el mielőtt a csekket a füzetből kitépjük, a szelvényt is pontosan kitölteni, hogy ekként az általunk kibocsátott csekket nyilvántarthatjuk és netáni elvesztés esetén is az ada-

tok rendelkezésre álljanak. Nem helyes csekket előre kiállítani, a jelentéktelennek látszó papírlap könnyen elveszhet és illetéktelen kézbe kerülhet.

Az összeget mindig pontosan betűkkel és számokkal kell kitölteni, az összegnek betűvel való kiírását mindig nagy betűvel kell kezdeni, mi a meghamisítást (pl. »Egyezer«-ből »Négyezer«) megnehezíti, a sornak esetleg üresen maradt része pedig vastag vonallal áthuzandó.

Hogy a csekkösszeg meghamisítását ezzel is megnehezítsék, oly cégek, különösen bankok, akik a külfölddel is dolgoznak, különleges írógépeket használnak, melyek a betűket és számokat nemcsak, hogy leírják, hanem azokat egyidejűleg a papírba pontosan bele is nyomják, úgyhogy ha az írást kémiai úton esetleg el is lehetne tüntetni, a benyomott pontok akkor is láthatók maradnak. Használnak oly gépeket is, melyek a csekk összegét színes nyomással a papírba beprésselik.

Elrontott csekkürlapokat többszörösen átvétkezve és a rajta netán levő aláírásnak törlése mellett célszerű az utalványozott bankintézethez beküldeni, hogy az azt mint elrontottat előjegyezhesse.

Ha annak lehetősége meg van, úgy célszerű a csekket keresztetni, miáltal minden azzal üzhető visszaélés lehetőségét úgyszólván kizárjuk. Minél általánosabb lesz a csekk, mint pénzhelyettesítő használata, annál inkább lehetséges lesz keresztetés alkalmazása, mert ha a csekkbirtokosnak magának is bankösszeköttetése van, a keresztezett csekket épp úgy felhasználhatja, mintha az ekként vinkulálva nem is volna.

Bár talán különösnek hangzik, de tény, hogy a csekkforgalomnak kétségtelenül nagy gazdasági előnyeit legkevésbé éppen a mindenkori csekkbirtokos élvezi, akinek a közte és a csekk kibocsátója, illetőleg forgatója közötti jogviszonynál fogva készpénzre volna igénye és készpénz helyett csekket, tehát pénzzurrogatúmot kap és ő kénytelen annak be-

váltás végett való elküldésével és bemutatásával járó veszélyt viselni, emellett ügyelni arra is, hogy a csekk idejekorán fizetés végett bemutatassék, valamint, hogy annak nem honorálása esetén a visszkereset fenntartására szükséges jogcselekmények kellő időben eszközöltessenek.

Készpénz helyett csekket elfogadni senki sem köteles, mert a csekk nem fizetés, hanem csak a fizetési műveletnek a megkezdése és aki még is esedékes követelésére előzékenységből csekket elfogad, az ne nyugtázza úgy, mintha valóban készpénzt kapott volna, hanem az utalványozottként szereplő bankintézet és a sorszám megjelölése mellett a csekk átvételét ismerje el azzal, hogy annak összege a »szokásos fenntartás« mellett jóvá fog iratni.

Átvétel előtt a csekket tüzetesen meg kell vizsgálni, vajjon az a törvényes kellékeknek megfelel-e, vajjon a bemutatási határidő (lásd V. fejezet) még nem járt-e le, vagy nincs-e a csekk — e visszaélés eléggé gyakori — későbbre keltezve, továbbá nincsenek-e a csekken törlések, javítások stb. nyomai.

Megállapítandó az is, vajjon nincs-e a csekk keresztezve, vagy nincsenek-e a csekken a rajta előnyomott szavak »vagy bemutatónak« törölve, miután egyes pénzügyintézetek kikötik, hogy oly csekket, melyen ezek a szavak törölve vannak, honorálni nem kötelesek.

Ha a csekket nem közvetlenül a kibocsátótól kapjuk, állapítsuk meg azt is, vajjon az rendeletre szól-e, mert csak *rendeletre szóló* csekkre vezetett forgatmánynak van csekkjogi hatálya, tehát csak ilyen rendeletre szóló csekkre vezetett forgatmány alapján érvényesíthető visszkereseti jog a forgatóval szemben. E pontnál figyelemmel kell lenni arra is, hogy amennyiben a csekk rendeletre szól is, de amellett a »vagy bemutatónak« vagy hasonló értelmű kifejezés fordul azon elő, úgy a csekket *bemutatóra szólónak* kell tekinteni, ugyanez áll akkor is, ha a csekken az utalványos neve vagy cége megjelölve nincs. (Cst. 3. §.)

Utaltunk már arra, hogy a legtöbb pénzügyintézet — így a Nemzeti Banknak — határozmányai is kimondják, hogy oly csekket, melyen a »vagy bemutatónak« kitétel törölve van, nem váltanak be, viszont a törvény szerint, ha a csekken ilyen vagy hasonló értelmű (pl. »vagy átadónak«) kifejezés fordul elő, még ha e mellett az utalványos neve vagy cége ki is van téve, bemutatónak szóló csekk jellegével bír, ehhez képest az ily csekkre vezetett forgatmánynak a Cst. 6. §-a értelmében (lásd IV. fejezet) csekkjogi hatálya nincs.

Előáll tehát az a fonák helyzet, hogy amennyiben a »vagy bemutatónak« szavak töröltettek, úgy az utalványozott pénzügyintézet fogja a csekkhonorálást megtagadni, ha pedig e kitétel a csekken előfordul, úgy viszont a forgatmány mánt ilyen jogilag hatálytalan.

E kérdés úgy látszik áthidalhatónak, hogy az, aki nem közvetlenül a kibocsátótól, hanem egy harmadik személytől fogad el csekket, attól kötelező nyilatkozatot követel, melyben szavatol a csekk beváltásáért. E nyilatkozatnak természetesen csekkjogi hatálya nincs, de annak alapján az átruházó ellen köztörvényi úton el lehet járni, ha a kibocsátó elleni visszkereset eredményhez nem vezetne.

Ha a csekk rendeletre szól és forgatva lett, úgy meg kell győződni arról is, vajjon megvan-e, illetőleg nincs-e megszakítva a forgatmányok láncolata. (Lásd IV. fejezet.) Ha pedig rendeletre szóló csekket magunk forgatnánk tovább, úgy ezt ne üres forgatmánnyal tegyük, egy kitöltött forgatmány a csekk elveszése vagy egyébként illetéktelen kezébe való jutása esetén mindenesetre megnehezíti annak beváltását.

A csekkbirtokos érdekében áll, hogy a csekket az utalványozottnál fizetés végett mielőbb bemutassa, illetőleg ha keresztezett csekkről van szó, azt bankjának beváltás végett nyomban átadja, nehogy az

aránylag rövid bemutatási határidő elmulasztása visszakereseti jogának elvesztését vonja maga után.

Oly csekket, mely nem bemutatóra szól, a beváltáskor az utalványozott kívánságára nyugtázni kell. A bankok általában minden csekk nyugtázását kívánják, bár a bemutatóra szóló csekknél, vagy oly csekknél, melynél az utalványozott megnevezve nincs vagy neve mellett e szavak »vagy bemutatónak« vagy hasonló kifejezések fordulnak elő, és ekként bemutatóra szólóknak tekintendők, ily nyugtázásra nincs szükség és az jogosan nem is követelhető. (Cst. 10. §.)

A nyugtázás rendszerint abból áll, hogy a csekkbirtokos nevét a csekk hátlapján aláírja, külsőleg tehát mint üres forgatmány jelenik meg. Bár az utalványozottra szóló forgatmány a törvény értelmében nyugtának tekintendő, az utalványozott pedig a csekket jogszerűen tovább nem forgathatja, újból forgalomba nem helyezheti (Cst. 6. §.), a csekkbirtokos mégis helyesen teszi és az esetleges visszaélés ellen védekezhetik, ha »nyugtátványozva«, »pour acquit« vagy hasonló szavakkal kifejezésre juttatja, hogy aláírásával nem a csekk továbbadását, illetőleg forgatását célozta.

VIII. Elveszett csekk.

Az elveszett csekk tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti. A kérvényező kötelessége a csekk másolatát bemutatni vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a csekk birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a beérkezett adatokat elégségesnek találja, az utalványozottnál a fizetést betiltja és *hirdetményt* bocsát ki, melyben a csekk birtokosát felszólítja, hogy a csekk felmutatása mellett igényeit 30 nap alatt jelentse be. E harminc napi határidő a hirdetménynek a belföldi hivatalos lapban történt megjelenését követő naptól számít.

A bíróság a fizetés betiltását a csekk előbb birtoklásának előzetes kimutatása nélkül is elrendelheti, ha a kérvényező — a bíróság által szabadon meghatározandó — *biztosítékot* nyújt. Ily esetben a bíróság a fizetés letiltásával egyidejűleg a csekk előbbi birtoklásának utólagos kimutatására határidőt tűz ki, melynek sikertelen leteltével a kérvényező részére elrendelt tilalmat feladja. A csekknek a fizetés bírói betiltása ellenére eszközölt beváltása a kérvényezővel szemben hatálytalan, amennyiben tehát az utalványozott bankintézet ily letiltott csekket bevált, a kétszeri fizetés veszélyének teszi ki magát. (Cst. 20. §.)

Ha a bíróság ideiglenes intézkedéssel a csekk kifizetését be is tiltja, az ilyen bírói intézkedés kieszközlése és a határozatnak az utalványozottnak leendő kikézbcsítése mégis csak egy-két napot igénybe vesz, a csekk megtalálójának tehát közben bőven van ideje, hogy ezt fizetés végett bemutassa, tehát nagyon is kétséges, vajjon ezzel cél érhető el.

Az elveszett csekk birtokosa tehát jobban teszi, ha nyomban a kibocsátóhoz fordul és esetleg biztosíték adása mellett őt kéri fel arra, hogy a csekk kifizetését az utalványozottnál rövid úton tiltsa le, illetőleg adjon ily értelmű ellenutasítást. Bár az ilyen ellenutasítást, amennyiben az a bemutatási határidő letelte előtti időre szól, — a Cst. 15. §-a kizárja (lásd V. fejezet), a gyakorlatban azonban az utalványozott a visszavonást rendszerint tudomásul fogja venni és ekként a csekknek illetéktelen személy általi beváltása valóban meg lesz akadályozható.

Mint ahogy erről már szó volt (lásd V. fejezet), a kibocsátó a bemutatási határidő elmulasztása után, vagy arra az esetre, ha a csekk a bemutatási határidőn belül fizetés végett be nem mutattatnék, azt visszavonhatja, e visszavonás azonban a csekk elvesztése esetén a csekk megsemmisítését kérelmező féllel szemben nem hatályos, ha a bíróság a csekk kifizetését az utalványozottnál a bemutatási határidőn

belül vagy a csekk visszavonása előtt betiltotta. (Cst. 15. §.)

A megsemmisítési eljárás folyamatbátétele után a csekk tulajdonosa, ha a csekknek kellő időben fizetés végett történt bemutatását és a fizetés nem teljesítését megfelelően igazolja, *visszkereseti* igényét a kibocsátó ellen érvényesítheti ugyan, de ezt az igényét fizetésre csak abban az esetben irányozhatja, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt, ily biztosíték adása nélkül a csekk tulajdonosa csak azt követelheti, hogy a kibocsátó a megfelelő összeget bírói kézhez tegye le.

Ha a kibocsátott hirdetemény folytán csekkbirtokosul senki sem jelentkezett, a bíróság a csekket *semmisnek* nyilvánítja. Ha azonban a birtokos a csekket a kitűzött határidő alatt bemutatja, a bíróság a megsemmisítési eljárást megszünteti és kérvényezőt a részére elrendelt tilalom feloldása mellett tulajdoni jogának a csekkbirtokos ellen való érvényesítése végett a törvény rendes útjára utasítja. (Cst. 21. §.)

Aki a csekkbirtokosi minőségét a hátiratoknak összefüggő és egészen őhozá lenyúló láncolatával igazolja, a csekk kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél rosszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli. (Cst. 22. §. 9. pont.) Ez a váltójogból átvett rendelkezés a csekkforgalom biztonságára érdekében statuáltatott. A kellően legitimált csekkbirtokossal szemben a rosszhiszeműség, illetőleg vétkes gondatlanság bizonyítása az ellenfelet terheli.

IX. A folyószámláról.

A folyószámlának előfeltétele, hogy az érdekelt felek között olyértelmű megállapodás jöjjön létre, mely szerint a kölcsönös követelési és tartozási tételek egymással *összefüggően* egységesen bírálандók el és azok külön-külön nem érvényesíthetők, tehát az egyes

követelések egyenkénti kielégítése és a teljesített fizetéseknek határozott követelésre való fordítása helyett, a felek egymással szemben csupán a meghatározott időközönként, — a számla lezárásakor — a követelések és tartozások egybevetése után előálló különbözetet érvényesíthetik. A folyószámla e szerint *kölcsönös* elszámolás tárgyát képező jogok és kötelezettségek létezését tételezi fel. Szigorúan jogi szempontból véve tehát nem forog fenn folyószámlaviszony oly esetben, midőn a fél a banknál általa előzőleg letett összeg felett succesive rendelkezik, sem pedig akkor, ha a bank a félnek kölcsönt ad, melyet az részletekben fizet vissza.

A Kt. 285. §-a szerint, ha a kereskedő más kereskedővel vagy nem kereskedővel, folyószámlán alapuló összeköttetésben áll: az kinek a számadás lezárásakor fennmaradó követelése van, ettől, ha bár abban kamatok is foglaltatnak, a lezárás napjától kamatokat igényelhet. A számadás lezárása egyéb megállapodás vagy szokás hiányában minden üzleti év végével történik.

A számadás — számla vagy folyószámla — elismerése a tévedés vagy csalás igazolhatását nem zárja ki (Kt. 287. §.), azonban a bírói gyakorlat szerint ha állandó összeköttetésben álló és a számlát évről-évre lezáró kereskedők egyike számláját a másiknak megküldi és a másik azt átvéve bizonyos időn belül nem nyilatkozik, akkor a nem nyilatkozó fél úgy tekintendő, mint aki a hallgatása által a számla helyességét elismerte, hacsak utólag tévedést nem igazolhat.

A kereskedelmi forgalomban a »folyószámla«-t tágabb értelemben veszik, mint ahogy az jogi fogalmának megfelel és ilyenek neveznek általában minden számlát, amelyen egymással üzleti összeköttetésben álló felek követeléseiket és tartozásaikat nyilván tartják. Ilyen tágabb értelemben vett folyószámlaviszony áll fenn a bank és ügyfele között is, aki-

nek csekkszámhája van. Az összeköttetés rendszerint nem merül ki abban, hogy a bank a fél számlaköve-
telése terhére annak rántézvényezett csekkejeit be-
váltja, hanem ezzel kapcsolatosan általában ellátja an-
nak összes pénztárosi teendőit is.

Kétségtelen, hogy a bank a maga szervezeténél
és összeköttetésénél fogva a *fizetési forgalmat* bizto-
sabbban, gyorsabban és olcsóbban képes közvetíteni,
mintha a kereskedő azt maga alkalmazottai segít-
ségével látná el, tehát amikor a fél a bank ily irá-
nyú szolgálatait igénybe veszi, a *közgazdasági élet-*
ben oly fontos és üdvös *munkamegosztás* érvényesül.

Igy különösen a fél a bank útján váltatja be
értékpapírjainak szelvényeit, az adósaitól kapott bó-
nokát, csekkeket, váltókat és ha nem honoráltatnak,
ez felvételi a szükséges óvást. A bank mutatja be el-
fogadás végett az ügyfél által e végből átadott váltó-
kat, valamint gondoskodik az elfogadás megtagadása
esetén az óvás felvételéről. Passzív váltóit viszont a
fél bankjánál telepítheti, mely azokat a félnek ott
lévő fedezetéből beváltja.

Ha a félnek magának nincs is postatakarékpénz-
tári számlája, bankösszeköttetés révén annak minden
előnyét élvezheti, olyképpen, hogy az általa kikül-
dött számlákhoz, felszólító levelekhez a bank posta-
takarékpénztári befizetési lapjait csatolja, annak hát-
lapjára rányomván saját cégbélyegzőjét. Az átutalás
ekként portómentesen történik, az átutalótól csak a
befizetési díjat (50 pengőig 06 fillér, 50—100 pengőig
20 fillér, 100 pengőn felül bármely magas összegig
40 fillér) szedik be.

A befizetési díj is megtakarítható, ha az átuta-
lás a *Pénzüntézet*i Központ 25.000 számú csek-
számláján történik. E postatakarékpénztári számla út-
ján a pénzüntézeteknek a Pénzüntézeti Központnál vo-
zetett folyószámlája javára bármely közvetítő posta-
hivatalnál díjmentesen teljesíthetők befizetések, de

csak 50 pengőt meghaladó összegek fogadtatnak
el. A befizetésre az e célra rendszeresített különleges
kék színű befizetési űrlapok szolgálnak, melynek meg-
felelő rovatában az átutalt összeg rendeltetését meg-
kell jelölni. Ily átutalásokra a postahivatalokban
egyébként kapható bianco űrlapok nem használha-
tók fel.

Közvetíti továbbá a bank ügyfeleinek külföldi
kifizetéseit, beszerez külföldi cégekre vonatkozó in-
formációkat stb.

Miután ekként a fél értékgorgalmának nagyrésze
a bankon megy keresztül, a bank folyószámlakivonata
igen alkalmas arra is, hogy az ügyfél annak alapján
a maga üzleti könyveinek vonatkozó tételeit ellen-
őrizze.

A bankok igen nagy súlyt helyeznek állandó ügy-
feleiknek megtartására és utóbbiak épp ezért a
bank részéről oly esetben is különös előzékenységre
számíthatnak, amikor nem ők állanak mint hitelezők
a bankkal szemben, hanem maguk óhajtanak váltó-
diszkont vagy más formában hitelt igénybe venni.

A *bankfolyószámla* felállításának technikája lé-
nyegesen különbözik az árukereskedelemben divó
számláktól. Az árunál a hitelkamatok már a vétel-
árba bele vannak kalkulálva, a hitelező tehát csak
az esetben követelhet külön kamatot, ha az adós
esedékeasséggkor fizetési kötelezettségének nem tesz
eleget. Ezzel szemben a bank áruja a pénz, fő jöve-
delmi forrása a jutalékon felül a kamat, épp ezért
a terhelések után fől számít a folyószámlán kama-
tot, de viszont a jóvairások után térít is ilyent.

A folyószámla rendszerint félévénként lesz le-
zárva, mikor is a bank az ügyfélnek folyószámla-
kivonatot küld, mely a kamatokat, továbbá a fél
által megtérítendő költségeket és jutalékokat ki-
mutatja.

A jutalék a nagyobb forgalmat mutató által ösz-
szege után előzetesen megállapított ezreléken lesz

felszámítva. Jutalékmentes (frankó-tételek) az előző évről áthozott egyenleg, valamint azon tételek, melyek után a jutalék már külön fel lett számítva (pl. tőzsdei tranzakciók). Költség címén felszámítja a bank a bélyeg- és portóköltségeket, valamint egyéb netáni kiadásait. E költségek fillérösszegéből annyit szoktak elvenni, illetőleg hozzáadni, hogy ezáltal az új számlára átvicendő egyenleg fillérmentes összeg legyen (fillér-ki egyenlítés).

Előfordul, hogy a kamatláb a folyószámlaidőszakon (rendesen negyed- vagy félév) belül is változik, emelkedik, avagy esik, ilyenkor a kamat szempontjából az egyes kamatozási periódusokat egymástól el kell választani, vagy pedig a kamatok kimutatása végett egy külön kamatívet a folyószámlához csatolni.

A bankok rendszerint magasabb kamatot számítanak, ha ők vannak követelésben, mint amennyit térítenek a fordított esetben, pl. a Tartozik-kamatláb 1% a bankráta (a Nemzeti Bank váltóleszámlálási kamatlába) felett, a Követel-kamatláb pedig 1% a bankráta alatt.

Amennyiben tehát a folyószámla-forgalom úgy módosul, hogy az ügyfél majd követelésben, majd pedig tartozásban van, úgy a folyószámlába kétféle kamat lesz beállítva, illetve kétféle kamatláb szerint történik a kamatszámítás.

A folyószámla-kamatok kiszámítása három módszer szerint történhetik, nevezetesen: a progresszív (német), retrograd (francia), vagy pedig lépcsőzetes (angol) mód szerint. A három módszer megegyezik abban, hogy a kamatokat nem közvetlenül az egyes tételek után számítják ki, hanem úgy mint a kamatszámításnál általában, ha több tőke együttes kamatát kell kiszámítani, a napok számát megszorozzuk a tőke századrészeivel és az ekként kapott kamatszámok egyenlegét osztjuk a rövidített kulcsszámmal.

A progresszív módszer lényege abból áll, hogy

az egyes tételeket az esedékesség napjától a számla lezárásának napjáig kamatoztatjuk. Ha most netán oly tételek is akadnának, melyek a számla lezárása után járnak le, ezeket a kamatszámításnál vagy egyszerűen figyelmen kívül hagyjuk és új számlára vezetjük át, vagy pedig, mint ahogy azt a bemutatandó példánkban tesszük, a vonatkozó kamatnapokat és kamatszámokat (tulajdonképpen diszkontnapokat és diszkontszámokat) megkülönböztetésül vörös tintával (illetőleg nyomdatechnikai okokból ehelyütt vastagabb nyomással) vezetjük be a folyószámlába. A diszkontnapokat a számla lezárásától az esedékesség napjáig számítjuk.

A folyószámla-kamatok kiszámításának menete a progresszív módszer szerint a következő:

a) Kiszámítjuk a kamatnapokat a lejáratától a zárás napjáig és beírjuk a megfelelő rovatba, úgyszintén a diszkontnapokat a zárás napjától a lejáratig és ezeket is, — de megkülönböztetésül vörös tintával, — bevezetjük a megfelelő rovatba.

b) Az így nyert kamat- és diszkontnapok számát megszorozzuk a tőke századrészeivel és az ekként nyert kamat-, illetőleg diszkontszámokat hasonlóképpen beírjuk a megfelelő rovatba, mégpedig a diszkontszámokat vörös tintával.

c) Megállapítjuk a diszkontszámok egyenlegét és ezt az egyenleget most már mint kamatszámot rendes tintával beírjuk arra az oldalra, ahol a diszkontszámok összege kisebb (ezzel a diszkontszámokat mintegy elimináltuk).

d) Kiszámítjuk a kamatszámok egyenlegét és ki egyenlítésül arra az oldalra írjuk, amelyen a kamatszámok összege kisebb.

e) A kamatszámok egyenlegét elosztjuk a kulcszám századrészeivel, azaz a rövidített kulcsszámmal és így megkapjuk a kamatot, melyet arra az oldalra írunk, ahol a kamatszámok összege nagyobb volt, tehát a kamatszámok egyenlegével ellenkező

oldalra. (Ez természetes, mert hiszen a könyvelésből tudjuk, hogy a Követel-oldalon megjelenő egyenleg Tartozik jelleggel, a Tartozik-oldalon megjelenő egyenleg pedig Követel jelleggel bír.)

A retrográd vagy francia módszernek a progresszívvel szemben két előnye van, egyrészt, miután kizárólag diszkontszámokkal dolgozunk, a számítás szempontjából teljesen közömbös, vajjon az egyes tételek lejárata a zárás utánra vagy előttré esik-e. A másik előnye az, hogy a kamatnapok és kamatszámok (helyesebben diszkontnapok és diszkontszámok) kiszámítása már minden egyes tétel bevezetésekor azonnal megtörténhetik, tehát a számlák lezárása nem okoz munkatorlódást, mint a progresszív módszer-nél, ahol ez nem igen lehetséges, mert sohasem lehet előre tudni, hogy valamely számlát, az üzleti viszony már előbbi megszűnése miatt nem-e kell még a szokásos félévi időszak előtt lezárni.

A retrográd módszer szerint a diszkontnapok vissza lesznek számítva (retrográd = visszamenő) az első esedékesség napjára, rendszeren az előző folyószámla-időszaknak utolsó napjára. Az első esedékességi nap, az Időpont (epocha), mely nullának felel meg, minden további lejárati napjának a száma az epochától lesz számítva. Ezek figyelembevételével a kamatokat a retrográd módszer szerint a következőképpen számítjuk ki:

a) Megállapítjuk az egyes számlatételek diszkontnapjának számát és azokat a megfelelő rovatba beírjuk.

b) A diszkontnapok számát megszorozzuk a tőke századrészeivel és így megkapjuk a diszkontszámokat, melyeket hasonlóképpen a megfelelő rovatba beírjuk.

c) Kiszámítjuk a két oldal tőkeösszegének egyenlegét és az így nyert nyereségenleg századrészt megszorozzuk az Időponttal a zárás napjáig terjedő napok számával és az eredményt a diszkontszámok ro-

vatába írjuk, mégpedig azon oldalára, amelyen a tőkeösszeg kisebb.

d) Kiszámítjuk a diszkontszámok egyenlegét és kiegyenlítésül arra az oldalra írjuk, amely oldalon a diszkontszámok összege kisebb.

e) A diszkontszámok egyenlegét elosztjuk a kulcsszám századrészeivel, ezzel megkapjuk a kamatot, melyet arra az oldalra írunk, amelyen a diszkontszámok összege kisebb, tehát arra az oldalra, ahol a diszkontszámok egyenlege van.

A progresszív és a retrográd módszer egybevetése.

Progresszív mód.

a) Kiszámítjuk a kamatnapokat a lejáratától a zárás napjáig és a diszkontnapokat a zárás napjától az esedékességig.

b) A kamat- és diszkontnapokat

megszorozzuk a tőke század részével és ekként megkapjuk a kamat-, illetőleg a diszkontszámokat.

c) Megállapítjuk a diszkontszámok egyenlegét és azt mint kamatszámot átvisszük a másik oldalra.

a) Kiszámítjuk a diszkontnapokat az esedékességtől visszamenőleg az epocháig.

b) A diszkontnapokat

c) Kiszámítjuk a két oldal tőkegyenlegét és az így nyert nyereségenleg századrészt megszorozzuk az Időponttól a zárás napjáig terjedő napok számával, az eredményt a diszkontszámok közé arra az oldalra írjuk, melyen a tőkeösszeg kisebb.

d) Kiszámítjuk a két oldal kamatszámjainak

diszkontszámjainak egyenlegét, elosztjuk a rövidített kulcsszámmal és az ekként nyert kamatot arra az oldalra írjuk, ahol

a kamatszámok összege nagyobb volt, tehát az egyenleggel ellenkező oldalra.

a diszkontszámok összege kisebb volt, tehát ugyanarra az oldalra, ahol a diszkontszámok egyenlege van.

A lépcsőzetes (fokozatos) módszer.

A lépcsőzetes vagy angol módszer előnye abban rejlik, hogy annak alkalmazásával kettős kamatláb (pl. Tartozik 6%, Követel 4%) mellett is a kamateredmény minden különösebb műfogás nélkül könnyen kiszámítható. A kamatszámítás e módszer szerint nem magán a folyószámlán, hanem az ennek mellékletét képező kamatívén történik. A kamatív az első esedékességtől (rendesen az előző zárástól átvitt egyenlegtől) kiindulva esedékességtől esedékességig halad, minden egyes tőkeváltozásnál megállapítja a tőkeegyenleget és egyben az egyes esedékességtől a másikig a kamatszámokat, utóbbiakat jellegük (Tartozik vagy Követel) szerint csoportosítva. Ha zárást követően esedékes tételek is vannak, úgy ezek is be lesznek vezetve és a lépcsőzet az utolsó esedékességig vezetve, — a zárást követően eső diszkontszámokat a kamatszámokból le kell vonni.

Az ekként nyert számoknak a megfelelő rövidített kulcsszámmal elosztva, megkapjuk a kamatot. Amennyiben kétféle kamat van, a két oldal kamatát külön-külön kell megállapítani, a kamatszámoknak a kulcsszámmal való osztása útján. (Minta a túldalonn.)

Kamatkinutató

a Tartozik oldalon 6%, a Követel oldalon 4% kamattal.

			Tart.	Köv.	
T.	3564.—	december 31-től jan. 26-ig	26	927	—
K.	4120.60				
K.	556.60	január 26-től február 5-ig	10	—	56
T.	2000.—				
T.	1443.40	február 5-től február 17-ig	12	173	—
K.	3100.—				
K.	1656.60	február 17-től március 31-ig	42	—	696
T.	4000.—				
T.	2343.40	március 31-től április 28-ig	28	656	—
K.	5080.10				
K.	2736.70	április 28-től május 6-ig	8	—	219
K.	1376.32				
K.	4113.02	május 6-től május 22-ig	16	—	658
T.	4973.26				
T.	860.24	május 22-től június 15-ig	24	206	—
T.	1250.—				
T.	2110.24	június 15-től június 30-ig	15	317	—
			181	2279	1629
		6% kamat: 2279/90 = 37.98 P			
		4% " 1629/90 = 18.10 "			
		Kamat egyenleg 19.88 P			
T.	19.88				
T.	2130.12				

X. A giró és a kliring.

A csekkforgalom közgazdasági előnye — mint arra már rámutattunk — különösen abban nyilvánul, hogy a kereskedők, iparosok stb. nem kénytelenek az esedékes fizetések céljaira nagyobb összegeket tartalékolni, hanem a készletek a bankokban gyűlnek össze, melyek viszont miután a reájuk bízott letéteknek csak aránylag kis hányadát kénytelenek maguk részéről mindenkor készletben tartani, az ekként mobillá vált tőkéket gyümölesztetve, a termelés előmozdítására használják fel.

Már most, ha a csekk kibocsátója és annak birtokosa ugyanannak a banknak ügyfele, az eset még kedvezőbb, amennyiben a fizetési művelet — minden készpénz igénybevétele nélkül — egyszerű átírással is lebonyolítható olyképpen, hogy a kötelezett számlájának egyidejűleg való megterhelése mellett a csekkben kitett összeg a jogosított számlájának javára iratlik.

Az ugyanazon bank ügyfeleinek kölcsönös követeléseiknek és tartozásaiknak ekként átírás útján való egymásközötti kiegyenlítése: a *giró*. Mondhatnók, hogy a bankoknak ez a legrégebbi üzletága, a középkorban keletkezett bankok eredetileg majdnem mind giróbankok voltak, ilyen volt a világ legrégebbi bankintézete is, mely 1156-ban Velencében alakult.

Jelentékeny *giróforgalom* csak ott fejlődhetik ki, hol létezik egy oly bankintézet, mely az egész országra kiterjedő hálózattal bír és ehhezképest ügyfeleinek száma is igen tekintélyes, úgyhogy a fizetési forgalomnak nagyrésze valóban átírás útján lebonyolítható. E követelménynek leginkább az egyes országok jegybankja felel meg, mint ahogy nálunk is a *giró* a *Magyar Nemzeti Bank* üzletkörébe tartozik.

Miután azonban az országos jegybank mellett minden kultúrállamban még számos bank és bankár működik, hogy ezek között az ügyfeleiktől beszedés végett átvett csekkek alapján egymással szemben keletkezett követelések és tartozások hasonlóképpen, készpénz nélkül kiegyenlíthetők legyenek, egy központi intézményre, leszámítoló helyre (clearing house) van szükség, hol a kölcsönös kompenzáció megtörténik.

Az első ilyen bankközi leszámítoló irodát természetesen a csekkintézmény igazi hazájában, Angliában szervezték meg, a londoni Clearing House már több mint százötvenéves multra tekinthet vissza. Nemcsak a londoni bankok cserélik ki itt egymásra szóló

csekkjeiket és kompenzálják az ezen, valamint egyéb címen keletkezett követeléseiket és tartozásaikat, hanem ügynökeik útján a vidéki bankárok is képviselve vannak (country clearing), a különbség csak az, hogy míg a londoni intézeteknek a bemutatott csekkek honorálása vagy dishonorálása tekintetében még a bemutatás napján kötelesek nyilatkozni, addig a vidéki bankházaknak erre egy 48 órás határidő áll rendelkezésre.

Az utolsó békeévek statisztikája szerint Anglia a maga mérhetetlen nagy és az egész világra kiterjedő fizetési forgalmát negyedrészt annyi készpénzzel egyenlítette ki, mint Franciaország, mi a csekk, mint fizetési eszköz, általános használatának és a nagyszerűen kiépített kliringszervezetnek köszönhető.

Nálunk a leszámítolóhely teendőit a Budapesti Leszámítoló Egylet látja el. Tagjai az alábbi pénzintézetek:

- Magyar Nemzeti Bank,
- Angol-Magyar Bank Részvénytársaság.
- Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság.
- Budapesti Giró- és Pénztár-Egylet Részvénytársaság.
- Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaság.
- Hazai Bank Részvénytársaság.
- »Hermes« Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaság.
- Magyar Általános Hitelbank.
- Magyar-Cseh Iparbank Részvénytársaság.
- M. Kir. Postatakarékpénztár.
- Magyar Leszámítoló- és Pénzváltóbank.
- Magyar-Olasz Bank Részvénytársaság.
- Magyar Országos Központi Takarékpénztár.
- Nemzeti Hitelintézet Részvénytársaság.
- Nemzeti Takarékpénztár és Bank Részvénytársaság.

Országos Földhitelintézet.
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.
Pénzügyi Központ.

Oesterreichische Creditanstalt-Wiener Bankverein
Magyarországi Fióktelepe.

A leszámloló egyesület tagjai kötelesek minden üzletnapon valamennyi e napon esedékes, az egyesület többi tagjaival szemben őket illető igényeiket és az őket terhelő fizetési kötelezettségeket, amennyiben azok az ügyrend értelmében az egyesületben való kiegyenlítésre alkalmasak, ezen leszámlolási forgalomban érvényesíteni és teljesíteni. (Alapszabályok 14. §.)

A leszámlolás a Magyar Nemzeti Bank vezetése alatt a banképületben általa díjtalanul átengedett helyiségben történik. A leszámlolás felügyeletéhez és vezetéséhez szükséges közegeket ugyancsak a Magyar Nemzeti Bank saját személyzete köréből rendel ki. (Alapszabályok 15. §.)

A tagok minden üzletnapon, akkor is ha beszámláltatandó papírjaik nincsenek, igazolvánnyal ellátott leszámlolót küldenek a leszámlolásra, mely naponként pontosan 9:45 órakor reggel és 11:45 órakor délben kezdődik. (Ügyrend 1. §.)

Kölcsönös kicserélés tárgyát képezik:

- a) az egyesület tagjainak elfogadmányai;
- b) más cégek valamely tagjánál fizetendő elfogadványa vagy telepített váltója;
- c) a tagokra kiállított csekkek, utalványok és számlák, valamint a tagoknak óvatolt vagy óvás nélkül visszaváltásra kerülő váltói, továbbá esedékes értékpapírjai, úgyszintén oly bizonylatok, melyet a tagok egymásközt teljesítendő fizetéseiről szólnak;
- d) a tagok budapesti fiókjaira (Kőbányát és Újpestet is idevéve) szóló csekkek, ilyenek azonban csak az első leszámloláskor nyújthatók be;
- e) valuta- és devizaügyletekből származó nyug-

ták, melyek hasonlóképpen az első leszámlolásnál nyújtandók át. (Ügyrend 3. §.)

A leszámlolást közvetlenül az érdekeltek egymás között ejtik meg, az ebből eredő és helyesnek elismert egyenleg végleges kiegyenlítése a tagoknak a Magyar Nemzeti Bank budapesti főintézeténél fennálló girószámláján való jóváírás vagy terhelés által eszközlendő. (Alapszabály 16. §.)

Valamely papírnak leszámlolásra való beszámláltatása fizetés végett való helyes bemutatásnak számít, a leszámlolást giróforgalomban való kiegyenlítésnek pedig törvényes fizetési hatálya van.

Mindaddig azonban, amíg a kiegyenlítés meg nem történt, az átadott papírok az átvevő kezében az átszámláltató szabad letétjét képezik. (Alapszabály 17. §.)

Az egyesületi tagok kölcsönösen közlik egymással a leszámloló nevét és aláírását és ezeket igazolvánnyal látják el, a naponkénti leszámlolásnál azonban az egyesületi tagok a Magyar Nemzeti Bank budapesti főintézetének írásban bejelentendő más tag, illetőleg ennek leszámlolója által is képviselhetik magukat. A leszámlolónak jogában áll a kölcsönösen kicserélendő papírokat átvenni és kiszolgáltatni, valamint a naponkénti leszámlolásból eredő és helyesnek elismert egyenlegnek megbízójuk girószámlájának való megterhelésére szolgáló utalványokat (csekkeket) kiállítani. (Alapszabályok, 18. §.)

A leszámlolásból eredő jóváírások az egyes tagok számláján csak akkor könyvelhetők el, ha a leszámlolásból eredő megterheléseknek az illető egyesületi tag girószámláján fedezete van. Ha valamely egyesületi tag girószámlakövetelése a naponkénti leszámlolásból eredő tartozásának kiegyenlítésére elegendő nem volna, akkor kötelessége a kiegészítéshez szükséges készpénzösszeget legkésőbb ugyanazon nap délutáni 1 óráig beszámláltatni, aminek elmulasztása az egyesü-

leti tagság elvesztését vonja maga után. (Alapszabályok 19. §.)

A leszámolás felügyeletével a Magyar Nemzeti Bank által kinevezett ellenőr van megbízva, ez, valamint helyettese állapítja meg a naponkinti leszámolás eredményét. (Ugyrend 2. §.)

Az ellenőrnek és helyettesének ügyelniük kell arra, hogy a leszámolók a meghatározott órában pontosan megjelenjenek, ismételt késések vagy más rendellenességek az egyesület elnökének bejelentendők. (Ugyrend 15. §.)

Az ellenőr *mérlegkönyvet* vezet, melyben naponkint minden egyes tag egyenlegét bevezeti. Számítási hibák a mérlegkönyvbe való bevezetés előtt az illető leszámítolók között helyreigazítandók (Ugyrend 13. §.), ezért a leszámolók a leszámolási helyisgből mindaddig nem távozhatnak, míg az ellenőr a leszámolás befejezését ki nem hirdette. (Ugyrend 14. §.)

A leszámoláshoz szánt papíroknak rendezve, a beszoigáltató tag cégbélyegzőjével ellátva, a váltóknak, utalványoknak, számláknak stb. kellően nyugtázva kell lenniök. Minden leszámoló a beszoigáltató papírokat minden egyes tag részére elkülönítve, jegyzék és előkészített *átvételi elismervény* kíséretében tartozik magával hozni. Az átvételi elismervényeknek darabszám és összeg szerint egyezniök kell a jegyzékkel. (Ugyrend 4. §.)

Minden leszámoló sommás értesítést kézbesít az ellenőrnek, az általa azon a napon leszámolásra hozott papírokról. Ezután a tagok egymásközött kicserélik a leszámolásra rendelt papírokat az illető jegyzékkel együtt, miről minden leszámoló a rendben történt átvétel után az átadónak kiállítja az elismervényt. Minden leszámoló *kézinaplójában* a követelési oldalon az általa többi leszámolónak adott, a tartozási oldalon pedig a többi leszámoló által neki kiszolgáltató papírok összegét az egyes tagok szerint elkülönítve köteles bevezetni. (Ugyrend 5. §.)

Naponként déli 11:45 órakor van a második összejövetel, erre minden leszámolónak a neki leszámolásra átadott papírok jegyzékét, továbbá a kifogásolt papírokat (*visszamenőket*), melyek mind-egyikéhez a kifogásolás okát tudató jegyzéklap fűzendő, külön jegyzékkel és átvételi elismervénnyel magával kell hoznia. Az ellenőr minden tagtól, a visszamenőkről is értesítést kap. A vissza nem adottak a leszámoló együleten kívül vagy annak elkerülésével a benyújtást követő napon délelőtt 11 óráig közvetlenül a benyújtó intézetnél levél kíséretében készpénzben váltandók vissza. (Ugyrend 7. §.) A 11:45 óráig vissza nem szolgáltatott papírok elismertnek tekintetnek. A visszamenőket épp úgy kell kezelni, mint a beszoigáltató papírokat, az átvevő által, miután rendben találtattak elismerendők és kézinaplóba bevezetendők. (Ugyrend 8. §.)

A második összejövetelnél új értékek is beszoigáltathatók, melyek mint »második beszoigáltatás« jelölendők meg, egyébként az általános szabályok szerint kezeletnek. (Ugyrend 9. §.) A második beszoigáltatásból származó kifogásolt papírok a beszoigáltató által annak pénztáránál ugyanaznap a délutáni rendes pénztári órák alatt készpénz ellenében visszaváltandók. Amennyiben ezen időpontig a második beszoigáltatásból származó papírok vissza nem szolgáltatnak, azok elismertetteknek tekintendők. (Ugyrend 11. §.)

Az első beszoigáltatásból származó visszamenők és a második összejövetelre hozott új papírok kicserélésének befejezése után, minden leszámoló megállapítja, hogy megbízója mennyivel tartozik, illetőleg mennyit követel és erről *mérleglapot* és a girószámlájára szóló *utalványt* ad át az ellenőrnek, ki azt aláírásával ellátva a Magyar Nemzeti Bank budapesti főintézetének giró pénztárához juttatja. (Ugyrend 10. §.) A leszámoló egyület elszámolásából eredő csekket színe után zöld csekknek nevezik.

C 0052501

P.....

A Magyar Nemzeti Bank szíveskedjék ezen csekk alapján a Budapesti Leszámoló Egylet elszámolásából

.....pengőt

.....
gírószámlája terhére írni.

Budapest, 19.....-én.

Helyes

.....
ellenőr.

.....
leszámoló.

2. sz. csekkminta. Leszámoló (zöld) csekk.

Az 1937. évben a Budapesti Leszámoló Egyletnél összesen 69.402 csekk lett benyújtva 264,759.802 pengő értékben.

Gyorsutalványforgalom. A gyorsutalványforgalom tulajdonképpen nem egyéb, mint egy *gyorsgíró*, melyet a TÉBE kötelékébe tartozó budapesti pénzüintézetek a végből rendszeresítettek, hogy a kölcsönös fizetések kompenzációs alapon a legrövidebb úton kiegyenlíthetők legyenek. A forgalom a *Budapesti Gíró- és Pénztáregylet* közvetítésével bonyolódik le, olyképpen, hogy az abban résztvevő pénzüintézetek kiküldöttjei minden nap legkésőbb 12 óra 10 perckor megjelennek a kicserélő helyen és az ott megbízott tisztviselőnek átadják az egyes kedvezményezetteknek nevére címzett borítékban a gyorsutalványokat, melynek végösszegét a borítékon ki kell tüntetni, továbbá egy kimutatást az illető napon a gyorsutalványforgalomban eszközölt összátutalások összegéről.

Amennyiben az elszámolásból kifolyólag valamely

intézet tartozásban volna, úgy köteles a mutatkozó egyenleget legkésőbb 12 óra 45 percig a Magyar Nemzeti Bankra szóló *gíró-csekkel* kiegyenlíteni és az így vett csekk alapján a jóváírások a kedvezményezettek gírószámláján még aznap eszközöltetnek.

A gyorsutalványforgalomban résztvevő bankok ügyfelei átutalásai alapján az átutalt összegek a kedvezményezett fél számláján még a csekk benyújtása napján jóváíratnak. Ha a fél azt kívánja, hogy fizetési rendelkezése a gyorsutalványforgalomon keresztül hajtassék végre, úgy a csekkjét legkésőbb délután 11 óráig be kell nyújtani és azon a »Gyorsutalványforgalomban« megjelölést alkalmazni

XI. A Magyar Nemzeti Bank gíróforgalma.

A) Általános rendelkezések.

A Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak 74. §-a alapján a gíróüzlettel is foglalkozik; a gíróüzlet forgalmát a főintézet és a fiókintézetek bonyolítják le, az ú. n. mellékhelyeknek ebben közvetítő szerepük nincs.

A Magyar Nemzeti Banknak húsz fiókintézete van, ehhezképest, miután a főintézet ezen felül Budapesten és annak környékén a kerületi fiókintézet teendőit is ellátja, az ország összesen 21 bankkerületre oszlik.

A bankkerületek jegyzéke.

Budapest bankkerület magában foglalja: Budapest székesfővárost, Balassagyarmat, Budafok, Esztergom, Kispest, Pesterzsébet, Rákospalota, Salgótarján, Szentendre, Újpest és Vác r. t. városokat, továbbá Esztergom, Hont és Nógrád csonkavármegyéket, Pest-Pilis-Solt-kiskun vármegyének aszódi, biai, gödöllői, központi, pomázi, ráckevei és váci járását, végül Fejér vármegye váli járásában fekvő Bicske nagyközséget.

Baja bankkerület magában foglalja: Baja tj. várost, Kalocsa és Kiskunhalas r. t. városokat, Bács-Bodrog csonkavármegyét, végül Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kalocsai és kiskőrösi járását.

Békéscsaba bankkerület magában foglalja: Békéscsaba és Gyula r. t. városokat, Arad csonkavármegyét, továbbá Békés vármegyét, Bihar csonkavármegyének cséffai és sarkadi járását, végül Csanád csonkavármegyének battonyai, mezőkovácsházai és nagylaki járását.

Cegléd bankkerület magában foglalja: Cegléd és Nagykőrös r. t. városokat és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye abonyi, gyömrői és monori járását.

Debrecen bankkerület magában foglalja: Debrecen tj. várost, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajdunánás és Hajduszoboszló r. t. városokat, Hajdu vármegyét, továbbá Bihar csonkavármegye berettyóújfalui, biharkeresztesi, derecskei, sárréti és székelyhidi járását.

Eger bankkerület magában foglalja: Eger r. t. várost, továbbá Heves vármegye egri, hevesi, pétervásárai és tiszafüredi járását.

Gyöngyös bankkerület magában foglalja: Gyöngyös r. t. várost, továbbá Heves vármegye gyöngyösi és hatvani járását.

Győr bankkerület magában foglalja: Győr tj. várost, Komárom, Magyaróvár és Pápa r. t. városokat, továbbá Győr, Komárom és Moson csonkavármegyéket, végül Veszprém vármegyének devecseri és pápai járását.

Kaposvár bankkerület magában foglalja: Kaposvár r. t. várost és Somogy vármegyét.

Kecskemét bankkerület magában foglalja: Kecskemét tj. várost, Kiskunfélegyháza r. t. várost, továbbá Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyének alsódabasi, dunavecsei, kiskunfélegyházai és kunszentmiklósi járását.

Miskolc bankkerület magában foglalja: Miskolc tj. várost, továbbá Borsod vármegyét, Gömör és Kis-

hont csonkavármegyét, végül Abaúj-Torna csonkavármegye bódvaszilasi, encsi és szikszói járását.

Nagykanizsa bankkerület magában foglalja: Nagykanizsa és Zalaegerszeg r. t. városokat, továbbá Zala csonkavármegyét.

Nyíregyháza bankkerület magában foglalja: Nyíregyháza r. t. várost, Szabolcs vármegyét, továbbá Bereg és Szatmár csonkavármegyéket, végül Zemplén csonkavármegye tokaji járásából Tarcál és Tokaj nagyközségeket.

Pécs bankkerület magában foglalja: Pécs tj. várost, Mohács r. t. várost és Baranya csonkavármegyét.

Sátoraljaújhely bankkerület magában foglalja: Sátoraljaújhely r. t. várost, továbbá Ung és Zemplén csonkavármegyéket (utóbbit a tokaji járásban levő Tarcál és Tokaj nagyközségek kivételével), végül Abaúj-Torna csonkavármegye abaújszántói és gönci járását.

Sopron bankkerület magában foglalja: Sopron tj. várost és Sopron csonkavármegyét.

Szeged bankkerület magában foglalja: Szeged és Hódmezővásárhely tj. városokat, Csongrád, Makó és Szentés r. t. városokat, továbbá Csongrád és Torontál csonkavármegyéket, végül Csanád csonkavármegye központi járását.

Székesfehérvár bankkerület magában foglalja: Székesfehérvár tj. várost, Veszprém r. t. várost, Fejér vármegyét (a váli járásban levő Bicske nagyközség kivételével) és végül Veszprém vármegye enyingi, zárci és veszprémi járását.

Szekszárd bankkerület magában foglalja: Szekszárd r. t. várost és Tolna vármegyét.

Szolnok bankkerület magában foglalja: Jászberény, Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr, Solnok és Túrkeve r. t. városokat, továbbá Jász-Nagykun-Szolnok vármegyét, valamint Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye nagykátai járását.

Szombathely bankkerület magában foglalja: Kőszeg és Szombathely r. t. városokat és Vas csonkavármegyét.

A giróforgalomban minden Magyarország területén lakó, illetőleg székhellyel bíró egyén és cég résztvehet. A cégektől, akik a banknál váltókat nyújtanak be leszámítolás végett, a bank minden körülmények között megkívánja, hogy girószámlájuk legyen.

Két vagy több személy nevére közös számla nem nyitható, úgyszintén nem lehet girószámlát nyitni be nem jegyzett társas cég, vagy nem önálló, be nem jegyzett fióktelepek részére sem.

A girószámla nyitását írásban vagy szóbelileg annál a bankintézetnél (fiókinézetnél) kell kérni, melynek kerületében a kérelmezőnek állandó lakhelye (telephelye) van, a bank azonban a felvételt megtagadhatja, anélkül, hogy indokolni köteles lenne. (Uzl. III. 2. §.)

Ha a bankintézet a girószámla nyitására irányuló kérelmet teljesíti, a kérelmezőnek belépési nyilatkozatot kell adnia, melynek aláírása által a giróforgalomra vonatkozólag mindenkor érvényben levő üzleti szabályokat magára kötelezőknek elismeri. Bejegyzett cégek a belépési nyilatkozatot pontosan a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett cégszövegnek megfelelően — részvénytársaságok és szövetkezetek a cégjegyzést szabályozó alapszabálycikkre való hivatkozással — tartoznak aláírni.

A belépési nyilatkozaton szereplő aláírások, mégpedig úgy az egyének, mint a cégek aláírásai, közjegyzőileg vagy bíróságilag hitelesítendőek. A hitelesítés elmaradhat, ha a számlatulajdonos aláírását a bankintézetnél személyazonosságát igazoló két tanu jelenlétében személyesen eszközözi. Tanuként esetleg az aláíró személyesen ismerő bankintézetbeli tisztviselők is szerepelhetnek.

Amennyiben a girószámlatulajdonos cégét (nevét) a bankkal való giróforgalomban a számlatulajdonoson kívül — mint társtagok, cégvezetők vagy egyéb címen — mások is jegyezni jogosultak, ezek aláírásait a belépési nyilatkozaton, esetleg pótnyilatkozaton, a

számlát vezető bankintézethez — hitelesítve vagy személyesen — szintén be kell terjeszteni.

Meghatalmazottak számára, a bank által e célra rendelkezésre bocsátott űrlapok felhasználásával, hitelesített meghatalmazások adandók.

A bankkal közölt minden aláírás és meghatalmazás érvényben marad mindaddig, míg a számlát vezető bankintézet azok visszavonásáról, illetőleg megszűnéséről írásbeli értesítést nem kap.

A girószámlát érintő mindennemű írásbeli rendelkezésen (csekken, váltóbeváltási értesítőn stb.) a belépési nyilatkozatra, illetve pótnyilatkozatra vezetett aláírással (cégjegyzéssel) pontosan egyező aláírást (cégjegyzést) kell alkalmazni.

A közhivatalok és mellékhelyek számláinak kivételével minden girószámlán meghatározott, a forgalom nagyságának megfelelő összeget kell állandó követelésként (törzsbetétként) meghagyni. Új számla nyitásakor a bankintézet a törzsbetét összeget a várható forgalom arányában a féllal egyetértőleg állapítja meg. Az új számlatulajdonos ezt az összeget a belépési nyilatkozat beterjesztésével egyidejűleg készpénzben befizetni tartozik. A befizetéshez a bank által rendelkezésre bocsátott befizetési lap használandó. A forgalom nagyobbodása esetében a banknak jogában áll a törzsbetétet megfelelő nagyobb összegben megállapítani. (Uzl. III. 3. §.)

A belépési nyilatkozat beterjesztése és a törzsbetét befizetése után a bankintézet a számlát megnyitja és a számlatulajdonosnak a szükséges nyomtatványokat, csekkürlapokat és az ú. n. ellenkönyvet kiadja. Az ellenkönyv a vonatkozó girószámlán befolyt és befizetett, illetve átutalt összegeknek, valamint a kiadott csekkürlapok számának bevezetésére szolgál és ilyképp a girószámla másolatának tekintendő. A számla javára befolyt összegeket az illető számlát vezető két tisztviselő, készpénzbefizetéseket ezenfelül a pénztárt vezető tisztviselő is névjelével igazolja. Más elismervényt a bank nem ad. (Uzl. III. 4. §.)

A csekkürlapokat a bank az általa közvetlenül, készpénzben lerótt (darabonként 2 fillér) bélyegilleték megtérítése ellenében a mindenkori szükséglet-höz mérten, 50—50 darabot (nemzetközi giróforgalomban 10—10 darabot) tartalmazó füzetekben szolgáltatja ki a számlatulajdonosoknak. A csekkfüzetek — egyéb girónyomtatványoktól eltérőleg — csak magának a számlatulajdonosnak, vagy a giróforgalomban rendelkezésére jogosult helyettesének, illetve meghatalmazottjának adhatók ki. A csekkfüzetek átvételéről szabályszerű cégjegyzéssel illetve aláírással ellátott elismervényt kell adni, mely elismervény céljára a számla megnyitásakor külön nyomtatvány, későbbi igényléseknél pedig a csekkfüzetekbe utolsó lapként befűzött ürlapok szolgálnak. Az elismervényt a kívánt csekkürlapok darabszámának feltüntetésével, cégjegyezve (aláírva), az átvétel alkalmával kell beszolgáltatni, illetve levél útján való igénylésnél előre kell beküldeni. Kifejezett kérelemre ugyanis a bankintézetek az igényelt csekkürlapokat a számlatulajdonos költségére és veszélyére postán is elküldik. A csekkfüzetek ebben az esetben külön borítékban, 100 P értékbevallással, tértivevénnyel adatnak fel a számlatulajdonos címére. A tértivevényt mindig magának a girószámlatulajdonosnak, illetve a giróforgalomban jegyzésre jogosultnak kell aláírnia.

A számlatulajdonos érdeke, hogy a csekkürlapokat gondosan megőrizze. Ha valamely csekkfüzet vagy csekkürlap elvesz, az illető girószámlatulajdonos a számláját vezető bankintézetet erről esetleges visszavételek, nevezetesen jogosulatlan kezéhez való kifizetés megakadályozása végett, haladéktalanul írásban értesíteni tartozik. A felelősség mindazon következményekért és hátrányokért, melyek az említett értesítés elmulasztásából előállhatnak, egyedül a számlatulajdonost terheli.

Elrontott csekkürlapokat a számlatulajdonos nevével (cégbélyegzőjével) ellátva a számlát vezető bankintézetbe kell szolgáltatni. Szántügy visszaszolgáltá-

tandók a fel nem használt csekkürlapok is, ha valamely girószámlát bármily okból lezárnak. (Uzl. III. 5. §.)

Az ellenkönyvet rendszerint minden befizetésnél és benyújtásnál, továbbá beszedési papírok visszavétele és új csekkfüzetek átvétele alkalmával s általában minden oly esetben, midőn a számlatulajdonos harmadik személy befizetése, vagy átutalása alapján, avagy bármilyen más címen jóváírást vár, az illető követel-tételek beírása, a beszedési papírok átvételének igazolása, illetve a kiadott papírok leírása és a csekkürlap-számok bevezetése végett be kell mutatni.

A tartozik-tételeket a számlatulajdonosnak kell beírnia, valamint neki kell eszközölnie mindkét oldalon a megtelt lapok összegezését és átvitelezését is.

A bankintézetek székhelyén kívül lakó számlatulajdonosok kérhetik, hogy a bank őket a számlájuk javára könyvelt tételekről külön értesítse, miáltal az ellenkönyvek esetenként való beküldése mellőzhetővé válik. De az ezirányú, írásban előterjesztendő kérelemhez az illető számlatulajdonosnak ugyancsak írásbeli nyilatkozatot kell csatolnia, melyben a bankot az értesítés körüli esetleges tévedésből vagy mulasztásból származó mindennemű kártérítési kötelezettség alól felmenti. A külön értesítés kedvezményének megadása esetén a követel-tételeket is a számlatulajdonosnak kell, a bankintézettől vett értesítés alapján, ellenkönyvébe beírnia. Ezen tételek helyességét a számlavezető tisztviselők alkalmilag eszközölt beküldéskor névjelükkel pótlólag igazolják. Az értesítéssel járó postaköltséget a bank a girószámla terhére felszámítja.

A bankintézetek a girószámlákat felévenként, június és december végén lezárják és az egyenleget új számlára viszik át. Ennélfogva az ellenkönyveket a forgalom nagyságára való tekintet nélkül évenként legalább kétszer, mégpedig a fentjelzett időben feltétlenül be kell terjeszteni, hogy a számlavezetők azokat is lezárhassák és az egyenleget ellenőrizhessék.

Nagyforgalmú számláknál kívánatos, hogy az ellenkönyv lezárása havonként eszközöltessék. A számlatulajdonosnak egyébként szabadságában áll, hogy girószámlájának állásáról az üzleti órák alatt bármikor felvilágosítást kérjen.

A teljes egybehangzás biztosítása céljából a bank azonfelül fenntartja magának, hogy időről-időre a számlatulajdonosokkal készpénzkövetelésük összegét külön levélben közölje és őket arra kérje, hogy a közölt egyenlegnek saját előjegyzéseikkel való egyezése tekintetében haladéktalanul nyilatkozzanak.

A bank harmadik személynek a girószámlák állásáról felvilágosítást nem ad. (Uzl. III. 16. §.)

A bank elvárja, hogy a számlatulajdonosok a giróintézményt rendszeresen igénybe is veszik és az őket megillető kedvezményeket (jogokat) csakis saját maguk, vagy más girószámlatulajdonosok, nem pedig harmadik, a giróforgalmon kívül álló személyek javára használják fel, továbbá, hogy a bank által nyújtott kedvezmények ellenszolgáltatásaként giróforgalmuknak megfelelő összegű követelést használatlanul fognak számlájukon meghagyni, ez képezi ugyanis a bank tulajdonképpeni nyereségét a giróüzleten, miután a feleknek a giróforgalomból származó követeléseit nem kamatoztatja.

A bank fenntartja magának azt a jogot, hogy az üzleti összeköttetést írásbeli értesítés mellett azonnal *beszüntesse*, ha úgy látja, hogy a fél az előző bekezdésben foglalt feltevésnek nem felel meg, vagy ha az összeköttetés megszüntetését egyéb körülmények folytán indokoltnak tartja. (Uzl. III. 18. §.)

Ha a számlatulajdonos követelését meghaladó összegről rendelkezik, a bank fenntartja magának azt a jogot, hogy a vele az összeköttetést azonnal teljesen megszüntesse. Ha a fél rendelkezése épp oly összegről szól, mint amennyit a girókövetelés kitesz, a bank ezt úgy tekinti, mint ha fél számlája megszüntetését kifejezetten kérte volna. (Uzl. III. 15. §.)

B) Jóváírások a giróforgalomban.

A giróforgalomban való jóváírások történhetnek:

a) készpénzbeli befizetések;

b) átutalások és

c) a bank által történt bizományi beszedés alapján.

a) *Készpénzbeli befizetések.* Készpénzt, vagy a banknál lebonyolított üzletek alapján folyósított összegeket a girószámlatulajdonos javára általában bárki bármely bankintézetnél befizethet, illetőleg átutalhat, nem számlatulajdonosoktól a bank azonban csak 100 pengő vagy ennél nagyobb összegű befizetéseket fogad el. Számlatulajdonos készpénzbefizetést csak saját számlájára eszközölhet, míg más girószámla javára szóló fizetésnek *átutalás* formájában kell történnie. Akinek tehát magának is van girószámlája, más számlára közvetlen befizetést nem eszközölhet, természetesen nincs akadálya annak, hogy a szükséges összeget saját számlájára befizeti és nyomban a befizetett összeg felett akként rendelkezik, hogy az egy más girószámlára átirassék. (Uzl. III. 7. §.)

b) *Átutalások.* Átutalások történhetnek a számlatulajdonosok részéről a Nemzeti Banknál vezetett bármely girószámlára. Miután az ilyen jóváírás a másik részről viszont megterhelést jelent, arról a terheléseknél lesz részletesebben szó.

c) *A bank által történt bizományi beszedés.* A bankintézetek a girószámlatulajdonosok részére váltók, csekkek, utalványok és hitellevelek, valamint számlák bizományi beszedését kedvezményes díjszabás mellett teljesítik, illetőleg közvetítik.

A beszedési értékeket a girószámlatulajdonosok az ellenkönyv kíséretében zöld beszedési jegyzékkel nyújtják be, mely jegyzők két, a jutalékrovat kivételével azonos szövegű lapból áll.

Egy jegyzékre csak ugyanazon helyen és napon *fizetendő beszedési papírok* vehetők fel. Váltók, csekkek, utalványok és hitellevelek, ha ugyanazon helyen és napon *fizetendők*, közös jegyzékkel nyújthatók be.

Külön jegyzékkel nyújtandók be a lát után bizonyos időre szóló értékek, továbbá az elfogadvány nélküli váltók, ha elfogadás végett való előzetes bemutatásukat a benyújtó kifejezetten kívánja és végül az olyan, más bankpiacokon fizetendő beszédési papírok, melyek beváltásáról a benyújtó az ellenérték folyósításának gyorsítása céljából távirati közlést kér.

A beszédési jegyzék mindkét lapját a félnek kell egybehangzóan, lehetőleg másolópapír segélyével, ú. n. átírással kitöltenie.

A jegyzékben fel kell tüntetni a benyújtás napját, a fizetési helyet és — az előnyomtatott rovatoknak megfelelően — a beszédendő papírok egyéb adatait. A benyújtó minden jegyzéket sajátkezű aláírásával (cégjegyzésével) ellátni, fehér jegyzéknél ezenfelül pontos lakáscímét is feltüntetni tartozik.

Ha egy jegyzékkel két vagy több papírt nyújtanak be, az értékrovatot összegezni kell, valamint fel kell tüntetni a papírok darabszámát is.

Az »óvás«-rovatot csak akkor kell, mégpedig »nélkül« szóval kitölteni, ha a benyújtó fizetés (vagy esetleg elfogadás) hiánya miatt óvást felvétetni nem kíván.

Ha a benyújtónak a beszédési megbízással kapcsolatosan különleges kívánságai vannak, ezeket is a benyújtási jegyzékben kell feltüntetnie. A benyújtó ily módon kívánhatja: az elfogadvány nélküli váltóknak elfogadás végett történő előzetes bemutatását és az elfogadás megtagadása esetén az ilyen váltók azonnali visszaküldését, a papírok beváltásának távirati közlését, csekkéknél részfizetés elfogadását és végül csekkéknél és hitelleveleknél a bemutatás megtörténének óvás helyett valamely más, törvényileg szabályozott, vagy a kereskedelmi szokásoknak megfelelő módon való igazolását.

A benyújtó lakhelyének hiányos megjelöléséből, vagy a jegyzékben feltüntetett különleges kívánságokból bármely kár kizárólag a benyújtót terheli. (Uzl. V. A. 3. §.)

Egyébként elfogadvány nélküli váltókat az

elfogadvány bizományi beszerzése céljából bármely bankintézetnél be lehet nyújtani, feltéve, hogy az intézvényezett lakhelye más (tehát nem a megbízást átvevő) bankintézet beszédési körzetébe esik, a bankintézet azonban az ilyen megbízás átvételét indoklás nélkül megtagadhatja. (Uzl. V. B. 1. §.)

Az elfogadvány beszerzése végett benyújtott váltókat nem kell a bankra forgatni. A bank az elfogadvány beszerzése végett benyújtott váltóknak idejekorán való bemutatásáért, illetőleg óvatolásáért csak akkor felel, ha a váltó benyújtásától azok lejáratáig még hátralévő idő alatt a megbízás teljesítése lehetséges és nem felel, ha nem rajta mult, hogy az illető váltók nem érkeztek idejekorán rendeltetési helyükre.

Ha az intézvényezett a neki bemutatott váltó elfogadását megtagadja, a bank a váltót a benyújtó költségére megóvatoltatja, feltéve, hogy a benyújtó az elfogadás hiánya miatt történő óvás mellőzését a benyújtási jegyzékben kifejezetten nem kérte.

A váltó bemutatásáért a bank a váltók összegére, valamint a bemutatás eredményére való tekintet nélkül darabonként 1 pengő 60 fillér bemutatási díjat számít fel, a benyújtót terheli ezen kívül a felmerült óvási és kocsiköltség is.

Azok a beszédési értékek, amelyek nem a benyújtás helyén fizetendők, a bank a fizetés végett történt bemutatás eredménytelensége esetén megóvatoltatja, hacsak a benyújtó az óvás mellőzését a benyújtási jegyzéken kifejezetten nem kívánta. A benyújtás helyén fizetendő beszédési papírokat a bank nem óvatoltatja. (Uzl. V. A. 6. §.)

Mihelyt az egy jegyzékben foglalt összes beszédési papírok beváltattak, vagy beváltatlanul visszaérkeztek, a bank a díjak és költségek levonása után fennmaradó beszédési összeget a fél girószámánál jóváírja, a beváltatlanul maradt papírokat pedig a díjak és költségek megtérítése után a giróellenkönyvben való leírás mellett a félnek kiadja.

Oly beszédési papírok értéke, melyek beváltá-

sáról a fél távirati közlést kért, a vonatkozó távirati értesítés beérkezése után azonnal folyósítható. (Uzl. V. A. 7. §.)

A bankpiacok és beszédési körzetek jegyzéke.

(A *-gal feltüntetett helységek bankintézeti székhelyek, a többiek mellékhelyi piacok.)

Bankpiacok:

	A mellékhely az alábbi intézet-hez tartozik:		A mellékhely az alábbi intézet-hez tartozik:
Abaújazántó	Sátoraljaújhely*	Kisvárdá	Nyíregyháza*
Baja*		Körmend	Szombathely*
Balassagyarmat	Budapest*	Magyaróvár	Győr*
Békéscsaba*		Makó	Szeged*
Berettyóújfalú	Debrecen*	Mátészalka	Nyíregyháza*
Bonyhád	Szekszárd*	Mezőkövesd	Miskolc*
Budapest*		Mezőtúr	Szolnok*
Budapest—		Miskolc*	
Kőbánya	Budapest*	Mohács	Pécs*
Cegléd*		Moson	Győr*
Cellőmölk	Szombathely*	Nagykanizsa*	
Csongrád	Szeged*	Nagykőrös	Cegléd*
Csorna	Sopron*	Nyírbátor	Nyíregyháza*
Debrecen*		Nyíregyháza*	
Dombóvár	Szekszárd*	Oroszáza	Békéscsaba*
Dunaföldvár	Szekszárd*	Paks	Szekszárd*
Eger*		Pápa	Győr*
Esztergom	Budapest*	Pécs*	
Gyöngyös*		Pesterzsébet	Budapest*
Győr*		Putnok	Miskolc*
Gyula	Békéscsaba*	Rákospalota	Budapest*
Hajduböszörmény	Debrecen*	Sárospatak	Sátoraljaújhely*
Hatvan	Gyöngyös*	Sárvár	Szombathely*
Hódmezővásárhely		Sátoraljaújhely*	
Jászberény	Baja*	Siófok	Székesfehérvár*
Kalocsa	Szolnok*	Sopron*	
Kaposvár*	Szeged*	Szarvas	Békéscsaba*
Kapuvár		Szeged*	
Karcag	Sopron*	Székesfehérvár*	
Kecskemét*	Szolnok*	Szekszárd*	
Keszthely		Szentes	Szeged*
Kiskunfélegyháza	Nagykanizsa*	Szentgotthárd	Szombathely*
Kiskunhalas	Kecskemét*	Szerencs	Sátoraljaújhely*
	Baja*	Szikszó	Miskolc*
		Szolnok*	
		Szombathely*	

	A mellékhely az alábbi intézet-hez tartozik:		A mellékhely az alábbi intézet-hez tartozik:
Tapolca	Nagykanizsa*	Ojpest	Budapest*
Tata	Győr*	Vác	Budapest*
Tolaj	Nyíregyháza*	Veszprém	Székesfehérvár*
Tolna	Szekszárd*	Zalaegerszeg	Nagykanizsa*
Tóváros	Győr*		

A bankintézet beszédési körzete rendszerint egybeesik azon város, illetve község közigazgatási területével, amelyben a bankintézet székhelye van. A budapesti főintézet beszédési körzetét Budapest székesfőváros következő kilenc kerületének a fogyasztási adóvonalon belül fekvő területeirészei alkotják: I. Vár, Tabán és Krisztinaváros; II. Viziváros és Országút; III. Ujlak és Óbuda; IV. Belváros; V. Lipótváros a Margit-szigettel; VI. Terézváros; VII. Erzsébetváros; VIII. Józsefváros és IX. Ferencváros.

A pécsi fiókontézet beszédési körzete Bányatelepre nem terjed ki, hanem csakis Pécs város területét foglalja magában.

A bank girószámlatulajdonosai részére a giróforgalomban előforduló mindennemű fizetést, átutalást és elszámolást díjmentesen teljesít.

A bizományi beszédési üzletágban a bank girószámlatulajdonosai részére váltók, csekkek, utalványok, hitellevelek és pengőértékre szóló számlák beszédésénél a következő kedvezményeket nyújtja:

Beszédési díj: a) ha a beszédő papírok magánál a bankintézetenél vagy a bankkal (leszámloló egyesület útján) állandó elszámolási viszonyban álló cégnél fizetendő, a beszédés díjmentes;

b) ha a bankpapírok a benyújtás helyén másutt, vagy pedig más bankintézet piacán fizetendők, a beszédési díj $\frac{1}{6}\%$, de darabonként legalább 60 fillér;

c) ha a papírok bankmellékhelyen fizetendők, a beszédési díj $\frac{1}{3}\%$, de darabonként legalább 1 P 20 fillér.

Kezelési díj: beváltatlanul maradt beszédési pa-

pirok után, ha a papírok bankintézeti piacra szólnak, darabonként 60 fillér,

ha bankmellékhelyen voltak fizetendők, darabonként 1 P 20 fillér.

Bemutatósi díj: elfogadványok beszerzéséért (egyidejű beszedési megbízással) bankintézeti piacon fizetendő papiroknál, darabonként 60 fillér;

bankmellékhelyen fizetendőknél, darabonként 1 P 20 fillér.

Fenti kedvezmények azonban csak abban az esetben érvényesek, ha a papírokat a számlát vezető bankintézetnél, külön jegyzékkel nyújtják be.

Átutalás visszavonásáért 1 P visszavonási díj fizetendő.

Kivételes óvásközvetítés díja váltóként 1 P.

Az átutalási értesítés kimaradása esetén zálogképes értékpapírok letétele ellenében átutalásokra előlegképpen folyósított kölcsönök után a bank $\frac{1}{10}\%$ kezelési díjat számít.

Ha azonban utólag kitűnik, hogy az átutalás nem történt meg idejekorán, vagy hogy az átutalt összeg kisebb, mint a folyósított előleg, az előleg után a fenti kezelési díjon felül legalább 15 napi kölcsönkamat is fizetendő.

Girószámlára bárki díjmentesen fizethet be, de nemszámlatulajdonosoktól a bank csak 100 pengő vagy ennél nagyobb összegű befizetést fogad el.

A kiszolgáltattott csekkürlapokért a mindenkori bélyegilleték, a girószámlatulajdonosok jegyzékéért pedig 1 P 20 fillér előállítási költség kerül belezámlásra.

C) Terhelések a giróforgalomban.

A fél girószámlája megterhelhetik:

a) csekk útján történő rendelkezések alapján, továbbá

b) váltóknak a girószámla terhére való beváltása folytán.

a) Csekk útján való rendelkezés. Követelése ere-

jéig a számlatulajdonos a törzsbetétet épségben tartása mellett bármikor rendelkezhetik, azonban csakis a banktól kapott ürlapokon kiállított csekkek útján, más alakban történő rendelkezést a bank figyelembe nem vesz. A csekket tintával, vagy gépírással olvashatóan olyképpen kell kiállítani, hogy utólagos betoldás vagy egyéb módosítás, illetve hamisítás lehetősége ki legyen zárva. E szabály be nem tartásából netán eredő mindennemű kárért a számlatulajdonos a bankkal szemben felel. Helytelenül vagy értelmetlenül kiállított, előre keltezett vagy javított csekkek alapján sem kifizetés, sem átutalás nem teljesíthető. Ha a csekken csupán aláírás vagy csak kézírásos cégjegyzés van és az aláírás nehezen olvasható, a kibocsátó nevét a csekk baloldali alsó sarkában cégbélyegzővel, illetve — cégbélyegző hiányában — jól olvasható írással külön fel kell tüntetni.

A készpénzkifizetésre a fehér csekk, az átírásokra a vörös csekk szolgál. Utóbbi szoros értelemben véve nem csekk, hanem giróutalvány (mandat de virement) és tisztán csak az ugyanazon bankintézetnél (helyi átutalás) vagy a bank más intézeténél (helyközi átutalás) vezetett számlára való jóváírás céljaira használható fel. Az ily vörös csekket mindig névre (és nem rendeletre) kell kiállítani, az sem nem engedményezhető, sem nem forgatható.

B 638251

P

A Magyar Nemzeti Bank sziveskedjék ezen csekk alapján girószámlájának

..... pengő

javára könyvelni és ennek fejében az alulírott girószámláját megterhelni.

Kelt 19..... hó napján.

3. sz. csekkminta. Vörös csekk.

A bankintézetek minden üzleti napon délelőtt 11 óráig a náluk vezetett girószámlák tulajdonosaitól sürgönyi giróátutalásokra szóló megbízásokat is átvehetnek. Ezek az átutalások bármily nagy összegről és a bank bármely más intézeténél vezetett girószámla javára szólhatnak.

Minden egyes sürgönyi giróátutaláshoz külön vörös girócsекket kell kiállítani, mely a felső jobb sarokban, a számokkal írt összeg fölött, szembeötlenül esetleg bélyegzővel, »Sürgönyileg« felirattal látandó el és az átutaló fél girószámláját vezető bankintézetnél levél kíséretében nyújtandó be.

A sürgönyi giróátutalás díja az átutalandó összeg után számított $\frac{1}{2000}$, de táviratilag legalább 3 pengő, mely díjösszeg a sürgönyköltségek címén felmerülő készkiadásokkal együtt az írásbeli megbízás és a vonatkozó csekk átadásával egyidejűleg kell lefizetni.

A megbízások rendszerint egyszerű sürgöny alakjában továbbíttatnak, hacsak a fél kifejezetten sürgős távirat feladását nem kívánja.

A megbízó fél terhére esnek azok a sürgöny- vagy távbeszélőköltségek is, amelyek a számlatulajdonos megbízásának meg nem felelő szövegezése folytán esetleg előállanak.

A sürgönyi giróátutalásnak esetleges visszahívása kizárólag az átutalást fogantató bankintézetnél kérelmezhető s ott is csak akkor vehető figyelembe, ha a vonatkozó sürgöny még nem került feladásra.

Mindazok a károk, melyek a sürgönyi vagy távbeszélői forgalomban helytelen kézbesítés, tévedés vagy félreértés folytán állanak elő, kizárólag a megbízó felet terhelik, úgyszintén nem vállal a Bank felelősséget a sürgönyi giróátutalások időpontja tekintetében sem.

Egyébként a sürgönyi giróforgalomban is a Bank giróforgalmában érvényes általános szabályok irányadók.

A készpénzkifizetés fehér csekk alapján történik. A csekket a fizetési idő megjelölése nélkül meg-

határozott személyre vagy cégre kell kiállítani, de e mellett meg kell hagyni a csekk nyomtatott szövegében foglalt »vagy az átadónak« kitélt is, mely oly csekket, amelyen a rendelkezésre jogosult ezt a kitélt törölte, vagy melyen fizetési időt tűz ki, a bank nem vált be. A kibocsátó a csekkösszeg fellevevőjeként (utalványosként) önmagát is megnevezheti, mely esetben »sajátmagamnak (unknak)« szavakat kell beírnia. A bank a csekk összegét mindig az átadónak fizeti ki, aki a csekkre vezetett esetleges forgatmányokra való tekintet nélkül a csekk jogos birtokosának tekint. A csekket nyugtázni nem kell.

A 70728501	P.....
A Magyar Nemzeti Bankfizessen ezen	
csekk alapján	
vagy az átadónak girókövetelés.....ből	
pengőt	
Kelt 19.....hónapján.	
Olyan csekket, melyen e toldat: »vagy az átadónak« törölve van, vagy amelyen fizetési határidő van kitéve, a bank nem vált be.	

4. sz. csekkminta. Fehér csekk.

Ha a fél azt kívánja, hogy a fehér csekkje ne fizetessék ki készpénzben, hanem hogy csupán a bankkal, vagy valamely számlatulajdonossal való elszámolásra szolgáljon, a csekket a szövegen keresztbe (haránt) írott vagy bélyegzővel keresztbenyomtatott e szavakkal »csupán elszámolásra« kell ellátni, mely rendelkezés visszavonhatatlan.

Ilyen elszámolási (ú. n. keresztezett) csekket a banknak készpénzben kifizetni nem szabad. (Uzl. III. 11. §.)

A girószámlatulajdonosok követelésükből azon bankintézet által, mely girószámlájukat vezeti, a budapesti m. kir. postatakarékpénztári kliringforgalomban vezetett csekk számlákra is utalhatnak át és viszont a postatakarékpénztári csekk számlatulajdonosok is eszközölhetnek átutalásokat girószámlák javára. Az ilyen átutalásokhoz nem vörös, hanem fehér csekkek használandók (a vörös csekkek ugyanis csak a bank girószámlatulajdonosainak egymás közötti forgalmában használható fel) és azokat úgy kell kiállítani, mintha a kiállító a csekk összegét készpénzbe venné fel. Az utalványos neve helyett tehát »sajátmagamnak (unknak)« szavak irandók, az előlapon a szövegen keresztbe azonban a következő rendelkezést kell rávezetni:

»Jóváírás végett N. N.-nek a m. kir. Postatakarékpénztárnál, Budapest, vezetett számú számlája javára.«

Ily átutalórendelkezés csak akkor érvényes, ha azt a kibocsátó külön aláírta. A rendelkezést csak a kibocsátó jogosult a csekkre rávezetni, későbbi csekkbirtokos által záradékolt keresztezett fehér csekket a bank érvénytelennek tekinti. (Uzl. III. 13. §.)

Ha a számlatulajdonos egyszerre több egynemű (tehát több helyi vagy helyközi, vagy több postatakarékpénztári) átutalást kíván eszközölni, elegendő, ha az egynemű átutalásoknál csupán azok főösszegéről szóló csekket, ú. n. gyűjtőcsekket állít ki és az egyes átutalásokat jegyzéken részletezi. Az ilyen gyűjtőcsekkeken az utalványozott megnevezése helyett a jegyzékre kell hivatkozni. A postatakarékpénztári átutalásról szóló fehér cseknél így esetben a keresztelés szövege a következőképpen módosul:

»Jóváírás végett a m. kir. Postatakarékpénztárnál vezetett, a mellékelt jegyzékben felsorolt számlák javára.«

A jegyzék, amelyen a kívánt átutalások adatain kívül a hozzátartozó gyűjtőcsekk számát is föl kell

tüntetni, a csekkével egyező keltezéssel és aláírással (cégjegyzéssel) kell ellátni. A jegyzék kiállításához csak a bank által kiszolgáltatót uralapokat szabad használni. (Uzl. III. 14. §.)

Abban az esetben, ha számlatulajdonos számlájára átutalást vár és ennek megtörténtét valószínűsíteni tudja, az értesítőlevél azonban valamely okból nem érkezett be idejében a bankintézethez, a számlatulajdonos az átutalt összegnek előlegként való folyósítását kérheti olyképp, hogy a számláját vezető bankintézetnél zálogképes értékpapírokat nyújt be, melyekre a bankintézet az átutalandó összeg erejéig kölcsönt nyújt. Az ilyen kölcsönre általában a kézi zálogkölcsön-üzletre vonatkozó szabályok mértékadók, de kamatot a bank nem számít, csupán $\frac{1}{10}\%$ kezelési díjat, ha azonban utólag kitűnik, hogy az átutalás nem történt meg idejekorán, vagy ha az átutalt összeg kisebb mint a folyósított előleg, az előleg után a bank a fenti kezelési díjon felül legalább 15 napi kölcsönkamatra is igényt tarthat. (Uzl. III. 11. §.)

b) Váltók beváltása.

A bank a girószámla terhére beváltja azokat a váltókat, melyek a girószámlát vezető bankintézetnél vagy azzal a Budapesti Leszámoló Egylet útján állandó elszámolási viszonyban álló pénzügyintézeteknél vannak telepítve.

A bank intézeteinek fizetési helyként való megjelölése céljából lehetőleg bélyegzővel a váltókon a következő telepítési záradékot kell alkalmazni:

»Fizetendő (a girószámlát vezető bankintézet székhelye)

a Magyar Nemzeti Bank _____ $\frac{15}{100}$ intézeténél

girószámlája terhére.«

csékkre is alkalmazható, kissé hézagos jogszabályokat. Így tehát e törvény első hazánkban, mely a csékkforgalmat jogilag szabályozta.

A postatakarékpénztári csékkforgalom mai hatalmas arányáról némi képet nyújt, hogy egy kezelési napon átlag hetvenezer befizetési lap fut be az intézetbe, a naponként feldolgozásra kerülő tételek száma átlag nyolcvanezer, a kiküldött számlakivonatok napi átlaga a tízezeret is meghaladja, a postára adott fizetési utalványok száma pedig tizenegyezer körül mozog. Az intézet főpénztáránál naponként átlag ezeröttszáz csékket nyújtanak be és több mint kétezer csékkbefizetést teljesítenek. A főpénztár naponként átlagosan hét és fél millió pengő összeforgalmat bonyolít le.

Ezt a nagy forgalmat természetesen csak az üzemi mechanizálásával és racionalizáció eszközeinek nagymértékű felhasználásával lehet simán lebonyolítani.

A) *A postatakarékpénztári csékk- és kliringsforgalomra vonatkozó általános rendelkezések.*

Aki a csékkforgalomban résztvenni kíván, az a postatakarékpénztári csékk számla nyitását és egy csékkkönyvnek megküldését kéri. Erre a célra a felvételi kérvény szolgál, mely nyomtatványt a m. kir. postahivatalok díjtalanul bocsátanak rendelkezésre. A felvételi kérvényen az összes rovatokat pontosan és olvashatóan ki kell tölteni és a kérvényt sajátkezű, illetőleg adott esetben cégszerű aláírással (cégbélyegzővel) ellátva a m. kir. postatakarékpénztárnál vagy bármely m. kir. postahivatalnál benyújtani, ahol a személyazonosságot, a cég fennállását, valamint az aláírás valódiságát és cégszerűségét — azaz a cég nevével való rendelkezési jogosultságot — okmányokkal (címpéldány, cégkivonat, iparigazolvány stb.) kell igazolni.

Külföldi folyamodóknak a személyazonosságot, illetve a vállalat fennállását, az aláírás vagy aláírások valódiságát és a rendelkezési jogosultságot ha-

sonlóképpen igazolniuk kell. Az 1934. évben létesített postaegyezmény 115. §-a szerint ezt az igazolást a belépni óhajtó lakhelye szerint illetékes külföldi postatakarékpénztár, illetőleg postahivatal az erre szolgáló nyomtatványon díjmentesen eszközli.

A számlanyitás alkalmával a felvételi kérvényen megrendelt csékk-könyv, valamint a befizetési lapok, csékkborítékok stb. árát, valamint esetleg a törzsbetét mindenkori összegét is be kell fizetni. (Ezidőszertint 20.— pengő.)

Ha a befizetés az intézet főpénztáránál történik, úgy a felvételt kérelmező a befizetést bírákó befizetési lapon közvetlenül az ujonnan nyitott csékk számlára teljesíti. De lehet befizetni a szükséges összeget bármely postahivatalnál is, mely célra a 65.505. számú számlaszámmal ellátott díjmentesen rendelkezésre álló befizetési lapok szolgálnak. Külföldiek a csékk számla megnyitásával kapcsolatos összeget postautalványon, pénzeslevélben vagy bankcsékkkel küldhetik be, illetőleg nemzetközi postaátutalási vagy bankközi forgalomban utalhatják át a rendeltetés megjelölésével a m. kir. postatakarékpénztár címére.

A törzsbetét összege felett a számlatulajdonos mindaddig, amíg a csékkforgalomban résztvesz, nem rendelkezhetik.

A törzsbetétet vagy a számlanyitás alkalmával a megrendelt nyomtatványok árával együtt kell lefizetni, vagy pedig a számla javára első ízben befolyó összegek terhére történő visszatartását kell kérni.

Ha a postatakarékpénztár a felvételi kérelemnek helyt ad, úgy a folyamodó részére csékk számlát nyit és erről őt a felvételi kérvényben megrendelt csékk-könyv és egyéb nyomtatványok megküldése mellett értesíti. Ugyanakkor a számla terhére csékk kibocsátására, aláírással feljogosított személy vagy személyek aláírásának bejelentésére szolgáló nyomtatványokat is küld.

Az aláírások bejelentésére szolgáló nyomtatványt mindenkori három egyező példányban kell kitölteni,

még abban az esetben is, ha a csekkszámlatulajdonos más személyt nem hatalmaz fel a csekkek kibocsátására, hanem azt egyedül magának tartotta fenn. Az első alkalommal történő aláírásbejelentést annak kell megtenni, aki a felvételi kérvényt aláírta. Ha a számlatulajdonos több aláírást jelent be, a bejelentésen azt is fel kell tüntetni, hogy miként történik a jegyzés (önállóan, többen együttesen, cégbélyegzővel vagy anélkül). Cégbélyegző használata esetén az érvényes jegyzéshez szükséges bélyegző szövegét is be kell jelenteni, a csekkek érvényesítésénél az egyezőség vizsgálata azonban csak a bélyegző szövegének lényeges részére terjed ki.

Az aláírást kézírással tintával kell eszközölni, semmi esetre sem előnyomással vagy facsimile bélyegzőszerű rányomással. A csekkek kibocsátására felhatalmazottak személyében, vagy a jegyzési módban időközben beálló minden változást a postatakarékpénztárnak be kell jelenteni. A bejelentést csak azok eszközölhetik, akiknek rendelkezési jogosultságát a postatakarékpénztárnál előzetesen igazolják, illetőleg egyidejűleg beigazolják.

Azok a csekkszámlatulajdonosok, kik számlakivonataikat a m. kir. postatakarékpénztárnál közvetlenül óhajtják átvenni, illetve saját küldönccel elvitetni, e kívánságukat cégszerűen aláírt nyilatkozaton jelenthetik be, mely esetben negyedévenként fizetendő három pengő ellenében ott fiókot kapnak. A fiókbérlő számlatulajdonosok az aznapi számlakivonataikat a központi épületből délután hat óráig vehetik át, illetőleg vitethetik el.

Ha a számlatulajdonos számláját és számlakövetelését más cégre kívánja átruházni, az erre a célra szolgáló nyomtatványon ezt a bejelentést oly módon kell megtenni, hogy a bejelentésen úgy a régi, mint az új cég aláírása is szerepeljen, egyben az átruházás, valamint az új cég fennállása szabályszerűen igazolandó.

A csekkszámle átruházása esetén a régi befizetési

lapok a szövegrészben eszközlendő mindennemű változtatás nélkül továbbra is érvényesek és az itt befolyó összegek az új cég javára esnek. Az új cég kötelessége a csekkek kibocsátására jogosított személyek aláírásait az erre a célra szolgáló nyomtatványon a postatakarékpénztárnak három egyező példányban bejelenteni. A cég- és névváltozás keresztülvezetésével egyidejűleg a számlatulajdonosnak új csekkfüzetet kell rendelni a régi csekkfüzetet pedig visszaszolgáltatni.

A számlatulajdonosoknak érdekében áll, hogy lakhelyük, illetőleg lakcímük esetleges változásáról a postatakarékpénztárt mielőbb értesítsék, ami minden alaktság nélkül egyszerű levél útján történhetik, a levélben alkalmazott aláírásnak azonban a bejelentett aláírásával egyeznie kell.

Csődönkízüli kényszeregyezés alatt álló számlatulajdonos csekkszámleja felett csak az Országos Hitelvédő Egylet (OHE) megbízottjával vagy az igazolt vagyonsfelügyelővel együttesen rendelkezhetik, e célból köteles a számlatulajdonos gondoskodni arról, hogy az OHE megbízottjának vagy a kirendelt vagyonsfelügyelőnek aláírása szabályszerűen bejelentessék.

Ha a számlatulajdonos csődbe jutott, betéte felett nem rendelkezhetik és így csekkeiket a postatakarékpénztár attól az időponttól kezdve, amikor a csődnyitási határozatról értesült, nem érvényesíti. Ebben az esetben a bíróság által kirendelt tömeggondnok az, aki követelés felett kizárólag rendelkezhetik.

A csődönkízüli kényszeregyezés, illetve csődeljárás megszűnését és a kirendelt vagyonsfelügyelőnek, illetve csődtömeggondnoknak tiszte alóli felmentését a csekkszámleatulajdonos a bíróság jogerős végzésével tartozik igazolni.

A számlatulajdonos elhalálozásával a számlán fennálló követelés hagyatékot képez, mely felett az igazolt örökös csak a hagyatéki bíróságnak, a számla állaga felett kifejezetten rendelkező jogerős hagyatékátadó végzése alapján rendelkezhetik. — A számla-

tulajdonos halála esetén a részéről még életében kibocsátott csekkek, ha egyébként akadály nem forog fenn, a bemutatási határidőn belül érvényesíttetnek.

Azokat a csekkeket, amelyeket a számlatulajdonosok részéről csekkek kibocsátására feljogosított személyek írtak alá, a számlatulajdonos halála után is érvényesíttetnek mindaddig, amíg ezt a jogosítványt a számlatulajdonos törvényes utódja kifejezetten vissza nem vonja, illetve a *visszavonást* a postatakarékpénztárnál be nem jelentette.

A csekkszámra megszűnése a számlatulajdonos írásbeli felmondása alapján történik, mire különös alakosság előírva nincs. A *felmondás* joga a postatakarékpénztárt is megilleti és azt egyik fél sem tartozik indokolni.

Ha a számlatulajdonos mond fel, értesítéséhez a még birtokában lévő csekkülapokat és befizetési lapokat is csatolni köteles, valamint a saját érdekében azt is be kell jelenteni, hogy a számla szaldókövetelését és a forgalomból való kilépés után a csekkszámra javára esetleg még beérkező összegeket mely címre kívánja küldetni, illetőleg mely csekkszámra kívánja jóváíratni. Az *utólagos rendelkezést* csupán a számla megszüntetését követő egy éven belül veszi a postatakarékpénztár figyelembe, miért is a számlatulajdonosnak érdekében áll ügyfeleit felhívni, hogy a náluk levő befizetési lapokat vagy szolgáltatassák vissza, vagy mielőbb használják fel.

A törzsbetétet a felmondás beérkeztétől a számított 15 nap múlva fizeti vissza az intézet, ha annak semmi akadály nem forog fenn.

A postatakarékpénztár a csekk- és kliringforgalomból eredő iratokat, levelezéseket, csekkeket, számadásokat három évig őrzi meg és azután selejtezi, felszólalások tehát csak *három éven belül* vehetők figyelembe. Oly felszólalások, melyek postai küldeményekre (postautalványra, ajánlott- vagy pénzeslevélre) vonatkoznak, a postaüzleti szabályzatban megállapított határidők érvényesek.

B) Jóváírások.

Jóváírások történhetnek:

- a) befizetési lapok útján történt befizetések;
- b) postautalványok telepítése, illetőleg ilyeneknek a postatakarékpénztárhoz való irányítása;
- c) kiliring- (gíró) forgalomban, valamint a leszámoló vagy gyorsutalványforgalomban történt átutalások alapján.

a) *Befizetési lapok útján.* Befizetési lapokkal bárki az összeg nagyságára való tekintet nélkül utalhat át pénzt akármelyik számlatulajdonos javára, bármely közvetítő postahivatal útján.

Befizetések teljesíthetők számnélküli (*bianco*) befizetési lapokkal is. Ezekre a számlatulajdonos nevét, lakhelyét és számlaszámát a feladó tartozik pontosan és olvashatóan ráírni, mert a helytelen cím, vagy számlaszám közléséből eredő esetleges károk a befizető felet terhelik.

A befizetés alkalmával az elismervényt, az értesítőlapot, a könyvelési szelvényt a fél a szövegnek megfelelőleg tintával vagy írógéppel kitölti és az összeggel együtt a postahivatalnak átadja. A befizető fél az értesítőlap elő- és hátlapjára írásbeli közleményt díjmentesen feljegyezhet.

A közvetítő postahivatalok befizetési lapokkal történő befizetéseknél

50 pengőig	0.06 P
50—100 „	0.20 „
100 pengőn felül	0.40 „

díjat szednek.

Nem esnek befizetési díj kötelezettsége alá a postatakarékpénztár főpénztáránál (V., Gróf Klebelsberg-u. 4), a zálogüzleti főpénztári kirendeltségnél (IX., Kinizsi-u. 2) és 11. számú fiókjánál (VII., Akácfa-utca 5) bármely csekkszámra teljesített befizetések, továbbá a Pénzügyi Központ 25.000. számú csekkszámjára (I. IX. fejezet), valamint az állami és egyéb

közületi jellegű csekkszámára bármely közvetítő hivatalnál történt befizetések.

b) *Postautalványok telepítése.* Postautalvány útján befizetések úgy történhetnek, hogy a számlatulajdonos általános rendelkezéssel a címére érkező postautalványokat a postatakarékpénztárhoz telepíti, vagy olyképpen, hogy a csekkszámulatulajdonos a címére szóló és kézbesítés végett neki bemutatott postautalványokat csekkszámájára való jóváírás végett a postatakarékpénztárhoz irányítja.

c) *A kliring.* Tekintettel arra, hogy a kliring útján történő jóváírások a másik fél szempontjából terhelést jelentenek, arról az alábbi alfejezetben lesz szó.

C) *Terhelések.*

A postatakarékpénztár a csekk- és kliringforgalomban kizárólag az általa kiadott *csekk* alapján teljesít visszafizetést, ily irányú levélbeli megkereséseket csak kivételesen honorál. A csekk a számlatulajdonos legfontosabb okmánya, azért annak megrendelésénél és kezelésénél a legmesszebb menő óvatosságnak kell érvényesülni.

A rendelőlapon a számlatulajdonos név- vagy cég-aláírásának kell szerepelni. A csekket az intézet kiküldése előtt a számlatulajdonos nevével (cégével), lakhelyével, számlájának számával, továbbá könyv- és lapszámmal látja el. A csekkek tizenöt, illetőleg hatvan lapból álló füzetekben kerülnek kibocsátásra, egy füzetnél kisebb mennyiséget a postatakarékpénztár nem szolgáltat ki.

A számlatulajdonos köteles a *csekkönyvet* kereskedői gondossággal megőrizni és használatbavétel előtt megvizsgálni a tekintetben, hogy a füzetben a csekkek teljes számban megvannak-e és hogy a ki nyomtatásban nem történt-e hiba. Ha valamely csekk elvész vagy idegen kézbe kerül, erről a körülményről a postatakarékpénztárt azonnal értesíteni kell.

A *csekk elvesztése vagy jogtalan eltulajdonítása* esetében távbeszélőn, esetleg távirati úton történt le-

tiltást a postatakarékpénztár ideiglenesen feljegyzi ugyan, a végleges letiltásnak azonban mindenkor a bejelentett aláírással ellátott levélben kell történni, amikor is a csekkfüzet számát és a csekklapszámát, valamint a csekk egyéb lényeges adatait is közölni kell. A szabálytalan, illetőleg az elmulasztott letiltásból kifolyólag a számlatulajdonost esetleg érhető károkért az intézet felelősséget nem vállal.

Egy csekk értékhatára a készpénzforgalomban 10.000 pengő, az átutalási forgalomban pedig korlátlan. A postatakarékpénztár az értékhatár tekintetében előterjesztett kérelemre kivételt tehet.

A csekkszámulatulajdonos fennálló számlaköveteléseit felett *táviratilag* is rendelkezhetik, ha a távirati csekkforgalomhoz való csatlakozását külön is bejelentette és ezt a postatakarékpénztár tudomásul vette. A távirati rendelkezések eszközésére külön nyomtatott űrlapok szolgálnak, a rendelkezés szólhat az összegnek távirati úton való kiutalására is.

Oly csekkszámulatulajdonosok, kik nagy tömegű meghatározott időközben ismétlődő ugyanazon összegű fizetéseket teljesítenek, visszavonásig érvényes *állandó (dauer) csekkeket* állíthatnak ki, melyek alapján a postatakarékpénztár az abban előírt átutalásokat minden hó megállapított napján foganatosítja.

Azok a számlatulajdonosok, akiknek nagyobb utalványozási forgalmuk van, 50 tétel felvételére alkalmas *összesítő jegyzéket* használhatnak.

Egy és ugyanazon jegyzéken csakis egynemű utalványozási okmányok összesíthetők. Az átutaló lapok összeállítására piros, a fizetési utalványok összeállítására sárga színű összeítő jegyzék szolgál. Különnemű okmányok (pl. átutalólapok és fizetési utalványok vegyesen) ugyanabba a jegyzékbe nem vehetők fel, mert az ilyen jegyzékhez csatolt csekket a postatakarékpénztár nem érvényesíti.

A fizetési utalványok *összesítő jegyzékét* a rovatoknak megfelelően tintával vagy gépirással kell kitölteni és az esetleg üresen maradt sorok részatos

áthúzása mellett a csekkhez hasonlóan alá kell írni és a bejelentett bélyegző nyomatával el kell látni.

Az átutalólapok összesítő jegyzékének kitöltésénél csak a számlaszámok és az összegek bejegyzésére azánt rovatok kitöltése szükséges. Az átutalólapokat jegyzékbe foglalás előtt a kedvezményezett számlák számainak emelkedő sorrendjébe kell szedni és ilyen sorrendben kell jegyzékbe foglalni.

Az összesítő jegyzék végösszegéről csekket kell kiállítani, a csekk rendelkezési rovatába pedig »A mellékelt összesítő jegyzéken felsoroltdarab ^{fizetési utalvány} ^{átutaló lap} szerint« szöveg irandó.

Egy csekkhez több, egynemű utalványozási okmányt magában foglaló összesítő jegyzéket is lehet csatolni, de az egyes jegyzékek tételszámát, valamint végösszegeit az utolsónak használt jegyzéken, vagy egy külön összesítő jegyzéknyomtatvány felhasználásával főösszesítésbe kell foglalni s a csekk összegrovatait az így kapott végeredményről kell kitüntetni. A csekk rendelkezési rovatába a következő szöveg irandó: »A mellékeltdrb ^{fizetési utalvány} ^{átutaló lap} összesítő jegyzéken felsoroltdrb szerint.«

Az összesítő jegyzéket különös gonddal kell kiállítani, mert ha eltérések mutatkoznak a jegyzék és a csekk között, úgy az intézet az összes tételek érvényesítését megtagadja.

A számlatulajdonos az összesítő jegyzék bármely tételét mindaddig, amíg a rendelkezés nem fogantatott, visszavonhatja. Ebben az esetben a postatakarékpénztár a számlát a csekk teljes összegével terheli meg, de egyidejűleg a visszavont tétel összegét jóváírja. Hasonló az eljárás, ha a jegyzék valamely tétele a cím elégtelensége miatt vagy egyéb okból nem érvényesíthető.

A csekkek egyébként az azokban adott fizetési rendelkezések szerint lehetnek:

- a) bemutatóra szóló, másképp főpénztári csekkek;
- b) fizetési utalvány kibocsátására szóló csekkek;

c) átírási csekkek és

d) a postatakarékpénztárhoz telepített váltók bevéltására szolgáló fedezeti csekkek.

a) *Főpénztári csekk.* Főpénztári csekk alatt bemutatóra szóló csekket értünk, melyet a főpénztár fizet ki. Az ily csekknél tehát a rendelkezésre szolgáló rovatot üresen kell hagyni. (A rendelkezések bejegyzésére egyébként a betűkkel kiírt összeg és az aláírás között levő három kipontozott sor szolgál.)

A csekkbirtokos a csekket a postatakarékpénztár főpénztáránál beválthatja, vagy pedig fizetesként továbbadhatja, de olyan utasítást is adhat az egyébként kitöltetlenül hagyott rendelkezési rovaton, hogy az összeg mily címre, milyen módon továbbítassék, miáltal az a »Főpénztári csekk« jellegét elveszti. Az ily rendelkezéssel ellátott csekk benyújtható a postatakarékpénztárnál, vagy pedig csekkborítékban küldhető oda be. Ebben az esetben a csekken fent közlő »Címzettől« megjelölést kell alkalmazni, mert ellenkező esetben, ha a kifizetésnek, illetőleg kiutalásnak valamely akadálya volna (pl. nincs fedezet), a postatakarékpénztár a csekket a számlatulajdonosnak küldi vissza.

A főpénztár a nála bemutatott, szabályoknak megfelelően kiállított csekket, amennyiben a kibocsátó csekkszámáján elegendő fedezet van és a csekk alakilag is megfelel, a bemutatónak azonnal kifizeti.

A rendes szolgálat vasárnap és ünnepnapok kivételével reggel 8 óra 45 perctől délután 1 óráig (szombatonként 12 óráig) tart, mely idő alatt a főpénztár korlátlan összegű kifizetéseket teljesít és korlátlan összegű befizetéseket fogad el. Ezenfelül a központi épületben (V., Gróf Klebelsberg-utca 4) délután 5—7.30 óráig, az Akácfa-utcai fiókban (VII., Akácfa-utca 6) délután 6—8.30 óráig esti pénztári órákat is tartanak és elfogadnak csekkszámára korlátlan összegű befizetéseket, amelyek már másnap a kedvezményezett számlatulajdonosok rendelkezésére állanak, továbbá bemutatóra szóló főpénztári

cskekkeket — másnapi kifizetésre. A központi épületben ezen felül kifizetik az olyan bemutatóra szóló főpénztári cskekkeket, amelyeket az ügyfelek a délelőtti pénztári órák alatt nyújtottak be kifizetés végett, de a pénzt nem vették fel.

A főpénztári cskekkeket a kibocsátó a postatakarékpénztárral szemben a cskekktörvény 15. §-ának rendelkezései értelmében — csakis a bemutatói határidő letelte, tehát legkorábban a kiállítás keltét követő 10 nap után — vonhatja vissza (l. V. fejezet).

b) Fizetési utalvány kibocsátására szóló cskek.

Ha a számlatulajdonos az összeget Magyarországon lakó üzletfelének készpénzben kívánja elküldetni, ebben az esetben az szabályszerűen kiállított cskek előlapján a betűkkel kiírt összeg alatt lehetőleg gépirással, de mindenesetre tisztán olvashatóan tintával feljegyzi annak nevét és pontos lakcímét, akinek javára fizetést kíván teljesíteni.

A cskekhez szabályszerűen kiállított fizetési utalványt is kell mellékelni és azt a cskekkel együtt összehajtatlanul cskekborítékba helyezve, a m. kir. postatakarékpénztárhoz beküldeni. Egy cskekhez több fizetési utalványt is lehet csatolni, de egy-egy fizetési utalványon 10.000 P-nél magasabb összeg nem utalványozható.

Legfeljebb 10 darab fizetési utalvány csatolása esetén a fizetési utalványok adatait (címezett neve, lakcíme, utalványozott összeg) a cskek hátlapján kell felelorolni, az egyes utalványok összegeinek a cskek hátlapján történt összeadása után pedig a végeredményt a cskek előlapjának összegrovatába kell bevezetni. A cskek rendelkezési rovata a következőképpen töltendő ki: »A hátlapon felsorolt és csatolt db fizetési utalvány szerint«. Ha a számlatulajdonos egy cskekhez 10 darabnál több fizetési utalványt csatol, úgy összesítő jegyzéket kell használnia. A fizetési utalvány szelvényeinek hátlapján a kiutaló

számlatulajdonos a kiutalással kapcsolatos közleményeit díjmentesen feltüntetheti. Az utalványozott összeg kifizetése alkalmával a posta e szelvényt címezettnek kiszolgáltatja és így a rajta levő közlemények, éppúgy mint a rendes postautalványnál, a címezett tudomására jutnak.

Mint hogy igen sok esetben az átutaló számlatulajdonosok (különösen ügyvédek, bizományosok, bankárok) harmadik személyek nevében teljesítenek átutalásokat, mit megbízóikkal szemben igazolni kötelesek, a postatakarékpénztár elismervénnyel kapcsolatos fizetési utalvány-nyomtatványokat is rendszerezített. Ha a kiutaló számlatulajdonosnak szüksége van arra, hogy a címezett részére továbbítandó fizetési utalvány másolatán az utalványozás megtörténtéről — a számlakivonatban történt elszámoláson kívül — még külön igazolást is kapjon, ily elismervényes fizetési utalványt használ. A postatakarékpénztár ez esetben az átutalás megtörténte jeléül a lebélyegzett elismervényt a számlakivonattal együtt megküldi. Az elismervénynek az eredeti fizetési utalvánnyal való egyezéséért a kiutaló számlatulajdonos felelős.

A postatakarékpénztár egyébként a cskek alapján a kiutaló számlatulajdonos számláját megterheli, a fizetési utalványt pedig érvényesítő bélyegzőjével és számmal ellátva, annak a közvetítő postahivatalnak küldi meg, amelynek a kézbesítési területén a címezett lakik.

A fizetési utalvány egy hónapig érvényes, a címezettnek, ki részére kézbesítve lett, gondosan kell azt kezelni, mert ha az utalvány az ő hibájából elvész, csak a kiutalás keltétől számított egy hónap múlva kaphat róla másolatot.

Az ily rendelkezéssel ellátott cskekkeket, amennyiben azt közvetlenül a kibocsátó küldötte be, mindaddig, amíg a cskek összegének kifizetése iránti rendelkezés (fizetési utalvány, postautalvány) ki nem küldetett, vissza lehet vonni. Kumulatív jegyzék alapján eszközölt kiutalás esetén az egyes tételek külön is

visszavonhatók, mely esetben a visszavont tételek a csekkszámán újból jóváíratnak. Hasonlóképpen visszavonhatók a csekk hátlapján felsorolt ki-, illetőleg átutalások egyes tételei is.

c) *Átirási csekk.* Ha a számlatulajdonos olyan egyén vagy cég javára kíván fizetést teljesíteni, akinek a postatakarékpénztárnál szintén van csekkszámája, a csekk rendelkezési rovatába annak nevét, lakhelyét és számlaszámát beírja, akinek javára az átutalást eszközölni kívánja. Ez az eljárás az ú. n. *kliringátutalás* (helyesen *gíróátutalás*). A postatakarékpénztárnak összes csekkszámatulajdonosai egyszersmind résztvesznek a kliringforgalomban is.

Az ily kliringátutalások juttalékmentesek, a számlatulajdonosnak tehát érdekében áll, hogy amennyiben ennek lehetősége meg van, úgy az átutalást kliring útján eszközöltesse.

A postatakarékpénztár a kliringcsekk összegével a kibocsátó számláját megterheli és egyuttal az összeget a kedvezményezett számláján jóváírja.

Ha a számlatulajdonos azt kívánja, hogy a kitutalt összeg sajátmagának, vagy valamelyik más postatakarékpénztári csekkszámatulajdonosnak kliring átutalás helyett készpénzben fizetessék ki, akkor a rendelkezésben »kliringforgalmon kívül« vagy »készpénzben« megjelölést alkalmazza.

Minden kliringcsekkhez szabályszerűen kitöltött átutalólapot is kell csatolni. Ez az átutalólap két részből áll, a felső lap a tulajdonképpeni átutalólap, az alsó pedig az átutalási értesítés, mely utóbbi a számlakivonattal együtt az kapja kézhez, aki részére az átutalás történt és annak alsó szabadon hagyott részére, valamint a hátlapjára az átutalásra vonatkozó közlemények is díjmentesen rávezethetők, de egyéb közlemények is levelezőlapbélyeg felragasztása mellett. A számlatulajdonos egy csekkel több számlára történő átutalás iránt is rendelkezhetik. Ebben az esetben minden tételre vonatkozólag külön-külön egy-egy szabályszerűen kitöltött átutalólapot

kell csatolni. A csekk rendelkezési rovatát a következőképpen kell ily esetben kitölteni: »Átutalandó a túloldalon felsorolt és csatolt ... drb. átutalólap szerint«. A csekk hátlapján a kedvezményezett számlák számainak emelkedő sorrendjébe szedve a számlaszámokat, valamint az átutalt összegeket fel kell tüntetni és ezek összesített összegéről kell a csekket kiállítani. Egy csekkhez ily módon csak 20 drb. átutalólap csatolható, ha több utalvány volna, úgy összesítő jegyzéket kell használni. Épp úgy mint a fizetési utalványnál, úgy az átutalólapoknál is elismervénnyel ellátott nyomtatványok is rendszeresítve vannak, ha tehát átutaló számlatulajdonos az átutalás megtörténtéről a számlakivonatbeli megterhelésen felül, még külön igazolást is kíván, úgy elismervénnyel ellátott átutalólapot használhat.

Ha a számlatulajdonos *befizetési lapokkal* óhajt átutalást teljesíteni, úgy az akként is eszközölhető, hogy a befizetési lap vagy lapok összegéről csekket állít ki és azt beküldi a postatakarékpénztárhoz.

Ily esetben a csekk előlapjára a következő rendelkezést kell írni:

»*Átutalandó a túloldalon felsorolt drb. befizetési lap szerint*«, a csekk hátlapján pedig fel kell sorolni a csekkhez csatolt, emelkedő számlaszámmal sorrendbe szedett befizetési lapok számlaszámát, valamint összegét és az utóbbiakat összegezve, a csekket a végösszegekről kell kiállítani. Egy-egy csekkhez ily módon legfeljebb 20 (húsz) befizetési lap csatolható.

A postatakarékpénztár az átutalt befizetéseket a kedvezményezettek számláján jóváírja és az átutaló (befizető) számlatulajdonosnak a befizetési lapok »Elismervény« részét lebélyegezve a megterhelést tartalmazó számlakivonattal visszaküldi, úgyhogy a befizetési lap elismervényét az utalványozó számlatulajdonos megkapja, mintha az összeget valamely közvetítő hivatalnál készpénzbe fizette volna be. Az ilyen befizetési lap átutalások kliringátutalásoknak számít-

tanak és mint ilyenek jutalékmentesek, azonban a többi kliringátutalásoktól elkülönítve, külön csekkel küldendők be. A befizetési lapok »Értesítő lap« részén az átutalásra vonatkozó közlemények díjmentesen felvehetők. Ezzel az eljárással a befizetési díj megtakarítható, azonfelül különös előnye, hogy egy csekkel több átutalás is eszközölhető.

A postatakarékpénztári csekkszámlatulajdonos számlaköveteléséből bármely a Magyar Nemzeti Banknál fennálló girószámlára is utalhat át pénzüsséget, mely esetben a csekk megfelelő rovatába a következő rendelkezést kell beírni: »A Magyar Nemzeti Banknál X. Y.-nak.....-ban girószámlája javára«.

A postatakarékpénztári számlatulajdonosok igénybe vehetik a gyorsutalvány forgalmat (lásd X. fejezet) is. A csekkszámlatulajdonosoknak ebben a forgalomban eszközölt átutalásait a forgalomban résztvevő pénzügyintézetek a kedvezményezett fél számláján még a csekk benyújtása napján jóváírják. Az ilyen fizetési rendelkezéssel ellátott csekket azonban legkésőbb délelőtt 11 óráig kell a postatakarékpénztárhoz benyújtani, azon az átutalási foganatosításához szükséges adatok pontosan megjelölendők és fel kell tüntetni, hogy az átutalás a »gyorsutalványforgalom«-ban történjék.

A kliringcsekkek mindaddig amíg az átírás azok alapján nem történt meg, visszavonhatók.

d) *Telepített váltók beváltására szolgáló csekkek.* A postatakarékpénztár csekkszámlatulajdonosai a terhükre fizetendő váltókat kifizetés végett a postatakarékpénztárhoz telepíthetik. A postatakarékpénztár az ilyen telepített váltókat a *fedezeti csekk* hártokában, melynek rendelkezési részében a váltó adatai pontosan megjelölendők, beváltja.

D) *Külföldi fizetési forgalom.*

A m. kir. postatakarékpénztár külföldi fizetési forgalmának (nemzetközi szolgálatának) feladata: a külföldre irányuló és külföldről érkező átutalások és

A 9-436/1891. sz. p. ü. min. rend. é. a bélyegilleték készpénzben rovatott le.

1

Számlatulajdonos: **Pannonia építő- és kereskedelmi rt.** **07**
B U D A P E S T **28.886**

A számla száma: **200 P 63 /**

Hely és kelte: **Budapest, 1938. június 2.**

Fizessen: a Magyar Királyi Postatakarékpénztár-Budapesten erre a csekkre számlabélyegtelmentesen (unk.)bol

Kettő száz **63** pengő **63** fillér

Kís. Péter, Székesfehérvár, Országot 87, készpénzben.

PANNONIA
ÉPÍTŐ-ÉS KERESKEDELMI R. T.
BUDAPEST
Halassy

5. számú csekkminta.

(Fizetési utalvány kibocsátására szóló postatakarékpénztári csekk.)

Csekkfizetési utalvány.

A számlatulajdonos csak a bekereseti részben írhatja ki.

Székesszék
Kis Péter, Országot 87
Közvetítő hivatali fizessék

200 P 63 f-1
200 P 63 f-1

Budapest
kereskedelmi rt.,
Pannónia építő- és
28.886
szelvény.

28.886
sz. csekk száma

CSEKKFIZETÉSI UTALVÁNY.

M. KIR.
POSTATAKARÉKPÉNZTÁR.

A 9.536/1891. sz. p. ü. min. rend. é. a bélyegilleték készpénzben rovatott le.

1
Pannónia építő- és kereskedelmi rt. 08
B U D A P E S T
Számítatulajdonos: 28.886

A számla száma: Budapest, 1938. június 2. 100 P 25 f

Fizessen a Magyar Királyi Postatakarékpénztár Budapesten erre a csekhre számlahűvelésem(ünk)ből
Egy száz pengő 25 fillért
Nagy Sándor, Budapest, 33.551 sz. csekk számlája
javára.

PANNONIA
ÉPÍTŐ- ÉS KERESKEDELMI R. T.
BUDAPÉST
K. Halász *V. V. V.*

6. számú csekkminta.
(Postatakarékpénztári kliring csekk.)

Ptp. 821--15.

28.886

* ATUTALÓ LAP *

1/8

száma csekkszámra
tulajdonosa átutal

100

P 25

f-t

sz. csekkel

Nagy Sándor, Budapest

33.531

száma csekkszámra javára.

M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁR.

ÁTUTALÁSI ÉRTESÍTÉS.

28.886

Pannonia építő- és kereskedelmi rt.,
BUDAPEST

33.531

sz. csek-
számlára
átutalt

100

P 25

f-t

As átutalásra vonatkozó kös-
lemények itt vagy az át-
utalás értesítés állapján
dijmentesen kaphatók.
Egyéb költségek lev. lap
bélyeg felragasztása mellett.

Postatakarékpénztári kliring csekkekhez csatolandó átutalólap.

kifizetések fogantatására, továbbá külföldi pénzek, külföldi értékre szóló csekkek vétele és eladása.

A jelenlegi törvényes korlátozások következtében a külföldre irányuló minden egyes átutalást, kifizetést (devizát) és pénzüsszeget (valutát) a Magyar Nemzeti Banktól kell igényelni, illetve a külföldi fizetés engedélyezését a Nemzeti Banktól kell kérni, továbbá minden külföldről érkező devizát és valutát a Nemzeti Banknak kell felajánlani. Ezeket a műveleteket a postatakarékpénztár mint a Nemzeti Bank által megbízott pénzüintézet közvetíti.

Külföldre való átutalások esetén az igénylés erre rendszeresített űrlapokon történik. Az engedély megadása esetén a csekkszámra tulajdonos csekket állít ki, melyen a pengő és fillér jelzésére szolgáló szöveget törölni és helyébe az engedélyezett külföldi érték jelzését kell beírni. A beérkezett csek alapján az átutalandó összeg átszámítása a Nemzeti Bank részéről megállapított hivatalos napi árfolyamon és felárral történik; az átszámított pengő ellenértékével és az átutalási költséggel a csekkszámra tulajdonosa meg lesz terhelve.

Ha az engedély pengőösszegben adatik, úgy csekket természetesen az engedélyezett pengőösszegről kell kitölteni.

Külföldi lakhellyel bíró csekkszámra tulajdonosok javára belföldön pengőbefizetések vagy átutalások a következő módon eszközölhetők ezidő szerint:

Ha a befizetendő összeg árutartozásból ered, a befizetés korlátlanul, vagyis a Nemzeti Bank előzetes engedélye nélkül is eszközölhető, ez esetben azonban a befizetőnek az előírt »Aranyilatkozat«-ban ki kell jelenteni, hogy a fizetést árutartozás fejében teljesíti, a nyilatkozatot a befizetéssel egyidejűleg a nemzetközi osztályhoz kell beszolgáltatni, illetve beküldeni. A befizetett, illetőleg kliring útján átutalt összeget a postatakarékpénztár függő számlán írja jóvá. Az ily függő számlán levő követelések átutalását külföldre, valamint az összegnek zárt pengő-

számlák-ra való átirására külön kell a Magyar Nemzeti Bank engedélyét kikérni. A zárolt pengőszámlán jóváírt összeget is a csekkszámlatulajdonos csupán a Nemzeti Bank engedélyével használhatja fel.

E) Kamatok, díjak, jutalékok.

A csekkszám lakövetelések után a postatakarék-pénztár kamatot térít, melynek mérvét a pénzügy-miniszter állapítja meg. (Jelenleg évi 2‰.)

A csekk- és kliringforgalom igénybevételéért fizetendő díjak a következők:

Kezelési díj minden egyes a számlán véghezvitt művelet után 5 fillér.

Jutalék készpénzkiutalások után 1‰.

A Magyar Nemzeti Bank *giróforgalmában* történő átutalások után 3000 pengőig 1‰, 8000—40.000 pengőig a meghaladó rész után 0.5‰, az ezt meghaladó összeg után 0.3‰.

A *gyorsutalványforgalom* igénybevételének külön díja úgy a jóváírásoknál, mint a megterhelések esetén 1‰.

A *postautalvány* telepítési díja 3 fillér, a postatakarék-pénztárra telepített váltók külön beváltási díja darabonként 25 fillér.

Portó címen minden számlakivonatot tartalmazó levél után a budapesti számlatulajdonosoknak 10 fillér, vidéki számlatulajdonosoknak 20 fillér számittatik fel.

Külföldre menő számlakivonatok díjmentesek.

Jutalék nem jár: kliring útján végbement megterhelések, a nemzetközi forgalomban leírt tételek, valamint a postatakarék-pénztár javára a számláról leírt díj és illetékek után.

A csekkszám latulajdonosok a m. kir. postatakarék-pénztárhoz címzett közönséges levélpostai küldeményeiket *bérmmentetlenül* is postára adhatják, ha a borítékon: »A 14.880/1924. K. M. számú miniszteri rendelet alapján« szövegű záradékot alkalmaznak.

A magyar váltótörvény egységes szerkezetben.

Az 1876:XXVII. törvénycikk a váltótörvényről kiegészítve az azt módosító 1912:LIV., 1925:VIII. és 1930:XXXIV. törvénycikkek megfelelő rendelkezéseivel. (A módosítások dőlt betűkkel vannak szedve.)

ELSŐ RÉSZ.

Váltóképesség.

1. §. Szenvedő váltóképességgel bír mindenki, aki terhes szerződéseket jogérvényesen köthet.

Nem teljeskorúak szenvedő váltóképességgel csak az esetben bírnak, ha önállóan ipart űznek (1872:VIII. t.-c. 2. §.)

Nők az 1874:XXIII. t.-c. 2. §-a által szabályozott teljeskorúság esetében is, — amennyiben önálló ipart nem űznek, — csak a 24-ik életév betöltésével nyernek szenvedő váltóképességet.

2. §. Ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, akik szenvedő váltóképességgel nem bírnak, e körülmény a többieknek érvényesen elvállalt kötelezettségeire befolyással nincsen.

MASODIK RÉSZ.

Az idegen váltóról.

I. Az idegen váltó kellékei.

3. §. Az idegen váltó lényeges kellékei:

1. a váltó elnevezés magában a váltószövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állíttatik ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezése;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összegben felül járulékok köttetnek ki, az ily kikötés nem létezőnek tekintetik;

3. a rendelvényes (intézvényes) vagyis azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;

4. a fizetés ideje, mely az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A fizetési idő csak határozott napra, látra (bemutatásra, tetszésre), lát vagy kelet után bizonyos időre vagy valamely vásárra szólhat;

5. a kibocsátó (intézvényező) név- vagy cég-aláírása;

6. az intézvényezettnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő;

7. a fizetés helye. Az intézvényezett neve vagy cége mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek és egyszersmind az intézvényezett lakhelyének is tekintendő. Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik;

8. a kiállítás helye, éve, hónapja és napja.

4. §. Ha a váltóban a fizetendő pénzösszeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetében, a betűkkel kiírt összeg érvényes.

Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.

5. §. A kibocsátó rendelvényesként önmagát is megnevezheti (saját rendeletére szóló váltó) és amennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő, intézvényezettként önmagát is kijelölheti (intézvényezett saját váltó). Az ily váltók minden tekintetben az idegen váltó fogantatásával bírnak.

6. §. Oly okiratokból, melyen a váltó lényeges kellékeinek (3. §.) valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik.

Az ily okiratra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatállyal nem bírnak.

A lényeges kellék hiányával egyenlőnek tekintendő, ha az a váltón szándékosan töröltetett ki.

A megtörtént törlés az ellenkezőnek bebizonyításáig szándékosnak vélelmeztetik.

II. A kibocsátó.

7. §. A kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéséért váltójogilag felelős.

III. A forgatmány.

8. §. A rendelvényesnek jogában áll a váltót forgatmány útján másra átruházni.

Ha azonban a kibocsátó a váltó átruházását e szavakkal: »nem rendeletre« vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltotta, a forgatmánynak váltójogi hatálya nincsen.

9. §. A forgatmány által a váltóból eredő összes jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik. A váltó a kibocsátóra, az intézvényezetre, elfogadóra vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható és azok bármelyike által ismét tovább forgatható.

10. §. A forgatmány a váltónak vagy a váltó másolatának hátára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) vezetendő és akkor is érvényes, ha a forgató pusztán nevét vagy cégét vezeti a váltó vagy a másolat hátára vagy toldatra (üres hátírat).

11. §. Minden váltóbirtokosnak jogában áll a váltón levő üres forgatmányokat kitölteni, vagy a váltót e kitöltés nélkül újabb forgatmánnyal tovább forgatni.

12. §. A forgató a váltó minden későbbi birtokosának az elfogadás- és kifizetésért váltójogilag felelős.

Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést: »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül« vagy valamely hason értelmű kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.

13. §. Ha a forgatmányban a továbbadás ezen szavakkal: »nem rendeletre« vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltatott, a forgatmányost követőknek a tilalmat használó forgató ellen visszkerecsük nincsen.

14. §. Ha a váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, a forgatmányos a forgatónak jogaiba lép.

Maga a forgató ezen esetben váltójogilag kötelezve nincsen.

15. §. Ha a forgatmányhoz ezen megjegyzés »behajtás végett«, »meghatalmazásul« vagy más, a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatolatik, a forgatmány a váltó tulajdonát át nem ruházza; azonban a forgatmányos a váltóösszeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a kinemfizetett váltót beperelheti és a letett váltóösszeget felveheti.

Az ily forgatmányos jogait hasonló forgatmányon másra is átruházhatja; ellenben nem áll jogában a váltót tulajdonilag még az esetben sem átruházni, ha a meghatalmazási forgatmányban ezen kifejezés: »vagy rendeletére« foglaltatik.

IV. Engedmény.

16. §. A váltóból eredő jogok engedmény útján is átruházhatók oly hatállyal, hogy az engedményes jogait az elfogadó és az engedményező előzői ellen váltói úton érvényesítheti.

Az engedményt épp úgy, mint a hátiratot magára a váltóra vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz, avagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) kell vezetni.

V. Elfogadás végetti bemutatás.

17. §. A váltóbirtokosnak jogában áll a váltót — a vásári váltók kivételével — elfogadás végett az intézményezettnek lejáratig bármikor bemutatni és az elfogadás nem teljesítése esetében óvással élni. Ellenkező megállapodásnak váltójogi hatálya nincsen.

A váltó pusztá birtoka jogot ad az elfogadás végetti bemutatásra és az elfogadás nem teljesítése esetében a váltó óvatolására.

18. §. A hazai vásárookra szóló váltók a vásár tartama alatt a 35. §-ban foglalt fizetési határidőig elfogadás végett bármikor bemutatathatók.

19. §. A lát után bizonyos időre fizetendő váltókat a forgatók s a kibocsátó elleni visszkerecsük különbeni elvesztésének terhe alatt a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nem létében pedig a kiállításától számítandó két év alatt kell elfogadás végett bemutatni.

Ha az ily váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási határidőt jelölt ki, az ő váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha a váltó a ki jelölt határidő alatt elfogadás végett be nem mutatattatik.

20. §. Ha a lát után bizonyos időre fizetendő váltó elfogadása kieszközölhető nem volt, vagy ha az intézményezett az elfogadás keltezését megtagadja, a váltóbirtokos a forgatók és a kibocsátó elleni visszkerecsük elvesztésének terhe alatt a váltónak kellő időben történt bemutatását a 19. §-ban érintett idő alatt felvett óvással igazolni tartozik. Az óvatolás napja ily esetben bemutatási napnak tekintetik.

Ha az óvás felvétele elmulasztatott, azon elfogadóra nézve, ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejáratá a bemutatási határidő utolsó napjától számítatik.

VI. Az elfogadás.

21. §. Az elfogadást magára a váltóra kell ráírni.

Minden, a váltóra vezetett s az intézvényszerű által aláírt nyilatkozat, feltétlen elfogadásnak tekintetik, amennyiben abban világosan kifejezve nincsen, hogy az intézvényszerű az elfogadást vagy általában nem, vagy csak bizonyos megszorításokkal kívánja teljesíteni.

Feltétlen elfogadásnak tekintetik az is, ha az intézvényszerű nevét vagy cégét, minden hozzáadás nélkül a váltó előlapjára írja.

A megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet.

22. §. Az intézvényszerű az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szoríthatja; minden más megszorítás az elfogadás teljes megtagadásának tekintetik. Az elfogadó azonban ily esetben is nyilatkozatának tartalma szerint váltójogilag felelős.

23. §. Az intézvényszerű az elfogadás alapján az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéseért váltójogilag felelős.

Az elfogadás az intézvényszerűt a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezi; ellenben az intézvényszerűt elfogadása alapján, a kibocsátó ellen váltójogi kereset nem illeti.

24. §. Ha a váltón az intézvényszerű lakhelyétől különböző fizetési hely van kijelölve és a váltón még kitüntetve nincsen, hogy a fizetés ki által lesz teljesítendő, az intézvényszerű az elfogadás alkalmával telepest kijelölni jogosítva van. Ha ez meg nem történt, az intézvényszerűt fel, hogy az intézvényszerű maga kívánja a telep helyén a fizetést teljesíteni.

A telepített váltó kibocsátója az elfogadás végleti bemutatást a váltón megrendelheti.

E meghagyás teljesítésének elmulasztása a ki-

bocsátó és a forogatók elleni visszkereket elvesztését vonja maga után.

VII. Biztosítási visszkereket.

1. Elfogadás hiánya miatt.

25. §. Ha az elfogadás általában nem, vagy megszorítással, avagy nem az egész összegre történt, a váltóbirtokos a felvett óvás kiadás mellett a kibocsátótól s a forogatóktól biztosítást követelhet arra nézve, hogy a váltóban kitett, illetőleg az el nem fogadott összeg az el nem fogadásból keletkezett költségekkel együtt lejáratkor ki fog fizettetni.

A biztosítás módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapítják meg; ha azonban e tekintetben meg nem egyezhetnek, a biztosítandó összeg a bíróságnál készpénzben leteendő.

26. §. Az elfogadás hiánya miatt felvett óvás birtoka minden előzőt feljogosít arra, hogy bármelyik előzőjétől váltói kereset útján biztosítást követel-hessen.

A váltó bemutatása s annak igazolása, hogy a visszkerekes azoknak, kik utána következnek, biztosítást adott, nem szükséges.

27. §. Az adott biztosíték nemcsak a visszkerekesnek, hanem azoknak is, kik a biztosítékot nyújtó föl után következnek, fedezetül szolgál, ha ők a biztosítást nyújtó ellen biztosítási visszkereket indítanak. Ezek nagyobb biztosítékot csak az esetben követelhetnek, ha az adott biztosítás módja vagy mennyisége ellen alapos kifogást tehetnek.

28. §. A biztosíték visszaadandó:

1. ha a váltó utólagosan teljesen elfogadtatik;

2. ha az előző ellen, ki a biztosítást adta, a váltó lejártától számítva egy év alatt fizetési visszkereket nem indítatik;

3. ha a váltó kifizettetik, vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik.

2. Biztonság hiánya miatt az elfogadónál.

29. §. Ha a váltó egészben vagy részben elfogadott, biztonság hiánya miatt visszkeresetnek csak akkor van helye:

1. ha az elfogadó csőd alá jutott;
2. ha az elfogadó ellen a váltó elfogadása, illetve kiállítása után valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás siker nélkül megkísérletett.

Ezen esetekben a váltóbirtokos és minden forgató, ha óvással igazolja, hogy az elfogadótól biztosítást nem nyert s hogy az elfogadás a váltón kijelölt szükségbeli utalványozottak által nem teljesítetett, úgy az előzőktől, mint magától az elfogadótól biztosítást követelhet.

A biztosítás módjára és hatályára nézve a 25. §. 2. pontja és a 27. §. megfelelően alkalmazandó.

A biztosíték a 28. §. 2. és 3. pontja esetében, valamint akkor is visszaadandó, ha a váltó a netaláni szükségbeli utalványozott által utólagosan elfogadottatott.

Az előzők az általuk adott biztosítékot azon esetben is visszakövetelhetik, ha az elfogadó utólag teljes biztosítást nyújt.

A váltó pusztá birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján az 1. és 2. pont alatti esetekben, az elfogadótól biztosítást követelni s annak megtagadása esetében óvással élni lehet.

VIII. A váltókötelezettség teljesítése.

1. Fizetési határnap.

30. §. Ha a váltó kifizetésére meghatározott nap van kijelölve, a lejárat e napra esik.

Ha a fizetési nap valamely hó közepére tüzetett ki, a váltó azon hó 15-én jár le; ha pedig a fizetés valamely hó elejére vagy végére tüzetett ki, a

lejárat ugyanazon hó első, illetőleg utolsó napjára esik.

Ha a fizetési időben a nap és hó mellett az év hiányzik, azon év értendő, melyben a váltó kiállítatott; ha azonban a fizetési nap azon évben már eltelt, a lejárat a legközelebbi évre esik.

31. §. A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le. Ily váltókat, a forgatók s a kibocsátó elleni visszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyenek nem léteben pedig a kiállítástól számítandó két év alatt kell fizetés végett bemutatni.

Ha a látra szóló váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási időt jelölt ki, annak váltói kötelezettsége megszűnik, ha a váltó e határidő alatt be nem mutatattatik.

32. §. Azon váltókra nézve, melyek lát vagy kelet után bizonyos időre szólanak, a lejárat kiszámítása iránt következő határozatok szolgálnak irányadóul:

1. ha a határidő napokban állapított meg, a lejárat a határidő utolsó napjára esik; e határidőbe azon nap, melyen a kelet utánra szóló váltó kiállítatott vagy a látra szóló váltó elfogadás végett bemutatattott, nem számítatik be;

2. ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban, évben, félévben vagy évnegyedben állapított meg, a lejárat a fizetési idő hetének vagy hónapjának azon napjára esik, mely elnevezésénél vagy számánál fogva a kiállítás, illetőleg a bemutatás napjának megfelel; ha pedig e nap a fizetési hóban hiányzik, a lejárat e hó utolsó napjára esik;

3. félhónap alatt mindig tizenöt nap értetik.

Ha a határidő egy vagy több egész s egy fél hóban állapított meg, a félhónap mindig a határidő végén számítandó.

33. §. A fizetést a fizetési napon déli 12 óráig kell teljesíteni.

34. §. Ha a kelet utánra szóló és a belföldön fizetendő váltó oly országban állítatott ki, melyben az ó-időszámítás áll fenn, anélkül, hogy megjegyeztetett volna, hogy a váltó új időszámítás szerint kelt, vagy ha a váltó mindkét időszámítás szerint keltezett, a lejárat napja az új időszámítás szerinti naptár azon napjától számítatik, mely az ó-időszámítás szerinti kiállítási napnak megfelel.

35. §. A hazai vásárookra kiállított váltók lejáratára esik:

1. a vásár napjára, ha ez egy napig tart;
2. a vásár utolsó napjára, ha ez egy napnál hosszabb ideig, de legfeljebb nyolc napig tart;
3. a vásár nyolcadik napjára, ha a vásár nyolc napnál tovább tart.

2. Fizetés.

36. §. Forgatott váltóknál a forgatmányos tulajdonosi minősége, a hátiratoknak összefüggő s egész ő hozzá lenyuló láncolata által igazoltatik. Ez összefüggés akkor létezik, ha az első hátirat a rendelvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak nevével van aláírva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Ha valamely üres forgatmány után további forgatmány következik, az tételeztetik fel, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába.

A kitörölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírálásánál, mint nem létezők tekintetnek.

A fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik.

37. §. A fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni.

Ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem levő pénznemről vagy számolási értékről szól, — amennyiben a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben ezen szóval: »valósággal« vagy más hasonló kifejezéssel határozottan ki nem kötötte, a

fizetés az országban folyamatban lévő pénznemben teljesíthető azon folyam szerint, melyben azon pénznem, a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamok középáraként mutatkozik.

38. §. A váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést vissza nem utasíthatja.

39. §. A váltóadás csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni.

Ha részletfizetést tett, csak azt követelheti, hogy az a váltóra feljegyeztesék s neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék.

40. §. Ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik, az elfogadó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, a váltóösszeget a váltóbirtokos veszélyére és költségeire, a bíróságnál leteheti. A letétel érvényességéhez a váltóbirtokos megidéztetése nem szükséges.

IX. Fizetési visszkereset.

41. §. A fizetés hiánya miatt a kibocsátó és a forgatók ellen érvényesíthető visszkereset fenntartására szükséges:

1. hogy a váltó fizetés végett bemutatassék;
2. hogy ezen bemutatás és a fizetés nem teljesítése kellő időben felvett óvással igazoltassék.

Az óvás a fizetés napján déli 12 óra után vehető fel, legkésőbb azonban a fizetési napra következő második köznapon kell felvételnie.

42. §. Ha valamelyik előző az óvást ezen kifejezéssel: »óvás nélkül« vagy »költségek nélkül« elengedte, a váltóbirtokos ezen előző ellenében, a visszkereset fenntartása végett óvással élni nem tartozik. Az óvás elengedése azonban a váltóbirtokost azon kötelezettség alól fel nem menti, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Ha a váltókötelezett, ki az óvást elengedte, a bemutatás kellő időben megtörténtét tagadja: a bizonyítás terhe őt illeti.

Az óvás elengedése az előzőt az óvási költségek megtérítése alól fel nem oldja. (1925: VIII. t.-c. 53. §.)
A kibocsátótól eredő óvási elengedő kikötés minden váltókötelezettre kihat. Ha a váltóbirtokos az ilyen kikötés ellenére óvási vételet vétet fel, ennek költsége őt terheli.

43. §. (Figyelemmel az 1925: VIII. 53. §-ára.)
A telepített váltókat a telepesnél vagy ha ilyen megnevezve nincs, magánál az intézvényezettől és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített.

Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos a kibocsátó és a forgatók elleni visszkeresetét elveszti.

44. §. (Figyelemmel az 1925: VIII. 53. §-ára.)
Az elfogadó elleni váltókereset fenntartására óvás felvétele nem szükséges. Ezen intézkedés kiterjed a telepített váltóra is.

45. §. A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét a váltó ki nem fizetéséről, az óvás felvételétől számítandó két nap alatt írásban értesíteni; e végre azonban elegendő, ha a tudósítás az érintett idő alatt postára adatik.

Minden tudósított előző köteles, a tudósítás vételétől számítandó két nap alatt, saját közvetlen előzőjét hasonló módon értesíteni.

A váltóbirtokos vagy forgatmányos, ki az értesítést elmulasztja vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, az ebből eredő károkat az összes, illetőleg az átugrott előzőknek megtéríteni köteles. Ezen felül elveszti ezen személyek elleni igényét a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra és költségekre nézve.

46. §. A kellő időben történt értesítés behozhatóságára elegendő, ha a postaigazolvánnyal bizonyítatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon levél adatott fel, kivéve, ha a címzett fél igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott.

47. §. Ha valamelyik forgató a váltót hely megnevezése nélkül adta tovább: ez esetben a fizetés meg nem történtéről a forgató azon legközelebbi előzője értesíthető, ki a váltót a helynek megjelölése mellett ruházta át.

48. §. Minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki a váltóösszegnek, a kamatoknak és költségeknek lefizetése mellett a nyugtatványozott váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék.

Ha több váltókötelezett ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

49. §. A fizetés hiánya miatt megóvatolt váltó birtokosa jogosítva van keresetét, illetőleg visszkeresetét, valamennyi váltókötelezett vagy a váltókötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni a nélkül, hogy a be nem perelttek ellen követelési jogát elveszteni.

A váltóbirtokos a forgatmányosok sorrendjéhez kötve sincsen.

50. §. Azon váltóbirtokosnak, ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, visszkereseti igényei kiterjednek:

1. a ki nem fizetett váltóösszegre és ennek a lejáratától számítandó 6% kamataira;
2. az óvási s egyéb költségekre;
3. $\frac{1}{8}\%$ váltódíjra.

E tételeket az esetben is felszámíthatja, ha keresetét egyedül az elfogadó ellen intézi.

A fentebbi összegek oly esetben, midőn a visszkeresett a fizetés helyétől különböző helyen lakik, azon közép-váltóárfolyam szerint számítandók, melylyel a fizetés helyéről a visszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók bírnak.

Ha azonban a fizetés helyéről a most érintett helyre váltóárfolyam nem jegyeztetik, a visszkeresett

lakhelyéhez legközelebbi piac árfolyama szolgál irányadóul.

A váltóárfolyam a visszkeresett kívánására közhitelességű árfolyamjegyzéssel vagy két kereskedő bizonyítványával igazolandó.

51. §. Azon forgató, ki a váltót beváltotta a korábbi forgatóktól, a kibocsátótól és az elfogadótól követelheti:

1. az általa kifizetett összeget, a fizetés napjától számítandó 6% kamatokkal együtt;
2. a felmerült költségeket;
3. az $\frac{1}{8}\%$ váltódíjat.

Ezen összegek oly esetben, midőn a visszkeresett más helyen lakik, azon közpé váltóárfolyam szerint fizetendő, mellyel a visszkereső lakhelyéről a visszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók bírnak.

Ha a visszkereső lakhelyéről a visszkeresett lakhelyére váltóárfolyam nem jegyeztetik, ez a visszkeresett lakhelyéhez legközelebbi piac közpéárfolyama szerint számítatik.

A váltóárfolyam igazolására nézve az 50. §. határozatai szolgálnak irányadóul.

52. §. Az 50. és 51. §. 1 és 3. pontjaiban foglalt határozatok által nincs kizárva az, hogy a visszkereső a külföldre intézett visszkeresetében az ott megengedett magasabb tételeket felszámíthassa; ugyanez áll jogában a külföldi visszkeresőnek is, ki belföldre intéz visszkeresetet, azon magasabb tételekre nézve, melyeket kiegyenlítenie kellett.

53. §. A visszkeresőnek jogában áll a visszkeresettre követelése erejéig visszváltót intézvényezni.

Ez esetben követeléséhez számíthatja a visszváltó értékesítésével járó alkusz- és netaláni bélyegdíjakat is.

A visszváltó látra állítandó ki s közvetlenül a visszkeresett lakhelyére intézvényezendő.

54. §. A visszkeresett csak a váltó, az óvás és a nyugtatványozott visszkereseti számla kiadása mellett köteles fizetni.

55. §. A forgató, ki az utána következők közül valamelyiket kielégítette, saját hátiratát és az ezt követő hátiratokat kitörölheti.

X. Közbenjárás.

1. Névbecsülési elfogadás.

56. §. Ha a váltón fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány van kijelölve, a váltóbirtokos, ha az elfogadás megtagadtatott, vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási visszkeresettel élhetne, az óvás felvétele után a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik.

Több szükségbeli utalványozott közül annál kell a váltót előbb bemutatni, kit korábbi előző jelölt ki; ha azonban ez a váltóból ki nem tűnik, a bemutatás sorrendhez kötve nincsen.

57. §. A váltóbirtokos oly névbecsülési elfogadást, melyet a váltón, mint szükségbeli utalványozott meg nem nevezett személy ajánl fel, elfogadni nem tartozik.

58. §. A névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást a költségek megtérítése mellett magának kiadatni s annak függelékében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni tartozik.

Ugyanaz a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett tudósítani s e tudósítást az óvatolás napjától számítandó két nap alatt postára adni tartozik. Ha ezt tenni elmulasztja, az ebből eredő kárért felelős.

59. §. Ha a névbecsülő elfogadásában kitenni elmulasztotta, hogy az elfogadás kinek érdekében történt, kétség esetében névbecsültnek a kibocsátó tekintetik.

60. §. A névbecsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a névbecsültet követők irányában. E kötelezettsége azonban megszűnik, ha neki a váltó a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem mutatattik.

Ha a váltó valamely szükségbeli utalványozott vagy más közbenjáró által névbecsülésből elfogadott, a váltóbirtokost és a névbecsült követőit biztosítási visszkereset nem illeti meg. A névbecsült ennek előzői azonban visszkeresettel élhetnek.

2. Névbecsülési fizetés.

61. §. Ha a fizetés hiánya miatt óvatolt váltón vagy annak másolatán a fizetési helyre szóló utalvány vagy névbecsülési elfogadás létezik, a váltóbirtokos a váltót, a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt a szükségbeli utalványozottnak, illetőleg a névbecsülési elfogadónak fizetés végett bemutatni s az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba vagy ennek függelékébe feljegyeztetni tartozik.

Ebbeli mulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az ezt követők elleni visszkereset elvesztését vonja maga után.

62. §. A váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék is az ajánlat, vissza nem utasíthatja. Ha az ily ajánlatot visszautasítja, visszkeresetét a névbecsült és követői ellen elveszti.

63. §. A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a névbecsült s ennek előzői ellen jogaiba lép; ennél fogva követelheti, hogy neki a váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás, — ez utóbbi a költségek megtérítése mellett átadassék.

64. §. Több névbecsülési fizetést ajánlók közül elsőség azt illeti, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

Azon közbenjáró, ki a váltót kifizeti, jóllehet, hogy más, kit a váltó vagy az óvás tartalma szerint elsőség illetendett, a fizetésre késznek ajánlott, nem indíthat visszkeresetet azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól szabadultak volna.

65. §. A névbecsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesítheti, mert a váltót az intézvényezett vagy más közbenjáró fizette ki, a fizetőtől $\frac{1}{2}\%$ váltódíjt követelhet.

XI. A váltókezeségről.

66. §. A kezességnek magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt toldatra írva és a 3. §. 5. pontja alatt meghatározott módon aláírva kell lennie, különben váltójogi kötelezettséget nem szül.

67. §. A váltókezesesség, mely egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg, akkor is érvényes, ha az, kiért a kezesség elvállaltatott, szenvedő váltóképességgel nem bír. Ha világosan kitéve nincsen, hogy a kezesség kiért vállaltatott, ez az elfogadóért és ha a váltó még elfogadva nincsen, a kibocsátóért vállaltnak tekintetik.

68. §. A váltótulajdonos kötelessége a kezes elleni váltókereseti, illetőleg visszkereseti jog megszerzésére és fentartására mindazokat teljesíteni, melyeket a jelen törvény azon váltókötelezettek elleni kereseti, illetőleg visszkereseti jog fentartására előszab, a kikért kezesség elvállaltatott.

69. §. Ha a váltót a kezes fizeti ki, ez váltójogi keresetet nyer az ellen, kiért a fizetést teljesítette. A többi váltókötelezettek ellen őt kereseti vagy visszkereseti jog csak annyiban illeti, amennyiben e jog azt, kiért a fizetést teljesítette, a fizetés esetében hasonlólag illetné.

XII. A váltók többszörzése.

1. Váltómásodlatok.

70. §. Az idegen váltó kibocsátója köteles a rendkívényes kívánságára a váltót több egyenlő példányban kiállítani. E példányok a szövegben »első«, »másod«, »harmad« stb. váltónak nevezendők, ellenkező esetben minden egyes példány önálló váltónak tekintetik.

A másodlatok kiállítását a forgatmányos is követelheti, e végett közvetlen előzőjéhez fordulván, ki ismét saját előzőjét keresi meg, míg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. Ez a kiállított másodlatokat az említett módon a forgatmányoshoz juttatja, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak.

71. §. Ha a váltónak több egyenlő példánya közül valamelyik kifizettetik, ez által a többi példányok erejüket elvesztik.

E tekintetben kivételnek van helye:

1. a forgatókra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát különböző személyekre ruházta át és az oly későbbi forgatókra nézve, kiknek aláírásai a fizetéskor visszamaradott példányokon levő forgatmányaiknál fogva felelősek maradnak;

2. az elfogadóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát fogadta el. Ez a fizetéskor vissza nem adott példányokon levő elfogadásnál fogva felelős marad, amennyiben magából a többszörös elfogadásból ki nem tűnik, hogy ez csak azon feltétel mellett történt, amennyiben valamelyik példány még elfogadva nem lenne.

72. §. Ki a váltónak több példánya közül egyet elfogadás végett elküldött, köteles a többiekben megjegyezni, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található; e megjegyzés elmulasztása azonban a váltót erejétől meg nem fosztja.

Az elfogadás végett elküldött példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel (36. §.) vagy egyébként igazolja.

73. §. A váltóbirtokos, azon másodlat alapján, melyre feljegyeztetett, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található, elfogadás hiánya miatt fizetési visszkeresettel csak úgy élhet, ha óvással igazolja:

1. hogy az elfogadás végett elküldött példány neki a gondviselő által ki nem adatott és

2. hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem teljesített.

2. Váltómásolatok.

74. §. A váltómásolatoknak a váltó teljes szövegét, a rajta levő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt kell tartalmaznia. E mellett kitüntetendő a másolaton, hogy mint másolat meddig terjed.

Ha az eredeti példány elfogadás végett elküldetik, a másolaton megjegyzendő, hogy az elküldött eredeti példány kinél található. E megjegyzés elmulasztása azonban a forgatmányozott másolatot váltóerejétől meg nem fosztja.

75. §. A másolaton levő eredeti forgatmány a forgatót épp úgy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna.

76. §. Az eredeti példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre, a másolaton levő eredeti hátirattal vagy más módon igazolja.

Ha a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadja, a másolat birtokosa azon forgatók ellen, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, elfogadás hiánya miatt biztosítási, fizetés hiánya miatt pedig fizetési visszkeresettel csak a 73. §-ban érintett óvás felvétele után élhet.

XIII. Elveszett váltók.

77. §. Az elveszett váltó tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti.

A kérvényező kötelessége a váltó másolatát bemutatni vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségesnek találja, az elfogadónál a fizetést betiltja és hirdetményt bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó felmutatása mellett 45 nap alatt bejelentse.

A 45 napi határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, lejárt váltónál a váltó megsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos hírlapban első megjelenését követő naptól számíttatik.

(1912: LIV. 5. §.) Az 1876: XXIII. t.-c. 77. §-ában említett bíróság alatt ezentúl is a törvényszéket kell érteni.

78. §. A megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a váltótulajdonos, feltéve, hogy a váltó már lejárt, az elfogadótól a váltóösszeg kifizetését követelheti, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt. Ily biztosíték adása nélkül a váltótulajdonos csak azt követelheti, hogy az elfogadó a váltóösszeget bírói kezekhez letegye.

A váltótulajdonos oly telepített váltók megsemmisítését, amelyek az intézvényezettől különböző személy van telepesként kijelölve, csak akkor kérelmezheti, ha a telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással igazolja.

79. §. Ha a kibocsátott hirdetmény folytán váltóbirtokosul senki sem jelentkezett, a váltó semminek nyilváníttatik. Ha a birtokos a váltót a kitűzött határidő alatt bemutatja, a megsemmisítési eljárás megszüntetetik és a kérvényező a részére el-

rendelt tilalom feloldása mellett, tulajdoni jogának a váltóbirtokos elleni érvényesítésére a köztörvény útjára utasítandó.

A váltó megsemmisítése után annak bíróilag elismert tulajdonosa, az elfogadótól a váltó kifizetését váltójogi úton követelni jogosítva van.

80. §. Ki váltóbirtokosi minőségét a 36. § határozatai szerint igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél rosszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli.

XIV. Hamis és hamisított váltók.

81. §. A váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások váltójogi erejére befolyást nem gyakorolnak.

82. §. Ha a váltó meghamisítottatik, azon forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek; ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint kötelezvék.

Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek.

83. §. Az előbbeni cikk határozatai meghamisítás esetében, az elfogadóra és a kezesre is nyertnek alkalmazást.

XV. A váltó-elévülés.

84. §. Az elfogadó elleni váltójogi kereset, a váltó lejáratától számítandó három esztendő alatt évül el.

85. §. (Helyébe az 1925: VIII. t.-c. 53. §-a) A váltóbirtokos követelése a forgató és a kibocsátó ellen egy év alatt évülnek el a kellő időben felvett óvás keltétől, vagy pedig az óvás elengedésének esetében a lejáratától számítva. A forgató visszkereseti követelése a többi forgató és a kibocsátó ellen hat

hónap alatt évülnek el attól a naptól számítva, amely napon a forgató a váltót kifizette, vagy mely napon az ellene beadott kereset neki kézbesített.

86. §. (Hatályon kívül helyezte az 1925:VIII. t.-c. 53. §-a.)

87. §. Az elévülés a kereset megindítása által, de csak azon váltókötelezett irányában szakíttatik meg, ki ellen a kereset intéztetett.

A váltóviszkeresettel megtámadott forgató jogosítva van visszkereseti jogainak, az elévülés elleni biztosítására, előzője ellen keresetlevél helyett perbejelentéssel élni.

A perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése, az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi kezdetét.

88. §. Az elévülés hivatalból figyelembe nem vétetik.

89. §. A váltóadás ellen nyitott csőd tartama alatt az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette.

90. §. Ha a váltó kibocsátójának vagy elfogadjának váltói kötelezettsége elévülés által vagy az által, hogy a váltójogok fenntartására szükséges cselekmények elmulasztattak, megszűnik: ezek a váltóbirtokos irányában köztörvényi úton csak annyiban maradnak kötelezve, amennyiben ennek kárával gazdagodnának.

A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége megszűnt, ily keresetnek helye nincsen.

XVI. A váltóhitelező jogai.

91. §. A váltókibocsátó, forgató, elfogadó és kezes a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak kötelezve. Ezen egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, mit a váltóbirtokos a váltókötelezettségek nem teljesítése miatt követelni jogosítva van.

92. §. A váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik.

93. §. A váltóadás azon kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás vagy más nyilatkozat vezetett, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.

94. §. A kölcsönös követelések leszámításának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli, vagy jogérvényes bírói határozattal vagy bírói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti.

XVII. Külföldi törvényhozás.

95. §. A szenvedő váltóképesség külföldiekre nézve rendszerint azon ország törvényei szerint ítéendő meg, melyhez a váltókötelezett, mint alattvaló tartozik.

Azonban a saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem bíró idegen, a belföldön elvállalt váltói kötelezettségért felelős, ha őt ezen törvény szerint a váltóképesség megilleti.

96. §. A külföldön kiállított váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint ítéendőek meg, ahol azok keletkeztek.

Ha azonban a külföldön keletkezett váltónyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelőek, a váltóra később vezetett és a belföldön keletkezett nyilatkozatok jogérvényessége a külföldi törvény alapján meg nem támadható.

Váltójogi hatállyal bírnak azon nyilatkozatok is, melyek belföldiek közt külföldön keletkeznek, habár csak a belföldi törvény rendeleteinek felelnek is meg.

97. §. A váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett külföldön teljesített cselekvények alaki kellékei azon hely törvényei szerint ítélandók meg, ahol azok teljesítették.

XVIII. Az óvás.

98. §. (Helyébe az 1930:XXXIV. t.-c. 132. §-a.)

Váltóóvást közjegyző vagy járásbíróság vehet fel.

Közjegyző csak székhelyen, továbbá a székhelyen levő járásbíróság területén vehet fel óvást. Főnökének vagyoni felelőssége mellett a közjegyzőt közjegyző-helyettes vagy közjegyzőjelölt helyettesítheti.

Az olyan járásbíróság, melynek székhelye közjegyzői székhely, óvást csak azokban az esetekben vehet föl, amelyekben az erre vonatkozó törvények szerint közjegyző helyett eljárhat. Óvást nemcsak a járásbíróság bírója, hanem fogalmazó személyzetének tagja is felvehet.

99. §. Az óvának magában kell foglalni:

1. a váltónak vagy a másolatnak és minden rajta levő hátiratnak s megjegyzésnek hű mását;
2. nevét vagy cégét azon személyeknek, akik részére és akik ellen az óvás felvételre;
3. az óvatolt személyhez intézett felszólítást, ennek válaszát vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt vagy feltalálható nem volt;
4. névbecsülési elfogadás vagy fizetés esetében annak megemléztetését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesítve;
5. a helyet, évet, hónapot és napot, melyen a felszólítás — 3. pont — történt, illetőleg siker nélkül megkíséreltetett; végre
6. az óvatoló személy aláírását hivatalos pecsétjével.

100. §. Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesítése több személytől követelendő, a többszörös felszólítások egy óvási oklevélbe foglalhatók.

101. §. Az óvatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának eredetben haladéktalanul kiadni.

Egyúttal a felvett óvásokat egész kiterjedésben egy e végre vezetendő, laponként folyó számmal ellátott és hitelesített jegyzőkönyvbe napról-napra idő-és sorrendben bevezetni és az érdekelt feleknek vagy ezek jogutódjainak a költségek megtérítése mellett, akár egyszerű, akár hiteles másolatban bármikor kiadni tartoznak.

XIX. A bemutatás és egyéb váltócselekmények helye és ideje.

102. §. Az elfogadás vagy fizetési végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a jelen törvény szerint a váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett valamely személynél teljesítendő, ez utóbbinak üzleti helyiségeiben, ilyenek hiányában pedig annak lakásán és pedig délelőtt 9—12 óra közt, délután pedig 2—5 óra közt eszközölendők. Az ily cselekvények más helyen, például a tőzsdén, csak az érdekelttek beleegyezésével történhetnek.

Az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakás kipuhatolható nem volt, igazoltnak csak akkor tekintetik, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előljárásnál siker nélkül maradt s e körülmény az óvásban kiemeltetik.

103. §. Ha a váltó lejárata vasárnapra vagy a Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető.

Ezen intézkedés kiterjed a váltómásolatok és másolatok kiállítására, az elfogadás iránti nyilatkozatra, az óvás felvételére, valamint minden, a váltóból folyó kötelezettség teljesítésére.

XX. Hiányos aláírások.

104. §. Váltónyilatkozatok, melyek névaláírás helyett keresztvonással vagy más kézjeggyel eszközöltettek, váltójogi hatállyal rendszerint nem bírnak.

Azoknak váltónyilatkozata, akik nevüket testi fogvatkozás miatt nem írhatják alá, érvényes, ha névaláírás helyett bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített kézjeggyel eszközöltetik.

105. §. Ki valamely váltónyilatkozatot, mint másnak meghatalmazottja ír alá anélkül, hogy erre felhatalmazva lenne, személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állítólagos meghatalmazó felhatalmazás esetében felelős lett volna.

Hasonló módon és személyesen felelősek azon gyámok és egyéb képviselők is, kik jogosultságuk túllépésével irnak alá váltónyilatkozatot.

XXI. A zálog- és visszatartási jog.

1. Zálogjog.

106. §. A váltóbirtokos magát azon tárgyaktól, melyekre magánúton zálogjogot nyert, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, váltói úton kielégítheti és evégből:

1. az ingóságokat a váltóeljárás szabályai szerint kielégítésre fordíthatja;

2. a tőzsdei árfolyammal bíró papírokat a lejárati napján a helybeli tőzsdén; ha pedig a lejárati helyén tőzsde nem létezik, a lejárati napot követő harmadik napon a legközelebbi tőzsdén eladhatja, vagy pedig azokat az azon napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja. Köteles azonban erről az adóst e cselekmények valamelyikének foganatosítását követő 24 óra alatt levélben értesíteni. A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapírokra nézve, melyek belföldi tőzsdén jegyeztetnek, belföldi, más értékpapírokra nézve külföldi tőzsde értendő;

3. a váltóbeli vagy egyéb követeléseket behajthatja vagy követelése erejéig megtarthatja.

A váltóbirtokost ezen jogok még azon esetben is megilletik, ha az adós időközben csőd alá került.

Köteles azonban mindegyik esetben — amennyiben teljes kielégítést nyert — az adósnak, illetőleg a csődtömegnek az eredeti váltót kiszolgáltatni és a netaláni felesleget kiadni.

107. §. Ha a váltóbirtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló tárgy vagy követelés részben vagy teljes elvesztését vonja maga után, az adósnak kártérítéssel tartozik.

2. Megtartási jog.

108. §. A váltóbirtokos lejárt váltóbeli követelése tekintetében megtartási joggal élhet adósának azon pénzeire, ingóságaira és értékpapírjaira, melyek jogszerű úton tényleges birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek.

E jog azonban nem gyakorolható, ha a fentebb érintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt vagy átadás alkalmával meghatározott rendelkezés mellett kerülnek a hitelező birtokába.

A váltóbirtokos le nem járt követelésére nézve is megtartási joggal élhet, ha az adós csőd alá került, vagy ha az ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérlett valamely végrehajtás sikertelen maradt.

Ez esetben az adós utasítása vagy a határozott rendelkezés sem zárják ki a megtartási jog gyakorlását, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be vagy a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült. A váltóbirtokos, kit ezen szakasz értelmében megtartási jog illet, köteles annak gyakorlásáról az adóst azonnal értesíteni.

109. §. A megtartási jog kereset útján érvényesíthető s hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő.

III. RÉSZ.

A saját váltó.

110. §. A saját váltó lényeges kellékei:

1. A váltó-elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állítatott ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezés;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összesen felül járulékok köttetnek ki, ezen kikötés nem létezőnek tekintetik;

3. azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;

4. a fizetés ideje (3. § 4. p.);

5. a kibocsátó név vagy cég aláírása;

6. a kiállítás helyének, évének, hónapjának és napjának kitétele.

111. §. Saját váltóknál, melyekben külön fizetési hely kijelölve nincsen, a kiállítás helye fizetési helynek s egyszersmind a kibocsátó lakhelyének tekintendő.

112. §. Jelen törvénynek az idegen váltóra vonatkozó következő intézkedései a saját váltókra is kiterjesztetnek:

1. a 4. és 6. § a váltó külalakjára;

2. a 8—16. § a váltóforgatmányra és engedményre;

3. a 19. és 20. § a lát után szóló váltók bemutatására azon különbséggel, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történni;

4. a 29. § a biztosítási visszkeresetre azon kü-

lönbséggel, hogy az a kibocsátónál hiányzó biztonság miatt követelhető;

5. a 30—40. § a lejáratra és fizetésre azon különbséggel, hogy a váltóösszeg letéteményezése a kibocsátó által eszközölhető;

6. a 41. és 42., valamint a 45—55. § a fizetési visszkeresetre;

7. a 61—64. § a névbecsülési fizetésre;

8. a 66—69. § a váltókezességre azon különbséggel, hogy ha nincs kitéve, kiért vállaltatott a kezesség, ez a kibocsátóért vállaltatott tekintetik;

9. a 74—76. § a váltómásolatokra;

10. a 77—83. § az elveszett és hamis váltókra azon különbséggel, hogy a 77. § esetében a fizetés a kibocsátó által teljesítendő;

11. a 85., 86., 87., 88., 89., 90., 91., 92., 93.; 94., 95., 96., 97., 98., 99., 100., 101., 102.; 103.; 104., 105., 106., 107., 108. és 109. § intézkedései, amennyiben a váltóelévülés általános elveire, a forogatók elleni visszkereseti jogok elévülésére, a váltóhitelezők kereseti jogaira, a külföldi törvényhozásra, a bemutatás és egyéb váltójogi cselekmények helyére és idejére, a hiányos aláírásokra, valamint a zálog- és visszatartási jogra vonatkoznak.

113. §. A telepített saját váltót a telepesnél és ha ilyen megnevezve nincsen, a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített.

(1925: VIII. t.-c. 53. §.) *Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos a forogatók elleni visszkeresetét elveszti, a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartására a fizetés végetti bemutatás és az óvás felvétele a telepített váltóknál nem szükséges.*

114. §. A saját váltó kibocsátója elleni váltójogi igények a váltó lejárat naptól számítandó három év alatt évülnek el.

Atmeneti és életbeléptetési intézkedések.

115. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kiállított váltók és váltónyilatkozatok kellei, valamint a törvény életbeléptetése előtt váltókötelezettséget elvállalt személyek szenvedő váltóképessége, az eddigi törvények alapján bírálendő meg.

116. §. Jelen törvénynek a váltóból eredő kereseti és visszkereseti jogokra, azok fenntartására s elenyésztésére vonatkozó intézkedései kiterjednek azon, e törvény életbeléptetése után lejáró váltókra is, melyek jelen törvény hatályba lépte előtt állítottak ki.

117. §. Azon váltók, melyek elévülése jelen törvény életbeléptetése előtt már kezdetét vette, a kereseti, valamint a visszkereseti jog elévülése tekintetében az eddigi törvények szerint bírálendók meg.

118. §. Az igazságügyi miniszter felhatalmaztatik addig is, míg a polgári perekben követendő eljárás a peres ügyek minden nemére kiterjedőleg törvény által szabályoztatik, a váltóügyekben követendő eljárást rendeletileg megállapítani.

119. §. Jelen törvény életbeléptetése időpontjának meghatározásával, valamint e törvény végrehajtásával az igazságügyi miniszter bizatik meg.

A magyar csekk törvény egységes szerkezetben.

1908:LVIII. törvények a csekkokról, kiegészítve az azt módosító jogszabályokkal.

I. A csekk kellei.

1. §. A csekknek tartalmaznia kell:

1. a csekk elnevezést magában az okirat szövegében;
2. utalványozottnak, vagyis annak megnevezését, aki a fizetést teljesítse;
3. azt a meghagyást, hogy az utalványozott a kibocsátó (utalványozó) számlaköveteléséből határozott pénzeszeget fizessen; ez a meghagyás ellenazolgáltatástól vagy feltételtől függővé nem tehető;
4. a kiállítás helyének, évének, havának és napjának megjelölését;
5. a kibocsátónak név- vagy cégelírását.

Oly okirathól, mely az előbbi bekezdés 1—5. pontjaiban meghatározott kellek bármelyikének meg nem felel, valamint az ilyen okiratra vezetett forgatmányból, a jelen törvény értelmében kötelezettség nem származik. Hogy az okiratnak vagy a forgatmánynak van-e és minő más hatálya: azt a fennálló egyéb jogszabályok alapján kell elbírálni.

2. §. Utalványozott gyanánt, ha a csekk belföldön fizetendő, csak oly céget szabad megnevezni, amely külön törvénnyel elismert alapszabályai vagy a cégjegyzék tartalma szerint bankügyletekkel foglalkozik. Ha a csekk külföldön fizetendő, oly utalványo-

zottat is szabad megnevezni, akire a fizetés helyén érvényben levő jog szerint csekk intézhető.

3. §. A csekk névre, rendeletre vagy bemutatóra állítható ki.

A kibocsátó a csekkösszeg fölvevőjeként (utalványosként) önmagát is megnevezheti.

Ha az utalványos neve vagy cége mellett ezek a szavak »vagy a bemutatónak« vagy hasonló értelmű kifejezések fordulnak elő, a csekk bemutatóra szólnak tekintetik. Ugyanez áll, ha a csekken az utalványos nevével vagy cégével megjelölve nincs.

4. §. Az utalványozott neve vagy cége mellett előforduló hely, ha pedig ily hely a csekken kitéve nincsen, a kiállítás hely a csekk fizetési helyének és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is tekintetik.

Ha az utalványozott neve vagy cége mellett több hely fordul elő, fizetési helynek és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is az első tekintendő.

5. §. A csekk a bemutatáskor (látra) fizetendő akkor is, ha a kibocsátó más fizetési időt tűzött ki, vagy fizetési idő a csekken kitéve nincsen.

II. A forgatmány.

6. §. Az a csekk, mely rendeletre szól, forgatmány útján átruházható; más csekkre vezetett forgatmánynak, valamint a belföldön kiállított és belföldön fizetendő csekk másolatára vezetett forgatmánynak a jelen törvény értelmében hatálya nincsen.

A forgatmánnyal a csekkből eredő minden jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra megy át.

Az utalványozottra szóló forgatmány nyugtának tekintetik, az utalványozott forgatmánya pedig a jelen törvény értelmében hatálytalan és kereskedelmi utalványra vezetett forgatmányként sem jöhet tekintetbe.

Az 1. § második bekezdésének második mondatát a jelen §-ban megjelölt hatálytalan forgatmányokra is alkalmazni kell.

III. Az elfogadás.

7. §. A csekkre vezetett elfogadó nyilatkozat a jelen törvény értelmében hatálytalan és kereskedelmi vagy közönséges utalvány elfogadásaként sem jöhet tekintetbe.

Az 1. § második bekezdésének második mondatát erre az elfogadó nyilatkozatra is alkalmazni kell.

IV. A csekk beváltása.

1. Bemutatás fizetés végett.

8. §. A belföldön fizetendő csekket fizetés végett az utalványozottnál a fizetés helyén be kell mutatni:

1. a kiállítástól számított tíz nap alatt, ha a csekk belföldön állíttatott ki;

2. a kiállítástól számított három hét alatt, ha a csekk más európai országban állíttatott ki, Islandot és a Farói szigeteket kivéve;

3. a kiállítástól számított egy hónap alatt, ha a csekk Ázsiának vagy Afrikának a Földközi- vagy a Fekete-tenger melletti partvidékein, vagy e tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetein állíttatott ki;

4. a kiállítástól számított két hónap alatt, ha a csekk az Északamerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Newfoundlandban, Mexicóban, az Azori szigeteken, Madeira szigetén, a Kanári szigeteken vagy a Zöld-fok (Cabo verde) szigeteken állíttatott ki;

5. a kiállítástól számított három hónap alatt, ha a csekk másutt állíttatott ki.

A kiállítás napja a bemutatási határidőbe be nem számítatik. Ha a bemutatási határidő utolsó

napja vasárnapra vagy a Gergely-naptárban megjelölt valamely közönséges ünnepnapra esik, a bemutatási határidő a vasárnapot vagy ünnepnapot követő első köznapon jár le.

A belföldön kiállított, de külföldön fizetendő csekkek bemutatásának idejére nézve a fizetés helyén érvényben levő jog irányadó, ha pedig az e részben nem rendelkezik, a jelen törvény szabályai megfelelően alkalmazandók.

9. §. A fizetés végetti bemutatás kellő helyen történnék tekintetik, ha a csekk a leszámolási forgalomban való kiegyenlítés végett szabályszerű módon oly leszámoló helyen nyújtatott be, ahol az utalványozott képviselve van.

2. A fizetése.

10. §. Az utalványozott a csekk kifizetése ellenében a csekk kiszolgáltatását kívánhatja. Az olyan csekket, mely nem bemutatásra szól, a beváltáskor az utalványozott kívánságára nyugtázni kell.

A csekkbirtokos részletfizetést elfogadni nem köteles.

11. §. A csekk kibocsátója, valamint minden forgatója a csekk előlapján a szövegen keresztbe írt vagy keresztbe nyomtatott ezekkel a szavakkal »csupán elszámolásra« vagy hasonló értelmű kifejezésekkel megtilthatja, hogy a csekk készpénzben fizetessék. A csekk ebben az esetben csakis elszámolásra használható fel a csekkbirtokos javára az utalványozottal vagy pedig oly valakivel szemben, aki az utalványozottal girószámlai összeköttetésben áll, vagy a fizetés helyén létező leszámoló helynek tagja. Az utalványozottnak, amennyiben a leszámoló helynek nem tagja, jogában áll magán a csekken, ennek bemutatásakor, a leszámoló hely valamely tagját oly célból kijelölni, hogy a csekk a fent körülírt módon elszámolásra felhasználható legyen.

Az előbbi bekezdésben megjelölt tilalom vissza nem vonható. A tilalom figyelmen kívül hagyásából eredő kárért az utalványozott felelős.

12. §. A csekkek valamely leszámoló hely (9. §) leszámolási forgalmában történt kiegyenlítése fizetésnek, annak megtagadása a fizetés megtagadásának tekintetik.

Ugyanez áll a 11. §-ban szabályozott csekkekre nézve is, ha az ily csekk az ott körülírt módon elszámolásra felhasználtatott, illetőleg ez az elszámolás megtagadtatott.

V. A csekk-ügyletben résztvevők jogai és kötelezettségei.

13. §. Az utalványozott a csekket, ha a kibocsátónak kellő számlakövetelése van, a bemutatási határidő lejárta után is beváltani köteles.

E kötelezettség teljesítéséért az utalványozott a kibocsátónak felelős.

Számlakövetelésnek a jelen törvény értelmében az a pénzösszeg tekintendő, melynek erejéig az utalványozott, a közte és a csekk kibocsátója vagy az ennek érdekében eljáró harmadik személy közt létrejött megállapodás szerint, a kibocsátó által reá intézett csekkeket beváltani köteles.

14. §. A csekk beváltásának nem állhatja útját, hogy a kibocsátó a csekk kiállítása után szerződésképeségét elveszti vagy meghal.

Az utalványozott a csekk beváltását megtagadni köteles, ha tudomása van arról, hogy a kibocsátó csődbe jutott. A csődnyitási határozatnak a belföldi hivatalos hirdetőlapban történt első közzétételét követő nap elteltével az utalványozottnak ez a tudomása vélelmezhető.

Hogy a csekkekre teljesített fizetés a kibocsátó csődbejutása esetében a csekkbirtokossal szemben mennyiben támadható meg: azt azoknak a jogzabá-

lyoknak megfelelő alkalmazásával kell elbírálni, amelyek a közadós jogcselekményeinek megtámadására irányadók.

15. §. A csekknek a kibocsátó által való visszavonása az utalványozottal szemben csak akkor hatályos:

1. ha a visszavonás a bemutatási határidő elmulasztása után vagy arra az esetre történik, hogy ha a csekk a bemutatási határidőn belül fizetés végett be nem mutattatnék. Ebben az utóbbi esetben a visszavonás csak a bemutatási határidő lejártá után válik hatályossá;

2. ha a csekket a kibocsátó közvetlenül az utalványozottnak oly rendelkezéssel küldi be, hogy annak összegét a csekken név vagy cég szerint megjelölt utalványoshoz vagy forgatmányoshoz juttassa el s a visszavonás előbb történik, mintsem ez a rendelkezés teljesedésbe ment volna.

A visszavonás, amely különben az előbbi bekezdés 1. pontja szerint hatályos volna, a csekk elveszése esetében a csekk megsemmisítését kérelmező félre nézve nem hatályos, ha a bíróság a csekk kifizetését az utalványozottnál a bemutatási határidőn belül vagy a csekk visszavonása előtt betiltotta.

16. §. A csekk kibocsátója és forgatója annak beváltásáért a csekkbirtokosnak felelős.

Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést »szavatosság nélkül«, »kötelezettség nélkül«, vagy hasonló értelmű kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.

VI. Fizetési visszkereset.

17. §. A kibocsátó és a forgató ellen a 16. § alapján érvényesíthető visszkereset fenntartására szükséges:

1. hogy a csekk kellő időben fizetés végett bemutatassék;

2. hogy ez a bemutatás és a fizetés nem teljesítése igazoltassék.

Az igazolás történhetik vagy a) óvással, vagy b) a csekkre vezetett, az utalványozott által aláírt s a bemutatás keltét feltüntető nyilatkozattal, vagy c) valamely leszámoló helynek (9. §) tanúsítványával, mely szerint a csekk nála a bemutatási határidőn belül a leszámolási forgalomban való kiegyenlítés végett benyújtatott és a kiegyenlítés megtagadtatott.

Az óvásnak legkésőbb a bemutatási határidő lejártát követő első köznapon kell fölvétetnie. Ugyanez áll az előbbi bekezdésben b) pont alatt említett nyilatkozat és c) pont alatt említett tanúsítvány kiállítására nézve is.

18. §. Visszkereset indítása helyett a csekkbirtokos más megállapodás hiányában a csekk visszaadása mellett azt a követelést érvényesítheti, mely őt a csekk kiállításának vagy továbbadásának alapjául szolgáló jogviszonynál fogva a kibocsátó vagy más előzője ellen illeti. Ez a követelése fennmarad más megállapodás hiányában akkor is, ha visszkeresete az ennek fenntartására szükséges cselekmények (17. §) elmulasztása vagy elévülés következtében elenyészett. Ebben az esetben azonban követeléséből levonható az a veszteség, melyet a kibocsátó vagy a megtámadott előző a csekknek elkésett bemutatása vagy a bemutatás elmulasztása folytán szenvedett.

Ha a csekkbirtokost a kibocsátó ellen az előbbi bekezdésben említett követelés meg nem illeti, a kibocsátó annyiban marad kötelezve, amennyiben a csekkbirtokos kárával gazdagodnék.

19. §. (Helyette 1925: VIII. t.-c. 53. §-a.) *A váltóbirtokos követelése a forgató és a kibocsátó ellen egy év alatt évülnek el a kellő időben felvett óvás keltétől, vagy pedig az óvás elengedésének esetében a lejáratától számítva. A forgató visszkereseti követelése a többi forgató és a kibocsátó ellen hat hónap alatt évülnek el attól a naptól számítva, amely napon*

a forgató a váltót kifizette, vagy mely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették.

Az előbbi bekezdés a csekkre megfelelően alkalmazást nyert az eltéréssel, hogy az elévülés a csekkbirtokos ellen a bemutatási határidő lejártát követő első köznap elteltével kezdődik.

VIII. Elvesztett csekk.

20. §. Az elvesztett csekk tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti.

A kérvényező kötelessége a csekk másolatát bemutatni vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a csekk előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találta, az utalványozottnál a fizetést betiltja és hirdetményt bocsát ki, melyben a csekk birtokosát felszólítja, hogy igényeit a csekk felmutatása mellett harminc nap alatt jelentse be.

A harminc napi határidő az előbbi bekezdésben említett hirdetménynek a belföldi hivatalos hírlapban történt első megjelenését követő naptól számítatik.

A bíróság a fizetés betiltását a csekk előbbi birtoklásának előzetes kimutatása nélkül is elrendelheti, ha a kérvényező — a bíróság által szabadon meghatározandó — biztosítékot nyújt. Ily esetben a bíróság a fizetés betiltásával egyidejűleg a csekk előbbi birtoklásának utólagos kimutatására határidőt tűz ki, melynek sikertelen leteltével a kérvényező részére elrendelt tilalmat feloldja.

A csekknek a fizetés betiltása ellenére eszközölt beváltása a kérvényezővel szemben hatálytalan.

21. §. A megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a csekk tulajdonosa, ha a csekknek kellő időben fizetés végett történt bemutatását és a fizetés nem teljesítését a 17. §-nak megfelelően igazolja, visszkereseti igényét a kibocsátó ellen érvényesítheti

ugyan, de ezt az igényét fizetére csak abban az esetben irányozhatja, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt. Ily biztosíték adása nélkül a csekk tulajdonosa csak azt követelheti, hogy a kibocsátó a megfelelő összeget bírói kézhez tegye le.

Ha a kibocsátott hirdetmény folytán csekkbirtokosul senki sem jelentkezett, a bíróság a csekket eemmisnek nyilvánítja. Ha azonban a birtokos a csekket a kitűzött határidő alatt bemutatja, a bíróság a megsemmisítési eljárást megszünteti és a kérvényezőt, a részére elrendelt tilalom feloldása mellett, tulajdoni jogának a csekkbirtokos ellen való érvényesítése végett a törvény rendes útjára utasítja.

IX. Váltójogi határozatok.

22. §. A csekkre megfelelően alkalmazandók a váltótörvényről szóló 1876:XXVII. törvénycikknek:

1. a váltót aláírt személyek cselekvési képességére vonatkozó 1—2. §-ai;

2. az összegadatok eltérésére vonatkozó 4. §-a;

3. a forgatmány alakjára és joghatályára vonatkozó 9. §-ának második mondata az intézvénnyezettre és az elfogadóra nézve fennálló rendelkezés kivételével, 10—11. §-ai, 13. §-a és 15. §-a;

4. a tulajdonosi minőség igazolására vonatkozó 36. §-a azzal, hogy a bemutatóra szóló csekknél a tulajdonosi minőség a csekk birtoka által igazoltnak tekintetik;

5. a fizetendő pénznemre vonatkozó 37. §-a;

6. az előzők értesítésére vonatkozó 45. §-a azzal, hogy abban az esetben, ha a fizetés hiánya nem óvással igazoltatik, a csekkbirtokos közvetlen előzőjének értesítésére rendelt két nap a bemutatási határidő lejártát követő első köznap elteltétől számítatik; továbbá 46—47. §-ai;

7. a beváltási jogra vonatkozó 48. §-a azzal, hogy az óvást az utalványozottnak a csekkre vezetett nyi-

latkozata vagy a leszámoló hely tanusítványa (jelen törvény 17. §-a) pótolja, továbbá a visszkereseti jogra vonatkozó 49. §-a;

8. a visszkereseti igény nagyságára vonatkozó 50. §-ának első bekezdése azzal, hogy az e bekezdés 1. pontjában említett lejárati idő alatt a bemutatás napja értendő, továbbá 50. §-ának harmadik, negyedik és ötödik bekezdése, valamint 51. §-a az elfogadóra nézve fennálló rendelkezés kivételével, úgyszintén 52. §-a;

9. a visszkeresett részére kiadandó okmányokra vonatkozó 54. §-a azzal, hogy az óvást az utalványozottnak a csekkre vezetett nyilatkozata vagy a leszámoló hely tanusítványa (jelen törvény 17. §-a) pótolja;

10. a hátiratok kitörlését illető jogra vonatkozó 55. §-a;

11. a váltómásodlatokra vonatkozó 70—73. §-ai az elfogadóra és elfogadásra nézve fennálló rendelkezések kivételével;

12. a váltómásolatokra vonatkozó 74—76. §-ai az elfogadásra nézve fennálló rendelkezések kivételével és azzal a korlátozással, hogy ezek a §-ok a belföldön kiállított és belföldön fizetendő csekkekre nem nyernek alkalmazást;

13. a váltó kiadására vonatkozó 80. §-a;

14. a hamis és hamisított váltókra vonatkozó 81—82. §-ai;

15. a visszkereseti igény elévülésére vonatkozó 87—89. §-ai;

16. a hitelező jogaira vonatkozó 91. §-a az elfogadóra és a kezesre nézve fennálló rendelkezés kivételével, továbbá az adós kifogásaira vonatkozó 92—93. §-ai az elfogadásra vonatkozó rendelkezés kivételével;

17. a külföldi törvényhozásra vonatkozó 95. §-a azzal, hogy a szakasz rendelkezései a csekket aláírt külföldi személyek cselekvési képességére vonatkoz-

tatandók, továbbá ugyane tárgyú 96—97. §-ai, még pedig a 96. § azzal, hogy a belföldön fizetendő csekk vagy az ilyen csekkre vezetett nyilatkozat jogérvényesége, ha a kiállítás vagy a nyilatkozat helye külföldön van is, a külföldi törvény alapján nem támadható meg, ha az ilyen csekk vagy nyilatkozat a belföldi törvény rendelkezéseinek megfelel;

18. az óvárra vonatkozó 99. §-a a 4. pont kivételével, továbbá 100—101. §-ai;

19. a bemutatás és egyéb cselekmények helyére és idejére vonatkozó 102. §-a az elfogadásra nézve fennálló rendelkezés kivételével, valamint 103. §-a azzal, hogy az első bekezdésben említett lejárati idő alatt a bemutatás napja értendő és hogy a második bekezdésben a másolatok kiállítására nézve foglalt rendelkezés a belföldön kiállított és belföldön fizetendő csekkekre nem, az elfogadás iránti nyilatkozatra nézve fennálló rendelkezés pedig más csekkekre sem nyer alkalmazást;

20. a hiányos aláírásokra vonatkozó 104—105. §-ai.

X. Hamis vagy meghamisított csekk beváltása.

23. §. A hamis vagy meghamisított csekk beváltásából az utalványozottnak vagy alkalmazottjának vétkeisége nélkül eredő kárért az állítólagos kibocsátó vagy a kibocsátó csak akkor felelős, ha őt vagy a csekkek kezelésével megbízott alkalmazottját a hamis csekk kiállítása vagy a csekk meghamisítása tekintetében vétkeiség terheli; eltérő megállapodás, mely az utalványozottra előnyösebb, hatálytalan.

XI. Záró rendelkezések.

24. §. A belföldön fizetendő, az 1. §-nak s a 2. § első bekezdésének megfelelő csekk abban az esetben, ha az utalványozottól e célra kapott úrlapon van kiállítva és vagy látra szól, vagy fizetési idő

rajta kitéve nincsen, valamint a külföldön kiállított ilyen csekknek eredeti forgatmánnyal ellátott másolata négy fillér bélyegilleték alá esik; a belföldön kiállított, de külföldön fizetendő, az 1. §-nak s a 2. § második bekezdésének megfelelő csekk pedig, valamint az akár belföldön, akár külföldön kiállított ilyen csekknek eredeti belföldi forgatmánnyal ellátott másolata tíz fillér bélyegilleték alá esik.

Az előbbi bekezdésben említett csekkekre vagy csekkmásolatokra vezetett forgatmány, úgyszintén az ilyen csekkekre vezetett nyugta, valamint a 17. § második bekezdésének b) pontja alatt említett nyilatkozat és c) pontja alatt említett tanúsítvány bélyegmentes.

Az előbbi két bekezdésben foglalt rendelkezések megfelelően alkalmazandók a kibocsátónak az első bekezdés szerint kiállított azokra a meghagyásaira is, melyek arra vonatkoznak, hogy valamely giró-intézet meghatározott összeget a kibocsátó számlájáról egy más számlára írjon át, vagy értékpapírokat vásároljon a kibocsátó terhére, vagy szolgáltatson ki a kibocsátó letétjéből, vagy ruházzon át ebből egy más számla javára. Egyébként ezekre az okmányokra a jelen törvény rendelkezései ki nem terjednek.

25. §. A csekkösszeg két százalékát, de legalább száz pengőt tevő pénzbírsággal büntetendő:

1. aki szándékosan a 2. § első bekezdésének ellenére bocsát ki csekket;

2. aki az általa kibocsátott csekket szándékosan nem keltezi, vagy kiállításának napját szándékosan a valóságnak meg nem felelően jelöli meg, vagy az általa kibocsátott csekket szándékosan hosszabb bemutatási határidővel járó valótlan keletellyel látja el;

3. aki más által akár belföldön, akár külföldön kibocsátott olyan csekket, amelyről tudja, hogy az 1. vagy a 2. pontba ütköző módon bocsátatott ki, átvesz, tovább ad vagy kifizet.

26. §. A csekkösszeg három százalékát, de legalább kétszáz pengőt tevő pénzbüntetéssel büntetendő:

1. aki olyan csekket bocsát ki, melyet az utalványozott a fizetés végetti bemutatáskor a 13. § értelmében beváltani nem köteles és be nem vált, ha csak a kibocsátó a csekk kibocsátásakor alaposan fel nem teheti, hogy az utalványozott a csekket a fizetés végetti bemutatáskor a 13. § értelmében beváltani köteles lesz;

2. az a kibocsátó, aki, habár tudja, hogy a csekket a 15. § értelmében hatályosan vissza nem vonhatja, számlakövetelése fölött szándékosan oly rendelkezést tesz, amely a csekk beváltását meghiúsítja.

A jelen § esetében a kibocsátó a csekkbirtokosnak teljes kártérítéssel is tartozik.

27. §. A 25. és 26. §-ban meghatározott büntetést a kereskedelmi törvény (1875. évi XXVII. t.-c.) 221. §-ában megjelölt büntetésre fennálló szabályok alkalmazásával az a törvényszék szabja ki, amelynek területén a terhelt lakik vagy állandóan tartózkodik.

A 25. § alapján kiszabott pénzbírságot nem lehet szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatni.

A 26. § alapján kiszabott pénzbüntetés helyett behajthatatlansága esetére megállapítandó szabadságvesztés-büntetés két havi időtartamot nem haladhat meg.

28. §. A jelen törvény életbelépte előtt kiállított csekkekre e törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.

29. §. A csekk alapján indítható visszkeresetekre, valamint a csekk bírói megsemmisítésére nézve az illetékesség és az eljárás tekintetében a váltóra nézve e részben fennálló jogszabályok megfelelően alkalmazandók.

30. §. Azt, hogy a jelen törvénynek megfelelően mi értendő leszámoló hely alatt, a kereskedelemügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

31. §. Eltérő államszerződéses megállapodás hiányában a jelen törvény alkalmazásánál belföld alatt a magyar szent korona országainak területét, külföld alatt pedig minden más területet kell érteni.

32. §. A jelen törvény életbeléptének napját a minisztérium határozza meg. Végrehajtásával a kereskedelemügyi miniszter, a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter bizatik meg.

Forrásmunkák.

- Dr. Apáthy István: Kereskedelmi jog.
— Váltójog.
— Cseődjog.
Karl Arenz: Deutsches Wechselrecht.
C. Berger: Girowesen.
A. Bergmann: Praktische Wechsel- und Scheckkunde.
Dr. R. Canstein: Das Wechselrecht Österreichs.
B. Buchwald: Die Technik des Bankbetriebes.
Dr. Grecsák Károly: Kereskedelmi törvény.
— Cseődtörvény.
Dr. E. Heilfron: Lehrbuch des Handelsrechts.
I. Kautsch: Bank- und Börsenwesen.
R. Koch: Giroverkehr.
Dr. König Vilmos: A váltótörvény magyarázata.
Dr. Králik Lajos: Cseődtörvény.
Dr. Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata.
Fr. Leitner: Privatwirtschaftslehre.
Dr. Meszlényi Artúr: Cseődönkívüli kényszeregyezés.
J. Odenthal: Der Wechsel.
Dr. Pethő Tibor: A váltó gyakorlati kézikönyve.
H. Rehbein: Deutsche Wechselordnung.
Dr. Rosa Ferenc: A váltótörvény és váltóeljárás.
Dr. Fr. Schär: Die Bank in Dienste des Kaufmanns.
A. Schmidt: Wechselkunde.

Dr. Siehermann Bernát: A csekkről és a csekküzleti határozmányokról.

— Zur Vereinheitlichung des Wechsel und Scheckrechts.

Dr. R. Sondorfer: Technik des Welthandels.

Dr. O. Stille: Gold- und Bankwesen.

Dr. H. Thöl: Wechselrecht.

Dr. O. Wächter: Wechsellehre.

Dr. W. A. Wagner: Wechselrecht.

Betűsoros tárgymutató a váltójogi részhez.

(A római szám a fejezet számát jelenti.)

Alaki váltószigor I., II., VII.	Biztosítási visszkereset XV.
Allonge VII.	Bringschuld II., XI.
Anyagi váltószigor I., II., XVIII.	Cambium manuale I.
Aranypont III.	Cambium minutum I.
Arretierungsklausel XX.	Campoires I.
Aval X., XVII.	Clausula cassatoria XX.
Avis-Klausel XI.	Code de commerce II.
Avista-váltó XI.	Conservatores mundinarum I.
Átruházás XII.	Contraprotest XVI.
Bancherii I.	Copia XX.
Behajtási forgatmány XII., XVIII.	Cselekvő váltóképesség V.
Bemutató elfogadás végett VI., XIII.	Dato-váltó XX.
Bemutató fizetés végett VI., XV., XVI.	Depositions-Vermerk XX.
Bemutató ideje és helye XVI.	Depo-váltó III.
Beszámítási kifogás XVIII.	Deviza III.
Bianco-elfogadomány XVI.	Diszkont X.
Bianco-fogatmány XII.	Distantia loci I.
Bírói letét XVI.	Duplikát XX.
Bizományi váltó III.	Effektív valuta XV.
Biztonság hiánya elfogadónál XIV.	Egyetemlegesség XVI.
	Egységes váltószabályzat II.
	Együttkötelezés XVII.
	Elévülés VII.
	Elfogadás XIII.

Elfogadmány VI., X.
Elfogadmányszámra X.
Ellenővás XVI.
Elmebetegség V.
Előzők értesítése XVI.
Első váltó XX.
Engedmény XII., XVIII.
Erőhatalom XVI.

Fedezeti váltó III., XVIII.
Feltétlen elfogadás XIII.
Félhónap XI.
Fizetési meghagyás VII.
Fizetési visszkereset XVI.
Forgatmány XII.
Főszemélyek a váltón IV.

Gazdagodási kereset XIX.
Giró XII.
Gondnokoltak váltóképessége V.
Gondviselő XX.
Gyámság alattiak váltóképessége V.

Hamisított váltó VIII., XVI.

Hamis váltó VIII., XV., XVIII.

Hágai egységes váltószabályzat II.

Hátirat XII.

Házastársak váltónyilatkozata V.

Hiányos aláírások V.
Holschuld II., XI.
Honorans XIII., XIV., XV., XVI.

Időszámítás XI., XVI.
Incasso-forgatmány XII.
Indossament XII.
Interventio XIII., XIV., XV., XVI.
Intézképezett IV., XI., XIII.
Intézképezett saját váltó XI.

Írástudatlanok váltóképessége V.

Jegycsek váltóképessége V.

Jogi személyek váltóképessége V.

Jogszolgáltatás szünetelése VI.

Kelet utánra szóló váltó XI.

Kellerwechsel III.

Kellékhiányos váltó XI., XVIII.

Keltezés XI.

Kényszer XVIII.

Kezesség X., XVII.

Kézjegy IV.

Kiállítás helye és ideje XI.

Kibocsátó IV., XI.

Kielégítési végrehajtás VII.

Kifogások II., XVIII.

Kiskorúak váltóképessége V.

Kizsákmányoló ügylet XVIII.

Kommissions-Trate III.

Kontraprotest XVI.

Korlátozott elfogadás XIII.

»Költség nélkül« XVI.

»Kötelezettség nélkül« XII.

Közbenjárás XIII., XIV., XV., XVI.

Középváltóárfolyam XVI.

Közönséges ünnepnap XV.

Küldvényszámra X.

Külföldiek váltónyilatkozata XI.

Külföldi váltó II., X.

Látra szóló váltó XI.

Legitimáció XVI., XVIII.

Lejárat XI.

Lejárat utáni forgatmány (utóforgatmány) XII.

Lényeges kellékek XI.

Letétele a váltóösszegnek XVI.

Letéti váltó III.

Másodlat XX.

Másolat XX.

Medio XI.

Megállapodásellenes kitöltés XVIII.

Meghatalmazási hátirat XII.

Meghatalmazás váltó aláírására V.

Megsemmisítési eljárás XXI.

Megtartási jog XVII.

Mellék személyek a váltón IV.

Nem lényeges kellékek XI.

»Nem rendeletére« XII.

Nemzetközi váltójog II.

»Névbecsülésből« XVI.

Névbecsülésből elfogadás XIII.

Novatio II., XVIII.

Nők váltóképessége V.

Nyugtatóványozása a váltónak XV., XVI., XVIII.

»Ohne Kosten« XVI.

»Ohne Protest« XVI.

Ordonnance du commerce II.

Ovás XVI.

Ovás biztonság hiánya miatt XIV.

Ovás elengedése XVI.

Ovás elfogadás hiánya miatt XIII.

Ovás fizetés hiánya miatt XVI.

»Ovás nélkül« XVI.

Passzív váltóképesség V.

Pénznem XI., XV.

Pénzösszeg XI.

Perbejelentés VII.

Pinceváltó III., VIII.

Prejudikált váltó XIX.

Prima-Wechsel XX.

Procura-Indossament XII.

Recta-forgatmány XII., XVIII.

Recta-váltó XII., XVIII.

Reitwechsel III.

Rembours III.

Rendelvényes XI., XII.

Részbeni elfogadás XIII.

Részletfizetés XV.
Ritratte XVI.
Saját rendeletre szóló váltó XI.
Saját váltó I., II., XXII.
Scontratio I.
Secunda-váltó XX.
Sola-váltó XX.
Süketnémák váltóképessége V.
Számolási érték XI.
Száras váltó I.
»Szavatosság nélkül« XII.
Szenvedő váltóképesség V.
Szelóvás XVI.
Szívességi váltó III., XVIII.
Szükségbeli utalvány XIII., XIV.

Telepítés VIII., XI.
Tercia-váltó XX.
Tékozlók V.
Toldat XII.
Tudósító levél XVI.

Ultimó XI.
Utóforgatmány XII.
Utólagos kitöltés XI., XVIII.
Ures forgatmány XII.

Vagyonbukott váltóképessége V.
Vakok váltóképessége V.
Valuta-klauzula XI.
Váltódíj XVI.
Váltóeljárás XII.
Váltói szigor I., II., VIII.
Váltókémlet III.
Váltókeresetek VII.
Váltókezesség X., XVII.
Váltónyargalás III.
Váltóóvás XIII., XIV., XVI., XVIII.
Váltomásodlatok XX.
Váltomásolat XX.
Váltómegeemmisítés XXI.
Váltótörvény II.
Váltóügylet lefolyása VI.
Vásári váltó XI.
Vis major XVI.
Visszkereset biztonság hiánya miatt XIV.
Visszkereset elfogadás hiánya miatt XIII.
Visszkereset fizetés hiánya miatt XVI.
Visszkereseti számla XVI.
Visszleszámítolás III., X.
Visszváltó XVI.

Zálogjog XVII.

Betűsoros tárgymutató a csekkjogi részhez.

(A római szám a fejezet számát jelenti.)

Alapügylet VI.	Elszámolási csekk I., IV., XI.
Angol keresztezési mód IV.	Elvesztett csekk VIII.
Altalános keresztezési mód IV.	Fehér csekk XI.
Átírási csekk XI., XII.	Fizetési hely III.
Átruházás IV.	Fizetési utalvány XII.
Átutalási értesítés XI.	Fizetési visszkereset VI.
Bankpiacok jegyzéke XI.	Folyószámla IX.
Bankterületek jegyzéke XI.	Forgatás IV.
Befizetési lapok XII.	Főpénztári csekk XII.
Bemutatóra szóló csekk IV.	Giróforgalom X., XI.
Beszédési körzetek XI.	Girószámla XI.
Bizományi bezedés XI.	Gyorsutalványforgalom X., XI.
Budapesti Leszámoló Egylet X.	Gyűjtőcsekk XI.
Clearing house X.	Hamis és hamisított csekk VII.
Csekkjog I.	Hátirat IV.
Csekk kellékei III.	Inkasszóforgatmány IV.
Csekk-képesség II.	Juxta VII.
Csekk számla I.	Keresztezett csekk I., IV., XI.
Csekküzlet I.	Kibocsátó III.
Deviza I.	Kifogások VI.
Elévülés VI.	Klíring I., IV., XII.
Ellenkönyv XI.	

Kumulatív jegyzék XI.	Postatakarékpénztár XII.
Külföldi fizetési forgalom I., XII.	Progresszív módszer IX.
Különleges keresztezés IV.	Rekta-csekk IV.
Legitimáció IV., VIII.	Rendeleltre szóló csekk IV.
Lépcsőzetes módszer IX.	Retrográd-módszer IX.
Leszámolóhely IV., V., VIII.	Számlakivonat IX., XI., XII.
Magyar Nemzeti Bank X., XI.	Szenvedő csekk-képesség II.
Meghatalmazási forgatmány IV.	Talon VII.
Megsemmisítési eljárás VIII.	Távirati átutalás XI.
Névre szóló csekk IV.	Törzsbetét XI., XII.
Óvás V.	Utalványozott III.
Összesítő jegyzék XI.	Ures hátirat IV.
Pénzügyi Központ IX.	Visszavonás V., VIII.
	Visszkereset VI.
	Vörös csekk XI.
	Zöld csekk X.

Tartalomjegyzék.

ELSO FORESZ.

VALTÓJOG.

ALTALANOS RÉSZ.

I. A váltóintézmény rövid története 13

A középkori kereskedelem és pénzforgalom különlegessége. Az olasz pénzváltók. A váltó mint pénzváltásra szóló utalvány. A középkori vásárok. Vásári bíróságok. Az egyház kamatvételi tilalma. A váltó mint hitelpapír. A váltó forgathatóságának elismerése.

II. A váltó jogi természete és a váltójog 19

Saját váltó. Idegen váltó. Alakosság. A váltóügylet jogi természete. Anyagi váltószigor. Alaki váltószigor. Váltójogi rendszabályok. A magyar váltótörvény. Egységes váltószabályzat.

III. A váltó közgazdasági jelentősége 24

A pénz és a pénzhelyettesítők. A váltó, mint pénzhelyettesítő különleges közgazdasági funkciója. A külföldi váltó (deviza). A nemzetközi fizetések lebonyolítása. A devizák tőzsdei jegyzése. Arjegyzés. Mennyiségjegyzés. Váltóárfolyam. Aranypont. Váltóarbitrage. A váltó, mint a hitel mobilizálásának eszköze. Kommerciális és finansiális váltó. A szívességi váltó. Váltónyargálás. Pinceváltó. Bizományi váltó. Elfogadományhitel. Rembours-váltó. Lombard-váltó. Depot-váltó.

IV. A váltón szereplő személyek	31
Főszemélyek, mellékszemélyek. Kibocsátó, rendelvényes, intézvényszerző. Elfogadó, Névbecsülő. Forgató, forgatmányos. Telepes.	
V. Szenvedő váltóképesség	34
Szerződési képesség. Gyámság és gondnokság alatt lévők, nők váltóképessége. Csőd, kényszerelgyezés. Irástudatlanok és testi fogyatkozásban szenvedők váltónyilatkozata. Váltónyilatkozat meghatalmazott útján. Jogi személyek váltónyilatkozata. Külföldiekre vonatkozó szabályok.	
VI. A váltóügylet menete	37
A váltóban foglalat meghagyása. Bianco-elfogadmány. A váltó leszámítolása. Elfogadás végett való bemutatás. Visszezámitolás.	
VII. A váltókövetelés bírói érvényesítése	43
Illetékesség és hatáskör. Meghagyásos eljárás. A fizetési meghagyás kibocsátása. A kifogás. Ugyvédi kényszer. Biztosítási végrehajtás. Kielégítési végrehajtás. Az elévülés. Elévülés a csőd tartama alatt és a kényszerelgyezési eljárásban. Perbejelentés. Törvénykezési illetékek. Ugyvédi díjszabás.	
VIII. A váltó büntetőjogi védelme	51
Az okirathamisításról általában. Minősített magánokirat-hamisítás. Hamis, illetőleg hamisított váltó fölhasználása. Kitöltetlen okirat megállapodásellenes kitöltése. Utólagos kitöltés. Váltó jogtalan megsemmisítése, megrongálása vagy eltitkolása.	
IX. A váltók illetéke	55
Rövid lejárata, hosszú lejárata, belföldi, külföldi és tranzit váltók illetéke. Telekkönyvi bekebelezésre vagy előjegyzésre felhasznált váltók illetéke. Fedezeti váltó. Illeték-kiegészítés. Az illeték lerovása bélyegjegyekben és készpénzben. Felemelt illeték. A felemelt illeték mérséklése. Használhatatlanná vált váltóúrlapok és a felragasztott bélyegek. A váltóóvások illetéke.	
X. A váltóügyletek könyvelése	59
Külföldi váltók, belföldi váltók. Aktív váltók, passzív váltók. Feltételes váltókötelezettségek nyilvántartása. A diszkont elszámolása. A váltók elszámolása a mérlegben. Visszezámitolt váltók számlája. Elfogadmányhittel könyvelése. Inkasszóváltók nyilvántartása. Devizák könyvelése.	

KULONOS RESZ.

AZ IDEGEN VÁLTÓRÓL.

XI. Az idegen váltó kellékei	71
Váltó-formalizmus. A lényeges kellékek. Elnevezés. Fizetendő pénzeszeg. Rendelvényes megnevezése. Saját rendeltre szóló váltó. A fizetés ideje. (Határozott napra, látra szóló, lát után bizonyos időre és vásári váltó.) Intézvényszerző saját váltó. A fizetés helye. A kiállítás helye és kelte. A váltó esetleges részei, telepítés.	
XII. A váltói jogok átruházása	86
A váltó mint rendeltre szóló papír. Átruházási tilalom. Rehta-papír. Fedezeti váltó. A forgatmány. Toldal. Teljes forgatmány. Ures hátirat. A váltóbirtokos igazolása. A forgató szavatossága. Rehta-forgatmány. A forgatmányos jogai. Utóforgatmány. Engedményezés. Átruházás a per folyamán és annak befejezése után. Kényszerengedmány. Meghatalmazási forgatmány.	
XIII. Az elfogadás	93
Az elfogadás végett való bemutatás. Bemutatósi határidő. A bemutatás helye és ideje. Az elfogadási nyilatkozat. Részleges elfogadás. Szükségbeli utalvány. Névbecsülési elfogadás.	
XIV. A biztosítási visszkereset	101
A biztosítási visszkereset az elfogadás hiánya miatt. Ennek előfeltételei. Biztosítási visszkereset biztonság hiánya miatt. Előfeltételei. A biztosítás módja és mennyisége. A biztosítók visszakövetelése.	
XV. A váltókötelezettség teljesítése	103
Formai igazolás. Hamis és hamisított váltó. Fizetés végett való bemutatás. Kéedelem. Letétbehelyezés. Pénznem. Effektív valuta. Fizetési nap. Valorizáció. Dollárklauzula.	
XVI. Fizetési visszkereset	108
Előfeltételei. Bemutatósi és óvás. Az óváslevél tartalma. Az óvás határideje. Az óvás elengedése. Külföldön teljesített váltói cselekmények. Bemutatósi a telepesnél. Szél-óvás. Értesítés az óvás felvételéről. Erőhatalom esete. Bemutatósi a szükségbeli utalványozottnak és a névbecsü-	

léai elfogadónak. Ellenővás. Egyetemleges fizetési kötelezettség. Anyagi váltójog szerint követelhető tételek. Át-számítás. Átszámítás középárfolyam szerint. Visszkereseti számla. Visszváltó.

XVII. A váltókötelezettség biztosítása 124

Kezesség. Együttalírás. Zálog- és megtartási jog. Ezeknek érvényesítése, különösen a csőd és kényszerregezési eljárásban. Jelzálogilag biztosított váltókövetelés átruházása. Telekkönyvi előjegyzés. Ennek igazolása.

XVIII. A váltókifogások 136

Váltójogi kifogások. Váltóképesség hiányára, a váltó kellékhiányosságára, a váltó hamis, vagy hamisított voltára, az előírt váltócselkmények elmulasztására, valamint az elévülésre alapított kifogások. Magánjogi kifogások. Jó-hiszeműség és rosszhiszeműség kérdése. Utólagos kitöltés kifogása. Fedezeti váltóra, szivességi váltóra, bíróilag nem érvényesíthető kötelekre, uszorára, tévedésre, megtévesztésre, kényszerre, folyószámlaviszonyra, a fizetés megtörténtére alapított kifogás. Beszámítási kifogás, ennek helye különösen a csőd és kényszerregezési eljárásban.

XIX. A gazdagodási kereset 152

Prejudikált váltó. A gazdagodási kereset előfeltétele. A váltóbirtokos joga a vele közvetlen jogviszonyban álló váltóadóssal szemben.

XX. A váltó többszörözése 153

A másodlatok kiállítása, felhasználása. Gondviselő. Váltói cselkmények a másodlat alapján. Külön továbbforgatás tilalma. Váltómásolatok, azok kiállítása és felhasználása.

XXI. Elvesztett váltók 160

A megsemmisítési eljárás megindítása. Hirdetmény. Biztosíték. Letéti kötelezettség. A váltó semmisnek nyilvánítása.

A SAJÁT VÁLTÓRÓL.

XXII. A saját váltóról 165

Lényeges kellékei. Elnevezés. Fizetendő pénzeszeg. Rendelvényes megnevezése. Fizetés ideje. Kibocsátó aláírása. A kiállítás helye és ideje. Az idegen váltóra vonatkozó szabályok alkalmazhatósága a saját váltóra vonatkozólag. A saját váltó elévülése.

MÁSODIK FŐRESZ.

A CSEKKJOG.

I. Lényege és közgazdasági szerepe 169

Jogi konstrukciója. Közgazdasági szerepe. A csekkszámla. A bank az ügyfél szolgálatában. A csekk mint deviza.

II. Csekk-képesség 173

Váltójogi szabályok alkalmazása a csekknél. A kibocsátó elleni csőd és kényszerregezés hatása.

III. A csekk kellékei 175

Alakiésgek. Elnevezés. Utalványozott megnevezése. Meghagyás. Kiállítás helye és kelte. Kibocsátó aláírása.

IV. A csekk átruházása 179

Névre, rendeletre és bemutatóra szóló csekk. Keresztezett csekk. Angol keresztezési módszer. Általános keresztezés, különleges keresztezés. A csekk forgatása. Üres hátírat. Inkasszóforgatmány. Rehta-csekk.

V. A csekk beváltása 183

Bemutatási határidő. Legitimáció. Pénznem. A csekk visszavonása. Büntető rendelkezések.

VI. Fizetési visszkereset 187

Nyilatkozat, tanusítvány, óvás. Előző értesítések. Csekkbirtokos jogai. Elévülés. Alapul szolgáló jogviszonyra való visszaterés. Gazdagodási kereset.

VII. A hamis és a hamisított csekkről 192

Váltójogból átvett szabályok. Kárviselés. Ovatosági intézkedések az utalványozott pénzintézet, a csekkszámlatulajdonos és a csekkbirtokos részéről. Nyugtázás.

VIII. Az elvesztett csekk 200

A megsemmisítési eljárás megindítása. Hirdetmény. A beváltás letiltása. Visszkereseti igények megsemmisített csekk-alapján.

IX. A folyószámláról 202

Folyószámlaviszony. A folyószámla elismerése. Tévedés vagy csalás igazolása. A bankok inkasszó szolgálat. Postatakarékpénztár. A Pénzintézeti Központ 25.000-es csekkszám-lája. A folyószámla vezetése. Progresszív, retrográd és a léposözetes módszer.

X. *Giró és a kliring* 213

A giróforgalmak közgazdasági előnyei. Előfeltételei. A kliring. A Budapesti Lezármítoló Egylet tagjai. A lezármítás technikai keresztülvitele. Gyorsutalványforgalom.

XI. *A Magyar Nemzeti Bank giróforgalma* 221

Általános rendelkezések. A bankkerületek jegyzéke. Girószámla nyitása. Csekkürlapok, ellenkönyv. Jóváírások a giróforgalomban. (Kézpénzbeli befizetések, átutalások, bizományi beszédés.) Bankpiacok és beszédési körzetek. Beszedési díjak. Terhelések a giróforgalomban. Fehér csekk, vörös csekk. Sürgőnyi giróátutalás. Gyűjtőcsekkek. Előleg a számlatulajdonosoknak. Váltók beváltása.

XII. *Postatakarékpénztári csekk- és kliringforgalom* 241

A magyar királyi Postatakarékpénztár. A csekk- és kliringforgalomra vonatkozó általános rendelkezések. Számlanyitás. A csekk számla átruházása. Csőd és kényszerjegyzés hatása. A csekk számla megszűnése. Jóváírások (befizetési lap, postautalvány, kliring). Terhelések. A csekk értékhatára. Osszesítő jegyzékek. A csekk visszavonása. Távirati rendelkezések. Főpénztári csekk. Fizetési utalvány kibocsátására szolgáló csekk. Átirási csekk. Fedezeti csekk. Megterhelési értesítés. Kiutalási értesítés. Átutalás a Magyar Nemzeti Banknál főnállók girószámlára. Gyorsutalványforgalom. Külföldi fizetési forgalom. Kamatok, díjak, jutalékok.

FUGGELÉK.

A magyar váltótörvény egységes szerkezetben.

Első rész. Váltóképesség 259

Második rész. Az idegen váltókról 259

- I. Az idegen váltó kellékei.
- II. A kibocsátó.
- III. A forgatmány.
- IV. Engedmény.
- V. Elfogadás végetti bemutatás.
- VI. Elfogadás.
- VII. Biztosítási visszkereset:
 1. Elfogadás hiánya miatt.
 2. Biztonság hiánya miatt.

VIII. A váltókötelezettség teljesítése:

1. Fizetési határnap.
2. Fizetés.

IX. Fizetési visszkereset.

X. Közbenjárás:

1. Névbecsülési elfogadás.
2. Névbecsülési fizetés.

XI. A váltóközösségről.

XII. A váltó többszörözése:

1. Váltómásolatok.
2. Váltómásolatok.

XIII. Elveszett váltók.

XIV. Hamis és hamisított váltók.

XV. A váltóelévülés.

XVI. A váltóhitelező jogai.

XVII. Külföldi törvényhozás.

XVIII. Az óvás.

XIX. A bemutatás és egyéb váltócselkmények helye és ideje.

XX. Hiányos aláírások.

XXI. A zálog- és visszatartási jog:

1. Zálogjog.
2. Megtartási jog.

Harmadik rész. A saját váltó 286

Almeneti és életbeléptetési intézkedések 288

A magyar csekk törvény egységes szerkezetben 289

I. A csekk kellékei.

II. A forgatmány.

III. Az elfogadás:

1. Bemutatás fizetés végett.
2. Fizetés.

V. A csekkügyletben résztvevők jogai és kötelességei.

VI. Fizetési visszkereset.

VII. Elévülés.

VIII. Elveszett csekk.

IX. Váltójogi határozatok.

X. Hamis vagy meghamisított csekk beváltása.

XI. Záró rendelkezések.

